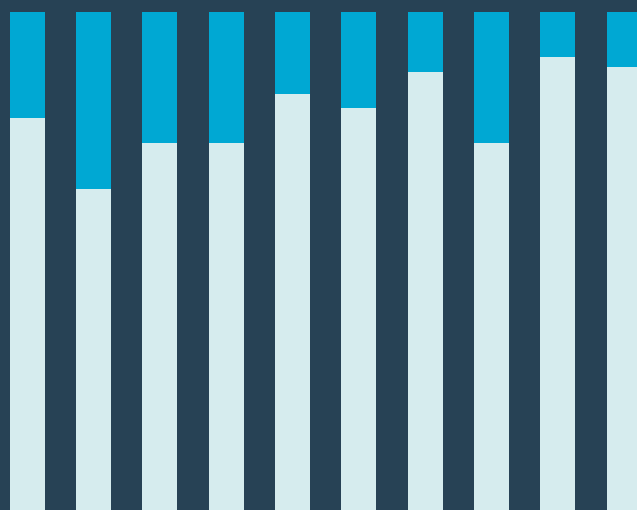

Gjensidige

Årsrapport 2016

200 år

Året 2016

Gjensidige forsvarte sine markedsandeler og oppnådde rekordhøy kundetilfredshet i 2016. God og effektiv drift bidro til nok et sterkt resultat.

Internasjonal pris for Hold Fokus-kampanjen

Gjensidige ble sammen med Trygg Trafikk prisvinner i kategoriene Samfunnsansvar og Innovasjon for kampanjen «Hold Fokus» på Digital Communications Award 2016 i Berlin.

Kundeutbytte

Gjensidiges skadeforsikringskunder i Norge mottok kundeutbytte for sjuende år på rad. Gjensidigestiftelsen delte ut 1,95 milliarder kroner i utbytte. Det tilsvarte 13,5 prosent av foregående års forsikringspremie fra norske kunder.

Robot tar rutineoppgaver

Gjensidige tok for første gang i bruk en robot til å løse rutineoppgaver. Roboten håndterer forespørsler fra andre selskaper om Gjensidige-kunders bonus på motorvognforsikring.

Årets

idrettssponsor

Sponsor- og eventforeningen kåret Gjensidige til årets idrettssponsor 2016.

Rekordhøy kundetilfredshet

Kundetilfredsheten utviklet seg positivt også i 2016, og resultatet var det beste siden målingene ble innført i 2009. Kunder som har hatt skade eller har vært i kontakt med oss av andre grunner, var de mest fornøyde.

Om rapporteringen

Gjensidige utgir en web-basert årsrapport på www.gjensidige.no/rapportering. Årsrapporten for 2016 trykkes ikke.

Du finner ytterligere informasjon om konsernet på www.gjensidige.no/konsern

Ved eventuelle avvik, er det den norske versjonen av årsrapporten som er gjeldende.

Finansiell kalender 2017

Generalforsamling	6. april
Eks. utbyttedato	7. april
Resultat 1. kvartal	4. mai
Resultat 2. kvartal	14. juli
Resultat 3. kvartal	26. oktober

200 års-feiring

I 2016 var det 200 år siden den første brannkassen i Gjensidige-familien ble etablert. Det ble markert med jubileumsfester i Danmark, Sverige og Norge.

Oppkjøp i Sverige

Gjensidige kjøpte den svenske skadeforsikringsporteføljen til Vardia Insurance Group.

Helse 55+

Vi lanserte en personforsikring som kombinerer klassisk helseforsikring med forebygging av helseproblemer.

Cyberforsikring

Gjensidige lanserte en forsikring som hjelper bedrifter til å begrense skadevirkninger av datainnbrudd.

Virksomheten i Baltikum slått sammen

Tidligere PZU Lietuva ble slått sammen med Gjensidiges øvrige virksomhet i Baltikum.

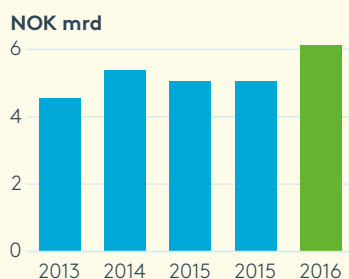
Innhold

Nøkkeltall	2
Konsernsjefens brev	6
Virksomheten i korte trekk	8
Kapitalforvaltning	16
Tilleggsinformasjon	18
Investorinformasjon	20
Samfunnsansvar	22
Styring og kontroll	36
Årsberetning	48
Årsregnskap og noter	73

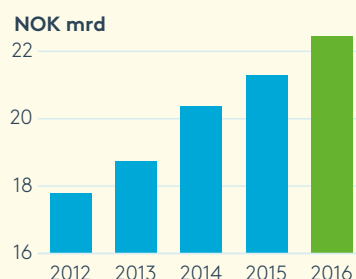
Nøkkeltall

Gjensidige oppnådde et resultat etter skatt på 4,7 milliarder kroner i 2016, tilsvarende en egenkapitalavkastning på 21,4 prosent. For skadeforsikringsvirksomheten ble premieveksten 5,5 prosent og combined ratio ble 83,4 prosent. Resultat per aksje ble 9,34 kroner, og styret har foreslått et utbytte på 6,80 kroner per aksje.

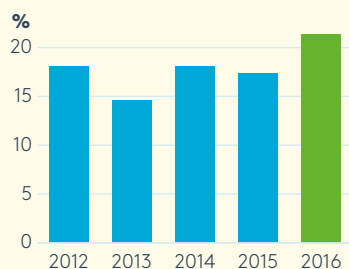
Resultat før skatt

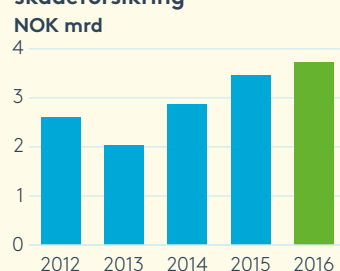
Premieinntekter skadeforsikring

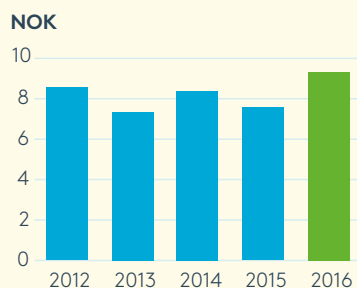
Egenkapitalavkastning

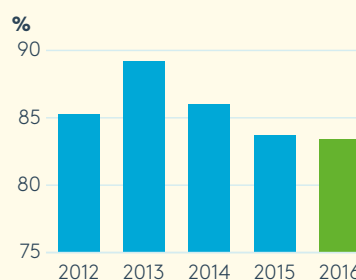
Forsikringsresultat skadeforsikring

Resultat per aksje

Combined ratio skadeforsikring

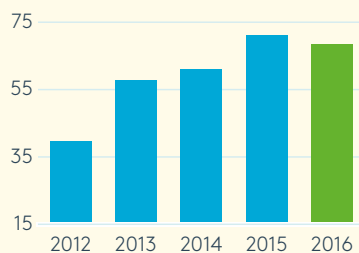

6,80..

...kroner per aksje i
foreslått utbytte

Markedsverdi per 31.12.

NOK mrd

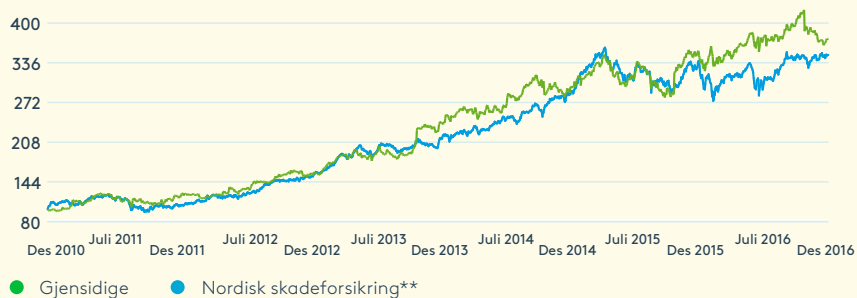

Utbytte per aksje

	Basert på årets resultat	Utdeling av over- skuddskapital
2016*	6,80 kroner	
2015	6,40 kroner	6,00 kroner
2014	5,90 kroner	
2013	6,80 kroner	10,00 kroner
2012	6,85 kroner	

* Foreslått

Totalavkastning*

● Gjensidige ● Nordisk skadeforsikring**

* Utbytte reinvestert

** Uvektet gjennomsnitt i lokal valuta for Tryg, Topdanmark, Sampo og Alm. Brand

Totalavkastning *	Siste år	Siste to år	Fra notering 10.12.2010
Gjensidige	5 %	28 %	275 %
Nordisk skadeforsikring**	3 %	23 %	249 %

* Utbytte reinvestert

** Uvektet gjennomsnitt i lokal valuta for Tryg, Topdanmark, Sampo og Alm. Brand

Finansielle nøkkeltall

Resultat		2016	2015	2014	2013	2012
Premieinntekter fra skadeforsikring	Millioner kroner	22.441,9	21.272,0	20.386,8	18.736,9	17.797,3
Andre driftsinntekter	Millioner kroner	3.049,5	2.883,4	2.711,9	2.147,6	1.720,4
Netto inntekter fra investeringer	Millioner kroner	2.196,1	1.473,3	2.475,6	2.538,1	3.055,8
Erstatningskostnader fra skadeforsikring	Millioner kroner	(15.515,9)	(14.597,5)	(14.470,4)	(13.859,6)	(12.437,7)
Andre erstatningskostnader, tap m.v.	Millioner kroner	(1.963,7)	(1.927,8)	(1.892,4)	(1.435,7)	(1.150,0)
Driftskostnader fra skadeforsikring	Millioner kroner	(3.191,4)	(3.217,6)	(3.054,0)	(2.857,8)	(2.751,8)
Andre driftskostnader	Millioner kroner	(876,5)	(836,0)	(758,0)	(695,4)	(600,4)
Skattekostnad	Millioner kroner	(1.474,1)	(1.265,0)	(1.210,0)	(903,5)	(1.353,5)
Årsresultat	Millioner kroner	4.665,9	3.784,7	4.189,6	3.670,6	4.280,1
Fortjeneste per aksje	Kroner	9,34	7,57	8,34	7,34	8,56
Utbytte per aksje (basert på årets resultat)	Kroner	6,80	6,40	5,90	6,80	6,85
Utbytte per aksje (overskuddskapital)	Kroner		6,00		10,00	
Hovedtall skadeforsikring		2016	2015	2014	2013	2012
Forsikringsresultat ¹	Millioner kroner	3.734,6	3.456,9	2.862,3	2.019,6	2.607,8
Storskader ²	Millioner kroner	871,8	880,3	823,3	906,6	581,1
Avviklingsgevinst/(-tap) ³	Millioner kroner	1.023,4	724,8	493,7	299,6	342,0
Combined ratio ⁴	%	83,4	83,7	86,0	89,2	85,3
Skadeprosent ⁵	%	69,1	68,6	71,0	74,0	69,9
Kostnadsandel ⁶	%	14,2	15,1	15,0	15,3	15,5
Balanse		2016	2015	2014	2013	2012
Investeringsportefølje ⁷	Millioner kroner	53.957,7	57.173,9	56.538,8	58.148,2	56.296,0
Premieavsetning brutto	Millioner kroner	13.654,9	13.097,2	11.944,6	11.049,2	10.141,6
Erstatningsavsetning brutto	Millioner kroner	32.447,5	33.178,5	32.926,9	31.749,6	29.562,3
Egenkapital	Millioner kroner	22.326,0	23.330,6	21.656,8	26.287,8	25.617,7
Totalbalanse	Millioner kroner	135.926,6	129.264,4	113.982,0	108.946,3	94.207,1
Avkastning		2016	2015	2014	2013	2012
Finansavkastning ⁸	%	3,9	2,6	4,3	4,3	5,4
Egenkapitalavkastning ⁹	%	21,4	17,4	18,1	14,6	18,1

¹ Forsikringsresultat skadeforsikring = premieinntekter – erstatningskostnader mv.- driftskostnader

² Storskader = skadehendelse over 10,0 millioner kroner

³ Avviklingsgevinst/(-tap) = estimatavvik fra tidligere perioder. Reservering gjøres basert på beste estimat, og forventet avviklingsresultat over tid er null.

⁴ Combined ratio = skadeprosent + kostnadsandel

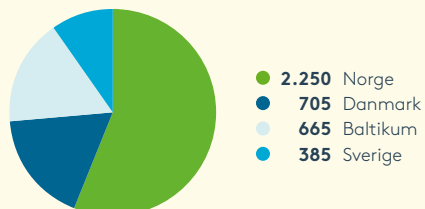
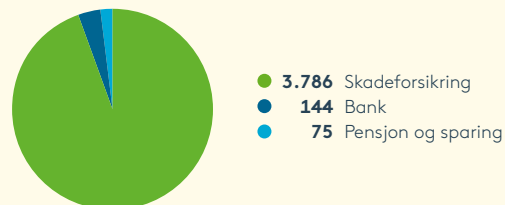
⁵ Skadeprosent = erstatningskostnader mv./premieinntekter

⁶ Kostnadsandel = driftskostnader/premieinntekter

⁷ Investeringsporteføljen omfatter alle investeringsmidler i konsernet, med unntak av Pensjon og sparing og Bank

⁸ Finansavkastning = finansresultat i prosent av gjennomsnittlig finansielle eiendeler inkludert eiendom, eksklusive Pensjon og sparing samt Bank

⁹ Egenkapitalavkastning, annualisert = Aksjonærenes andel av resultatet for perioden/ aksjonærenes gjennomsnittlige egenkapital for perioden, annualisert

**Ansatte per land
per 31.12.2016**

**Ansatte per forretningsområde
per 31.12.2016**

Helse, miljø og sikkerhet		2016	2015	2014	2013	2012
Sykefravær (legemeldt og egenmeldt), Gjensidige Forsikring	%	3,9	4,1	4,7	5,1	4,6
Skader, Gjensidige Forsikring	Antall	0	0	0	0	0
Turnover ansatte, Gjensidige Forsikring	%	9,7	9,6	8,7	9,7	16,6

Ansatte		2016	2015	2014	2013	2012
Antall ansatte i konsernet	Personer	4.005	3.908	3.525	3.377	3.163
Gjennomsnittsalder, Gjensidige Forsikring Skandinavia	År	43,0	44,3	43,1	44,4	44,3
Gjennomsnittlig beløp i kompetanseutvikling per ansatt	Kroner	15.000 ¹	17.500 ¹	17.500 ¹	15.800 ¹	13.200 ¹
Antall kursdøgn	Dager	7.487	5.524	7.400	8.900	6.200

¹ Fra 2013 gjelder beløpet hele konsernet. Tall for 2012 er justert tilsvarende

I tillegg til finansiell rapportering i henhold til IFRS, bruker Gjensidige alternative resultatmål (APM) for å presentere virksomheten på en mer relevant måte for ulike interessenter. De alternative resultatmålene har vært brukt konsistent over tid, og relevante definisjoner fremgår i delårsrapportene. Sammenlignbare tall er oppgitt for alle alternative resultatmål i delårsrapportene.

Rekordhøy kundetilfredshet ved utgangen av jubileumsåret

I 2016 feiret vi at det var 200 år siden den første forløperen til vår virksomhet ble etablert. Ved utløpet av jubileumsåret hadde Gjensidige en solid stilling i hjemmemarkedet i Norge. Kundetilfredsheten er sterkere enn noen gang, og kundelojaliteten er på et høyt nivå.

Gjensidige har levert solide resultater også i 2016, med et samlet resultat på 4,7 milliarder kroner. Resultatene er fortsatt ikke som ønsket i Sverige og Baltikum, men gjennom hele 2016 har vi arbeidet systematisk på en rekke områder for å styrke posisjonen vår i de to markedene. Vi venter at begge områdene i årene fremover skal gi positive bidrag til Gjensidiges lønnsomhet.

Både bank- og pensjonsområdet har nå vært i virksomhet i 10 år, og er sterke og offensive aktører i det norske markedet. Banken var ved oppstart i 2007 den minste av cirka 130 banker i Norge. Ved årsskiftet har banken vokst til å bli nummer 14 blant norske boliglånsbanker. Pensjonsvirksomheten var ved årsskiftet nummer fire i markedet for innskuddspensjon. Begge er blitt gode bidragsyttere til Gjensidiges resultater, med et samlet overskudd på 553,9 millioner kroner i 2016.

Kundene får en stor andel av overskuddet vårt takket være kundeutbytteordningen. Fra Gjensidige ble børsnotert i 2010 har Gjensidigestiftelsen sendt 11 milliarder kroner tilbake til kundene som kundeutbytte.

Samfunnsansvar gjennom 200 år

Samfunnsansvar har alltid vært en naturlig og viktig del av vår virksomhet. Som tilbyder av brannforsikring har vi engasjert oss innen forebygging av brann gjennom 200 år. I 2016 ble sam-

funnsansvar for første gang integrert i vår årlige risikokartlegging. Gjennom en grundig kartlegging av interessenter og temaer identifiserte vi hvilke områder vi bør prioritere sterkest når det gjelder samfunnsansvar.

Som en stor kapitalforvalter er det særlig viktig at vi stiller krav om etisk forsvarlig drift i de selskapene vi investerer i. Ved utgangen av 2016 var 85 selskaper ekskludert fra vårt investeringsunivers som følge av brudd på våre kriterier.

Teknologi og kundeatferd endrer seg stadig raskere. Mye tyder på at vi er inne i en brytningstid, der en rekke nye oppgaver blir automatisert. Dette har allerede fått konsekvenser for hvordan vi driver vår virksomhet, og det vil trolig påvirke etterspørselen etter våre produkter. Denne utviklingen representerer utfordringer for oss som samfunnsansvarlig selskap, både når det gjelder kundenes behov for tidsriktige produkter og behov for oppdatert kompetanse hos våre medarbeidere.

2016 var ikke et spesielt kostbart år når det gjaldt naturskader. Men i august opplevde vi et skybrudd i en begrenset del av hovedstadsområdet som i løpet av en snau time førte til uvanlig store skader. Vi ser dette som del av en trend der klimarelaterte skader blir flere og større enn tidligere. Det er foreløpig ingen dramatik i dette for oss, men vi holder et våkent øye med utviklingen både når det gjelder skadeforebygging og behov for endret tariffing.

Strategisk retning

I 2016 har vi gjort en ny vurdering av vår strategiske retning fremover mot 2020. Vi vil intensivere arbeidet med digitalisering av våre produkter og tjenester, for å kunne møte kundene på smartere og mer

effektive måter. Vi vil satse ytterligere på analytisk drevet forsikringsvirksomhet. Datainnhenting, datahåndtering og gode faktabaserte analyser skal ligge til grunn for all vår aktivitet knyttet til prising, skadeoppgjør og kundebetjening.

Samtidig må vi styrke organisasjonens evner til å møte en fremtid som krever fornying og endringer i et stadig økende tempo.

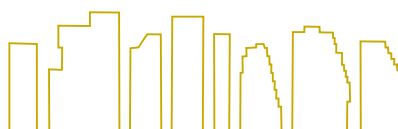
Vi vil styrke satsingen på helse- og personforsikring. Dette er et område vi forventer vil vokse og utvikle seg i de nordiske landene i lang tid fremover. Med økende velstand og levealder, vil befolkningen etterspørre mer helsetjenester enn det offentlige kan tilby. Dette vil skape rom for flere løsninger finansiert av private. I dette fremtidsbildet vil Gjensidige spille en sentral rolle.

Gjennom 2016 har vi foretatt organisasjonstilpassinger og bemanningsreduksjoner, og vi har arbeidet aktivt med ledelses- og kompetanseutvikling i regi av Gjensidigeskolen. Alt for å være forberedt på en fremtid preget av mer innsats på det teknologiske og analytiske området.

Vi har store ambisjoner for veien videre. Vi skal bli best i bransjen på kundeorientering. Vi skal levere de beste digitale kundeopplevelsene. Vi skal være relevante i folks og bedrifters hverdag. Vi skal sørge for at kundene våre er godt forberedt, om noe skulle skje. Og vi skal hjelpe dem når uhellet eller ulykken er ute. Vi skal kjenne kunden best og bry oss mest, også i 2017.

Helge Leiro Baastad
konsernsjef

Virksomheten i korte trekk

Gjensidige er et nordisk skadeforsikringskonsern. Virksomheten sikrer liv, helse og verdier for kunder i privat- og næringslivsmarkedet i Norge, Danmark, Sverige, Litauen, Latvia og Estland. I Norge tilbys også produkter innen bank, pensjon og sparing.

Gjensidige er markedsleder i det norske skadeforsikringsmarkedet, hvor vi har et sterkt merke-
navn. Gjensidige var den største aktøren innen norsk landbasert skadeforsikring også i 2016, vi har styrket vår posisjon i det nordiske markedet i løpet av året og har et godt utgangspunkt for videre vekst både i Norden og i Baltikum.

Vår virksomhet er organisert i seks operasjonelle segmenter. I tillegg kommer forvaltning av investeringsporteføljen.

Strategi

En sterk kundeorientering er selve kjernen i Gjensidiges strategi. Støttet av en nøktern forretningskultur og analysedrevet kjernevirksomhet, skal dette gi Gjensidige konkurransefortrinn.

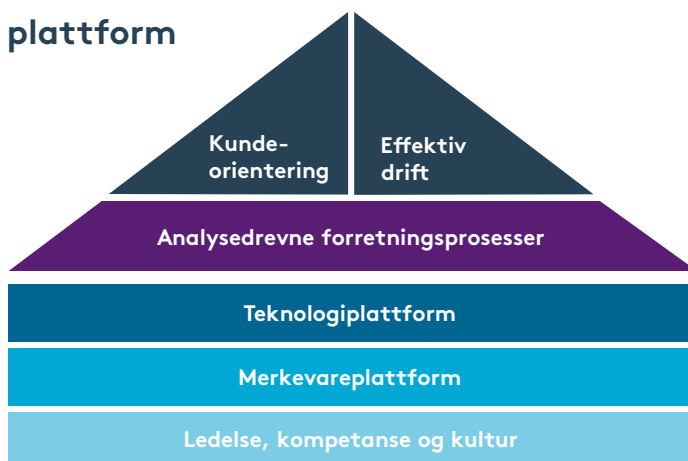
Gjensidiges posisjon skal styrkes ytterligere gjennom videreutvikling av Gjensidige som en pan-nordisk skadeforsikringsaktør som også tar sin del av et voksende person- og helserisikomarked. Oppkjøp skal komplettere organisk vekst og bidra til at konsernet leverer på strategiske mål, samt følgende konsernmål etter 2-3 år:

- egenkapitalavkastning over 15 prosent
- combined ratio i intervallet 90-93

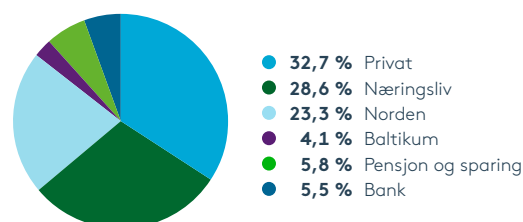
Høyt tempo og smidighet i utvikling av produkter, tjenester og betjeningsmodeller er nødvendig for å være den foretrukne tilbyderen av forsikring. Automatisering av interne prosesser skal sikre kostnadseffektivitet og legge til rette for økt selvbetjening for kundene.

Analytisk bruk av data for å tilby attraktive produkter og tjenester og sikre lønnsom drift er kritisk for å realisere vår ambisjon om å være det mest kundeorienterte skadeforsikringselskapet i Norden.

Strategisk plattform

Inntekt per segment

Fordelingen er basert på premieinntekter/inntekter, eksklusiv konsernsenter og andre inntekter inkludert eliminerings.

Endringer i teknologi og kundedatferd krever et stadig tettere samspill mellom våre ulike distribusjonskanaler.

En god forståelse av hva kunden er opptatt av i hverdagen er en grunnleggende forutsetning for å kunne utvikle nye og relevante tjenester. Kundenes behov og atferd endrer seg stadig raskere. Det er derfor avgjørende å redusere tiden det tar å utvikle og lansere nye kundeorienterte tjenester.

For Gjensidige er informasjon en strategisk ressurs. Arbeidet med god datakvalitet, effektive prosesser for datainnsamling, tilgjengeliggjøring, rapportering og analyse skal derfor forsterkes.

Uten motiverte og engasjerte ledere og medarbeidere, med riktig kompetanse og holdninger, vil de strategiske ambisjonene ikke la seg realisere. Økt endringstakt – ikke minst hva angår teknologi og kundedatferd – nødvendiggjør overgang fra en tradisjonell opplæringsbasert kompetanseutvikling til utvikling av en dynamisk læringskultur drevet av den enkelte leder og medarbeider. Kompetanse skal i større grad deles gjennom datadrevne arbeidsprosesser. Intern rotasjon av ledere og medarbeidere skal skape sterkere helhetsforståelse.

Den strategiske rollen for Gjensidige Bank og Gjensidige Pensjonsforsikring er viktig for Gjensidiges posisjon i det norske markedet. Helkundeløsninger og konsepter, både i privat- og næringslivsmarkedet, blir fortsatt viktig.

Finansielle mål

Område	Mål	Måloppnåelse 2016
Konsern		
Egenkapitalavkastning	>15 prosent	21,4 prosent
Utbytte*	Nominelt høyt og stabilt. Utdelingsgrad >70 prosent	Nominelt +6,3 prosent Utdelingsgrad ~73 prosent
Rating	Opprettholde A rating fra S&P	A rating bekreftet i juni 2016
Solvensmargin standardformel	115-140 prosent	147 prosent**
Solvensmargin internmodell	120-175 prosent	180 prosent**
Skadeforsikring		
Combined ratio	86-89 prosent***	83,4 prosent 84,6 justert****
Kostnadsandel	~15 prosent	14,2 prosent 15,5 prosent justert****

* Utbytte basert på årets resultat.

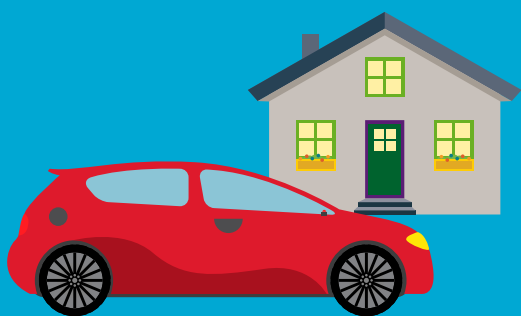
** Justert for foreslått utbytte for 2016.

*** Combined ratio på udiskontert basis, forutsatt ~4 prosentpoeng avviklingsgevinster de neste 3-5 årene og normalisert innslag av storskader. Etter 3-5 år, er målbildet 90-93 gitt 0 prosentpoeng avvikling.

**** Justert for engangseffekter.

Skadeforsikring Privat

Privatsegmentet tilbyr et bredt spekter av skadeforsikringsprodukter og -tjenester i det norske privatmarkedet. Produktene selges i all hovedsak gjennom egne distribusjonskanaler. Med lojale kunder og en sterk merkevare er Gjensidige markedsleder i skadeforsikringsmarkedet for privatkunder.

2016

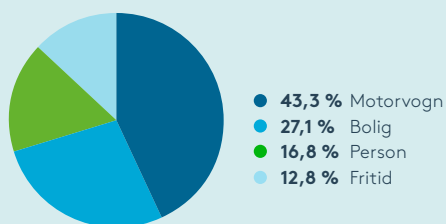
Kundeorientering og kundebevarende tiltak var hovedprioritet i segment Privat også gjennom 2016. Arbeid for økt digitalisering av kundeprosessene for å møte kundenes forventninger har stått sentralt. Samtidig bidro kontinuerlig arbeid med tariffene, og forbedret kunde- og risikoseleksjon til fortsatt økt kvalitet i kundeporteføljen, vekst og god lønnsomhet.

Fremtidsutsikter

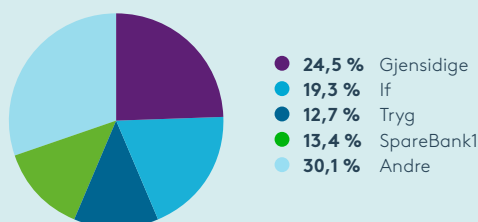
I privatsegmentet jobber vi hele tiden med tiltak for kundebevaring og økt kvalitet i alle kundeprosesser. Bedret tilgjengelighet, forenkling av produkter og prosesser og økt grad av digitalisering prioriteres for å støtte konsernets finansielle mål og for å styrke kundeorienteringen.

Konkurransen er sterk både fra de etablerte finansaktørene og fra enkelte mindre nisjeaktører, men Gjensidiges konkurransekraft i det norske privatmarkedet er fortsatt god.

Fordeling premieinntekter

Markedsandeler

Kilde: Finans Norge, basert på bestandspremie 4. kvartal 2016

Nøkkeltall Privat

Millioner kroner	2016	2015	2014
Premieinntekter	8.291,3	8.152,3	8.124,1
Forsikringsresultat	2.196,7	2.208,1	1.624,0
Skadeprosent	60,7 %	60,2 %	67,3 %
Kostnadsandel	12,8 %	12,7 %	12,7 %
Combined ratio	73,5 %	72,9 %	80,0 %

2016

Konkurransedyktige salgsaktiviteter og fornyelser var hovedprioritet i næringslivssegmentet gjennom 2016.

I arbeidet med å forsterke kundetilfredsheten og forbedre risikoprisingen, ble metodikk for systematisk risikostyring videreført. Det ble også lansert nye produkter og digitale løsninger for å møte endrede kundebehov. Strategisk bemanningsplanlegging bidro til å øke den operasjonelle effektiviteten i organisasjonen.

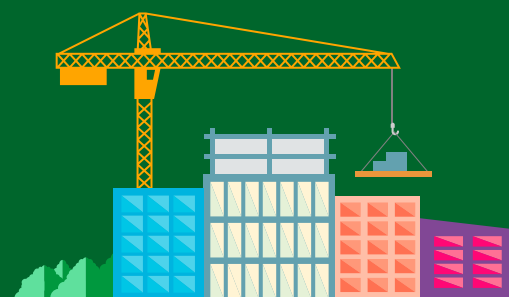
Fremtidsutsikter

I næringslivssegmentet jobbes det særskilt med forbedret risikoprising og analytiske prosesser som verktøy for å styrke kundeaktiviteter. Kontinuerlige initiativ for å levere de beste kundeopplevelsene, i kombinasjon med analysedrevet virksomhet og operasjonell effektivitet, skal sikre en fremtidsrettet og kundeorientert forretning.

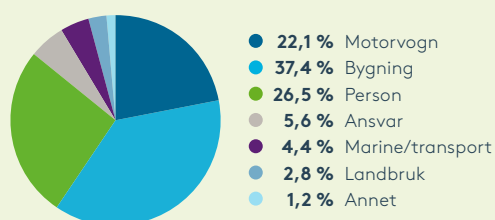
Det norske næringslivsmarkedet er preget av sterk og til dels økende konkurranse. Gjensidige, som største leverandør, møter konkurranse både fra store etablerte aktører og et antall mindre aktører. Konkurransen medfører prispress på alle områder, og særskilt på personalordninger. Dette bildet ventes å vedvare gjennom 2017. I lys av markedsutviklingen, er Gjensidige godt fornøyd med fornyelsene ved inngangen til 2017.

Skadeforsikring Næringsliv

Næringslivssegmentet tilbyr et bredt spekter av skadeforsikringsprodukter til næringslivs-, landbruks- og kommunemarkedet i Norge. Salget skjer primært gjennom egne distribusjonskanaler, og kun 20 prosent av premievolumet er meglet forretning. Gjensidige er markedsleder innen skadeforsikring til næringslivsmarkedet. Hoveddelen av kundeporteføljen består av små og mellomstore bedrifter, og landbrukskunder.

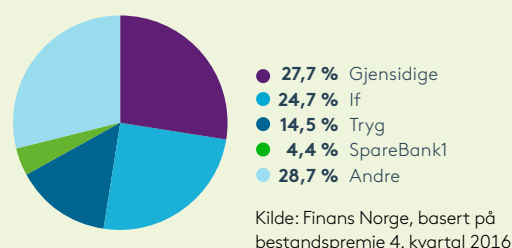
Fordeling premieinntekter

Nøkkeltall Næringsliv

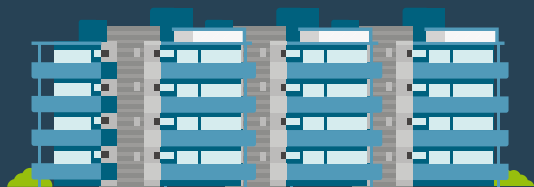
Millioner kroner	2016	2015	2014
Premieinntekter	7.257,4	7.076,8	6.847,2
Forsikringsresultat	1.631,3	1.440,8	1.285,4
Skadeprosent	66,5 %	68,2 %	70,0 %
Kostnadsandel	11,0 %	11,4 %	11,3 %
Combined ratio	77,5 %	79,6 %	81,2 %

Markedsandeler

Skadeforsikring Norden

Segment Norden omfatter konsernets virksomhet i det danske og svenske privat-, næringslivs- og kommune-markedet. Gjensidige har egen distribusjon i disse markedene, så vel som distribusjon via en rekke samarbeidspartnere og meglere. I Danmark er Nykredit-konsernet en sentral distribusjonspartner. Gjensidige har en skalerbar forretningsmodell i Norden som gir et godt utgangspunkt for videre vekst.

2016

Integrasjonsaktiviteter knyttet til oppkjøpte selskaper og porteføljer gjennom de seneste årene var blant de prioriterte områdene også i 2016. Videre er det jobbet med kontinuerlig styrking av distribusjons-samarbeidene og effektivisering av operasjonelle prosesser. Satsingen på kontinuerlig utvikling av forretningsmodell, porteføljetilpasning og reprising bidro til å styrke porteføljekvaliteten og lønnsomhetsutviklingen i den svenske virksomheten.

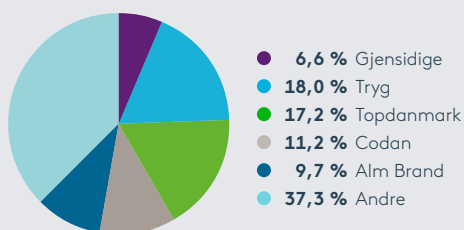
Fremtidsutsikter

Den nordiske virksomheten skal bidra til stordriftsfordeler, risiko-diversifisering og økt konkurransekraft pan-nordisk. De nordiske skadeforsikringsmarkedene er relativt konsolidert, men Gjensidige forventer at det vil være mulig å vokse selektivt gjennom en tålmodig og rasjonell tilnærming til nye muligheter.

Implementering av nye tariffer og tilrettelegging for økt grad av selvbetjening vil fortsatt prioriteres i 2017. Arbeidet med å integrere og kapitalisere på forretningsmessige synergier knyttet til porteføljekjøp og distribusjonssamarbeid vil ha høy oppmerksomhet, og volatiliteten i den svenske porteføljen vil reduseres ytterligere. Videre vil iverksatte tiltak for å styrke lønnsomheten i den danske porteføljen følges tett. Ytterligere tiltak vil bli iverksatt om nødvendig.

Det er sterk konkurranse i de markedene Gjensidige opererer i. Prispresset ser ut til å intensiveres, særlig i markedet for større næringslivskunder og i kommunemarkedet.

Markedsandeler Danmark

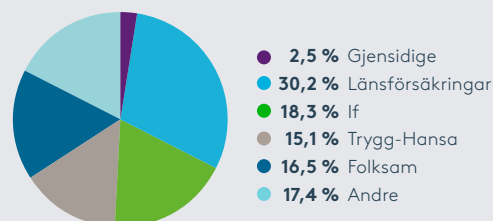

Kilde: Forsikring & Pension, basert på brutto premieinntekter 4. kvartal 2015

Nøkkeltall Norden

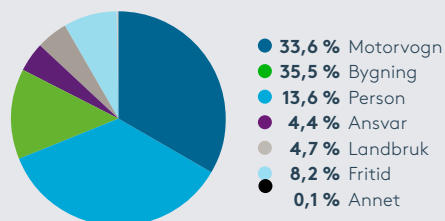
Millioner kroner	2016	2015	2014
Premieinntekter	5.917,8	5.233,3	4.762,9
Forsikringsresultat	247,3	509,1	384,3
Skadeprosent	80,1 %	74,6 %	75,4 %
Kostnadsandel	15,7 %	15,6 %	16,6 %
Combined ratio	95,8 %	90,3 %	91,9 %

Markedsandeler Sverige

Kilde: Svensk Försäkring, basert på premieinntekter 2016

Fordeling premieinntekter

2016

Virksomheten i Baltikum ble i 2016 preget av integrasjonsprosesser som følge av oppkjøpet av PZU Lietuva året før. Virksomheten var integrert ved utløpet av året.

Fremtidsutsikter

Gjensidige har som mål å være et av de ledende forsikringsselskaperne i Baltikum. Markedet er relativt umodent, og en vesentlig andel av både privat- og bedriftssegmentene er fortsatt uforsikret. Vi forventer at markedet vil vokse etterhvert som den generelle økonomiske situasjonen bedres og velstanden øker.

Initiativer knyttet til produktutvikling, tariffprogrammer, distribusjon, CRM og skadeoppgjør løper i henhold til planen etter kjøpet av PZU Lietuva. Konkurransen er intens og prispresset betydelig, men nye og mer avanserte tariffer ventes å bidra til bedre porteføljekvalitet og lønnsomhet. Virksomheten forventes å være lønnsom fra 2018.

Skadeforsikring Baltikum

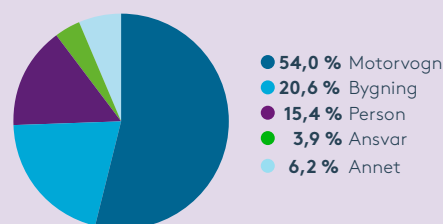
Gjensidiges baltiske virksomhet selger skadeforsikringsprodukter til privat- og næringslivsmarkedet i Litauen, Latvia og Estland. Produktene distribueres gjennom egne kanaler, forsikringsagenter og meglere. Baltikum er foreløpig et umodent forsikringsmarked, og Gjensidige er godt posisjonert for fremtidig vekst.

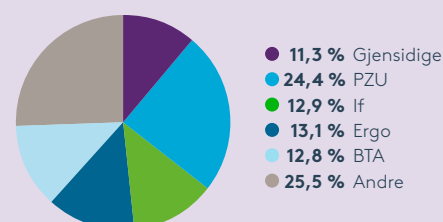
Nøkkeltall Baltikum

Millioner kroner	2016	2015	2014
Premieinntekter	1.036,3	642,0	523,0
Forsikringsresultat	(99,5)	(98,9)	0,6
Skadeprosent	72,2 %	81,8 %	72,1 %
Kostnadsandel	37,4 %	33,6 %	27,8 %
Combined ratio	109,6 %	115,4 %	99,9 %

Fordeling premieinntekter

Markedsandeler

Kilde: Tilsynsmyndigheter i Estland, Latvia og Litauen, Estlands Statistikkbyrå, konkurranse rapporter og egne beregninger. Basert på forfalt bruttopremie i 3. kvartal 2016.

Pensjon og sparing

Pensjon og sparing skal bidra til breddesalg til skadeforsikringskunder i Norge og tilbyr pensjons- og spareprodukter hovedsakelig til det norske næringslivsmarkedet. Produktene distribueres direkte av Gjensidige samt via utvalgte samarbeidspartnere. Gjensidige er fjerde største aktør innen markedet for innskuddspensjon med individuelt investeringsvalg.

2016

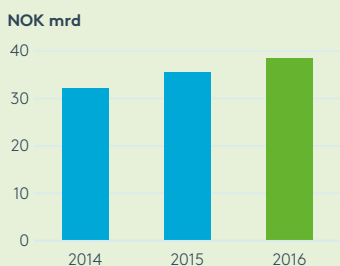
Pensjon og sparing tilbyr innskuddsbasert tjenstepensjon og gode investeringsmuligheter for bedrifter i tillegg til individuell uførepensjon. Videreutvikling av løsninger godt tilpasset kundenes behov sto sentralt i 2016 og bidro til at porteføljevæksten var meget god.

Fremtidsutsikter

Pensjon og sparing er et satsningsområde som bidrar til at Gjensidige kan være komplett leverandør av forsikrings- og pensjonsprodukter til næringslivssegmentet. Virksomheten bidrar til å styrke kunderelasjonen og lojaliteten hos skadeforsikringskundene. I februar 2017 ble sparevirksomheten Gjensidige Investeringsrådgivning innfusjonert i Gjensidige Bank. Pensjonsvirksomheten videreføres i Gjensidige Pensjonsforsikring.

Markedet for innskuddsbasert pensjon er i vekst, og Gjensidige er godt posisjonert for å ta del i denne. Den positive veksttakten er ventet å fortsette.

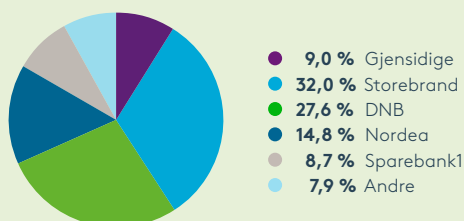
Kapital til forvaltning

Nøkkeltall Pensjon og sparing

Millioner kroner	2016	2015	2014
Netto forsikringstekniske inntekter	195,9	155,9	136,0
Driftsresultat	98,1	53,4	12,7
Resultat før skattekostnad	125,4	84,2	43,9

Markedsandeler innskuddspensjon*

Kilde: Finans Norge, 3. kvartal 2016. Basert på kapital til forvaltning

* Med individuelt investeringsvalg

2016

Breddesalg overfor organisasjonskundene i skadeforsikringsvirksomheten, og innovative løsninger for kombinert salg av bilfinansiering og forsikring, sto sentralt i 2016. Utlånsveksten var høy, og utlån til konsernets skadeforsikringskunder utgjorde 76 prosent av bankens utlånsvolum ved utløpet av året.

Fremtidsutsikter

Gjensidige Bank skal først og fremst støtte den norske skadeforsikringsvirksomheten ved å bidra til økt produktbredde for eksisterende skadeforsikringskunder i Norge. Banken vil fortsatt tilby et bredt utvalg av finansielle tjenester gjennom kundevennlige digitale løsninger, Gjensidiges kontorer og samarbeidende bilforhandlere.

Basert på et fullt sortiment av bankprodukter og attraktive betingelser for privatmarkedet skal banken bidra til vekst og lønnsomhet for konsernet. Gjensidige Investeringsrådgivning ble i februar 2017 fusjonert inn i banken. Fusjonen forventes å bidra til økt konkurransekraft i sparemarkedet samt mer effektiv drift på konsernnivå.

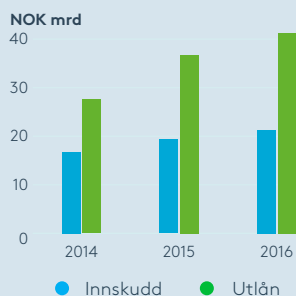
Bankmarkedet i Norge preges av betydelig konkurranse og et økende antall aktører. Gjensidige Bank vil fortsette å tilby konkurransedyktige betingelser i segmenter av strategisk viktighet for konsernet.

Bank

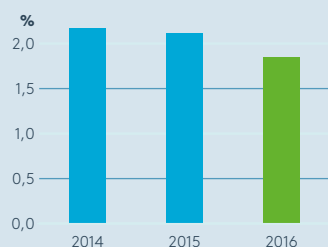
Gjensidige Bank er en ren nettbank som skal bidra til breddesalg til skadeforsikringskunder i Norge. Banken tilbyr boliglån, bilfinansiering, usikrede lån, sparing, kredittkort og dagligbank-tjenester. Distribusjon foregår i hovedsak på nett, og kundeservice nås på telefon, via chat og på Gjensidiges finanskontorer. Bilfinansiering distribueres også gjennom bilforhandlere.

Innskudd og utlån per 31.12.

Netto rentemargin

Rentenetto i prosent = netto renteinntekter delt på gjennomsnittlig forvaltningskapital

Nøkkeltall Bank

Millioner kroner	2016	2015	2014
Netto renteinntekter	797,3	721,2	613,8
Sum inntekter	871,6	725,2	663,2
Nedskrivninger og tap	(69,5)	(62,3)	(51,8)
Resultat før skattekostnad	428,5	303,6	253,5

Formålet med investeringsporteføljen er primært å dekke de forsikringstekniske forpliktelsene, samt å nå konsernets mål for avkastning på egenkapitalen. Ved utløpet av 2016 utgjorde porteføljen 54,0 milliarder kroner.

Kapitalforvaltning

Konsernets investeringsportefølje omfatter alle investeringsmidler i konsernet, med unntak av investeringsmidler fra segmentene Pensjon og sparing og Bank. Store deler av forvaltningen settes ut til eksterne forvaltere, mens konsernets investeringsfunksjon konsentrerer seg om aktivaallokering, risikostyring og forvalterseleksjon. Direkte eiendomsinvesteringer gjøres via selskapet Oslo Areal, som eies 50 % av Gjensidige.

Investeringsporteføljen består av to deler: en sikringsportefølje og en friportefølje. Sikringsporteføljen skal motsvare konsernets forsikringstekniske avsetninger og er investert i rentebærende instrumenter som durasjonsmessig er tilpasset de forsikringstekniske avsetningene.

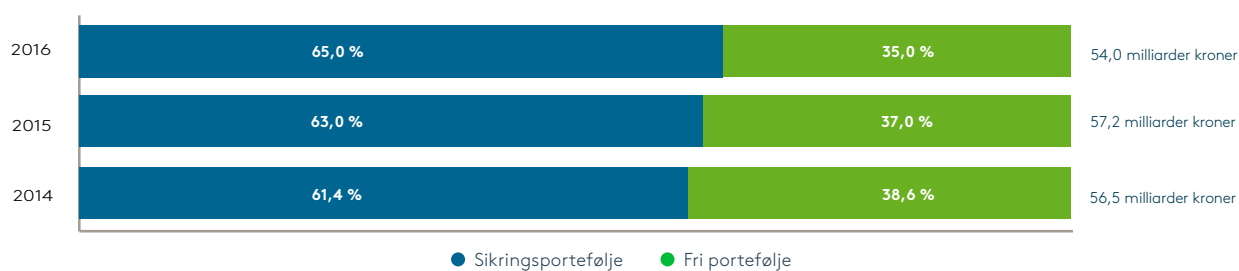
Den frie porteføljen består av ulike aktiva. Aktivaallokeringen i denne porteføljen må sees i sammenheng med konsernets kapitalisering og risikokapasitet, samt konsernets løpende risikoappetitt. Resultatbidrag fra bruk av derivater for taktiske formål og risikostyringsformål er fordelt på de respektive aktivaklasser, avhengig av om derivatene er aksje- eller rentederivater. Generelt er valutarisiko i investeringsporteføljen sikret opp mot 100 prosent, med en tillatt ramme på +/- ti prosent per valuta.

Ved årsslutt 2016 utgjorde den samlede investeringsporteføljen 54,0 milliarder kroner. Finansresultatet ble 2,2 milliarder kroner, som tilsvarer en finansavkastning på 3,9 prosent.

Finansielle eiendeler og eiendommer

Millioner kroner	Avkastning i prosent				Resultat	
	2016	2015	2014		2015	2014
Sikringsportefølje	3,5	2,8	3,2	1.264,5	982,0	1.071,2
Fri portefølje	4,6	2,3	5,8	890,6	510,4	1.355,1
Finansresultat for investeringsporteføljen	3,9	2,6	4,3	2.155,1	1.492,4	2.426,3
Netto inntekter fra investeringer				2.196,1	1.473,3	2.475,6

Porteføljeinndeling per 31.12.

Tilleggsinformasjon

		2016	2015	2014
Konsern				
Finansavkastning ¹	%	3,9	2,6	4,3
Egenkapital	Millioner kroner	22.326,0	23.330,6	21.656,8
Egenkapitalavkastning, årlig ²	%	21,4	17,4	23,3
Egenkapital per aksje	NOK	44,7	46,7	18,1
Tellende kapital til å dekke solvenskapitalkravet ³	Millioner kroner	20.377,9	19.491,4	
Solvensmargin ⁴	%	146,8	138,8	
Tellende kapital til å dekke minimum konsolidert solvenskapitalkrav konsern ⁵	Millioner kroner	14.065,2	14.088,3	
Minstekapitalkravmargin ⁶	%	266,4	280,9	
Gjensidige Forsikring ASA				
Tellende kapital til å dekke solvenskapitalkravet ⁷	Millioner kroner	18.625,0	18.659,7	
Solvensmargin ⁸	%	181,5	176,9	
Tellende kapital til å dekke minstekapitalkravet ⁹	Millioner kroner	16.124,4	16.236,6	
Minstekapitalkravmargin ¹⁰	%	349,2	343,5	
Aksjekapital				
Utstedte aksjer ved periodens utløp	Antall	500.000.000	500.000.000	500.000.000
Periodens resultat per aksje, basis og utvannet ¹¹	Kroner	9,34	7,57	8,38
Skadeforsikring				
Forfalte bruttopremier				
Privat	Millioner kroner	8.375,9	8.269,1	8.296,3
Næringsliv	Millioner kroner	7.446,1	7.434,9	7.250,3
Norden	Millioner kroner	6.262,4	5.430,0	4.961,4
Baltikum	Millioner kroner	1.080,6	702,9	512,5
Konsernsenter/reassuranse	Millioner kroner	53,0	138,7	143,3
Sum	Millioner kroner	23.218,0	21.975,6	21.163,8
Egenregningsandel ¹²	%	97,5	97,9	97,7
Premieinntekter				
Privat	Millioner kroner	8.291,3	8.152,3	8.124,1
Næringsliv	Millioner kroner	7.257,4	7.076,8	6.847,2
Norden	Millioner kroner	5.917,8	5.233,3	4.762,9
Baltikum	Millioner kroner	1.036,3	642,0	523,0
Konsernsenter/reassuranse	Millioner kroner	(60,9)	167,7	129,6
Sum	Millioner kroner	22.441,9	21.272,0	20.386,8
Skadeprosent ¹³				
Privat	%	60,7	60,2	67,3
Næringsliv	%	66,5	68,2	70,0
Norden	%	80,1	74,6	75,4
Baltikum	%	72,2	81,8	72,1
Sum	%	69,1	68,6	71,0
Kostnadsandel ¹⁴				
Privat	%	12,8	12,7	12,7
Næringsliv	%	11,0	11,4	11,3
Norden	%	15,7	15,6	16,6
Baltikum	%	37,4	33,6	27,8
Sum	%	14,2	15,1	15,0

		2016	2015	2014
Combined ratio¹⁵				
Privat	%	73,5	72,9	80,0
Næringsliv	%	77,5	79,6	81,2
Norden	%	95,8	90,3	91,9
Baltikum	%	109,6	115,4	99,9
Sum	%	83,4	83,7	86,0
Combined ratio diskontert ¹⁶	%	82,4	82,3	83,4
Pensjon og sparing				
Kapital til forvaltning pensjon ved utløpet av perioden	Millioner kroner	23.237,3	20.033,0	17.196,3
herav kollektivporteføljen	Millioner kroner	5.409,6	4.877,5	4.186,8
Kapital til forvaltning sparing ved utløpet av perioden	Millioner kroner	15.141,6	15.555,1	15.018,2
Driftsmargin ¹⁷	%	30,47	19,37	5,43
Bokført avkastning fripoliseporteføljen ¹⁸	%	4,08	5,43	4,63
Verdijustert avkastning fripoliseporteføljen ¹⁹	%	4,87	5,42	4,63
Kunder som også er forsikringskunder ved utløpet av perioden ²⁰	%	70,0	70,9	
Egenkapitalavkastning, årlig ²	%	14,5	10,0	7,8
Bank				
Brutto utlån, tilgang i perioden	Millioner kroner	4.514,0	9.189,0	3.352,6
Innskudd, tilgang i perioden	Millioner kroner	1.913,1	2.653,9	1.765,1
Brutto utlån ved utløpet av perioden	Millioner kroner	41.249,5	36.735,5	27.546,5
Innskudd ved utløpet av perioden	Millioner kroner	21.270,4	19.357,2	16.703,4
Innskuddsdekning ved utløpet av perioden ²¹	%	51,6	52,7	60,6
Netto rentemargin ²²	%	1,85	2,12	2,17
Nedskrivninger og tap ²³	%	0,18	0,20	0,20
Kostnadsandel ²⁴	%	42,9	49,5	54,0
Kunder som også er forsikringskunder ved utløpet av perioden ²⁵	%	76,2	77,0	
Kapitaldekning ²⁶	%	17,1	16,1	15,9
Kjernekapitaldekning ²⁷	%	15,0	14,2	14,1
Ren kjernekapitaldekning ²⁸	%	13,5	12,7	14,1
Egenkapitalavkastning etter skatt ²	%	11,7	10,3	9,6

¹ Finansavkastning = netto finansresultat i prosent av gjennomsnittlig finansielle eiendeler, inkludert eiendom, eksklusive Bank og Pensjon og sparing

² Egenkapitalavkastning, annualisert = Aksjonærenes andel av resultatet for perioden/ aksjonærenes gjennomsnittlige egenkapital for perioden, annualisert

³ Tellende kapital til å dekke solvenskapitalkravet for konsernet = Sum konsernets tellende kapital til å dekke konsernets kapitalkrav under Solvens II standardformel.

Tellende kapital er fratrukket foreslått utbytte.

⁴ Konsernets solvensmargin = Forholdet mellom konsernets tellende kapital og konsernets solvenskapitalkrav under Solvens II standardformel.

⁵ Tellende kapital til å dekke minimum konsolidert solvenskapitalkrav konsern = Sum tellende kapital til å dekke minimum konsolidert solvenskapitalkrav på konsernivå under Solvens II standardformel. Tellende kapital er fratrukket foreslått utbytte.

⁶ Minstekapitalkravmargin konsern = Forholdet mellom konsernets tellende kapital og minimum konsolidert solvenskapitalkrav for konsernet under Solvens II standardformel.

⁷ Tellende kapital til å dekke solvenskapitalkravet = Sum tellende kapital til å dekke solvenskapitalkravet for Gjensidige Forsikring ASA under Solvens II standardformel.

Tellende kapital er fratrukket foreslått utbytte.

⁸ Solvensmargin = Forholdet mellom tellende kapital til å dekke solvenskapitalkravet og solvenskapitalkravet for Gjensidige Forsikring ASA under Solvens II standardformel.

⁹ Tellende kapital til å dekke minstekapitalkravet = Sum tellende kapital til å dekke minstekapitalkravet for Gjensidige Forsikring ASA under Solvens II standardformel.

Tellende kapital er fratrukket foreslått utbytte.

¹⁰ Minstekapitalkravmargin = Forholdet mellom tellende kapital til å dekke minstekapitalkravet og minstekapitalkravet for Gjensidige Forsikring ASA under Solvens II standardformel.

¹¹ Fortjeneste per aksje, basisresultat og utvannet = aksjonærenes andel av resultatet for perioden/gjennomsnittlig antall utestående aksjer i perioden

¹² Premier, for egen regning = bruttopremier, for egen regning/forfalte bruttopremier (skadeforsikring)

¹³ Skadeprosent = erstatningskostnader osv./premieinntekter

¹⁴ Kostnadsandel = driftskostnader/premieinntekter

¹⁵ Combined ratio = skadeprosent + kostnadsandel

¹⁶ Combined ratio, diskontert = combined ratio dersom erstatningsavsetninger hadde vært diskontert

¹⁷ Driftsmargin = driftsresultat/(netto forsikringsrelaterte inntekter + forvaltningsinntekter osv.)

¹⁸ Bokført avkastning på fripoliseporteføljen = realisert avkastning på porteføljen

¹⁹ Verdijustert avkastning på fripoliseporteføljen = total avkastning på porteføljen

²⁰ Felleskunder = kunder som har både pensjons- og spareprodukter og skadeforsikring hos Gjensidige

²¹ Innskuddsdekning = innskudd i prosent av brutto utlån

²² Netto rentemargin, annualisert = netto renteinntekt/gjennomsnittlig forvaltningskapital

²³ Nedskrivninger og tap, annualisert = nedskrivninger og tap/gjennomsnittlig brutto utlån

²⁴ Kostnadsandel = driftskostnader/sum inntekter

²⁵ Felleskunder = kunder som har både bank- og skadeforsikringsprodukter hos Gjensidige

²⁶ Kapitaldekning = netto ansvarlig kapital/risikovektet beregningsgrunnlag. Resultatet for perioden er ikke inkludert i beregningen for kvartalene, med unntak av fjerde kvartal.

²⁷ Kjernekapitaldekning = kjernekapital/risikovektet beregningsgrunnlag. Resultatet for perioden er ikke inkludert i beregningen for kvartalet, med unntak av fjerde kvartal.

²⁸ Ren kjernekapitaldekning = ren kjernekapital/risikovektet beregningsgrunnlag. Resultatet for perioden er ikke inkludert i beregningen for kvartalet, med unntak av fjerde kvartal.

Gjensidige-aksjen ga en totalavkastning i 2016 på 5 prosent. Ved utgangen av året var vi det åttende største selskapet notert på Oslo Børs, med en markedsverdi på 69 milliarder kroner. Resultatet per aksje ble 9,34 kroner i 2016, og styret har foreslått et utbytte på 6,80 kroner per aksje.

Investorinformasjon

Gjensidige skal ha en åpen dialog med alle interessenter, og følger Oslo Børs' IR-anbefaling. Etablerte retningslinjer for investorkontakt finnes på www.gjensidige.no/investor.

Vi gjennomfører hvert kvartal møter med analytikere og investorer for å diskutere resultatene og forretningsdriften. I disse møtene deltar som hovedregel en investorkontakt fra Gjensidige, eventuelt sammen med konsernsjef og/eller finansdirektør eller annen relevant direktør fra selskapet.

Utbytte og utbyttepolitikk

Gjensidige har som mål å utbetale høye og stabile nominelle utbytter, minimum 70 prosent av resultat etter skatt over tid. Ved fastsettelse av størrelsen på utbyttet vil det tas hensyn til forventet fremtidig kapitalbehov. I tillegg vil Gjensidige over tid utbetale overskuddskapital utover målsatt kapitalisering.

For regnskapsåret 2016 har styret på bakgrunn av årsresultatet foreslått et utbytte på 6,80 kroner per aksje. Dette tilsvarer 73 prosent av resultatet etter skatt.

I tillegg ble det gjennom 2016 betalt ut 3,0 milliarder kroner i utbytte, tilsvarende 6,00 kroner per aksje, i form av utdeling av overskuddskapital.

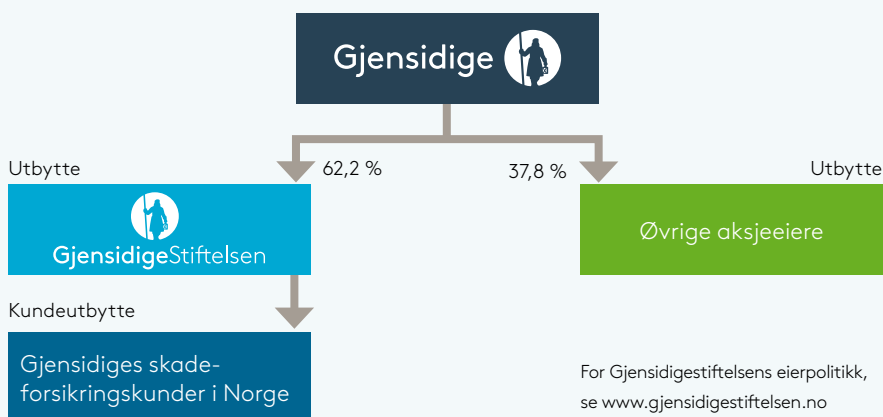
Utbyttet for regnskapsåret 2016 vedtas av generalforsamlingen den 6. april 2017 og utbetales til de som er registrerte aksjeeiere på generalforsamlingsdatoen. Gjensidigeaksjen handles eks utbytte 7. april 2017, oppgjørsdato er 10. april 2017 og utbyttet utbetales 20. april 2017.

Kundeutbytte

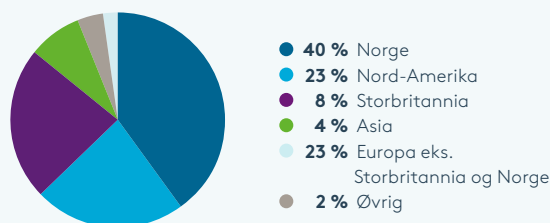
Gjensidigestiftelsen er den største aksjeeieren i Gjensidige med en eierandel på 62,2 prosent. Stiftelsen videreformidler aksjeutbytter fra Gjensidige knyttet til årsresultater til våre skadeforsikringskunder i Norge i form av kundeutbytter. Aksjeutbytter knyttet til utdeling av overskuddskapital beholdes og forvaltes av Gjensidigestiftelsen.

Kundeutbytter fordeles til kundene basert på betalt forsikringspremie for det regnskapsåret aksjeutbyttet gjelder og utbetales til de som fortsatt er kunder i Gjensidige ved tidspunktet for Gjensidigestiftelsens generalforsamling, som vedtar kundeutbyttet.

Utbetalt kundeutbytte i 2016, basert på resultatet for 2015, utgjorde 13,5 prosent av betalt premie i 2015.

Geografisk fordeling aksjer per 31.12.2016

Fordeling av aksjer eksklusive aksjer eiet av Gjensidigestiftelsen

Eierforhold

Ved utgangen av 2016 hadde Gjensidige omtrent 34.000 aksjeeiere. De 20 største eierne representerte til sammen 85,6 prosent av aksjene i selskapet.

Gjensidigestiftelsen har vedtektsfestet et eierskap i Gjensidige på minimum 60 prosent, og skal bidra til forutsigbarhet og eiermessig stabilitet.

Stiftelsen har uttalt vilje til å vurdere redusert eierbrøk ved eventuelle oppkjøp eller kapitalutvidelser som er i samsvar med Gjensidiges overordnede strategi.

Stiftelsen forvalter eierskapet i Gjensidige på vegne av Gjensidiges skadeforsikringskunder i Norge. Den har en eierpolitikk med fokus på høy verdiskaping over tid og forventer et konkurransedyktig utbytte.

20 største aksjeeiere 31. desember 2016 ¹

	Prosent
1 Gjensidigestiftelsen	62,2
2 Folketrygdfondet	4,3
3 Deutsche Bank	3,6
4 Caisse de Depot et Placement du Quebec	3,3
5 Danske Bank	2,8
6 BlackRock	1,8
7 KLP	0,9
8 State Street Corporation	0,8
9 Vanguard Group	0,8
10 DnB	0,6
11 Safe investment Company	0,6
12 JPMorgan Chase & Co	0,6
13 Storebrand	0,6
14 Fidelity Worldwide Investment (FIL)	0,5
15 William Blair & Company	0,4
16 Nordea	0,4
17 Genossenschaftliche FinanzGruppe Volksbanken Raiffeisenbanken	0,4
18 Thornburg Investment Mgt	0,4
19 BNP Paribas Group	0,4
20 Legal & General Group	0,3

¹ Eieroversikten er basert på en analyse gjennomført av Orient Capital Ltd, basert på eierregisteret i VPS per 31. desember 2016. Gjennom analysen kartlegges hvilke eiere som står bak de ulike forvalterkonti. Det kan ikke garanteres at oversikten er korrekt. Oversikt over 20 største aksjeeiere slik det fremgår av eierregisteret i VPS finnes i note 24 side 143.

Generalforsamling

Neste ordinære generalforsamling holdes på Gjensidiges hovedkontor i Schweigaards gate 21, Oslo, den 6. april 2017 kl 17:00.

For mer detaljert informasjon om organstrukturen og/eller generalforsamlingen, se side 36-47 og/eller www.gjensidige.no/investor.

Gjensidiges formål er å skape verdier for samfunnet gjennom å sikre liv, helse og verdier, og avlaste kundene for risiko. Vi skal sørge for at vår erfaring og kompetanse innen forebygging av skader kommer hele samfunnet til gode. Vår virksomhet skal bidra til et godt og bærekraftig samfunn med respekt for menneskerettigheter og miljøet vi lever i.

Samfunnsansvar

Gjensidige følger Oslo Børs' anbefaling for rapportering om samfunnsansvar, som ble innført i 2016. Rapporten er basert på en analyse av de viktigste interessentgruppene vår virksomhet har kontaktflater mot, og hvilke samfunnsansvarlige temaer som er vesentlige for vårt forhold til disse interessentene.

Analysen er del av vår årlige risikokartlegging. Den involverer en rekke nøkkelpersoner i ulike posisjoner i konsernet, inkludert konsernledelsen.

I 2016 ble cirka 30 interessentgrupper vurdert, og 5 av disse ble ansett å ha særskilt stor betydning for risikoanalysen:

- Offentlige myndigheter
- Eiere
- Ansatte
- Kunder
- Partner-organisasjoner

Vi møter disse interessentene gjennom ulike arenaer som

- Skriftlig korrespondanse
- Møter
- Konferanser
- Presentasjoner
- Telefonsamtaler

Vurderingen av vesentlige temaer er basert på

- hvilke temaer interessentene er opptatt av
- hvilke konsekvenser det vil ha for Gjensidige om vi ikke tilfredsstiller interessentenes forventninger
- hvilke konsekvenser det vil ha for interessentene om vi ikke tilfredsstiller deres forventninger

Resultatet av analysen kan sammenstilles i en tabell, der temaer som har stor betydning både for interessentene og Gjensidige er plassert i hjørnet øverst til høyre. Temaer som har liten betydning både for Gjensidige og interessentene er plassert nederst til venstre.

Betydning for interessenter	Miljø og klima Sysselsetting Skatter og avgifter Støtte til lokalmiljøer Diskriminering Mulighet for varsling Rettferdig konkurranse	Skadeforebygging Etisk kapitalforvaltning Arbeidstakerrettigheter Kompetanseutvikling Produkttilbud Personvern
	Fornybar energi Avfallshåndtering Vannforbruk Miljøutslipp Bærekraftige produkter Forsikring for økonomisk vanskeligstilte	Talentkartlegging Korrupsjon Hvitvasking HMS
Betydning for Gjensidige		

Det er viktig å poengtere at alle de nevnte temaene er viktige i seg selv. Matrisen må leses som en prioritert oversikt over hvilke områder det er naturlig å ha forventninger til Gjensidige, hvor stor risiko det er for at Gjensidige ikke tilfredsstiller forventningene, og hvilke konsekvenser det kan ha om forventningene ikke tilfredsstilles.

Et eksempel på dette kan være avfallshåndtering, som ikke er vurdert som vesentlig for oss, selv om det generelt er et viktig tema. Gjensidige har ingen prosesser som genererer betydelige mengder avfall. Vår avfallsproduksjon er i hovedsak knyttet til kontorutstyr, kantinedrift og hygiene. Det er derfor ikke naturlig for interessentgrupper å være særlig opptatt av Gjensidiges avfallsproduksjon. Dette betyr imidlertid ikke at vi neglisjerer temaet. Vi har solide systemer for kildesortering og resirkulering av avfall, og vi jobber hele tiden for å minimere produksjonen av avfall.

Tiltak og resultater

Gjensidige tilbyr skadeforsikring til person- og næringslivskunder i Norden og Baltikum. I Norge tilbyr vi også bank- og sparetjenester til personkunder, og pensjonsløsninger for næringslivskunder.

Gjensidiges samfunnsansvar er tuftet på vår rolle som et av Nordens største forsikringsselskaper med en betydelig investeringsvirksomhet som har en global innretning.

Vi integrerer samfunnsansvar i forretningsdriften. Vi er et forsikringsselskap og vil bruke vår kompetanse og gjennomslagskraft på områder hvor vi kan spille en rolle.

I tråd med dette skal Gjensidige bidra til trygge samfunn der hvor vi har virksomhet, og legge til rette for at våre medarbeidere kan vise sosialt engasjement. Alle sider ved vår virksomhet skal baseres på respekt for menneskerettigheter og for arbeidstakeres rett til meningsfylt arbeid under trygge forhold.

Gjensidiges medarbeidere skal etterleve lover og regler i de samfunn hvor vi har virksomhet, og oppføre i henhold til etiske normer. Etikk og overholdelse av lover og regler er sentralt i den interne opplæring av medarbeidere.

Vi skal søke dialog med alle interessentgrupper som berøres av vår virksomhet.

Vi skal ha minst mulig negativ påvirkning på miljø og klima.

Styret og administrasjonen har vedtatt policies, retningslinjer og instruksjoner som konkretiserer og presiserer hvilke rammer medarbeiderne skal forholde seg til i ulike situasjoner. Dokumenter som er særlig relevante for utøvelsen av vårt samfunnsansvar fremgår av tabell på side 34.

Retningslinjer for samfunnsansvar og etiske investeringer (SRI) finnes i sin helhet på www.gjensidige.no.

Flere andre kapitler i denne årsrapporten er relevante for å forstå hvordan Gjensidige forvalter sitt samfunnsansvar. De mest sentrale er:

- Styring og kontroll. Side 36
- Note 3, Styling av forsikringsrisiko og finansiell risiko. Side 88
- Note 18, Lønn og godtgjørelser. Side 134
- Note 25, Aksjebasert betaling. Side 144

Selskapets operative virksomhet er nærmere beskrevet på side 8. Strategi, finansielle mål og nøkkeltall er beskrevet på henholdsvis side 8 og 3. Kapitalforvaltningen er beskrevet på side 16.

Skadeforebygging

Vår kjernevirksomhet – forsikring – gir kunden trygghet, ved å redusere eller fjerne negative økonomiske konsekvenser av skader og ulykker. Dette er et sentralt velferdsbehov i et moderne samfunn. Det er likevel bedre både for kunden, forsikringsselskapet og samfunnet å unngå at skade oppstår. Forebygging av skade er derfor en naturlig og vesentlig del av Gjensidiges kjernevirksomhet og samfunnsansvar.

Gjennom vår virksomhet har vi bygget opp betydelig kompetanse innen skadeforebygging. Denne kunnskapen skal så langt som mulig komme hele samfunnet til gode.

De fleste forsikringer er utformet på en slik måte at de skal motivere kunden til å unngå skader, både gjennom insentiver for å redusere risiko og ved at kunden som oftest må bære noe av den økonomiske risikoen for skader selv.

Prisen kunden betaler for sin forsikring er normalt sterkt påvirket av den økonomiske risiko kunden representerer. Denne risikoen påvirkes blant annet av kundens valg av bolig, bil og adferd. Vi belønner en rekke sikringstiltak gjennom rabatt på forsikringen. Tiltak som bidrar til å redusere risiko både

for oss og kunder kan være boligalarm, kontroll av elektrisk anlegg i bygninger, installasjon av utstyr som reduserer risiko for vannskade i bygninger og gjenfinningssystemer for biler.

Unge bilførere er spesielt utsatt for å bli involvert i bilulykker. For å redusere disse har Gjensidige derfor flere tiltak rettet mot denne gruppen.

I Norge gir vi rabatt på forsikringen til unge som har øvelseskjørt tilstrekkelig mange kilometer med ledsager.

Vi gir et beløp på 23-årsdagen til kunder som har kjørt skadefritt det siste året eller lenger. Jo lengre den skadefrie perioden er, jo større er belønningen.

Vi samarbeider med Trygg Trafikk om holdnings-skapende arbeid på videregående skoler flere steder i Norge.

Vi samarbeider også om trafiksikkerhet med andre forsikringsselskaper gjennom bransjeorganisasjonen Finans Norge.

I Latvia bidrar Gjensidige til økt trafiksikkerhet gjennom en årlig kampanje for økt refleksbruk blant fotgjengere.

Ved hjelp av værdata sender vi uværsvarelse som tekstmelding til kunder som må regne med å bli rammet av uvær. Meldingene er målrettet ved hjelp av offentlige værdata og vår kundeinformasjon, slik at vi unngår å sende falske alarmer. Hvert år får vi tilbakemeldinger fra takknemlige kunder som har rukket å sikre eiendeler takket være disse varslene.

Et annet område som rammer våre kunder hardt både økonomisk og ikke minst personlig, er brann. Sammen med Norsk Brannvernforening, DSB og lokale brannvesen gjennomførte vi høsten 2016 Aksjon Boligbrann med hjemmebesøk i 40.000 boliger. Vi bidro også til utvikling og markedsføring av undervisningsmateriell om brannvern for skoleverket. Det er cirka 20.000 barn som deltar i denne opplæringen hvert år.

Gjensidige er hvert år representert i en rekke råd, utvalg og styrever, både nasjonalt og internasjonalt, som arbeider med brannvern, forebygging av vannskader og andre samfunnsnyttige tiltak. Vi har i mange år vært hovedsponsor for det norske håndballandslaget for kvinner. I 2016 var vi også

sponsor for herrelandslaget i fotball. Vi benytter disse sponsoratene til å skape aktiviteter for barn og unge som kan bidra til rekruttering til idretten og dermed fremme en sunnere livsstil.

Etisk kapitalforvaltning

Vår investeringsvirksomhet har en global innretning, og vi investerer i land der det ikke er en selvfølge at menneskerettigheter respekteres. Det gir risiko for at vi blir medeier i selskaper som bidrar til å krenke menneskerettighetene gjennom sin produksjon av varer og tjenester eller gjennom sin behandling av ansatte, leverandører, lokalbefolkning eller andre interessegrupper.

Styret i Gjensidige Forsikring har vedtatt en konsernpolicy for etiske investeringer som fastslår at vår investeringsportefølje skal følge internasjonalt anerkjente retningslinjer for samfunnsansvarlige investeringer. Policy'en nevner spesielt følgende områder:

- Menneskerettigheter
- Arbeidsliv
- Miljø
- Korrupsjon
- Våpen

Konsernets investeringsdirektør har ansvar for utøvelsen av retningslinjene. Oppfølging krever både tid og spesiell kompetanse. Vi har derfor engasjert to eksterne rådgivningsselskaper til å foreta løpende overvåkning av selskaper. De eksterne rådgiverne utarbeider begrunnede forslag til selskaper som Gjensidige ikke bør investere i.

I kapitalforvaltnings-teamet har én medarbeider ansvar for å gjennomgå og sammenstille all informasjon fra de eksterne rådgiverne. Denne medarbeideren forbereder en innstilling til investeringsdirektør og Chief Risk Officer, som sammenfatter endelig beslutning om eventuell eksklusjon.

Når et selskap blir ekskludert vil vi selv sørge for at det aktuelle selskapet ikke er del av porteføljer som vi forvalter selv, enten ved å la være å kjøpe verdipapirer i selskapet eller selge verdipapirer vi eventuelt eier.

Ved alle enkeltinvesteringer i verdipapirer kontrollerer vi eksklusjonslisten for å unngå å investere i selskaper som er ekskludert.

Ved investeringer i fond som forvaltes av andre og hvor Gjensidige ikke fastsetter rammebetingelsene,

vil vi gå i dialog med forvalteren med sikte på ekskludering av det aktuelle selskapet. Dersom dialogen ikke fører frem vil vi avvike vår investering i fondet.

Vi kontrollerer også fondsforvalternes SRI-policy når vi vurderer om vi skal inngå forvaltningsavtaler.

Det avholdes møter om samfunnsansvarlige investeringer hvert kvartal og ved behov. I 2016 ble 12 selskaper vedtatt ekskludert fra Gjensidiges investeringsportefølje. Ved utgangen av året var totalt 85 selskaper ekskludert.

Våre investeringer i eiendom foretas gjennom eiendomsselskapet Oslo Areal. Dette selskapet driver eiendomsutvikling i Oslo-området, og satser på miljøvennlige bygg nær knutepunkter for kollektivtrafikk. Selskapet benytter miljøklassifiseringssystemet BREEAM NOR for nybygg og totalrehabilitering.

Arbeidstakerrettigheter og kompetanseutvikling

Gjensidige har som ambisjon å være en helsefremmende arbeidsplass der alle medarbeidere gis mulighet til faglig utvikling og kompetanseheving. Vi tror mennesker trives når de får bruke sine evner, utvikle seg og er en del av et fellesskap. Det er vårt ansvar å legge til rette for dette, men det er også en fornuftig investering for Gjensidiges mulighet til å lykkes framover.

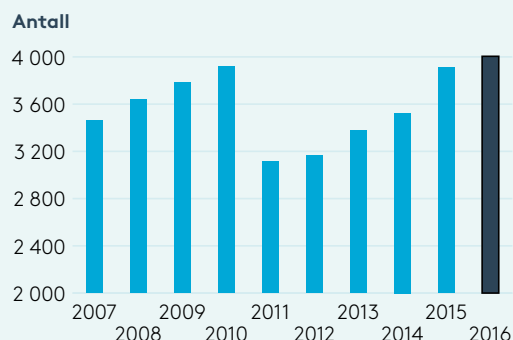
Ved utløpet av 2016 var vi 4.005 medarbeidere i konsernet.

Medarbeiderne i konsernet har ifølge norsk lov rett til å være representert i selskapets styrende organer. De ansattes representanter velges av og blant medarbeiderne.

Samarbeidet mellom selskapets ledelse og ansattes fagforeninger er ryddig og godt, og har en innarbeidet struktur med regelmessige møter i ulike utvalg. Det er fastsatt regler for hvilke prosesser og beslutninger ansattes tillitsvalgte skal involveres i. Ansattes tillitsvalgte lønnes av selskapet.

I 2016 var 86 prosent av selskapets medarbeidere i Norge omfattet av kollektive lønnsavtaler. I Danmark var cirka 90 prosent av medarbeiderne omfattet av kollektive lønnsavtaler, og i Sverige nær 100 prosent.

Bemanningsutvikling

Mangfold og diskriminering

Vi arbeider for at alle ansatte i hele konsernet skal ha like muligheter til personlig og faglig utvikling. Vi tolererer ikke diskriminering på grunn av forhold som

- kjønn
- alder
- funksjonsevne
- etnisk opprinnelse
- seksuell legning
- religiøs overbevisning

Ansettelses- og HMS-rutiner sikrer at diskriminerings- og tilgjengelighetsloven i Norge følges.

Et tiltak for å sikre en slik utvikling er utarbeidelse av lønnsstatistikker for å synliggjøre eventuelle forskjeller for samme arbeid eller arbeid av lik verdi. Eventuelle avvik skal følges opp gjennom tiltak. Det har ikke vært behov for særskilte tiltak vedrørende likestilling eller diskriminering i 2016.

Ved utgangen av 2016 var det omtrent like mange kvinner og menn blant medarbeiderne.

Konsernets styre hadde i 2016 ti medlemmer, hvorav fem menn og fem kvinner. Blant de syv representantene som ikke var valgt av de ansatte, var fire menn og tre kvinner.

Av konsernledelsens ni medlemmer var åtte menn og én kvinne. Av de mannlige konserndirektørene var én konstituert som erstatning for en kvinnelig konserndirektør som hadde foreldrepermisjon.

Utenom konsernledelsen hadde 395 medarbeidere lederposisjoner i Norge, Sverige eller Danmark i 2016. Av disse var 64 prosent menn og 36 prosent kvinner.

Gjensidige ønsker å øke andelen kvinner i ledende stillinger, og dette er godt kjent blant ledere på alle nivåer. Denne ambisjonen har bidratt til at det over tid er blitt en høyere andel kvinnelige ledere.

I 2016 gjorde vi en kartlegging av kjønnsforskjeller når det gjelder lønns- og arbeidsforhold i Gjensidige Forsikring Norge. Undersøkelsen viste at

- 52 prosent av medarbeiderne er menn, og 48 prosent kvinner
- 98 prosent av mannlige medarbeidere har heltidsstilling
- 87 prosent av kvinnelige medarbeidere har heltidsstilling
- Gjennomsnittlig årslønn for heltidsansatte kvinner tilsvarte 84 prosent av gjennomsnittlig lønn for heltidsansatte menn
- Lønnsforskjeller mellom kvinner og menn er størst for de høyeste aldersgruppene. For medarbeidere under 30 år er det ingen forskjell.
- Andel som har høyere utdanning er høyere blant menn enn blant kvinner.

Vi har et likestillings- og diskrimineringsutvalg som trer sammen ved behov. Utvalget har medlemmer fra HR-avdelingen og tillitsvalgte. Det er konsernets HMS-ansvarlige som avgjør om utvalget skal kalles inn. En typisk anledning kan være varsling fra medarbeidere om diskriminering. Det har vært avholdt ett møte i utvalget i 2016. Temaet var likelønn mellom kvinner og menn. Det ble ikke avdekket lønnsforskjeller som kan knyttes til kjønn i Gjensidige.

Gjensidige skal være en inkluderende bedrift for alle arbeidstagere. Vi er en såkalt IA-bedrift (inkluderende arbeidsliv) og samarbeider med NAV i Norge om arbeidstrening for mennesker som av ulike årsaker har vært utenfor arbeidslivet. NAV yter lønnstilskudd for medarbeidere som har kroniske lidelser men likevel greier å stå i arbeid. Vi har hatt medarbeidere i arbeidstrening gjennom dette programmet i 2016.

Alle større kontorbygg er universelt utformet, for å legge til rette for medarbeidere som er bevegelseshemmet.

Gjensidige har tiltak som har som formål å legge til rette for at eldre arbeidstakere kan fortsette å arbeide inntil de når normal pensjonsalder. Tiltakene varierer mellom landene. Eksempler på tiltak er mulighet for redusert arbeidstid og ekstra feriedager. Gjennomsnittlig pensjonsalder har vært stigende over tid, men falt noe i 2016 på grunn av tidligpensjonering i forbindelse med omstilling.

Familievennlig selskap

Foreldre har etter loven krav på betalt permisjon i forbindelse med fødsel i alle landene hvor Gjensidige har medarbeidere.

Det er akseptert at foreldre er borte fra jobb når barna deres er syke, så lenge fraværet er nødvendig og rimelig.

Vi legger til rette for at medarbeidere også ellers kan arbeide hjemmefra av hensyn til familie eller andre årsaker.

Humankapital og kompetanseutvikling

God ledelse og kontinuerlig kompetanseutvikling skal være viktige konkurransefortrinn for Gjensidige. Det er også et ansvar overfor den enkelte medarbeider og samfunnet å bidra til at ansatte har tilstrekkelig kompetanse til å være attraktive arbeidstagere.

I 2016 kåret Universum Gjensidige til Norges mest attraktive arbeidsgiver for økonomer innen forsikringsnæringen. Uavhengig av yrkesgruppe og næring ble vi nummer 39 på listen, 5 plasser høyere enn året før.

Leder- og medarbeiderutvikling ivaretas av stabsområdet Gjensidigeskolen som er en del av HR og sorterer under konserndirektør for konsernstab og fellestjenester.

HR-avdelingen har ansvar for strategisk bemanningsplanlegging, herunder kartlegging av kritiske roller og kompetanse i selskapet. Planen sikrer at det finnes etterfølgere til alle kritiske posisjoner i selskapet, og at vi hele tiden dyrker frem talenter som kan gå inn i nøkkelposisjoner.

Vi arbeider systematisk med talentrekruttering, og har utviklet en «employer branding»-strategi for å bidra til dette. Det arbeides målrettet med å synliggjøre Gjensidige som arbeidsgiver gjennom digitale kanaler. Vi besøker relevante utdanningsinstitusjoner med stands og presentasjoner for studenter.

Vi har etablert en internship-ordning, hvor studenter jobber hos oss gjennom et helt studieår. I 2016 har vi hatt 13 studenter på internship. Arbeidet skal være relevant for studiene, og bidra til å sette teori ut i praksis for studentene.

Hvert år arrangerer vi «Gjensidigedagen» på Gjensidiges hovedkontor, med et variert program for studenter. I 2016 deltok 60 studenter på presentasjoner, work shops, gruppesamtaler og en sosial sammenkomst på ettermiddagen.

Gjensidigeskolen er konsernets verktøy for å sikre at alle medarbeidere har de nødvendige forutsetninger for å leve opp til konsernets strategi om kundeorientering. Alle kompetansetiltak er innrettet mot dette.

Alle som ansettes i Gjensidige deltar på en introduksjonsdag der konsernsjefen og andre nøkkelpersoner forteller om strategi, kompetanseutvikling, kultur, vår merkevare, etikk og mer praktiske opplysninger.

De som skal jobbe med salg og kunderådgivning deltar i et lengre kursprogram som leder frem til en eksamen hvor både faglig kunnskap, etikk og faktisk kundedialog testes. Rådgivere rettet mot privatmarkedet sertifiseres etter en nasjonal bransjeordning for salg av skadeforsikring. Programmene utvikles og arrangeres i sin helhet av Gjensidigeskolen.

Gjensidigeskolen avvirket 7.113 kursdøgn i 2016. Nærmere 1.600 medarbeidere deltok på kurs i regi av Gjensidigeskolen i 2016.

E-læring spiller en stadig viktigere rolle i skolens programmer, og brukes i hovedsak til opplæring innen fag, systemer, etikk og rutiner. I 2016 har medarbeidere gjennomført og bestått 11.538 e-læringskurs. Det ble gjennomført 5.274 ulike kompetansetestet.

Det er utviklet spesialtilpassede lederutviklingsprogrammer for grupper av ledere med ulik erfaringsbakgrunn, fra nyansatte ledere til toppledergruppen. Lederopplæringen ble fornyet mot slutten av 2016 med sikte på å gjøre opplæringen mer individtilpasset.

I alt brukte vi 15.000 kroner per ansatt på kompetansehevingstiltak i 2016, som var noe lavere enn i 2015. Årsaken var delvis kostnadsbesparelser og delvis at antall ansatte økte som følge av oppkjøp. Vi har et aktivt program for å fremme karriereutvikling i selskapet. Blant annet legges det til rette for intern mobilitet for å utvikle medarbeidere med bredt kompetanse- og erfaringsgrunnlag.

Helse, arbeidsmiljø og sikkerhet

Systematisk Helse-, Miljø- og Sikkerhetsarbeid (HMS) har høy prioritet i Gjensidige. Vårt mål er ikke bare å unngå sykefravær og skader, men at Gjensidige skal være en helsefremmende arbeidsplass. Derfor arbeider vi med forebygging og oppfølging av sykefravær og tilrettelegging for arbeidstakere med nedsatt funksjonsevne.

Alle nyansatte skal så tidlig som mulig ha en gjennomgang av sin arbeidsplass med fysioterapeut eller ergonom, dersom det er praktisk mulig. Hensikten er å tilrettelegge arbeidsplassen med tanke på å unngå belastningslidelser og få informasjon om forebygging av helseplager.

Blant tilbudene for å bidra til god helse er (tilbudene varierer fra kontor til kontor):

- Tilrettelegging for å sykle til jobb, med sykkel-parkering og garderober
- Treningsrom
- Konkurranser som motiverer til moderat fysisk aktivitet i hverdagen
- Korte trimpauuser i arbeidstiden
- Bedriftsidrettslag med en rekke aktiviteter

Det er fastsatt rutiner for særskilt tilrettelegging for arbeidstakere som har helseplager som forverres av data-arbeid, eller som ønsker å forebygge slike plager. Selskapet har ikke fått melding om belastnings- eller slitasjeskader i 2016.

Sykefraværet var i 2016 3,9 prosent i Norge, Danmark og Sverige. Vi har som mål å redusere fraværet til 3 prosent innen 2019.

I 2016 gjennomførte vi tre interne HMS-revisjoner i Norge, to i Danmark og to i Sverige. Resultatet viser at det er en systematisk tilnærming til helse, miljø og sikkerhet i selskapet, og god gjennomføring av relevante tiltak. De avvik som ble avdekket vil bli bearbeidet og lukket.

Det har ikke vært arbeidsulykker som har forårsaket personskader eller materielle skader i 2016.

Arbeidet med HMS overvåkes gjennom eksterne revisjoner, og følges opp internt av medarbeidere med særskilt ansvar for HMS. Alle hendelser som kan representere en risiko skal rapporteres gjennom selskapets avvikssystem.

Arbeidsmiljøspørsmål er integrert i en årlig medarbeiderundersøkelse.

I 2016 valgte 92 prosent av medarbeiderne i våre seks land å svare på undersøkelsen. Dette er en meget høy responsrate. Undersøkelsen måler ulike kriterier på en skala fra 0 til 100, der 100 indikerer en optimal tilstand.

Utvählte hovedresultater fra 2016-undersøkelsen viser:

- Arbeidsglede: 73
- Tilfredshet: 72
- Motivasjon: 74

Gjennomsnittet for tilsvarende kriterier i vår bransje er 67-68.

Alle ledere gjennomgår undersøkelsen sammen med sine medarbeidere i samarbeid med HR-avdelingen. For hver avdeling defineres det handlingsplaner som følges opp av de respektive lederne.

Kundetilfredshet og produktkvalitet

Gjensidiges mål er å være det mest kundeorienterte selskapet i den nordiske forsikringsbransjen. Kundeorientering gjennomsyrr atferd, prioriteringer og kommunikasjon på alle nivåer i organisasjonen.

Hensynet til kundene er sentralt i produkt- og tjenesteutvikling, opplæring av ansatte, rådgivning, salg, skadeoppgjør og klagebehandling.

Kundenes tilfredshet med selskap og individuelle rådgivere måles løpende, og forbedringstiltak iverksettes på basis av tilbakemeldinger fra kundene. Gjensidige har definert tydelige mål for kundetilfredshet. Måloppnåelsen påvirker vurdering av bonus til ledende ansatte, og kollektiv bonus til alle medarbeidere.

I 2016 var Gjensidiges kundetilfredshetsindeks (KTI) på konsernnivå 77,4. Dette var en fremgang på 1,2 fra 2015, og er meget gode resultater.

Kvaliteten på forsikringsprodukter lar seg ikke måle direkte. For den enkelte kunde vil kvalitet avhenge av i hvilken grad forventninger innfris ved erstatning for skade. Gjensidige har som ambisjon at alle kunder raskt skal få riktig oppgjør. Begge deler er viktig for opplevelsen av kvalitet.

Muligheten for en effektiv og reell klagebehandling er en del av å levere skadeoppgjør av høy kvalitet. Gjensidige har etablert en klageordning som gir kunden mulighet for å få behandlet sin klage på tre nivåer.

Det første nivået er kundens saksbehandler. Dersom denne ikke endrer sin vurdering kan kunden klage til nivå to – kundeombudet – som er selskapets interne klagenemnd. Kundeombudet er bemannet med svært erfarne skadebehandlere, som kan se på saken med nye øyne uten å bli påvirket av de personlige vurderinger saksbehandler har gjort.

Nivå tre er Finansklagenemnda, som er et bransjefelles klageorgan med representanter fra forbrukermyndigheter, finansnæringen og uavhengige eksperter. Sammensetningen sikrer at de uavhengige representantene avgjør utfallet i saker hvor representantene fra forbrukermyndighetene og finansnæringen står mot hverandre.

Omfanget av klager kan gi en pekepinn på hvor godt Gjensidige lever opp til sin ambisjon om å levere skadebehandling av høy kvalitet.

Finansklagenemnda mottok 389 klager fra Gjensidige-kunder i 2016. Dette var 12 prosent av alle klager på forsikringssaker til nemnda. Dette må sees i sammenheng med Gjensidiges markedsandel i 2016 på 25,6 prosent.

Av sakene som ble meldt til Finansklagenemnda resulterte 21 prosent i helt eller delvis medhold for kunden. En høy medholdsprosent ville indikere at terskelen for å nå frem med klager internt i Gjensidige var høy.

Innovasjon og teknologiutvikling

For å sikre at våre produkter og vår kundebehandling til enhver tid holder høyt, internasjonalt nivå samarbeider vi med forskningsinstitusjoner om innovasjon. Fra 2015 til 2022 deltar vi i et forskningssamarbeid med blant andre Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen og Norsk Regnesentral om flere prosjekter som for vår del ventes å gi ny innsikt innen temaer knyttet til behandling av store datamengder. Eksempler her kan være risikoprising, prognose- og trendanalyse og forsikringssvindel.

Også andre norske selskaper og offentlige virksomheter deltar i prosjektet, som kalles Big Insight.

Kunder og personvern

Gjensidige har konsesjon fra Datatilsynet til å behandle personopplysninger, og lover og forskrifter regulerer vår innhenting, lagring og bruk av slike opplysninger. En konsernpolicy og instruks gir utfyllende veiledning om behandling av personopplysninger. Gjensidiges medarbeidere har lovpålagt taushetsplikt om alle forhold som angår våre kunder. Opplæring i personvern er obligatorisk for alle medarbeidere, og er også ledd i introduksjonsprogrammet for nyansatte. Det er kun medarbeidere med tjenstlige behov som skal ha tilgang til personopplysninger om kunder. Selskapet skal ikke innhente andre personopplysninger enn de som er nødvendige for å betjene den enkelte kunde.

Personopplysninger skal kun benyttes og lagres så lenge de er nødvendige, og skal slettes straks de ikke lenger er nødvendige, med mindre det foreligger særlige unntak hjemlet i lov.

Det overordnede ansvaret for behandling av personopplysninger og internkontroll knyttet til dette ligger i konsernledelsen. Øvrige ledere har ansvar for å sikre at medarbeidere med tilgang til kundeopplysninger har den nødvendige kompetanse og forutsetninger for øvrig for å følge regelverket og ivareta kundenes personvern.

Personvernombudene har en uavhengig rolle, og ivaretar kontakten med Datatilsynet og med kunder og ansatte som har forespørsler om personopplysninger. De har også en intern kontrollfunksjon.

Kunder kan til enhver tid be om innsyn i opplysninger som er lagret om dem, og kreve korrigering av opplysninger som ikke er korrekte. Innsyn kan avvises i særlige tilfeller etter en konkret vurdering, for eksempel i forbindelse med utredning av forsikringssvindel.

Vår personvernerklæring er tilgjengelig på gjensidige.no, og beskriver hvordan vi håndterer personopplysninger.

Kravene til informasjonssikkerhet skal revideres minst en gang i året. Risikovurdering knyttet til personopplysninger skal gjøres jevnlig, som ledd i selskapets ordinære internkontrollprosess, og i tillegg ved enhver endring som kan påvirke sikkerheten.

Varsling om kritikkverdige forhold

Ansatte oppfordres til å varsle om kritikkverdige forhold og om forhold som de opplever som etisk betenkelige. Alle har plikt til å varsle om forhold som er straffbare, eller der liv eller helse er i fare. En varslingsplakat med instruksjoner om varsling er lett tilgjengelig på vår intranettside.

Det er lagt til rette for varsling gjennom to elektroniske postkasser:

- En intern postkasse for varsling av forhold knyttet til etikk
- En ekstern postkasse for varsling av uregelmessigheter og misligheter

Varslinger til den interne postkassen behandles av selskapets HR-avdeling, og behandlingen følger klare rutiner. Relevante saker rapporteres til konsernets risiko-komité og styret.

Medarbeidere som varsler er beskyttet både av norsk lov og bedriftens interne regelverk, og skal ikke utsettes for negative reaksjoner.

Varslinger til den eksterne postkassen er i utgangspunktet anonyme, hvis ikke varsleren selv velger å oppgi navn. Medarbeidere som ønsker å varsle anonymt kan benytte denne, i likhet med kunder, leverandører og andre eksterne interessenter.

Varsling om uregelmessigheter eller misligheter håndteres av Gjensidiges avdeling for intern utredning. Avdelingen foretar en forundersøkelse eller utredning basert på varselets innhold.

Dersom undersøkelsene avdekker kritikkverdige forhold vil HR overta saken, og sørge for at den blir behandlet. Eventuell politianmeldelse av ansatte besluttet av konsernsjef.

Etisk og kundevennlig forretningsdrift

Gjensidige skal ha en kultur hvor hver enkelt medarbeider utviser godt skjønn og har evne til å håndtere vanskelige situasjoner som kan dukke opp. Vår verdiskapning skal skje i samsvar med våre etiske retningslinjer. Disse fremgår av flere policy-dokumenter som forvaltes av konserndirektør for konsernstab og fellestjenester.

Våre etiske regler beskriver vårt verdigrunnlag og understreker at alle våre aktiviteter skal tåle dagens lys. Reglene angir sammen med andre dokumenter hva som er akseptabel adferd, og pålegger alle

medarbeidere å opptre med respekt, omtanke og alminnelig høflighet både overfor kolleger, konkurranter, kunder og andre.

Risiko for lovbrudd og brudd med vårt etiske regelverk overvåkes som ledd i vårt internkontrollsystem. Styret gjennomgår årlig våre viktigste risikoområder og den interne kontrollen. Risikostyring og internkontroll er beskrevet nærmere på side 68 og i note 3.

Nulltoleranse for korrupsjon

Danmark, Sverige og Norge er alle blant de 6 landene i verden med minst opplevd korrupsjon, ifølge Transparency International. I Estland, Latvia og Litauen oppleves korrupsjon som et større problem, ifølge samme rangering.

For Gjensidige vil risikoen for korrupsjon i hovedsak knytte seg til selskapets salg av forsikringer og investeringsrådgivning til næringsliv og offentlig sektor, inngåelse av avtaler og innkjøp av varer og tjenester.

Vår definisjon av korrupsjon følger definisjonen i norsk lov: Å misbruke sin stilling for å oppnå fordeler for selskapet, seg selv eller andre. Arbeidet mot korrupsjon krever et tydelig regelverk og aktiv håndheving av reglene.

Gjensidiges interne regelverk fastslår at selskapet har nulltoleranse mot korrupsjon og korrupsjonslignende forhold. Regelverket består av en konsernpolicy som er vedtatt av styret, og en instruks. I tillegg er konsernpolicy om etiske regler, konsernpolicy om konkretisering av etiske retningslinjer for relasjonsaktiviteter samt retningslinjer for velferdstiltak, seminarer og gaver relevante.

Av dette følger det at våre medarbeidere ikke har anledning til å gi eller motta bestikkelser eller smøring/«facilitation payments». Det samme gjelder gaver som kan betraktes som utilbørlige. Reglene gjelder for ledere og medarbeidere på alle nivåer i selskapet, også i land som ikke omfattes av norsk lov. Det er konkretiserte regler for medarbeidere som har ansvar for relasjoner til kunder og leverandører.

Øvrige tiltak, som sammen med regelverket utgjør vårt antikorrupsjonsprogram, er:

- Risikovurdering
- Internkontroll
- Antikorrupsjonshåndbok

- Varslingsrutine
- Rutiner for håndtering av avvik og brudd
- Dilemmatrening
- E-læring

Programmet gir en grundig beskrivelse av hva som menes med korrupsjon, eksempler på adferd som er akseptabel eller uakseptabel, samt oppgaver som skal bidra til refleksjon over vanskelige situasjoner.

Det er ikke anledning til å motta gaver til en verdi over 500 kroner. Uavhengig av gavens verdi skal den ikke tas imot dersom den kan svekke medarbeiderens habilitet eller uavhengighet.

Alle gaver og relasjonsaktiviteter skal registreres i konsernets gave- og relasjonsregister.

Alle ledere er ansvarlige for å etablere rutiner og prosesser for å forebygge og avdekke uregelmessigheter og misligheter, herunder korrupsjon, innen sitt område. Vår avdeling for intern utredning skal søke å avdekke eventuell korrupsjon, og har ansvar for å utrede konkrete saker ved mistanke om utilbørlig adferd. Intern utredning skal også bidra til å etablere og utvikle rutiner og prosesser som kan forebygge og avdekke slike forhold.

Regelverket er tilgjengelig på gjensidige.no, intranett og e-læringskurs, og ledere skal bidra til at medarbeidere er kjent med reglene. Formålet er å forebygge, og bidra til at aktiviteter som kan tenkes å bryte med regelverket stanses på et tidlig tidspunkt.

Alle som ansettes i konsernet deltar på et introduksjonskurs der etikk og korrupsjon er del av programmet.

Gjensidige gir ikke pengestøtte til politikere, politiske partier eller organisasjoner med hovedsakelig politisk agenda.

Hvitvasking og terrorfinansiering

Innen forsikring er Gjensidige pålagt å ha en risikobasert tilnærming til hvitvasking og terrorfinansiering. Det betyr at vi foretar en risikovurdering i forbindelse med salg av forsikring til nye og eksisterende kunder, og utbetaling av erstatning. Risikovurderingen er helhetlig og baseres på egenskaper ved kunden, kundeforholdet, produktet, transaksjonen og andre forhold som er relevante.

Risikovurderingen kan lede til en utvidet kunde-kontroll. Kundebehandlere har klare retningslinjer for når det skal iverksettes slik kontroll, og hvordan dette skal håndteres.

Dersom denne kontrollen ikke avklarer situasjonen vil selskapet iverksette nærmere undersøkelser for å oppklare om transaksjonen kan gjennomføres eller ikke. Undersøkelsene gjennomføres av selskapets utredningsavdeling, som har medarbeidere med bakgrunn fra politiet og kompetanse og erfaring innen etterforskning.

I de tilfeller hvor det foreligger tilstrekkelig mistanke om hvitvasking eller terrorfinansiering, melder Gjensidige saken til politiets avdeling for økonomisk kriminalitet.

Dersom hvitvasking eller terrorfinansiering kan bevises, vil selskapet avslå å tegne forsikring eller betale erstatning, i den grad loven tillater slike reaksjoner.

Et solid forsvarsverk mot hvitvasking er ikke bare nødvendig på grunn av myndighetspåbud. I forsikring vil hvitvasking ofte gå hånd i hånd med forsikringssvindel. I Gjensidige ser vi på kampen mot hvitvasking som en naturlig del av god risikoseleksjon, etter prinsippet «kjenn din kunde».

Arbeidet mot hvitvasking har solid forankring i selskapets konsernledelse. Internt regelverk og risikoanalyse forvaltes av en konserndirektør. Risikoanalysen presenteres for konsernledelsen en gang i året. Betydningen av arbeidet mot hvitvasking er tydelig kommunisert på alle nivåer.

Hvitvaskingsregelverket for bank og investerings-tjenester avviker noe fra forsikring. Det er etablert egen hvitvaskingsinstruks for Gjensidige Bank, og det er etablert tydelige rutiner for å avdekke og håndtere mistanke om hvitvasking. Det er utpekt hvitvaskingsansvarlig som har ansvar for å følge opp saker som kundebehandler ikke kan løse selv.

Medarbeidere som har kundekontakt får grundig opplæring i regelverk og rutiner for håndhevelse. Dette gjelder i alle deler av konsernet.

Underwriting-policy

God risikoseleksjon er avgjørende for soliditet og lønnsomhet. Gjensidiges Underwriting-policy skal sikre at selskapet har oversikt og kontroll over sin risikoeksponering. Den skal også sikre at selskapet

følger gjeldende lover og regler, og opptrer i tråd med alminnelige oppfatninger av rettferdighet og rimelighet, og i tråd med Gjensidiges retningslinjer for etisk forretningsdrift.

Underwriting-policy'en fastslår eksplisitt at selskapet ikke skal inngå forsikringsavtaler som gir grunnlag for utbetaling av erstatning eller andre ytelser til stater eller geografiske områder som er omfattet av sanksjoner vedtatt av FN eller EU.

Innkjøp og leverandører

Vi har de samme etiske forventninger til våre leverandører som til oss selv. Innkjøp over en viss størrelse kvalitetssikres av avdeling for konsern-innkjøp. De aller fleste innkjøpsavtaler er resultat av tilbudskonkurranser som gjennomføres etter fastsatte retningslinjer. Alle våre leverandører må signere egenerklæring om samfunnsansvar.

Selskaper som leverer tjenester ved erstatning av skadede bygninger i Norge må være kvalifisert i Startbank. Startbank er et leverandørregister som benyttes av innkjøpere innen bygg, anlegg, forvaltning, forsikring og fast eiendom. Det sikrer at kvalifiserte leverandører er seriøse og at konkurranse skjer på like vilkår.

Alle innkjøp av betydning bestilles elektronisk. Alle leverandører skal så langt det er mulig fakturere elektronisk. Dokumenter knyttet til forespørsler, forhandlinger og avtaler lagres elektronisk. Anbuds- og tilbudskonkurranser gjennomføres ved hjelp av elektroniske portaler.

Bruken av elektroniske verktøy sikrer at alle prosesser er dokumentert og etterprøvbare, og dette forebygger misligheter.

Miljø og klima

Gjensidiges virksomhet forurensar ikke det ytre miljø i særlig grad. Vår policy for samfunnsansvar fastslår at vi skal ha minst mulig negativ innvirkning på klima og miljø.

For å sikre at vi belaster miljøet så lite som mulig er alle våre 11 norske kontorer med over 30 medarbeidere sertifisert som miljøfyrtårn. Miljøfyrtårn er en nasjonal miljøsertifiseringsordning som drives av Stiftelsen Miljøfyrtårn. Stiftelsen er opprettet av sentrale organisasjoner i næringsliv og offentlig forvaltning.

Som miljøfyrtårn benytter kontorene et miljøledelsessystem for håndtering og reduksjon av materialbruk, avfall, energibruk og transport.

For alle disse kontorene utarbeides det hvert år en miljørapport som dokumenterer status for gjennomførte miljøtiltak og handlingsplaner for neste år. Rapporten omfatter blant annet avfalls-håndtering, energibruk, innkjøp, papirforbruk, transport og klimaregnskap.

Hvert tredje år skal kontorene resertifiseres. Dette er en omfattende prosess som gjennomføres av en ekstern rådgiver som er sertifisert av Stiftelsen Miljøfyrtårn.

Årlig rapportering og jevnlig resertifisering sikrer at våre kontorer lever opp til de høyeste standarder for miljøvennlig drift.

Ved vårt kontor i København er systemer og rutiner for håndtering og sortering av avfall godkjent av København kommunes miljømyndigheter.

Som kunnskapsbedrift er våre direkte utslipp i all hovedsak knyttet til drift av kontorer og til reiser og transport.

Vi jobber systematisk med å redusere belastningen på det ytre miljø ved å begrense forbruk av energi og produksjon av ulike typer avfall, som papir, kontorartikler, elektriske apparater og husholdningsavfall.

Miljøtiltakene er rettet mot energiøkonomisering, redusert reisevirksomhet gjennom økt bruk av videomøter og en ansvarlig behandling av avfall med utstrakt kildesortering.

I 2016 hadde vi et energiforbruk i konsernet som tilsvarer 12.000 MWh. Mesteparten av vår energibruk er knyttet til belysning, oppvarming og drift av datamaskiner. Energibærerne er elektrisitet, som i Norge nesten utelukkende kommer fra vannkraft; fjernvarme, som for en stor del er basert på forbrenning av avfall; og fyringsolje.

Energiforbruket fordelte seg slik:

- Elektrisitet: 8.387 MWh
- Fjernvarme: 1.811 MWh
- Fyringsolje: 95 MWh

Av elektrisitetsforbruket var anslagsvis 63 prosent i Norge.

I løpet av året reduserte vi energiforbruket ved hovedkontoret betydelig, ved å optimalisere ventilasjon, kjøling og oppvarming. Energiforbruket i vår baltiske virksomhet økte som følge av et større oppkjøp.

Det er etablert en policy for firmabil-avtaler som innebærer at firmabiler ikke kan ha høyere CO₂-utslipp enn 130 gram pr. kilometer. Ved hovedkontoret har vi 3 el-biler som kan benyttes av ansatte i forbindelse med møter og private ærend, slik at vi reduserer bruken av taxi og privatbil.

Vi hjelper våre medarbeidere til å opptre miljøvennlig, både i utøvelsen av sine oppgaver, som arbeidstakere ellers og på fritiden, gjennom informasjon blant annet på vårt intranett.

Informasjonen omfatter blant annet tips om hvordan man kan redusere produksjonen av avfall, og hvordan man kan resirkulere mest mulig energisparing hvordan man reduserer forurensende transport og reiser.

Objektene vi forsikrer, som biler, bygninger og bedrifter, vil i varierende grad forårsake forurensning. Fornuftig risikoprising vil som oftest ha en gunstig miljøprofil, i den forstand at store og ressurskrevende objekter har en høyere forsikringspremie enn mindre ressurskrevende objekter.

Skader er i seg selv miljøbelastende, ettersom det medgår ressurser til å reparere eller erstatte skadene. Forsikringspremien påvirkes av skaderisiko, og sammen med vårt skadeforebyggende arbeid bidrar dette til færre skader og mindre belastning på miljøet.

Gjensidige har i 2016 ikke forårsaket ulovlige utslipp eller blitt bøtelagt eller på andre måter ilagt straff knyttet til miljø.

Bærekraftige produkter

I samarbeid med NAF, som er en medlemsorganisasjon for bileiere, har vi utviklet et miljøbillån for biler med hybrid-, hydrogen- eller el-motor. Lånet distribueres av NAF, og leveres av Gjensidige Bank.

Vi arbeider kontinuerlig for å øke andelen «papirløse» kunder, det vil si kunder som velger å motta informasjon fra oss gjennom digitale kanaler i stedet for tradisjonell papirpost. Med unntak for informasjon som etter loven må sendes fysisk, mottar «papirløse» kunder alle dokumenter og all

informasjon ellers på epost, sms eller innlogget område i nettportal.

Digital kundekommunikasjon forbedrer kundeopplevelsen og bidrar til å redusere papirforbruk og kostnader.

I 2016 økte andelen fra 60 til 65 prosent.

Klimaendring, trender og forsikring

Global oppvarming og klimaendringer vil påvirke vår forretning, våre kunder og det samfunnet som vi er en del av. Det samme gjelder endringer i teknologi, demografi og en rekke andre forhold.

I de landene hvor vi har virksomhet vil klimaendring mest sannsynlig lede til mer nedbør og hyppigere uvær. Dette vil øke risikoen for både personskader og materielle skader. Værdata og erstatningskostnader for de siste 35 årene tyder på at dette allerede er i ferd med å skje.

Vi har finansiert og bidratt til flere studier av hvordan dette vil påvirke Norge, og hvor godt det norske samfunnet er forberedt på «villere og våtere» vær. Sammen med andre store forsikrings-selskaper i Norden har vi finansiert utviklingen av klimaverktøyet VisAdapt som kan hjelpe boligeiere og boligbyggere i Norden med å tilpasse seg klimaet best mulig.

Risiko knyttet til slike forhold behandles for en stor del som ledd i den ordinære underwritingen og tarifferingen. Eksempler på slike miljø- og klimarelaterte trender er økningen i antall biler med el- og hybridmotor, økning i antall bygningsskader som følge av mer ekstremvær. Vi ser også en økning i risiko for utbredelse av sykdommer, blant annet slike som spres med insekter.

Vi vurderer løpende behovet for tilpasning i priser, vilkår og erstatningsregler som følge av slike trender.

Gjensidige gjennomfører hvert år en emerging risk-analyse for å kartlegge risiko knyttet til fenomener og trender som kan representere ny risiko eller endret risiko. Analysen skal beskrive risiko som kan være signifikant, men som ikke kan kvantifiseres ved hjelp av erfaringsbaserte metoder. Vi benytter derfor modelleringsverktøy til å beskrive mulige utfallsrom. Et eksempel på dette er klimaendring, der vi har kvantifisert mulige kostnader under ulike scenarier.

Utslippet av klimagasser fra vår virksomhet er ytterst beskjedne. Vi arbeider kontinuerlig for å redusere utslippene ytterligere, og vi rapporterer våre utslipp til the Carbon Disclosure Project.

Elektrisitet og fjernvarme forårsaker ikke klimautslipp ved bruk, og må derfor beregnes basert på en antatt energimiks. Vannkraft forårsaker heller ikke utslipp ved produksjon. I 2016 har vi beregnet at vår virksomhet forårsaket utslipp av 2.164 tonn CO₂-ekvivalenter (scope 1 og 2), mot 2.579 tonn året før. Nedgangen i rapporterte utslipp skyldes i hovedsak redusert bruk av fyringsolje og reduserte utslipp fra firmabiler.

Sosialt engasjement

Gjensidige og selskapets medarbeidere støtter og engasjerer seg i ulike sosiale formål både lokalt og nasjonalt. Formålet er å bidra positivt i de lokalmiljøene hvor vi har aktivitet, og å støtte vårt samfunnsoppdrag som er å bidra til et tryggere samfunn.

I Oslo samarbeider Gjensidige med Kirkens bymisjon om å skape et bedre og tryggere nærmiljø i sentrum, hvor selskapet har sitt hovedkontor. Fra Gjensidiges side innebærer samarbeidet et økonomisk bidrag til bymisjonen, og engasjement blant ansatte. I 2016 bidro ansatte ved flere kontorer over hele landet til Bymisjonens strikkekampanje som gjennomføres før jul hvert år for å skape engasjement og samle inn penger til julefeiring for vanskeligstilte.

Medarbeidere deltar også i ulike tiltak i regi av Bymisjonen, blant annet leksehjelp og sjakkurs for barn.

I 2016 ga selskapet 1 million kroner som julegave til Røde Kors for å støtte organisasjonens arbeid for flyktninger i Syria. Formålet ble valgt av medarbeiderne i selskapet gjennom en avstemning.

I Danmark støtter Gjensidige Julemærkehjemmene, som hvert år hjelper omkring 750 barn som plages av mobbing eller isolasjon.

I Litauen samarbeider vi med hjelpeorganisasjonen Food Bank som distribuerer mat til fattige.

I 2016 feiret Gjensidige 200-årsjubileum. I den forbindelse fikk alle medarbeidere i selskapet mulighet til å bruke en arbeidsdag til et humanitært tiltak i

sitt lokalsamfunn. Hele 750 medarbeidere i Norge, Danmark og Sverige benyttet seg av tilbudet. Mange arrangerte sykkelturner for sykehjemsbeboere, bidro med språkopplæring for innvandrere og hjalp til med aktiviteter for mennesker som av ulike årsaker har det vanskelig. Andre utførte praktisk arbeid for veldedige organisasjoner, og var med på å skape bedre lokalmiljøer.

Tiltaket ble kalt «Gode gjerninger», og tilbakemeldingene både fra medarbeiderne som deltok og dem som på en eller annen måte nøt godt av de gode gjerningene var entydig positive. Siden tiltaket ble så godt mottatt, vil vi inngå avtaler med flere av de samme organisasjonene om at ansatte kan ta kontakt for å bidra med frivillig arbeid også i 2017.

Gjensidiges sosiale engasjement må ses i sammenheng med Gjensidigestiftelsen, som er vår største eier. Stiftelsen driver en omfattende gavevirksomhet som finansieres med avkastning fra kapital som ble frigjort i forbindelse med børsnoteringen av Gjensidige Forsikring i 2010.

Stiftelsen har som mål å bidra til et tryggere samfunn, og satser spesielt på forebyggende og aktivitetsskapende tiltak for barn og unge i hele Norge.

Bidra til et tryggere samfunn

Gjensidige bidrar til finansieringen av offentlig velferd gjennom betaling av skatter og avgifter og lønn til medarbeidere. Betalbar skatt for konsernet var 1.377 millioner kroner i 2016. I tillegg kom et betydelig beløp til merverdiavgift. Lønn og personalgoder til medarbeidere utgjorde 2.413 millioner kroner.

Dialog med myndigheter og publikum

Gjennom bransjeorganisasjonen Finans Norge koordinerer vi vår dialog med myndighetene om forhold som angår finansnæringen. Finans Norge driver også et betydelig arbeid rettet mot skoler og publikum for øvrig med informasjon om personlig økonomi, samfunnsøkonomi og statistikk fra finansnæringen.

I tillegg til den formelle kontakten med kundene søker vi dialog gjennom sosiale medier og nyhetsbrev på epost, og ulike kundearrangementer.

Styrende dokumenter som er særlig relevante for utøvelse av samfunnsansvar

- Retningslinjer for samfunnsansvar

Personvern

- Instruks for behandling av personopplysninger
- Konsernpolicy for behandling av personopplysninger
- Instruks for behandling av personopplysninger for ansatte

Kapitalforvaltning

- SRI – etiske investeringer konsernpolicy

Klagebehandling

- Konsernpolicy - Klagebehandling
- Instruks for klagebehandling hos Kundeombudet
- Instruks for klagebehandling i selskapene

Etikk

- Etiske regler for Gjensidige

- Konkretisering av etiske retningslinjer for gaver og relasjonsaktiviteter
- Policy om forbudte konkurransebegrensninger

Innkjøp

- Group Procurement Policy

Korrupsjon

- Konsernpolicy for håndtering av uregelmessigheter og misligheter, herunder korrupsjon
- Instruks for håndtering av uregelmessigheter og misligheter, herunder korrupsjon

Hvitvasking

- Risikoanalyse hvitvasking
- Hvitvaskingsansvarlig, Stillingsbeskrivelse

Underwriting

- Underwriting Policy

Nøkkeltall samfunnsansvar

Tema		2014	2015	2016
Verdiskaping og ressursbruk				
Egenkapitalavkastning etter skatt	Prosent	18,1	17,4	21,4
Utbytte *	Millioner kroner	2.950	6.200	3.400
Utdelingsgrad **	Prosent	70,4	84,5	73,0
Skatt	Millioner kroner	853	1.057	1.377
Lønn og personalgoder	Millioner kroner	2.263	2.545	2.413
Kundetilfredshet (KTI konsern)		74,8	76,2	77,4
Miljøet				
Energiforbruk	MWh	8.060	11.131	11.988
CO2-utslipp, Scope 1 og 2 ***	Tonn	3.043	2.579	2.164
Papirløse kunder	Prosent	57	60	65
Medarbeidere				
Kjønnsfordeling menn/ kvinner ****	Prosent	50/ 50	52/ 48	53/ 47
Kjønnsfordeling menn/ kvinner i ledende stillinger ****	Prosent	59/ 41	63/ 37	64/ 36
Gjennomsnittlig lønn kvinner i prosent av gjennomsnittlig lønn menn, ansatte uten lederansvar *****	Prosent			88
Gjennomsnittlig lønn kvinner i prosent av gjennomsnittlig lønn menn, ansatte med lederansvar *****	Prosent			93
Gjennomsnittlig antall uker foreldrepermisjon, kvinner *****	Prosent			19
Gjennomsnittlig antall uker foreldrepermisjon, menn*****	Prosent			10
Kompetanseheving pr. medarbeider	Kroner	17.500	17.500	15.000
Gjennomsnittlig pensjonsalder (år)*****	År	63,5	64,4	63,2
Sykefravær****	Prosent	4,5	4,1	3,9
Ansvarlige investeringer				
Antall ekskluderte selskaper	Antall	85	80	85

* Basert på styrets forslag for 2016.

** Utdeling av overskuddskapital ikke inkludert

*** Utslipp for 2014 avviker fra det som ble rapportert i årsrapporten for 2014, da kun norske utslipp ble rapportert.

**** Norge, Danmark og Sverige

***** Norge

***** Norske medarbeidere som har hatt foreldrepermisjon

Styrets overordnede plattform for eierstyring og selskapsledelse er:

- **Optimalisere selskapets verdier i et langsiktig perspektiv**
- **Likebehandling av aksjeeiere**
- **Lik og sikker tilgang til pålitelig, relevant og tidsriktig informasjon om selskapets virksomhet**

Styring og kontroll

Denne redegjørelsen følger regnskapslovens disposisjon i § 3-3b:

1. Redegjørelsen avgis i samsvar med Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse av 30. oktober 2014.
2. Anbefalingen finnes på <http://www.nues.no/>
3. Avvik fra anbefalinger og regelverk er begrunnet og omtalt under hvert punkt.
4. I nedenstående redegjørelse punkt 10 gis det en beskrivelse av hovedelementene i systemer for internkontroll og risikostyring, se punkt 10a. I punkt 10b gis det en særlig beskrivelse av systemene for internkontroll og risikostyring knyttet til regnskapsrapporteringsprosessen.
5. Selskapet har ikke vedtektsbestemmelser som helt eller delvis utvider eller fraviker bestemmelser i allmennaksjeloven kapittel 5.
6. Det redegjøres for sammensetningen av styre, og styrets arbeidsutvalg i årsrapporten. Hovedelementene i gjeldende instruks og retningslinjer for organene finnes i punkt 8 og 9 i nedenstående redegjørelse.
7. I nedenstående punkt 8 redegjøres det for vedtektsbestemmelser som regulerer oppnevning og utskifting av styremedlemmer.
8. Vedtektsbestemmelser og fullmakter som gir styret adgang til å beslutte at foretaket skal kjøpe tilbake eller utstede egne aksjer er det redegjort for i nedenstående punkt 3.

1. Redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse

Finansforetaksloven trådte i kraft 1. januar 2016. Det ble gitt overgangsregler frem til 1. januar 2017.

Styret valgte i 2015, i samsvar med Stortingets syn, å foreslå for Generalforsamlingen å avvikle Representantskapet med tilhørende Kontrollkomité med virkning fra 1. januar 2016. Generalforsamlingen fattet vedtak i tråd med styrets anbefaling og eierne har med det kommet tett på styret som er det organ som etter loven forvalter selskapet. Valgkomiteens posisjon er styrket, og har arbeidet med å tilpasse seg sin rolle og ansvar. Styrets revisjonsutvalg har i mange år fungert som forberedende utvalg i forhold til styrets kontrollansvar.

Finansforetaksloven pålegger styret å etablere et eget risikoutvalg, det vil si et tilsvarende forberedende utvalg som revisjonsutvalget. Mens revisjonsutvalget vil være et tilbakeskuende utvalg, vil risikoutvalget ha et fremadskuende perspektiv i forhold til selskapets strategi, risikoappetitt og risikoevne. Utvalgene er bare forberedende utvalg. Formålet er å styrke og effektivisere styrets felles diskusjoner. Styrets kollektive ansvar er uendret. Risikoutvalget ble besluttet opprettet i 2016 med virkning fra 1. januar 2017. Revisjonsutvalget har i mange år fylt begge roller, og styret har igangsatt arbeidet med å finne en hensiktsmessig fremtidig arbeidsform.

Utover ovenstående diskusjoner og endringer som følge av den nye Finansforetaksloven, er temaet eierstyring og selskapsledelse gjenstand for en fast årlig vurdering og diskusjon i styret. Styret har i møte den 8. februar 2017 diskutert og forberedt denne redegjørelsen, og i møte 8. mars 2017 vedtatt denne. Det er også gitt en beskrivelse av Gjensidiges etterlevelse til det enkelte punkt.

Styrets redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse i Gjensidige Forsikring ASA er tilgjengelig på www.gjensidige.no

Verdigrunnlag og samfunnsansvar

Gjensidiges verdigrunnlag og samfunnsoppdrag ligger i kjernevirksomheten – å sikre liv, helse og verdier gjennom å avlaste kundene for finansiell risiko og aktivt og hjelpsomt bidra når fare truer eller skade har skjedd. En viktig del av samfunnsansvaret er også å bidra med den kompetansen konsernet besitter innenfor forebygging av skader, stille krav til sikkerhetstiltak for å verne liv og verdier og andre bidrag som kommer hele samfunnet til gode innenfor en kommersiell ansvarlig ramme.

Samfunnsansvaret skal utøves i tråd med samfunnets forventninger til Gjensidige som samfunnsaktør.

Styret har fastsatt retningslinjer for etikk og samfunnsansvar. Gjensidiges engasjement skal videreutvikles, basert på den kompetanse som bygges opp gjennom utøvelsen av kjernevirksomheten.

Gjennom vår virksomhet har vi bygget opp betydelig kompetanse innen skadeforebygging. Denne kunnskapen skal så langt som mulig komme hele samfunnet til gode. Særlig viktige områder er trafikk og brann, hvor selskapets kompetanse innen skadeforebygging kan bidra til å redde liv og verdier. Andre viktige områder er holdningsskapende arbeid som motvirker svindel og annen kriminalitet, eller innsats som fremmer fysisk og mental helse hos befolkningen. Den samfunnsansvarlige ekstra innsats konsentreres om skadeforebygging i bred forstand.

Internkontrollsystemene omfatter selskapets verdigrunnlag og retningslinjer for etikk og samfunnsansvar. Det er opprettet en egen etikkpostkasse hvor relevante saker kan meldes. Det er også etablert effektive varslingsrutiner som gjør det lett å varsle ledelsen og/eller styret om uheldig adferd som ikke har latt seg endre gjennom de etablerte styringssystemene, og som samtidig sikrer mulige varslere vern og varslede saker relevant oppfølging.

Konsernet skal kjennetegnes av høy etisk standard. Eierstyring og selskapsledelse skal være i samsvar med beste praksis. En god eierstyringspolitikk vil utvikle konsernets verdiskapingspotensial, og vil over tid øke tilliten og respekten i samfunnet.

Arbeidet med samfunnsansvar er nærmere beskrevet på side 22–35 i årsrapporten og på <https://www.gjensidige.no/konsern/>. Utvalgte kvantitative resultater oppgis i tabell på side 35.

Arbeidsmiljø, likestilling og integrering er nærmere beskrevet på side 25 i årsrapporten.

Selskapets finansielle investeringer skal følge alminnelig aksepterte retningslinjer for sosialt ansvarlige investeringer (SRI). Våre retningslinjer for SRI omfatter menneskerettigheter, arbeidstakers rettigheter, miljø, korrupsjon og våpenproduksjon. Selskaper som ikke tilfredsstiller våre retningslinjer vil bli ekskludert fra vårt investeringsunivers.

Vi har i år feiret 200 års jubileum. Det var først i 2010 at Gjensidige besluttet å fokusere forretningsvirksomheten gjennom Gjensidige Forsikring ASA, og styrke samfunnsinnsatsen gjennom Gjensidigestiftelsen. Styret er imponert over den sterke stilling Gjensidigestiftelsen på kort tid har tatt som velgjører og som Norges største stiftelse og bærer av Gjensidiges historiske tradisjoner knyttet til å støtte formål som sikrer liv og helse.

Avvik fra anbefalingen: Ingen

2. Virksomheten

Virksomhet

I samsvar med vedtektene kan Gjensidige utøve direkte og indirekte skade- og livsforsikringsvirksomhet, herunder overta rene risikoforsikringer av høyst ett års varighet i livsforsikring, eie selskap som driver skadeforsikrings-, livsforsikrings-, bank-, finansierings- og verdipapirvirksomhet, overta risikoforsikringer og gjenforsikringer innen skade- og livsforsikring i den grad loven tillater det, og annen virksomhet som naturlig henger sammen med dette.

Visjon og mål

Gjensidiges visjon er å kjenne kunden best og bry seg mest. Misjonen er å sikre liv, helse og verdier, et verdigrunnlag selskapet har stått for i to hundre år.

Gjensidige har som mål å bli det mest kundeorienterte skadeforsikringsselskapet i Norden, tuftet på lønnsom drift og en ledende posisjon.

Strategi

En sterk kundeorientering er selve kjernen i Gjensidiges strategi. Støttet av en nøktern forretningskultur og analysedrevet kjernevirksomhet, skal dette gi Gjensidige konkurransefortrinn.

Gjensidiges posisjon skal styrkes ytterligere gjennom videreutvikling av Gjensidige som en pan-nordisk skadeforsikringsaktør som også tar sin del av et voksende person- og helserisikomarked. Oppkjøp skal komplettere organisk vekst og understøtte finansielle mål etter 2–3 år.

- egenkapitalavkastning over 15 prosent
- combined ratio i intervallet 90–93

Høyt tempo og smidighet i utvikling av produkter, tjenester og betjeningsmodeller er nødvendig for

å være den foretrukne tilbyder av forsikring. Automatisering av interne prosesser skal sikre kostnadseffektivitet og legge til rette for økt selvbetjening for kundene.

Analytisk bruk av data for å tilby attraktive produkter og tjenester og sikre lønnsom drift er kritisk for å realisere vår ambisjon om å være det mest kundeorienterte skadeforsikringsselskapet i Norden.

Endringer i teknologi og kundeatferd krever et stadig tettere samspill mellom våre ulike distribusjonskanaler. En god forståelse av hva kunden er opptatt av i hverdagen er en grunnleggende forutsetning for å kunne utvikle nye og relevante tjenester.

Kundenes behov og atferd endrer seg stadig raskere. Det er derfor avgjørende å redusere tiden det tar å utvikle og lansere nye kundeorienterte tjenester.

For Gjensidige er informasjon en strategisk ressurs. Arbeidet med god datakvalitet, effektive prosesser for datainnsamling, tilgjengeliggjøring, rapportering og analyse skal derfor ytterligere forsterkes.

Uten motiverte og engasjerte ledere og medarbeidere, med riktig kompetanse og holdninger, vil de strategiske ambisjonene ikke la seg realisere. Økt endringstakt – ikke minst hva angår teknologi og kundeatferd – nødvendiggjør overgang fra en tradisjonell opplæringsbasert kompetanseutvikling til utvikling av en dynamisk læringskultur drevet av den enkelte leder og medarbeider. Kompetanse skal i større grad deles gjennom datadrevne arbeidsprosesser og samhandlingsløsninger. Intern rotasjon av ledere og medarbeidere skal skape sterkere helhetsforståelse.

Den strategiske rollen for Gjensidige Bank og Gjensidige Pensjon og sparing er viktig for Gjensidiges posisjon i det norske markedet. Helkundeløsninger og konsepter, både i privat- og næringslivsmarkedet, blir fortsatt viktig.

Avvik fra anbefalingen: Ingen

3. Selskapskapital og utbytte

Egenkapital

Gjensidigekonsernets egenkapital utgjorde 22,3 milliarder kroner ved utløpet av 2016.

Basert på Gjensidiges forståelse av regelverket og slik det er implementert i Norge, var solvensmarginen ved utløpet av året 147 prosent basert på standardformelen og 180 prosent basert på selskapets partielle internmodell. Styret har vedtatt følgende 3 perspektiver for å vurdere konsernets kapitalbehov:

- Legale krav: Solvens II standard formel
- Internt risikobasert krav: Solvens II internmodell
- Rating krav: Insurer financial strength rating A fra S&P eller ekvivalent fra andre ratingselskaper

Ved årsskiftet var det ratingperspektivet som viste lavest overskuddskapital.

Utbytte

Gjensidige har som mål å utbetale høye og stabile nominelle utbytter, minimum 70 prosent av resultat etter skatt over tid. Ved fastsettelse av størrelsen på utbyttet vil det tas hensyn til forventet fremtidig kapitalbehov.

I tillegg skal eventuell fremtidig overskuddskapital utover målsatt kapitalisering utbetales til eierne over tid. Med målsatt kapitalisering menes en kapitalisering tilpasset Gjensidiges til enhver tid gjeldende strategiske mål og risikoappetitt. Konsernet skal opprettholde finansiell handlefrihet, men uten at det går på bekostning av fokuset på kapitaldisiplin.

Vedtatt utbytte for 2015

For regnskapsåret 2015 ble det i april vedtatt og utbetalt et utbytte på 4,2 milliarder kroner. Dette tilsvarer 8,40 kroner per aksje, hvorav 6,40 kroner var utdeling basert på 2015-resultatet og 2,00 kroner var utdeling av overskuddskapital.

Vedtatt utbytte i 2016

Styret besluttet den 25. oktober 2016 på bakgrunn av gjeldende styrefullmakt et utbytte på 4,00 kroner pr aksje tilsvarende til sammen 2,0 milliarder kroner. Utbyttet knytter seg til utdeling av overskuddskapital og ble utbetalt 10. november 2016.

Foreslått utbytte for 2016

For regnskapsåret 2016 er det foreslått et utbytte på 3,4 milliarder kroner. Dette tilsvarer 6,80 kroner per aksje. Foreslått utbytte basert på årets resultat tilsvarer 73 prosent av konsernets resultat etter skatt. Styrets forslag til utdeling av utbytte for regnskapsåret 2016 er nærmere begrunnet i årsberetningen.

Styrefullmakter

Generalforsamlingen i Gjensidige ga i 2016 styret følgende fullmakter:

- Fullmakt til å erverve egne aksjer i markedet med samlet pålydende verdi på inntil 1.000.000 kroner. Fullmakten er gyldig frem til neste ordinære generalforsamling, men ikke lenger enn til 30. juni 2017 og kan bare benyttes til salg og overdragelse til ansatte i Gjensidige-konsernet som ledd i konsernets aksjespareprogram god-

kjent av styret eller til ledende ansatte i samsvar med godtgjørelsesregelverket og styrets uttalte lønnspolitikk. Minste og høyeste beløp som kan betales per aksje, skal være henholdsvis 20 kroner og 200 kroner. Formålet med et slikt tiltak vil være å forsterke en god forretningskultur og lojalitet ved at de ansatte blir deleiere i selskapet. Fullmakten ble i 2016 benyttet til kjøp av aksjer. Fullmakten ble behandlet som en egen sak på selskapets ordinære generalforsamling.

- Fullmakt til styret til å beslutte utdeling av utbytte på grunnlag av selskapets årsregnskap for 2015. Fullmakten er gyldig frem til neste ordinære generalforsamling, men ikke lenger enn til 30. juni 2017. Fullmakten er i tråd med vedtatt kapitalstrategi og utbyttepolitikk for selskapet, og gir selskapet fleksibilitet, samt at det vil medføre at selskapet kan utdele flere utbytter uten å måtte innkalle til ekstraordinær generalforsamling. Fullmakten ble benyttet i 2016. Fullmakten ble behandlet som en egen sak på selskapets ordinære generalforsamling.
- Fullmakt til opptak av ansvarlig lån og annen fremmedkapital begrenset oppad til 3 milliarder kroner og på de betingelser styret fastsetter. Fullmakten ble benyttet i 2016.

Når styret forslår nye fullmakter for generalforsamlingen skal disse, på samme måte som de foreliggende behandles som egen sak på selskapets ordinære generalforsamling, begrenses til definerte formål og gjelde innenfor tidsrommet frem til neste ordinære generalforsamling.

Avvik fra anbefalingen: Ingen

4. Likebehandling av aksjeeiere

Selskapet har kun én aksjeklasse, og alle aksjene har de samme rettighetene i selskapet.

På generalforsamlingen har hver aksje én stemme, med mindre annet følger av lov eller offentlig vedtak.

Ved utstedelse av nye aksjer har eksisterende aksjeeiere fortrinnsrett. Generalforsamlingen kan, med tilslutning fra minst 2/3 av det antall stemmer som er representert på generalforsamlingen, beslutte å fravike fortrinnsretten. Et eventuelt forslag om fravikelse av fortrinnsretten skal begrunnes, og dokumenteres i saksdokument til generalforsamlingen.

I tilfeller der styret vedtar utstedelse av nye aksjer hvor fortrinnsretten fravikes på bakgrunn av fullmakt vil begrunnelsen offentliggjøres i børs melding i forbindelse med emisjonen.

Styret skal påse at selskapet overholder allmennaksjeloven §§ 3-8 og 3-9 i avtaler mellom selskapet og parter som er nevnt der. Ved inngåelse av ikke uvesentlige avtaler mellom selskapet og aksjeeiere, nærstående parter, styremedlemmer eller medlemmer av ledelsen eller nærstående av disse, vil styret innhente uavhengig tredjeparts vurdering. Det samme gjelder avtaler med selskaper i konsernet som har minoritetsaksjeeiere. Dette følger av styreinstruksen, som er tilgjengelig på <https://www.gjensidige.no/konsern/>

Ethvert styremedlem og medlem av ledelsen skal umiddelbart varsle styret skriftlig dersom vedkommende direkte eller indirekte har en interesse i en transaksjon eller avtale som er eller vurderes inngått av selskapet. Dette gjelder selv om styremedlemmet anses habil i behandling av saken. Bestemmelsene er nedfelt i styreinstruksen og formålet er å unngå å skade selskapets omdømme i forbindelse med investeringer hvor det kan være forhold som kan bli oppfattet som uheldig nært engasjement, eller nær relasjon mellom selskapet og et styremedlem eller ledende ansatte.

Selskapets transaksjoner i egne aksjer skal skje på børs eller på annen måte til børskurs.

Avvik fra anbefalingen: Ingen

5. Fri omsettelighet

Aksjene i selskapet er i henhold til vedtektene fritt omsettelige. Gjensidige er en norsk finansinstitusjon. Norsk rammelovgivning har generelle konsesjonsregler som gjelder alle norske finansinstitusjoner ved store erverv av aksjer (ti prosent eller mer).

Avvik fra anbefalingen: Ingen

6. Generalforsamlingen

Generalforsamlingen er det øverste organ i Gjensidige.

Generalforsamlingen er åpen og tilgjengelig for alle aksjeeiere. Ordinær generalforsamling skal holdes hvert år innen utløpet av april. Selskapet har ikke vedtektsbestemmelser som utvider eller fraviker reglene i allmennaksjelovens kapittel 5.

Generalforsamlingen legges opp i tråd med anbefalingen:

- Det er vedtektsfestet en innkallingsfrist på tre uker. Innkalling og saksdokumenter blir gjort tilgjengelig på konsernets hjemmeside

<https://www.gjensidige.no/konsern/>
 Aksjeeiere kan likevel kreve å få tilsendt saksdokumentene vederlagsfritt. Protokollen vil bli publisert på <https://www.gjensidige.no/konsern/> så snart den foreligger.

- Saksdokumentene skal være utførlige nok til at de gir grunnlag for å kunne ta stilling til de saker som reises.
- Aksjeeiere som vil delta på generalforsamlingen, skal melde dette skriftlig til selskapet senest fem dager før møtet. Påmeldingsfristen er praktisk begrunnet i gjennomføringen av generalforsamlingen.
- I forbindelse med generalforsamlingens valg vil det bli lagt til rette for at det kan stemmes på en og en kandidat.
- Konsernsjef, styrets leder og leder av valgkomiteen har plikt til å være til stede med mindre dette er åpenbart unødvendig eller det foreligger gyldig forfall.
- Selskapets revisor vil være tilstede under møtet.
- Ved behov, og hvor sakens art krever det, vil et samlet styre og en samlet valgkomite være til stede under møtet.
- Etter vedtektene skal generalforsamlingen ledes av styrets leder eller annen person utpekt av styret.
- Aksjeeiere kan møte ved fullmektig. Innkallingen vil inneholde nærmere informasjon om fremgangsmåte for å møte med fullmektig, herunder fullmaktsskjema. I tillegg vil det bli oppnevnt en person som kan stemme på vegne av aksjeeiere som fullmektig.
- Aksjeeiere kan foreta elektronisk forhåndsstemming i forkant av generalforsamlingen. Forhåndsstemming kan utføres via selskapets hjemmeside www.gjensidige.no, samt via VPS Investortjenester.

Det gis nærmere informasjon om bruk av fullmakt og aksjeeieres rett til å få behandlet saker på generalforsamlingen både i innkallingen og på <https://www.gjensidige.no/konsern/>.

Styret kan i henhold til vedtektene beslutte at aksjeeierne skal kunne delta på generalforsamlingen ved bruk av elektroniske hjelpemidler, herunder at de kan utøve sine rettigheter som aksjeeier elektronisk.

Medlemmer fra styret er til stede på generalforsamlingen. Styrets leder og konsernsjef er, i samsvar med vedtektene, normalt til stede for å besvare spørsmål.

Avvik fra anbefalingen: Etter anbefalingen bør et samlet styre, en samlet valgkomité og revisor være til stede i generalforsamlingen. Erfaringsmessig har det til nå ikke vært behov for at samtlige har vært til stede, men det kan skifte avhengig

av omstendigheter rundt de saker som er til behandling. Styrets leder, leder av valgkomiteen og selskapets revisor, samt konsernsjefen er, i samsvar med vedtektene, til stede for å besvare eventuelle spørsmål som blir stilt.

7. Valgkomité

Gjensidige har vedtektsfestet at selskapet skal ha en valgkomité bestående av fire til seks medlemmer valgt av generalforsamlingen. Valgkomiteens leder og medlemmer velges for ett år.

For tiden består valgkomiteen i Gjensidige av fem medlemmer. Alle medlemmene er uavhengige av styret og øvrige ledende ansatte. I følge valgkomiteens instruks, bør medlemmene reflektere interessene i aksjonærfellesskapet. Gjensidigestiftelsen er, som majoritetseier, representert med to medlemmer. Denne anbefalingen er fulgt i 2016.

Per 31. desember 2016 besto valgkomiteen av følgende personer:

- Einar Enger, (leder)
- Mai-Lill Ibsen
- John Ove Ottestad
- Torun Bakken Skjervø
- Joakim Gjersøe

Ett av styremedlemmene valgt blant de ansatte deltar som fast medlem ved drøftelser og innstillinger til valg av styrets leder. Komiteens leder kan invitere øvrige styremedlemmer valgt blant de ansatte til enkelte sentrale drøftelser av ledervalget.

Valgkomiteen startet allerede høsten 2015, arbeidet med forberedelser til valg i 2016. Det ble avholdt totalt 11 møter. For å ha et best mulig grunnlag for sine vurderinger har valgkomiteen hatt samtaler med styrets leder, styremedlemmene og konsernsjef.

Valgkomiteen skal bidra til valg av kompetente og engasjerte tillitsvalgte med fokus på verdiskaping. Det er et mål at de tillitsvalgte samlet skal kunne utfordre og inspirere den daglige ledelsen innenfor selskapets virksomhetsområder.

Valgkomiteen skal foreslå kandidater til:

- styret, herunder styrets leder,
- Valgkomiteen, herunder komiteens leder,
- ekstern revisor

Begrunnet innstilling med relevante personopplysninger skal følge innkallingen.

Valgkomiteen ønsker å sikre at aksjeeiernes synspunkt tas i betraktning når medlemmer nomineres

til styret. Foruten at valgkomiteen konsulterer noen særlige aktive aksjeeiere for forslag til kandidater, samt for forankring av sin innstilling, inviteres i tillegg alle aksjeeierne til å foreslå kandidater til styrende organer via en oppfordring på selskapets hjemmeside. Fristen for å gi innspill settes normalt til årsskiftet for å sikre at de blir vurdert ved oppstart av prosessen, og for å gjennomføre den lovpålagte egnethetskontroll og nødvendig klarering med finansmyndighetene i forkant av valget. Valgkomiteen skal foreslå alle godtgjørelser som skal fastsettes av generalforsamlingen, herunder godtgjørelse til valgkomiteens medlemmer som fastsettes av generalforsamlingen, samt innstille på om forslaget til revisors godtgjørelse skal godkjennes.

Det er utarbeidet instruks for valgkomiteens arbeid som er vedtatt av generalforsamlingen. Instruksen er tilgjengelig på <https://www.gjensidige.no/konsern/>.

Det gis nærmere informasjon om aksjeeiers rett til å gi innspill til valgkomiteen på <https://www.gjensidige.no/konsern/>.

Avvik fra anbefalingen: Ingen

8. Styre, sammensetning og uavhengighet

Styrets sammensetning

Styret i Gjensidige skal bestå av 10 medlemmer, hvorav tre er valgt av de ansatte. De aksjeeiervalgte styremedlemmer velges for ett år av gangen. De ansattevalgte styremedlemmene velges for to år av gangen, men slik at minimum ett medlem er på valgt hvert år.

Styrets leder velges av Generalforsamlingen.

Styret i Gjensidige skal være bredt sammensatt, og det skal tas hensyn til at styret kan fungere godt som et kollegialt organ. I valgkomiteens instruks gir generalforsamlingen følgende føringer for valgkomiteens arbeid:

- Valgkomiteen skal legge vekt på at alle foreslåtte kandidater til styret har nødvendig erfaring, kompetanse og kapasitet til å utføre de aktuelle verv på en tilfredsstillende måte.
- Ved forslag på medlemmer til styret bør det i samsvar med god eierstyring og selskapsledelse legges vekt på at hensynet til aksjeeierfellesskapets interesser blir ivaretatt og at aksjeeiersammensetningen reflekteres.
- Styremedlemmer bør være uavhengige av selskapets daglige ledelse.

Informasjon om deltakerne i styret:

	Antall deltakelser i styremøte	Antall eide Gjensidige-aksjer 31. desember 2016
Inge K. Hansen	11 av 11	12.253
Trond Vegard Andersen (frem til 4. april 2016)	1 av 3	1.805*
Hans-Erik F. Andersson (frem til 7. april 2016)	2 av 3	1.778*
Per Arne Bjørge	11 av 11	10.542
Kjetil Kristensen (frem til 31. august 2016)	5 av 5	593*
Gisele Marchand	10 av 11	1.481
Gunnar Mjåtvedt	11 av 11	1.975
Mette Rostad	11 av 11	1.550
Tine Gottlob Wollebakk	11 av 11	0
Lotte Kronholm Sjøberg	11 av 11	429
Knud Peder Daugaard (fra 7. april 2016)	6 av 7	3.000
John Giverholt (fra 7. april 2016)	7 av 7	0
Anne Marie Nyhammer (fra 1. september 2016)	4 av 4	0

* Per dato for fratreden fra styret.

I dagens styre er begge kjønn representert med minst 40 prosent av de aksjeeiervalgte medlemmene. Det vises til nærmere presentasjon av styremedlemmene på sidene 49 til 63 i årsrapporten samt på selskapets hjemmeside <https://www.gjensidige.no/konsern/>.

Styrets uavhengighet

Ingen fra den daglige ledelse er medlem av styret. Samtlige av de aksjeeiervalgte styremedlemmene er uavhengige av ledende ansatte. Styremedlemmene Knud Peder Daugaard, Per-Arne Bjørge og Mette Rostad er valgt etter forslag fra selskapets største eier Gjensidigestiftelsen. Samtlige styremedlemmer er uavhengige av vesentlige forretningsforbindelser.

Styremedlemmers aksjeeie

7 av styrets medlemmer eier aksjer i selskapet, se oversikt i tabellen. Styremedlemmene følger de alminnelige regler for primærinnsidere, men har for seg og sine nærstående på frivillig grunnlag meddelt at handel i Gjensidigeaksjen, eller avledede instrumenter, kun vil bli gjennomført innenfor en rimelig tidsramme etter at kvartalsrapporten er avgitt, og slik at handel kan foretas med lik informasjon om selskapet og selskapets finansielle stilling som markedet for øvrig.

Avvik fra anbefalingen: Ingen

9. Styrets arbeid

Styrearbeidet følger en fastsatt årsplan og styres i samsvar med fastsatt styreinstruks. Styreinstruksen er tilgjengelig på <https://www.gjensidige.no/konsern/> og den gir nærmere regler om styrets arbeid og saksbehandling, herunder hvilke saker som skal styrebehandles, og regler for innkalling og møtebehandling. Videre har styret fastsatt instruks for konsernsjef som regulerer intern ansvars- og oppgavefordeling.

Styret har jevnlig fysiske styremøter og har ni faste møter hvert år. Avhengig av sak og situasjon avholdes det ytterligere møter. Disse kan være på telefon eller avholdes elektronisk i selskapets elektroniske styreportal. I 2016 ble det avholdt til sammen 11 styremøter, hvorav 2 var ekstraordinære styremøter. Ett av de ordinære møtene var et årlig todagers strategimøte. I tillegg gjennomførte styret to studiesamlinger for å få eksterne innspill til styrets strategirevisjon.

I saker der styreleder er eller har vært aktivt engasjert skal et annet styremedlem lede styrets diskusjon av saken.

Styret gjennomfører årlig en egenevaluering som også oversendes valgkomiteen som underlag til deres arbeid.

Styret i Gjensidige Forsikring ASA har to egne arbeidsutvalg - et revisjonsutvalg og et godtgjørelsesutvalg. Samtlige medlemmer av de to utvalgene er uavhengige av virksomheten og dens daglige ledelse. I 2016 ble et eget Risikoutvalg etablert. Utvalget starter sitt arbeid fra 1. januar 2017. Mens Revisjonsutvalget har en tilbakeskuende tilnærming, vil Risikoutvalget fokusere fremover. Formålet med utvalgene er å tilrettelegge for gode og godt forberedte felles diskusjoner i styremøtet.

Revisjonsutvalget

Revisjonsutvalget er et forberedende og rådgivende arbeidsutvalg som består av styremedlemmer valgt av styret. Revisjonsutvalget skal blant annet forberede styrets oppfølging av regnskapsrapporteringsprosessen, og styrke styrets oppfølging av konsernet blant annet gjennom å bidra til grundig og uavhengig styrebehandling av saker som gjelder finansiell rapportering. I tillegg skal de overvåke systemene for intern kontroll og risikostyring samt selskapets internrevisjon. Utvalget har også løpende kontakt med selskapets valgte revisor om revisjonen av årsregnskapet, og vurderer og overvåker revisors uavhengighet, jfr. Revisorloven kapittel 4. Utvalget skal uttale seg om valg av revisor og dennes honorar. Utvalget hadde 7 møter i 2016.

Per 31. desember 2016 besto revisjonsutvalget av følgende personer:

- Gisele Marchand (leder)
- Per Arne Bjørge
- Gunnar Mjåtvedt
- Knud Peder Daugaard
- Tine G. Wollebekk

Godtgjørelsesutvalget

Godtgjørelsesutvalget skal, innenfor styrets ansvarsramme, styrke styrets oppfølging av konsernets godtgjørelsespolitikk overfor konsernsjef, øvrig konsernledelse og nøkkelpersoner.

Utvalget skal forberede saker for styret, og har i hovedsak ansvar for:

- Å utarbeide forslag til, og følge, opp praktiseringen av konsernets retningslinjer og rammer for godtgjørelse
- Årlig å utarbeide og foreslå godtgjørelse til konsernsjef
- Årlig å utarbeide forslag til målkort for konsernsjef
- Å være rådgiver for konsernsjef vedrørende den årlige vurderingen av godtgjørelse til øvrige av de ledende ansatte
- Å utarbeide forslag til prinsipper og erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte, ansatte og tillitsvalgte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for foretakets risikoeksponering samt andre ansatte og tillitsvalgte med kontrolloppgaver
- Å vurdere andre vesentlige personalrelaterte forhold for ledende ansatte

Det vises for øvrig til styrets erklæring om godtgjørelse i note 18 i årsrapporten

Utvalget er et rådgivende organ for styret og har i 2016 hatt ett møte.

Per 31. desember 2016 besto godtgjørelsesutvalget av følgende personer:

- Inge K. Hansen
- Mette Rostad
- Gunnar Mjåtvedt

Gjensidige-konsernet har fått myndighetenes tillatelse til å etablere ett felles godtgjørelsesutvalg for hele konsernet og dette er iverksatt fra 1. januar 2017.

Styrets habilitet

I konsernets styreinstruks reguleres inhabilitet i styret. Et styremedlem må ikke delta i behandlingen eller avgjørelsen av spørsmål som har slik særlig betydning for egen del, eller for noen nærstående, at medlemmet må anses for direkte eller indirekte

å ha personlig eller økonomisk interesse i saken. Det samme gjelder konsernsjef. Likeså er man inhabil når det foreligger andre særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til vedkommendes motiver for å delta i avgjørelsen av en sak.

Det enkelte styremedlem plikter selv å påse at man ikke er inhabil i behandlingen av en sak. I tvilstilfelle forelegges spørsmålet for styrets leder. Styrets leder forelegger tvilsspørsmål knyttet til egen habilitet for et samlet styre.

Styret skal godkjenne avtaler mellom selskapet og et styremedlem eller konsernsjef. Styret skal også godkjenne avtaler mellom selskapet og tredjepart der et styremedlem eller konsernsjef må antas å ha en særlig interesse.

Introduksjonsprogram til nye styremedlemmer

Relevant informasjon om selskapet og styrets arbeid tilgjengeliggjøres for nye styremedlemmer i selskapets web-baserte styreportal. I tillegg vil nye styremedlemmer gjennom å møte nøkkelpersoner i ledelsen få introduksjon til organisering og driften av selskapet.

Avvik fra anbefalingen: Ingen

10. Risikostyring og internkontroll

a) Generelt

Styret har fokus på risikostyring og internkontroll, og dette er en integrert del av styrets planmessige arbeid. Styret har vedtatt «Konsernpolicy for risikostyring og internkontroll». Dokumentet beskriver blant annet hovedprinsipper for risikostyring og internkontroll samt inneholder en beskrivelse av ansvarsdelingen. Dokumentet er tilgjengelig på <https://www.gjensidige.no/konsern/>

Hovedformålet er at risikostyring og internkontroll skal gi rimelig sikkerhet for måloppnåelse med følgende virkemidler:

- Måltrettet og effektiv drift.
- Pålitelig og tilgjengelig styringsinformasjon og korrekt ekstern rapportering.
- Etterlevelse av internt og eksternt regelverk.
- Reduksjon av tap og beskyttelse av aktiva

Internkontrollsystemet omfatter selskapets verdigrunnlag, retningslinjer for etikk og samfunnsansvar og andre styrende dokumenter.

Styret gjennomgår årlig konsernets viktigste risikoområder og den interne kontrollen. Styret får i tillegg kvartalsvis rapport om risikosituasjonen i konsernet. Ansvarsdelingen mellom styret og konsernsjef skjer på følgende måte:

Styrets ansvar:

- Styret har det overordnede ansvar for at Gjensidige har etablert hensiktsmessige og effektive prosesser for risikostyring og internkontroll i henhold til anerkjente rammeverk.
- Styret skal sørge for at nevnte prosesser blir tilfredsstillende etablert, gjennomført, og fulgt opp, blant annet gjennom behandling av rapporter utarbeidet av risikostyrings- og compliance funksjonen som oversendes styret av konsernsjef og internrevisjonsfunksjonen som direkte rapporter til styret.
- Styret skal påse at risikostyring og internkontroll integreres i konsernets strategi- og forretningsprosesser.

Konsernsjefens ansvar:

- Skal sørge for at Gjensidiges risikostyring og internkontroll blir gjennomført, dokumentert, overvåket og fulgt opp på en forsvarlig måte. Konsernsjefen skal fastsette instruksjer og retningslinjer for hvordan konsernets risikostyring og internkontroll skal gjennomføres i praksis, samt etablere hensiktsmessige kontrollprosesser og funksjoner.

Det er etablert sentraliserte kontrollfunksjoner som er uavhengige av den forretningsmessige driften; Risikostyrings-, compliance- og aktuar-funksjonen. I tillegg gir internrevisjonsfunksjonen et ytterligere, uavhengig kontrollnivå med rapportering rett til styret.

Compliancefunksjonen er en uavhengig funksjon i forhold til den operative drift som identifiserer, vurderer, gir råd om, overvåker og rapporterer konsernets compliancerisiko. Vurdering av compliance risikoen inngår i konsernets årlige prosess for risikovurdering.

Risikostyringsfunksjonen er ansvarlig for overvåking av den totale risikosituasjonen og rammeverket for risikostyring, herunder internkontroll samt kvantifisering og aggregering av risiko.

Internrevisjonen er en uavhengig, objektiv bekrefteles- og rådgivningsfunksjon som skal bidra til at organisasjonen oppnår sine målsettinger. Leder av internrevisjonen ansettes og avskjediges av styret og avgir minimum én gang per år årsrapport til styret og konsernsjef om konsernets risikostyring og internkontroll. Styret godkjenner årlig internrevisjonens ressurser og planer. Revisjonsdirektør rapporterer kvartalsvis resultatene av revisjonsarbeidet til styret og konsernsjef. Revisjonsarbeidet gjennomføres i henhold til Internasjonale standarder for internrevisjon (IIA).

Konsernets kontrollfunksjoner er organisert etter prinsippet om tre forsvarslinjer.

b) Regnskapsrapportering og finansiell styring

Finansdirektør har ansvar for blant annet finansforvaltning, risiko- og kapitalstyring, aktuar, planprosess og resultatsikring. Konserndirektør for konsernstab og fellestjenester har ansvar for blant annet regnskapsrapportering og oppfølging av resultater og rammer for investeringsvirksomheten. Denne organiseringen er gjort for å sikre uavhengighet mellom den som er førende premissgiver for resultatskapningen og de som rapporterer resultatene.

Gjensidige-konsernet offentliggjør fire delårsrapporter i tillegg til ordinært årsregnskap. Regnskapene skal tilfredsstille krav i lover og forskrifter og skal avlegges i henhold til vedtatte regnskapsprinsipper.

Tidsfrister for offentliggjøring fastsettes av styret. Arbeidsoppgavene som gjennomføres i avslutningsfasen er nedfelt i en tidsplan med spesifikasjon av ansvarlig og tidsfrist for å sikre rettidig rapportering. Denne gjennomgås i forkant av hvert kvartal for å sikre at eventuelle nye forhold er fanget opp og at planen fortsatt er hensiktsmessig.

Det er utarbeidet en overordnet beskrivelse av prosessen rundt regnskapsavslutningen som en del av Gjensidiges styrende dokumenter. Videre er det utarbeidet en rapporteringsinstruks med regnskapsprinsipper som datterselskap og filialer må rapportere i henhold til. Den interne kontrollen bygger på prinsippet om arbeidsdeling og dualisme, og er dokumentert gjennom prosess- og rutinebeskrivelser på vesentlige områder. Det er etablert fullmaktstrukturer, avstemming og ledelsesgjennomganger.

Som ledd i styrets tidligere omtalte årlige gjennomgang av konsernets risikoområder og den interne kontrollen, gjøres det også en evaluering av risiko og kontroller i regnskapsrapporteringsprosessen, og om det er behov for tiltak.

Konsernregnskap utarbeides månedlig og rapporteres med kommentarer og forklaringer for de enkelte forretningsmessige segmenter på månedlig basis til styret. I forbindelsen med utarbeidelsen er det et samspill mellom Konsernregnskap, Aktuar, Økonomi- og Forretningsstyring, Reassuranse og kontrollere i forretningsområdene, for kvalitetssikring av tall og kommentarer. Forsikringsreservene

vurderes månedlig av Aktuar med årlig gjennomgang av ekstern aktuar. Regnskapsmessige poster som inneholder ulik grad av skjønn og vurderinger, gjennomgås og dokumenteres i forkant av den kvartalsvise regnskapsavslutningen. Regnskapsmessige vurderingsposter gjennomgås med styrets revisjonsutvalg i kvartalsvise møter. Revisjonsutvalget behandler også delårsrapport, selskapsregnskap og konsernregnskap. Det er sammenfallende prosesser for konsern og morselskap. Årsregnskapene besluttet av de respektive generalforsamlinger.

Konsernet har en etablert planprosess for finansiell styring hvor konsernsjef, finansdirektør og direktør Økonomi- og Forretningsstyring møter forretnings- og støtteområder minimum kvartalsvis og gjennomgår finansielle resultater og måloppnåelse samt hendelser som påvirker fremtidig utvikling. På møtene vurderes blant annet risikoer knyttet til finansiell rapportering, både på kort og lang sikt. Konsernledelsen gjennomgår månedlig finansiell rapportering, herunder utvikling i resultat- og balansestørrelser, måloppnåelse, årsprognose, risikovurdering og analyse av og kommentarer til resultater i forretnings- og støtteområder.

Ved utkontraktering av vesentlige arbeidsprosesser, for eksempel lønnskjøring og IKT-tjenester innhenter konsernet erklæringer i henhold til ISA3402 for å vurdere kontraktpartens internkontroll. Formålet er å etterse at kontraktspartneren har en tilfredsstillende internkontroll. Gjensidiges egen sikkerhetsavdeling foretar også selvstendige sikkerhetskontroller hos kontraktsparten knyttet til IKT-systemer, herunder tilgangskontroller og beskyttelse av sensitive data.

Konsernet er opptatt av at prosessene knyttet til regnskapsrapportering og finansiell styring gjennomføres av medarbeidere med riktig kompetanse for de ulike arbeidsoppgavene. Faglig oppdatering ved selvstudium, kurs og etterutdanning skjer i henhold til behov og kompleksitet i stillingen. Det legges opp til at konsernet til enhver tid har tilstrekkelig med kompetanse og ressurser til å kunne gjennomføre en rettidig regnskapsavslutning uten vesentlige feil for konsern- og selskapsregnskapet. Dette innebærer fagområdene IFRS, NGAAP, årsregnskapsforskriften for forsikringselskap med flere. Det er aktiv deltagelse i ulike bransjeorganisasjoner nedsatt for bank, liv- og skadeforsikring der aktuelle problemstillinger diskuteres.

Avvik fra anbefalingen: Ingen

11. Godtgjørelse til styret

Valgkomiteen foreslår godtgjørelse til styret, som fastsettes av Generalforsamlingen. Godtgjørelsen er ikke resultatavhengig og ingen av styremedlemmene har aksjeopsjoner utstedt av selskapet.

Godtgjørelse for det enkelte styremedlem fremgår i note 18 i årsrapporten. Honorarenes størrelse reflekterer styrets ansvar, kompetanse, tidsbruk og virksomhetens kompleksitet. Styremedlemmer mottar i tillegg særskilt honorar for deltakelse i styrets revisjonsutvalg og godtgjørelsesutvalg.

Styremedlemmer, eller selskaper som de er tilknyttet, skal som hovedregel ikke påta seg særskilte oppgaver for selskapet i tillegg til styrevervet. Dersom slikt arbeid likevel oppstår skal hele styret bli informert om dette. I 2016 er det ikke forekommet slikt arbeid, og det er dermed ikke betalt ut noe honorar til styremedlemmene utover det honorar de mottar som medlem av styret.

Avvik fra anbefalingen: Ingen

12. Godtgjørelse til ledende ansatte

Konsernet har etablert en godtgjørelsesordning som gjelder alle ansatte. Ordningen skal sikre at Gjensidige tiltrekker seg og beholder medarbeidere som presterer, utvikler seg, lærer og deler. Godtgjørelsen skal være konkurransedyktig, men ikke lønnsledende. Det forventes at de ansatte har et helhetlig syn på hva konsernet tilbyr av godtgjørelse og goder. Konsernets godtgjørelsesordninger skal være åpne og prestasjonsbaserte, slik at de i så stor grad som mulig oppleves som rettferdige og forutsigbare. Det skal være samsvar mellom avtalt prestasjon og den godtgjørelsen som gis.

Retningslinjer for godtgjørelse og karriereutvikling skal knyttes til oppnåelse av konsernets uttrykte strategiske og økonomiske mål og verdigrunnlag, hvor både kvantitative og kvalitative målsettinger tas med i vurderingen. Målekriteriene skal fremme ønsket bedriftskultur og langsiktig verdiskapning, og så langt det er mulig ta hensyn til faktiske kapitalkostnader. Godtgjørelsesordningen skal bidra til å fremme og gi incentiver til god risikostyring, motvirke for høy risikotaking og bidra til å unngå interessekonflikter. Fast grunnlønn skal være hovedelement i den samlede godtgjørelsen, som for øvrig består av variabel lønn, pensjons- og forsikringsordninger og naturalytelser. Variabel lønn skal benyttes for å belønne prestasjoner utover forventet, hvor både resultater og atferd i form av etterlevelse av verdigrunnlag, merkevare og ledelsesprinsipper skal vurderes.

Variabel avlønning skal være resultatavhengig uten å være risikodrivende, og skal reflektere både selskapets, divisjonens, avdelingens og individets resultater og bidrag. Øvrige kompensasjonselementer som tilbys skal ansees attraktive av både nye og nåværende ansatte.

Alle variable godtgjørelser har øvre tak.

Styrets retningslinjer for fastsettelse av godtgjørelse til konsernledelse og ledende ansatte, tilfredsstiller forskriftskravene.

Godtgjørelse til konsernsjef fastsettes av styret på bakgrunn av en helhetlig vurdering hvor det tas hensyn til Gjensidiges godtgjørelsesordning og markedslønn for tilsvarende type stilling. Fastlønnen vurderes årlig og fastsettes på bakgrunn av lønnsutviklingen i samfunnet generelt, og finansnæringen spesielt. Variabel godtgjørelse (bonus) fastsettes av styret basert på avtalte mål og leveranser, og kan utgjøre inntil 50 prosent av den faste årslønnen inklusive feriepengene. Variabel godtgjørelse opptjenes årlig, og er basert på samlet vurdering av finansielle og ikke-finansielle prestasjoner over de to siste årene. Halvparten av den variable godtgjørelsen gis i form av et løfte om aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, hvor 1/3 tildeles hvert av de kommende tre år. Den ikke utbetalte bundne variable godtgjørelsen kan reduseres dersom etterfølgende resultater og utvikling tilsier at den ble basert på uriktige forutsetninger.

Godtgjørelse til konsernledelsen fastsettes av konsernsjefen, etter rammer drøftet med godtgjørelsesutvalget og basert på retningslinjer fastsatt av styret. Konsernets veiledende retningslinjer legges tilsvarende til grunn for øvrige ledende ansatte og ansatte som kan påvirke risikoen vesentlig.

Den totale godtgjørelsen fastsettes ut fra behovet for å gi konkurransedyktige betingelser i de ulike forretningsområdene, og skal bidra til å tiltrekke seg og beholde ledere med ønsket kompetanse og erfaring som fremmer konsernets verdigrunnlag og utvikling.

Fastlønnen vurderes årlig og fastsettes på bakgrunn av lønnsutviklingen i samfunnet generelt og finansnæringen spesielt. Variabel godtgjørelse (bonus) til ledende ansatte opptjenes årlig, og baseres på en samlet vurdering av finansielle og ikke-finansielle prestasjoner over de to siste årene. Individuell variabel lønn inklusive feriepengene kan utgjøre inntil 30 prosent av årslønnen. Variabel lønn inngår ikke i pensjonsgrunnlaget. Halvparten av den variable godtgjørelsen gis i form av et løfte om aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, hvor en tredjedel

tildeles hvert av de kommende tre år. Den ikke utbetalte bundne variable godtgjørelsen kan reduseres dersom etterfølgende resultater og utvikling tilsier at den ble basert på uriktige forutsetninger.

Retningslinjene fremlegges for generalforsamlingen som egen sak i henhold til allmennaksjeloven § 16-6 a). Generalforsamlingens vedtak om retningslinjene i erklæring om lederlønn er veiledende for styret, unntatt den del av dokumentet som gjelder aksjebasert godtgjørelse, som er bindende. Som følge av dette avgir generalforsamlingen en rådgivende avstemming om styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse og styrets retningslinjer for lederlønnfastsettelsen, samt en bindende avstemming over de nye retningslinjer for tildeling av aksjer, tegningsretter m.v som styret foreslår etter allmennaksjelovens § 6-16a, første ledd, 3. punktum nr. 3.

Styrets fullstendige erklæring om godtgjørelse og lederlønn fremgår av note 18 i årsrapporten.

Avvik fra anbefalingen: Ingen

13. Informasjon og kommunikasjon

Gjensidige skal ha en åpen dialog med alle interessenter. Alle finansmarkedsaktører skal ha samtidig tilgang til korrekt, tydelig, relevant og utfyllende informasjon om konsernets historiske resultater, virksomhet, strategi og fremtidsutsikter. Informasjonen skal være konsistent i innhold over tid. Styret har vedtatt retningslinjer for rapportering av finansiell og annen informasjon gjennom en IR-policy. Retningslinjene er tilgjengelig på <https://www.gjensidige.no/konsern/investorinformasjon>.

Gjensidige har samlet all relevant eierinformasjon om konsernet på <https://www.gjensidige.no/konsern/>.

Dette er det viktigste verktøyet for å gi lik, samtidig og relevant informasjon til alle interessenter. På siden publiseres også finansiell kalender med datoer for offentliggjøring av finansiell informasjon og informasjon om selskapets generalforsamling.

Selskapet har en egen IR-funksjon (investor relations) som er sentralt plassert i selskapets ledelse, og som sørger for jevnlig kontakt med selskapets eiere, potensielle investorer, analytikere og finansmarkedet for øvrig og som har som mål at informasjonsarbeidet til enhver tid er i samsvar med beste praksis.

Kvartalsresultatene presenteres direkte gjennom webcast og telefonkonferanse, og er åpne for alle interessenter. Webcasten kan følges direkte på <https://www.gjensidige.no/konsern/investor>.

Opptak gjøres også tilgjengelig på samme sted.

Det skal avholdes kapitalmarkedsdag når det anses hensiktsmessig for å holde markedet oppdatert på konsernets utvikling, mål og strategier.

Avvik fra anbefalingen: Ingen

14. Selskapsovertakelse

Selskapet har én stor eier i Gjensidigestiftelsen. Stiftelsen har vedtektsfestet et eierskap som minst skal utgjøre 60 prosent av de utstedte aksjene i Gjensidige.

Det er vedtatt retningslinjer for selskapsovertakelse. Retningslinjene sikrer at alle aksjeeiernes interesser blir ivaretatt, og bidrar til likebehandling av aksjeeierne.

Retningslinjene er i samsvar med Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse. Styret vil innhente uavhengig verdivurdering, og utarbeide en anbefaling om aksjeeierne bør akseptere budet eller ikke.

Styret skal i samtaler med tilbyder og i øvrige handlinger tilstrebe og ivareta selskapets og aksjeeierfelleskapets interesser. Styret skal sørge for at alle selskapets aksjeeiere likebehandles og holdes informert om relevante forhold knyttet til tilbudet. Aksjonærene må få informasjonen på et så tidlig tidspunkt som mulig, slik at de får tid til å vurdere tilbudet. For øvrig vil det i en overtakelsesprosess påses at den øvrige virksomhet ikke forstyrres unødig.

Styret skal ikke søke å forhindre fremsettelsen av, og skal som hovedregel søke å tilrettelegge for, gjennomføring av tilbud som kan være i aksjeeieres interesse. Styret skal ikke foreta handlinger som beskrevet i verdipapirhandeloven § 6-17 uten at generalforsamlingens instruks om det er innhentet. Selskapet skal ikke benytte emisjonsfullmakter til å forhindre et bud.

For å ivareta aksjeeierfelleskapets interesser skal styret vurdere hvorvidt de skal initiere prosesser som fremmer konkurrerende tilbud på en slik måte at det ivaretar aksjeeieres interesser.

Selskapet skal som hovedregel knytte til seg en uavhengig juridisk og en uavhengig finansiell rådgiver i arbeidet med å vurdere et fremsatt eller varslet seriøst tilbud. Disse rådgiverne kan ikke inneha roller for selskapets aksjeeiere i transaksjonen. Verdivurderingen som fremsettes av de sakkyndige skal begrunnes.

Avvik fra anbefalingen: Ingen

15. Ekstern revisor

Ekstern revisor velges av Generalforsamlingen etter innstilling fra valgkomité. Revisjonsutvalget, som i praksis er ekstern revisors viktigste kontaktpunkt, avgir uttalelse om valget til valgkomiteen.

Ekstern revisor har normalt en interimsrevisjon hver høst i tillegg til revisjon av årsregnskapet. Interimrevisjonen har fokus på selskapets interne kontroll rundt regnskapsavleggelsen. Gjennom året er regnskapsavdelingen og ledende ansatte regelmessig i kontakt med revisor.

Det gjennomføres en rekke faste møter mellom ekstern revisor og selskapets organer i løpet av et år:

Revisor presenterer årlig hovedtrekkene i revisjonsplanen for revisjonsutvalget. I tillegg behandles revisors vurdering av internkontrollen knyttet til finansiell rapportering av revisjonsutvalget. Revisor deltar på styremøter når årsregnskapet behandles.

Det avholdes minst ett møte årlig mellom styret og revisor, samt mellom revisjonsutvalget og revisor, hvor konsernsjef eller andre ledende ansatte ikke er til stede.

Det er fastsatt policy og retningslinjer for forholdet til den valgte revisor. Minst hvert femte år skal det normalt innhentes tilbud fra flere revisjonsselskap om å utføre den lovpålagte revisjonen.

Det er utarbeidet retningslinjer for administrasjonens adgang til å benytte ekstern revisor til andre tjenester enn revisjon.

Revisor skal ikke under noen omstendighet utføre rådgivningsoppgaver eller andre tjenester dersom dette er egnet til å påvirke eller reise tvil om revisors uavhengighet og objektivitet. Revisor skal heller ikke opptre slik at det oppstår risiko for at han må revidere resultatet av egne rådgivningstjenester eller andre tjenester, eller at det oppstår risiko for at han ivaretar funksjoner som er en del av konsernets interne beslutningsprosess.

Videre skal revisjonsutvalget overvåke revisors uavhengighet, herunder hvilke andre tjenester enn revisjon som er levert av revisor. Fordelingen mellom revisjonshonorar og rådgivningshonorar for 2016 fremkommer i note 17.

Avvik fra anbefalingen: Ingen

Gjensidige Forsikring konsern oppnådde et sterkt resultat også i 2016. Kundetilfredsheten økte til nok et rekordnivå, og konkurransekraften var fortsatt god.

Årsberetning 2016

Gjensidige Forsikring konsern leverte et solid forsikringsresultat i 2016. Finansavkastningen var tilfredsstillende. Resultat etter skatt ble på rekordsterke 4,7 milliarder kroner, tilsvarende 9,34 kroner per aksje.

Forsikringsresultatet ble 3,7 milliarder kroner, tilsvarende en combined ratio på 83,4. Resultatet var 8 prosent høyere enn i 2015, drevet av premievekst på 5,5 prosent og fortsatt god kunde- og risikoseleksjon og risikoprising. Storskadeinnslaget var lavere enn forventet, mens avviklingsgevinster var høyere enn forventet nivå.

Finansavkastningen var 3,9 prosent, eller 2,2 milliarder kroner, en økning på 44 prosent fra 2015.

Bank og Pensjon og sparing viste en fortsatt positiv utvikling, med sterk vekst i volumer og lønnsomhet.

Styret er fornøyd med at konsernet tilfredsstilte de finansielle målene i 2016.

Styret foreslår at selskapet deler ut 3,4 milliarder kroner i utbytte for regnskapsåret 2016. Det tilsvarer 6,80 kroner per aksje, og innebærer en utdelingsgrad på 73 prosent. Sammenlignet med forrige regnskapsår tilsvarer forslaget en økning på 6,3 prosent i nominelt utbytte basert på årets resultat.

Gjensidigestiftelsens andel av utbyttet utgjør 2,1 milliarder kroner. Ifølge stiftelsens vedtekter skal utbyttet videreformidles til Gjensidiges skadeforsikringskunder i Norge. Kundeutbyttet vedtas av stiftelsens generalforsamling i mai.

Virksomheten

Gjensidige Forsikring ASA (Gjensidige Forsikring) er et skadeforsikringsselskap med virksomhet i Norden og Baltikum. Selskapet har hovedkontor i Oslo, Norge. Virksomhetens formål er å sikre liv, helse og verdier for kunder i privat- og næringslivsmarkedet ved å tilby forsikringer til konkurransedyktige betingelser. I Norge tilbyr vi også produkter og

tjenester innen bank, pensjon og sparing. Ved å gi kundene et bredt tilbud, bygger vi sterkere relasjoner. Gjensidige Forsikring er morselskap i Gjensidige-konsernet (Gjensidige).

Gjensidige er markedsleder innen skadeforsikring i Norge og et av de største forsikringsselskapene i Norden og Baltikum. Disse markedene representerer vårt definerte markedsområde for videre vekst.

Skadeforsikringsvirksomheten omfatter både ting- og personforsikringer. Den norske skadeforsikringsvirksomheten omfatter også livsforsikringer som er rene risikoforsikringer av opp til ett års varighet. Dette gjelder i hovedsak gruppelevsforsikringer.

Gjensidiges forretningsmodell er basert på en integrert verdikjede som omfatter utvikling og produksjon av finansielle tjenester og produkter, stor grad av direkte distribusjon, service og kundedialog og effektive skadeoppgjør. Distribusjon i samarbeid med partnere utgjør en viktig del av forretningsmodellen, spesielt i Danmark og Sverige.

Kundeorientering

Gjensidige arbeider systematisk for å bli det mest kundeorienterte selskapet i nordisk skadeforsikring. Visjonen er å «kjenne kunden best, og bry oss mest». Kundene skal oppleve at vi kjenner dem, bryr oss om dem, gjør ting enkelt for dem og hjelper dem. Kundetilfredsheten måles systematisk, både på konsern- og medarbeidernivå, og forbedringstiltak iverksettes fortløpende. Også i 2016 var kundetilfredsheten rekordhøy. Opplæring av ansatte, utvikling av digitale tjenester og bruk av data og innsikt for å sikre relevans i kundenes hverdag er viktige virkemidler.

Vi utvikler stadig flere brukervennlige selvbetjeningsløsninger for PC, mobiltelefon og nettbrett. Dermed kan kundene kjøpe og endre forsikringer, søke råd og melde skader på internett når det passer dem selv. Samtidig arbeider vi kontinuerlig med effektivisering av interne arbeidsprosesser for å sikre stadig bedre betjening av kundene. I tillegg til å tilby tradisjonelle

forsikringsprodukter, har Gjensidige utviklet flere verdikjende tjenester for norske privatkunder, som bidrar til preferanse og lojalitet.

Markedsposisjon

Gjensidige var den største aktøren innen norsk landbasert skadeforsikring også i 2016, med en markedsandel på 25,6 prosent av et totalmarked på 56 milliarder kroner, ifølge statistikk fra Finans Norge. Markedsandelen økte, og markedsposisjonen relativt til de største konkurrentene ble ytterligere styrket gjennom 2016. Gjensidige prioriterer lønnsomhet fremfor vekst, slik at utviklingen i markedsandel bekrefter den sterke konkurransekapasiteten.

I privatmarkedet hadde Gjensidige en markedsandel på 24,5 prosent ved utgangen av 2016. I næringslivsmarkedet utgjorde markedsandelen 27,7 prosent. Dette inkluderer landbruksmarkedet, der Gjensidige historisk har hatt en høy markedsandel.

Markedsandelene i Danmark og Sverige var henholdsvis 6,6 prosent (basert på sist tilgjengelige statistikk fra Forsikring & Pension per 31. desember 2015) og 2,5 prosent (kilde: Svensk Försäkring per 31. desember 2016).

I det baltiske skadeforsikringsmarkedet hadde Gjensidige en markedsandel på 11,3 prosent per 30. september 2016 (kilde: Insurance Supervisory Commission of the Republic of Lithuania; Latvian Insurers Association; Statistics Estonia).

Markedsandelen for kollektiv innskuddspensjon med investeringsvalg var 9,0 prosent, mens markedsandelen for individuell pensjon med investeringsvalg var 8,5 prosent. Markedsandelen for tilflyttede innskuddspensjonsavtaler var 16,6 prosent (kilde: Finans Norge, per 30. september 2016).

Distribusjon

Norge

Gjensidige har om lag 770.000 kunder i privatsegmentet og omtrent 150.000 kunder i næringslivssegmentet i Norge.

Salg og rådgivning skjer i all hovedsak direkte via eget distribusjonsapparat, men vi benytter agenter og forhandlere i noen tilfeller. I tillegg samarbeider vi med flere lokale brannkasser. Gjensidige har samarbeidsavtaler med flere store arbeidstaker- og

Inge K. Hansen Styreleder

Inge K. Hansen (1946) har vært styreleder i Gjensidige siden 2008. Han er for tiden også styreleder i Siriusungen AS, Troms Kraft AS, Hotell og Restaurant Continental AS, Nets AS, Arctic Securities AS og NorSun AS og Point Resources AS. Han er styremedlem i Fram museum og Sissener AS. Han ble kåret til årets styreleder i Norge og i Norden i 2012.

Hansen har tidligere blant annet vært konserndirektør i Statoil og konsernsjef i Aker Kværner. Han er utdannet sivil-økonom fra Norges Handelshøyskole.

Hansen er på valg til styret i 2017. Hansen eide 12.253 aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, inkludert eventuelle aksjer eiet av nærstående 31. desember 2016 (sist endret 10. desember 2012).

interesseorganisasjoner. Avtalene gir organisasjonenes medlemmer kundefordeler i Gjensidige.

Gjensidiges næringslivskunder i Norge betjenes primært gjennom egne salgskanaler (rundt 80 prosent av premievolumet). Øvrige kunder betjenes hovedsakelig via meglere.

Både privat- og næringslivssegmentet distribuerer produkter og tjenester gjennom en kombinasjon av telefoni, nettbaserte løsninger og lokale kontorer. Kundene kan velge kontaktpunkt og betjeningsform og skal oppleve samme grad av kvalitet og service uansett hvilken kanal de velger.

Denne modellen bidrar både til gode kundeopplevelser og en kostnadseffektiv distribusjon.

Salgssentre og kundesentre står for henholdsvis utadrettet salg og betjening av kunder som kontakter oss for kjøp, endring av forsikringer eller råd. Vi har 32 lokalkontorer som tilbyr rådgivningstjenester innen forsikring og bank. Kontorene kan henvise kundene til andre avdelinger når det gjelder forespørsler om pensjon og fondssparing.

Kundeportalen gjensidige.no spiller en stadig viktigere rolle for relasjonen med kundene. Her får privat- og bedriftskunder oversikt over egne forsikringer. De kan selv forvalte sitt kundeforhold, for eksempel ved å melde skade eller følge saksgangen på internett. En betydelig andel av salg til privatkunder i Norge initieres nå på gjensidige.no. Nærmere 60 prosent av kundene benytter internett

Per Arne Bjørge Styremedlem

Per Arne Bjørge (1950) har vært styremedlem i Gjensidige siden 2011. Han er styreleder og daglig leder i PAB Consulting AS og er styreleder i Borgund Invest AS, Havskjer AS, Havskår AS og Tanux Shipping KS og AS. Bjørge er styremedlem i Gjensidigestiftelsen, 3D Perception AS og Tafjord Kraft AS.

Bjørge har tidligere blant annet vært banksjef i Kreditkassen (Nordea) og praktisert som revisor. Han har bachelor i økonomi og administrasjon og har revisoreksamen.

Bjørge er på valg til styret i 2017. Bjørge eide 10.542 aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, inkludert eventuelle aksjer eiet av nærstående 31. desember 2016 (sist endret 10. desember 2012).

på ett eller flere tidspunkt i kjøpsprosessen, og mer enn halvparten av frekvensskadene meldes på nett.

Norden

Gjensidige distribuerer skadeforsikringsprodukter i Danmark gjennom eget salgsapparat og i samarbeid med Nykredit-konsernet. I tillegg selges privatprodukter via en rekke samarbeidspartnere, særlig reiseagenter, bilforhandlere og eiendomsme-glere. Privatmarkedet for øvrig betjenes direkte via assurandører, telefonsentre og internett.

I det danske næringslivsmarkedet foregår mer av salget i samarbeid med meglere. Markedet for små og mellomstore kunder og landbrukskunder betjenes med telefonsentre og egne assurandører.

Distribusjonen i kommunemarkedet foregår enten direkte eller via meglere. Markedet er i stor grad basert på anbudskonkurranse.

I Sverige distribueres skadeforsikringsprodukter til privatpersoner både direkte via telefon og internett og gjennom forsikringsformidlere (partnere og agenter). For næringslivsmarkedet foregår distribusjonen hovedsakelig via forsikringsmeglere og partnere.

Baltikum

I de baltiske landene er de viktigste distribusjonskanalene direktesalg og salg via forsikringsagenter og -meglere. Salg via internett øker. Gjensidiges mål er å utvikle kostnadseffektive modeller med flere

distribusjonskanaler også i det baltiske markedet, med vekt på nettbaserte løsninger og telefoni.

Kundeorientering, økt breddealg og tilgang til kunder gjennom strategiske partnere vil være viktige vekst drivere.

Annet

Gjensidige har også posisjonert seg for å levere produkter som er tilpasset andre distribusjonskanaler, både i Norge og resten av Norden. Distribusjonen er hovedsakelig via agenter, i tillegg til forretnings-partnere som butikker og bilforhandlere som ønsker å utvide produkttilbudet med forsikringsprodukter under eget merke («White Label»).

Gjensidige Bank har en viktig rolle i å tilby enkle og brukervennlige banktjenester i det norske markedet. Kundene har tilgang til bankens tjenester gjennom nettbank og mobilbank tilpasset smarttelefon og nettbrett. Bilfinansiering og bilforsikring er tilgjengelig i felles digitale løsninger hos bilforhandlere og på gjensidige.no.

Gjensidige Pensjon og sparing samarbeider tett med næringslivssegmentet for distribusjon av pensjon- og spareprodukter til små og mellomstore bedrifter i Norge.

Teknologi og utvikling

Teknologisk utvikling og digitalisering fortsetter med uforminsket styrke. Gjensidige søker hele tiden nye muligheter for å utvikle bedre kunde betjening og mer effektiv drift.

Balanse mellom kontinuitet og fornyelse blir fortsatt viktig fremover. Ny teknologi gir stadig nye muligheter for innsamling og utnyttelse av markeds- og kundedata og for bedre vurdering av risiko. Gjensidige investerer løpende i teknologi og kompetanse for å generere og utnytte relevant innsikt.

Vi har samlet vår utviklings- og teknologikapasitet og -kompetanse i én slagkraftig enhet, konsernområdet Teknologi og Utvikling. Enheten skal være pådriver for realisering av prosjekter innen Gjensidiges strategiske satsningsområder og sikre økt bruk av beste praksis på tvers i konsernet.

En viktig oppgave er å utvikle og forbedre digitale brukergrensesnitt og tjenester for våre kunder. Nyutvikling og forbedringer på mobile flater og nettsider gjør det stadig enklere for kundene våre

å kjøpe produkter, ha oversikt over kundeforholdet og melde og følge opp skader. Intern effektivitet forbedres stadig ved gjenbruk av IKT-løsninger mellom ulike enheter i konsernet og ved anvendelse av ny teknologi som gjør oss stadig mer effektive.

I 2016 gjennomførte vi en rekke tiltak for å automatisere interne prosesser. Dette arbeidet fortsetter med full tyngde i 2017. Vi ser kognitiv databehandling som et spennende område for ytterligere forbedring av interne prosesser og kundenære aktiviteter.

Produkter og kundedata er samlet på en felles systemplattform for å støtte enhetlig kundebehandling på tvers av distribusjonskanaler, sikre standardisering av arbeidsprosesser og oppnå kostnadseffektiv drift av IKT-systemer. En fleksibel tjenestearkitektur gjør det mulig å benytte funksjonalitet fra kjernesystemet og informasjon fra kundesystemet til blant annet selvbetjeningsløsninger, felles arbeidsflater for kunderådgivere og optimering av risikoseleksjon og tariffing.

Året 2016

Ledende posisjon i Norge styrket

Gjensidige styrket sin ledende posisjon i det norske markedet gjennom 2016 både absolutt og relativt til de største konkurrentene, til tross for intens konkurranse. Kundetilfredsheten var høyere enn noen gang, og i kombinasjon med fortsatt god lønnsomhet bekrefter dette Gjensidiges solide konkurransekraft i Norge.

Skalerbar forretningsmodell i Norden og Baltikum

I 2016 fortsatte Gjensidige å utvikle mulighetene for vekst i Norden utenfor Norge, og i Baltikum. Premievolumet fra denne delen av virksomheten utgjorde 31 prosent av totalt premievolum fra skadeforsikringsvirksomheten.

Gjensidige har en skalerbar forretningsmodell. Utnyttelse av beste praksis på tvers av landegrenser representerer en mulighet for vekst og lønnsomhet fremover. Gjensidige har befestet sin posisjon som en rasjonell utfordrer i det danske markedet. I Sverige og Baltikum har vi iverksatt tiltak for å sikre innføring av beste praksis og god lønnsomhet på noe sikt. Vi er i rute for å nå lønnsomhet i Sverige i løpet av 2017 og i Baltikum fra og med 2018. Nye vekstmuligheter, både organisk og strukturelt, vurderes løpende.

Måloppnåelse finansielle og operasjonelle mål

Også for 2016 ble de finansielle målene innfridd.

Område	Mål	Måloppnåelse 2016
Konsern		
Egenkapitalavkastning	>15 prosent	21,4 prosent
Utbytte*	Nominelt høyt og stabilt. Utdelingsgrad >70 prosent	Nominelt +6,3 prosent Utdelingsgrad ~73 prosent
Rating	Opprettholde A rating fra S&P	A rating bekreftet i juni 2016
Solvensmargin standardformel	115-140 prosent	147 prosent**
Solvensmargin internmodell	120-175 prosent	180 prosent**
Skadeforsikring		
Combined ratio	86-89 prosent***	83,4 prosent 84,6 prosent justert***
Kostnadsandel	~15 prosent	14,2 prosent 15,5 prosent justert****

* Utbytte basert på årets resultat.

** Justert for foreslått utbytte for 2016

*** Combined ratio på udiskontert basis, forutsatt ~4 prosentpoeng avviklingsgevinster de neste 3-5 årene og normalisert innslag av storskader. Etter 3-5 år, er målbildet 90-93 gitt 0 prosentpoeng avvikling.

**** Justert for engangseffekter.

I forbindelse med innføringen av Solvens II-regelverket fra og med 1. januar 2016, innførte Gjensidige også solvensmarginmål. Øvrige finansielle mål er uendret. CR-målet på 86-89 reflekterer en forventning om gjennomsnittlige årlige avviklingsgevinster i størrelsesorden 900 millioner kroner de nærmeste 3-5 årene. Uten avviklingsgevinster er CR-målet 90-93.

Kostnadsandelen forventes å ligge rundt 15 prosent. Det arbeides kontinuerlig med å redusere underliggende kostnadsbase for å skape rom for investeringer i ny teknologi, merkevare og relevant kompetanse for å sikre god konkurransekraft også fremover.

Gjensidige skal bli det mest kundeorienterte skadeforsikringsselskapet i Norden. Ved utgangen av 2014 lanserte konsernet seks operasjonelle nøkkelmål frem mot 2018. Utviklingen gjennom 2016 har vært positiv for samtlige parametere.

KPI*	Digital KTI	Skader rapportert på nett**	Reduksjon skade-kostnader	Kunde-lojalitet	Kunder med >4 skade-produkter
2014	73,6	54 %	26 %		
2015	76,2	60 %	46 %	I rute	Opprettholdt
2016	77,4	65 %	52 %	I rute	Opprettholdt
Mål 2018	77,0	75 % >	>50 %	400-500 mill. kroner	Opprett-holdes høy

* Mål kommunisert på kapitalmarkedsdagen 25. november 2014.

** Privat Norge

Målet knyttet til rapportering av skader på nett ble innfridd allerede i løpet av 2016. På lang sikt er ambisjonen at 80 prosent av alle frekvensskader vil innrapporteres online. Videre er ambisjonen at håndteringen av 80 prosent av disse kan full-automatiseres, slik at 64 prosent av alle frekvensskader behandles fullt ut digitalt

Tre strategiske satsningsområder frem mot 2020

Gjensidige har definert tre strategiske satsningsområder for å nå finansielle og operasjonelle mål: digitale kundeopplevelser, analysedrevet virksomhet og dynamisk organisasjonsutvikling. For en nærmere beskrivelse av Gjensidiges strategi, se side 37-38. I det følgende gis et utvalg eksempler på tiltak og initiativ gjennom 2016 knyttet til satsningsområdene.

De beste digitale kundeopplevelsene i skadeforsikring

Gjensidige utvikler digitale betjeningsløsninger i takt med endrede kundepreferanser og for å oppnå stadig mer effektiv drift. Eksempelvis økte andelen skader meldt via nett eller mobil fra 46 prosent til 52 prosent i det norske privatmarkedet gjennom 2016. Videre økte selvbetjent salg med over 45 prosent som følge av endret kundedadferd og stadig bedre digitale salgsløsninger.

Den danske nettbutikken for bilforsikring ble oppgradert med ny design og enklere løsninger for prissjekk og kjøp av forsikring.

Vi benytter elektroniske postkasser der det er mulig. I Danmark etablerte vi i 2016 en løsning for sending av dokumenter til E-boks, som er den markedsledende digitale postkassen i Danmark. I Norge får en økende andel av kundene dokumentene gjennom Din Side.

Gjensidiges konsernfelles kontaktsenterløsning sikrer stadig mer skreddersydd dialog med kunder via telefoni, web og chat. Denne løsningen er gjennom 2016 videreutviklet med stadig ny og forbedret funksjonalitet for å sikre bedre kundeopplevelser i betjente og selvbetjente distribusjonskanaler.

I 2017 har automatisering av både interne og kunderettede prosesser høy prioritet. Formålet er å skape både økt effektivitet og bedre kundeopplevelser.

I Norge videreutvikler vi nettbutikken ytterligere med forbedret kundeopplevelse og flere produkter, og vi fortsetter å legge til rette for å melde skade digitalt for stadig flere forsikringer. I Danmark vil vi forenkle produkter, forbedre tariffen og gjøre fornyelsesprosessen enklere for kundene.

Innsiktsbasert og analytisk virksomhet

I 2016 ble kompetansemiljøene innen analyse, produkt og pris samlet til ett slagkraftig miljø. Med økende digitalisering følger en eksponentiell vekst i datamengde, og ansvaret for datavarehuset ble flyttet til den nye enheten.

Tilgang til og analyse av store datamengder, kombinert med evne til å utnytte ny innsikt, vil være et viktig konkurransefortrinn fremover. Gjensidige har for eksempel kommet langt i å utnytte offentlig tilgjengelig geografi- og bygningsdata i alle relevante prosesser. Dette bidrar til bedre prising, kunde- og risikoseleksjon og mer effektive skadeoppgjør. Gjennom 2016 er en rekke av prisingstariffene utenfor Norge modernisert og forbedret. Dette arbeidet vil fortsette med høy prioritet i 2017.

Videre har utvikling i retning av mer analytisk CRM bidratt til bedre prediksjonsmodeller for avgang og mer relevante initiativ overfor kundene våre. CRM er et område med betydelig potensial også fremover.

Utvikling av ulike produkter og tjenester basert på innsikt via «tingenes internet» og telematikk innen helse, bil og bolig står også på agendaen fremover.

Dynamisk organisasjonsutvikling

Utvikling og endringer i raskt tempo stiller store krav til ledelse, kompetanse, dynamisk organisasjonsutvikling og bedriftskultur. Økt teknologiforståelse og mobilitet i organisasjonen er en forutsetning for endringskraft og utvikling.

I 2016 ble det foretatt omorganiseringer både i ledelsen og i organisasjonen for øvrig for å kunne møte fremtiden på en enda bedre og mer effektiv måte. Det ble iverksatt effektiviseringstiltak som blant annet innebar en reduksjon på 230 årsverk innen stab- og støttefunksjoner. Hensikten var å skape rom for investeringer i en mer digital hverdag, herunder investeringer i teknologi, merkevare og relevant kompetanse.

Strategisk bemanningsplanlegging er en viktig grunnmur i kompetanse- og organisasjonsutvik-

lingen. Det er implementert styringsverktøy som muliggjør en analytisk tilnærming til kompetanse- og bemanningsplanlegging. Virkemidler vil blant annet være planmessig hospitering og jobbrotasjon. Det vil gradvis måtte skje en dreining fra interne læringsprogrammer til innovative plattformer som gjør den enkelte i stand til å lære å utvikle seg selv. Det forventes at medarbeidere i større grad må ta ansvar for egen kompetanse basert på analyser av Gjensidiges behov. For å understøtte dette er det utviklet en ny læringsportal.

For Gjensidigeskolen vil det fortsatt være stort behov for tradisjonell salgso pplæring, men en større og større del av opplæringen vil gradvis overføres til digitale læringsformer. Overføring av beste praksis og økt samspill mellom ulike avdelinger i konsernet i kombinasjon med trening og kursing, blant annet i Gjensidigeskolen, skal bidra til rett kompetanse på rett sted til rett tid også i fremtiden.

I 2017 vil vi prioritere å styrke arbeidet med å utvikle digitale ferdigheter og analyseferdigheter, og videreutvikle kultur for mestring og helhetlig prestasjonsstyring.

Tilfredse og lojale kunder

Gjensidiges kjennskap og preferanse i det norske markedet er stabil og høyere enn blant konkurrentene. Ifølge Ipsos' årlige målinger har vi det beste omdømmet blant de største selskapene i norsk finansbransje. I Danmark arbeider vi målrettet med å øke kjennskapet til Gjensidige. U hjulpen kjennskap i det danske markedet var på gjennomsnittlig 14 prosent i 2016.

Kundetilfredsheten utviklet seg positivt og økte fra 76,2 i 2015 til rekordhøye 77,4 i 2016. Tilfredsheten er høyest blant kunder som har hatt en skade eller vært i dialog med Gjensidige av andre grunner.

I Norge er kundelojaliteten høy, noe som bekrefter høy tilfredshet med våre tjenester. Rundt 70 prosent av privatkundene er medlem av et organisasjons- eller fordelsprogram, og disse kundene kjennetegnes av enda sterkere lojalitet enn gjennomsnittet.

De mest lojale forsikringskundene er de med flest produkter. I Norge har de fleste av de mest lojale privatkundene mer enn fire skadeforsikringsprodukter i Gjensidige. I tillegg til et bredt utvalg forsikringsprodukter, tilbyr vi i Norge også bank-,

Knud Peder Daugaard Styremedlem

Knud Peder Daugaard (1950) har vært styremedlem i Gjensidige siden 2016. Han er senior rådgiver i Nortura SA og er styreleder i en rekke datterselskaper i Nortura konsernet. Han har vært medlem av generalforsamlingen i Gjensidigestiftelsen siden 2016.

Daugaard har tidligere vært konserndirektør og visekonsernsjef i Nortura og administrerende direktør i Gilde Agro Fellesslakteriet. Han er utdannet siviløkonom fra Handelshøyskolen i Århus.

Daugaard er på valg til styret i 2017. Daugaard eide 3.000 aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, inkludert eventuelle aksjer eiet av nærstående 31. desember 2016 (sist endret 5. april 2016).

pensjons- og spareprodukter som et tiltak for å øke produktbredde og engasjement hos den enkelte kunden. Hele 76 prosent av bankens utlånsvolum ved utløpet av 2016 var utlån til forsikringskunder, og det alt vesentlige av volumveksten kommer fra forsikringskunder som er medlem av et organisasjons- eller fordelsprogram. Om lag 70 prosent av kundemassen i pensjon- og sparevirksomheten er også skadeforsikringskunder.

Lojaliteten blant kundene i Danmark utvikler seg positivt, men det er fremdeles potensial for å utvikle kundeforhold av lengre varighet både i privat- og bedriftsmarkedet.

Kundeutbyttmodellen bidrar til lojalitet

Den unike ordningen med utbetaling av kundeutbytte fra Gjensidiges største eier, Gjensidigestiftelsen, bidrar til både lojalitet og attraktivitet. Gjensidigestiftelsen har hvert år siden børsnoteringen av Gjensidige utbetalt kundeutbytte til skadeforsikringskundene i Norge basert på innbetalt forsikringspremie. Kundene har i perioden mottatt et årlig beløp tilsvarende 11–16 prosent av premien. Vi måler kundenes kjennskap til kundeutbyttet løpende. Ved utgangen av 2016 kjente 90 prosent av kundene til kundeutbyttmodellen, og mer enn 70 prosent oppga at modellen bidrar til at de vil fortsette kundeforholdet. Kjennskap til kundeutbytteordningen blant potensielle kunder var cirka 60 prosent.

John Giverholt Styremedlem

John Giverholt (1952) har vært styremedlem i Gjensidige siden 2016. Han er administrerende direktør i Ferd AS. Han er utdannet siviløkonom fra University of Manchester og har høyere revisoreksamen fra Norges Handelshøyskole. Tidligere har vært finansdirektør i samme selskap, konserndirektør i DNB og assisterende økonomi direktør i Norsk Hydro.

Giverholt er styreleder i Elopak AS og Ortomedic AS. Han er styremedlem i Aars AS og A Wilhelmsen AS.

Giverholt er på valg til styret i 2017. Giverholt eide ingen aksjer i Gjensidige Forsikring ASA nærstående 31. desember 2016.

Partneravtaler – fornyelser og nye avtaler

Gjensidige har mange års erfaring med partneravtaler, og ved årsskiftet representerte partnerne over 1,6 millioner organisasjonsmedlemmer. I 2016 signerte Gjensidige en avtale med NITO om personforsikring og er nå en totalleverandør på forsikring og bank til organisasjonen.

På næringslivsområdet har vi en rekke partneravtaler med næringsorganisasjoner og enkeltselskaper. Det ble både etablert nye avtaler og fornyet eksisterende avtaler i 2016.

Gjensidige jobber tett og godt med de strategiske samarbeidspartnerne, og god forvaltning av partneravtaler står sentralt også fremover.

I starten av 2017 inngikk Gjensidige viktige partneravtaler i Danmark med henholdsvis Interdan og Dansk Supermarked. Avtalen med Interdan gir Gjensidige direkte tilgang til mer enn 1/3 av markedet for nybilsalg, som er en dobling fra tidligere. Avtalen med Dansk Supermarked er eksklusiv og gir tilgang til en unik plattform for økt merkekjennskap, utvikling av digital plattform og CRM-aktiviteter for videre organisk vekst i Danmark.

Vekst gjennom oppkjøp

Gjensidige har klare vekstambisjoner i Norden og Baltikum. Siden 2005 har Gjensidige kjøpt 17 små og mellomstore selskaper og/eller porteføljer i disse markedene. Med regnskapsmessig effekt fra andre halvår 2016 kjøpte Gjensidige Vardias svenske virksomhet, herunder distribusjonsselskapet Vardia Försäkring AB, med et årlig premievolum på om lag 650 millioner svenske kroner. Markedsandelen i det

svenske markedet økte med dette fra 1,6 prosent til 2,5 prosent.

Kjøp av komplementære porteføljer gir muligheter for utnyttelse av beste praksis på tvers av konsernet, basert på en skalerbar forretningsmodell.

I starten av 2017 kjøpte Gjensidige Møhlholm Forsikring A/S, som er markedsleder innen helseforsikringer i Danmark med 18 prosent av markedet for helseforsikring og et premievolum på om lag 400 millioner danske kroner. Kjøpet er i tråd med Gjensidiges uttalte strategi om å sikre en solid posisjon i det voksende markedet for person- og helseforsikringer i Norden.

Ytterligere balanse- og kapitaloptimalisering

Gjensidige arbeider løpende med balanse- og kapitaloptimalisering for å sikre oppnåelse av konsernets finansielle mål kombinert med en effektiv kapitalstruktur og tilstrekkelig finansiell fleksibilitet.

I april 2016 ble det utbetalt et utbytte på til sammen 4,2 milliarder kroner, hvorav 3,2 milliarder kroner var knyttet til årsresultatet for 2015 og 1 milliard kroner var knyttet til utdeling av overskuddskapital.

I august 2016 ble Gjensidige det første forsikrings-selskap i Europa som utstedte evigvarende ansvarlig lån under Tier 1-kriteriene i Solvens II-regelverket, som trådte i kraft 1. januar 2016. Plasseringen av 1 milliard kroner ble gjort til gunstige betingelser tilsvarende 3M NIBOR + 360bp. Lånet ble notert på Oslo Børs i oktober.

I oktober 2016 mer enn halverte Gjensidige sin eierandel i Sparebank1 SR-Bank. Dette var et ledd i å redusere konsentrasjonen av bankeksponering i investeringsporteføljen.

I november 2016, i kjølvannet av låneopptaket og aksjesalget, benyttet styret gjeldende generalforsamlingsfullmakt til å dele ut overskuddskapital i form av utbytte på 2 milliarder kroner.

Utstedelsen av ansvarlig lån, salg av aksjeposten i Sparebank1 SR-Bank og utdeling av overskuddskapital var ledd i ytterligere balanse- og kapitaloptimalisering.

Ved utløpet av 2016 var gjenværende kapasitet til å utstede Tier 1-lån 1,6 milliarder kroner. Gjensidige

har ingen ambisjon om å utnytte kapasiteten fullt ut, men vil vurdere mulighetene for noe ytterligere låneopptak under forutsetning av tilfredsstillende markedsvilkår. Kapasiteten til å utstede Tier 2-lån var benyttet fullt ut. For øvrig vil andre balanse- og kapitaloptimaliseringstiltak vurderes løpende.

Attraktiv aksje

Gjensidige-aksjen ga en totalavkastning til aksjeeierne på 5 prosent i 2016. Avkastningen på Oslo Børs var 12 prosent i samme periode. I perioden siden børsnotering i desember 2010 har Gjensidige-aksjen gitt en totalavkastning på 275 prosent. Gjennomsnittlig daglig omsetningsvolum over Oslo Børs var om lag 440.000 aksjer i 2016, og aksjen er blant de 25 mest likvide aksjene notert der. I tillegg omsettes et betydelig antall aksjer på markedsplasser utenfor Oslo Børs. Gjensidige har en aksjonærvennlig kapital- og utbyttepolitikk, og Gjensidige-aksjen er og skal være en utbytteaksje.

Endringer i rammebetingelser Solvens II

Solvens II innebærer nye regler for beregning av kapitalkrav og tellende kapital, krav til risikostyring og krav til rapportering av risiko- og kapitalstatus. Regelverket er implementert i norsk lov gjennom Finansforetaksloven og tilhørende forskrifter og trådte i kraft 1. januar 2016. Gjensidige har vært godt forberedt på regelendringene, og kapitaliseringen er tilfredsstillende i forhold til de nye kravene.

Vi har søkt om godkjenning av en partiell internmodell (PIM) for å beregne det regulatoriske kapitalkravet for deler av virksomheten. Vi forventer svar fra Finanstilsynet i løpet av 2017. Internmodellen gir et godt bilde på selskapets risiko- og kapitalbehov.

Selv om regelverket har trådt i kraft, er det fortsatt noe usikkerhet knyttet til hvordan beregningen av kapitalkrav og tellende kapital skal gjennomføres etter de nye reglene. For Gjensidige er den største gjenstående usikkerheten hvorvidt avsetning til garantiordningen vil inngå som tellende kapital.

Finanstilsynet argumenterer for at garantiavsetningen skal behandles som en forpliktelse. Gjensidige er av den oppfatning at særnorske avsetninger som faktisk er et egenkapitalelement, må behandles som solvenskapital. Vi vil fortsette å arbeide for et regelverk i tråd med dette.

Gisele Marchand Styremedlem

Gisele Marchand (1958) har vært styremedlem i Gjensidige siden 2010, og er leder av revisjonsutvalget. Hun er administrerende direktør i advokatfirmaet Haavind AS styremedlem og leder av revisjonsutvalget i Norgesgruppen ASA og Selvaag Bolig ASA, samt styremedlem i Eiendomsspar AS og Victoria Eiendom AS. Hun har tidligere erfaring fra en rekke styrever, blant annet i Norske Skog ASA og Oslo Børs AS.

Marchand har tidligere vært administrerende direktør i Eksportfinans AS, administrerende direktør i Statens pensjonskasse, administrerende direktør i Bates Group samt konserndirektør i Den norske Bank. Hun er siviløkonom fra Handelshøyskolen i København.

Marchand er på valg til styret i 2017. Marchand eide 1.481 aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, inkludert eventuelle aksjer eiet av nærstående 31. desember 2016 (sist endret 10. desember 2012).

I 2015 ble det fremmet forslag om endring i skattemessig fradragsrett med virkning fra 1. januar 2016. Forslaget innebar at fradragsretten skulle begrenses til avsetninger beregnet i henhold til Solvens II-reglene. Forslaget, slik det forelå, ville kunne gi betydelige negative skattemessige konsekvenser for Gjensidige, både ved innføring og frem i tid.

Som følge av innspill gitt i høringsrunden, er innføringen utsatt. Finansdepartementet vil foreta en grundigere utredning av de ulike forhold som ble påpekt i høringsrunden. Finansdepartementet har antydnet at dette arbeidet vil medføre at innføring av nye regler tidligst kan skje i 2017. Det er fortsatt uavklart om og eventuelt hvordan de nye fradragsreglene vil bli endret.

Frem til eventuelle nye regler blir vedtatt, gis det skattemessig fradrag for avsetning basert på forsikringstekniske avsetninger beregnet etter gjeldende avsetningsregler, forutsatt at man kan anse avsetningene som nødvendige.

Skatter

En ny finansskatt ble vedtatt av Stortinget i desember 2016 med virkning fra 2017. Som en følge av skattevedtaket vil Gjensidiges generelle inntektsskattesats opprettholdes på 25 prosent, og i tillegg innføres det en forhøyet arbeidsgiveravgift for bedrifter i finansnæringen. Avgiftssatsen vil være på 5 prosent før skatt, slik at den effektive

satsen etter skatt blir 3,75 prosent. Samlet utgjør den årlige effekten på resultatet 65 millioner kroner basert på regnskapet for 2016. Det er iverksatt tiltak for å minimere den negative resultateffekten av finansskatten.

Forslag til endringer i reglene for telefonsalg

I desember 2016 vedtok Regjeringen forslag til lovendringer som vil stramme inn adgangen til telefonmarkedsføring. Forslaget tar sikte på å beskytte forbrukere som har reservert seg mot telefonsalg, mot denne type markedsføring.

Forslaget innebærer at næringsdrivende ikke lenger skal kunne drive telefonmarkedsføring til egne kunder som har reservert seg mot dette i Reservasjonsregisteret, med mindre kundene har bekreftet at de ønsker det. Imidlertid skal det fremdeles være tillatt med oppringning ved saklig informasjon om kundeforholdet til kunden, da dette ikke defineres som markedsføring. Slike samtaler som går over i markedsføring og kjøp, skal også være tillatt, så lenge hovedformålet med samtalen i utgangspunktet var saklig informasjon.

Innen forsikring vil det fortsatt være flere saklige grunner for å kontakte kunden, herunder manglende betaling, dobbeltforsikring og informasjon om forhold som gjør at vilkårene for å være dekket av en forsikring, ikke lenger vil være oppfylt. Dette vil vanskeliggjøre grensen for selskapets lovlige utøvelse av sin informasjon og rådgivning til kunden og ulovlig markedsføring.

Som følge av flere innvendinger mot endringene, er det foreslått en overgangsordning på seks måneder fra eventuelt vedtak til endringene trer i kraft. Stortinget vil behandle forslaget i løpet av våren 2017.

Redegjørelse for årsregnskapet

Gjensidige rapporterer konsolidert finansiell informasjon i henhold til internasjonale standarder for finansiell rapportering (IFRS).

I samsvar med krav i norsk regnskapslovgivning bekrefter styret at betingelsene for å avlegge regnskapet ut fra fortsatt drift er til stede, og at dette er lagt til grunn ved utarbeidelsen av årsregnskapet.

Utarbeidelsen av regnskapet og anvendelse av de valgte regnskapsprinsipper innebærer vurderinger, estimater og behov for å anvende forutsetninger

som påvirker balanseført verdi av eiendeler og forpliktelser, inntekter og kostnader. Estimatenes og de tilhørende forutsetningene er basert på historisk erfaring og andre faktorer. Usikkerheten i dette innebærer at faktiske tall kan avvike fra estimatene. Spesielt forsikringsforpliktelsene er beheftet med denne type usikkerhet.

Resultat

Konsernet fikk et resultat før skattekostnad på 6.139,9 millioner kroner (5.049,7). Resultatet fra skadeforsikringsvirksomheten, målt ved forsikringsresultatet, ble 3.734,6 millioner kroner (3.456,9), tilsvarende en combined ratio på 83,4 (83,7).

En restruktureringsavsetning på om lag 164 millioner kroner ble foretatt i andre halvår for å dekke nedbemanning av 230 årsverk i stab- og støttefunksjoner. Nedbemanningen er et ledd i kommunisert strategi om å redusere underliggende kostnadsbase for å skape rom for investeringer i teknologi, merkevare og ny kompetanse og derigjennom sikre langsiktig god konkurransekraft. Avsetningen er kostnadsført på Konsernsenter. Videre ble det foretatt en avsetning på 23 millioner kroner relatert til arbeidsgiveravgift, gjeldende fra 2017, som i hovedsak påvirket kostnader i Konsernsenter. Fjerning av årlig minimum reguleringsklausul for pensjonsutbetalinger knyttet til ytelsepensjon ga en engangsinntekt på 476,6 millioner kroner. Beløpet er ført som en reduksjon av kostnader i Konsernsenter.

Justert for engangseffektene over, ble forsikringsresultatet 3.445,0 millioner kroner, tilsvarende en combined ratio på 84,6. Resultatet var således på tilsvarende nivå som det rekordsterke resultatet i 2015.

Finansavkastningen for investeringsporteføljen ble 3,9 prosent (2,6), tilsvarende 2.155,1 millioner kroner (1.492,4).

Skattekostnaden ble 1.474,1 millioner kroner (1.265,0), tilsvarende en effektiv skattesats på 24,0 prosent (25,1). Den effektive skattesatsen ble påvirket av realisererte og urealisererte gevinster fra aksjeinvesteringer innenfor EØS-området.

Resultat etter skattekostnad ble 4.665,9 millioner kroner (3.784,7), tilsvarende 9,34 kroner (7,57) per aksje.

Forsikringsresultatet ble positivt påvirket av solid premievekst på 5,5 prosent, og premieinntektene økte til 22,4 milliarder kroner (21,3). Resultatet reflekterer også fortsatt god kontroll på kunde- og risikoseleksjon og risikoprising. Erstatninger knyttet til storskader var noe lavere enn forventet, mens avviklingsgevinstene var noe høyere enn forventet nivå.

Finansresultatet var tilfredsstillende og bedre enn resultatet i 2015, primært som følge av høyere avkastning på aksjeinvesteringer og obligasjoner, delvis motvirket av svakere avkastning på private equity-porteføljen. Også Bank og Pensjon og sparing bidro positivt til resultatutviklingen.

Med unntak av erstatningsavsetninger knyttet til dansk yrkesskadeportefølje, er Gjensidiges erstatningsavsetninger regnskapsført til nominelle verdier

Gunnar Mjåtvedt Styremedlem

Gunnar Mjåtvedt (1960) har vært ansattrepresentant i Gjensidiges styre siden 2007. Han er også konsern hovedtillitsvalgt i Gjensidige.

Mjåtvedt har tidligere vært salgs- og markedssjef, assurandør og seniorkonsulent, og har mer enn 20 års erfaring fra forsikringsbransjen. Han har gått realfagslinje på videregående skole, og er utdannet autorisert forsikringsrådgiver på liv og pensjon.

Mjåtvedt er på valg til styret i 2018. Mjåtvedt eide 1.975 aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, inkludert eventuelle aksjer eiet av nærstående 31. desember 2016 (sist endret 7. november 2016).

Resultatutvikling konsern

Millioner kroner	2016	2015
Skadeforsikring Privat	2.196,7	2.208,1
Skadeforsikring Næringsliv	1.631,3	1.440,8
Skadeforsikring Norden	247,3	509,1
Skadeforsikring Baltikum	(99,5)	(98,9)
Konsernsenter/eierrelaterte kostnader	(10,6)	(331,8)
Konsernsenter/reassuranse ¹	(230,6)	(270,5)
Forsikringsresultat skadeforsikring²	3.734,6	3.456,9
Pensjon og sparing	125,4	84,2
Bank	428,5	303,6
Finansresultat fra investeringsporteføljen ³	2.155,1	1.492,4
Merverdi av- og nedskrivninger – immaterielle eiendeler	(254,2)	(209,6)
Øvrige poster	(49,5)	(77,7)
Periodens resultat før skattekostnad	6.139,9	5.049,7
Nøkkeltall skadeforsikring		
Storskader ⁴	871,8	880,3
Avviklingsgevinst/(-tap) ⁵	1.023,4	724,8
Skadeprosent ⁶	69,1%	68,6%
Kostnadsandel ⁷	14,2%	15,1%
Combined ratio ⁸	83,4%	83,7%

¹ Storskader over 30,0 millioner kroner belastes konsernsenter, mens erstatningskostnadene under 30,0 millioner kroner belastes segmentet der storskadene har skjedd. Segmentet Baltikum har som hovedregel en egenregning på 0,5 millioner euro. Storskader allokert til konsernsenter utgjorde 205,5 millioner kroner (382,5). For øvrig inngår premie og skader relatert til mottatt reassuranse samt gjeninnsettelsespremie.

² Forsikringsresultat skadeforsikring = premieinntekter – erstatningskostnader mv. – driftskostnader

³ Eksklusiv finansavkastning i Pensjon og sparing, samt Bank.

⁴ Storskader = skadehendelse over 10,0 millioner kroner.

⁵ Avviklingsgevinst/(-tap) = estimatavvik fra tidligere perioder. Reservering gjøres basert på beste estimat, og forventet avviklingsresultat over tid er null.

⁶ Skadeprosent = erstatningskostnader mv./premieinntekter

⁷ Kostnadsandel = driftskostnader/premieinntekter

⁸ Combined ratio = skadeprosent + kostnadsandel

(ikke diskontert). Som forberedelse til forventede endringer i IFRS og innføring av Solvens II, har Gjensidige fra og med andre kvartal 2010 beregnet, men ikke regnskapsført, effekten på combined ratio av å diskontere erstatningsavsetningene. For 2016 ville combined ratio på diskontert basis vært 82,4, mot 83,4 i regnskapsført nominell størrelse.

Gjensidiges konsernregnskap er ikke belastet med kostnader til forskning og utvikling i 2016 eller 2015. Det er heller ikke aktivert slike utgifter i løpet av de to regnskapsårene. Morselskapet har videreført samarbeidet med Norsk Regnesentral og SFI (Statistics for Innovation), hvor det gjennomføres prosjekter innenfor risikovurdering og dataanalyse.

Balanse og kapitalforhold

Konsernet hadde en totalbalanse ved utløpet av 2016 på 135.926,6 millioner kroner (129.264,4). Veksten skyldtes i hovedsak volumvekst i segmentene Bank og Pensjon og sparing. Gjensidiges egenkapital utgjorde 22.326,0 millioner kroner (23.330,6) per 31. desember 2016. Reduksjonen skyldtes hovedsakelig at utbetalt utbytte i 2016 var høyere enn resultatet for 2016.

Egenkapitalavkastningen endte på 21,4 prosent (17,4).

Fra 1. januar 2016 ble selskapet underlagt Solvens II-regelverket. Basert på Gjensidiges forståelse av regelverket og slik det er implementert i Norge, er solvensmarginen¹ ved utløpet av året 147 prosent basert på standardformelen og 180 prosent basert på selskapets partielle internmodell. Garantiordningen er etter Solvens II klassifisert som en forpliktelse. Hvis denne var inkludert som solvenskapital, ville solvensmarginen basert på standardformelen være 150 prosent og 183 prosent basert på selskapets partielle internmodell.

Tilgjengelig kapital utover risikobasert krav, beregnet ved hjelp av konsernets partielle internmodell, utgjør konsernets økonomiske overskuddskapital. I tillegg gjøres fradrag for det høyeste av beregnet krav til tilleggskapital for å opprettholde dagens rating og for å tilfredsstille legale solvenskrav.

Overdekningen utover dette representerer strategisk buffer. Ved utløpet av året utgjorde denne 1,3 milliarder kroner. Justert for oppkjøpet av Møhlholm Forsikring A/S i starten av 2017, ville strategisk buffer være 0,9 milliarder kroner.

Solvensmarginer og strategisk buffer er fratrasket styrets utbytteforslag på 3,4 milliarder kroner for regnskapsåret 2016.

Ikke balanseførte forpliktelser og derivater

Som del av konsernets investeringsvirksomhet, er det inngått avtale om å plassere inntil 1.174,3 millioner kroner (1.643,6) i lånefond med sikrede lån samt ulike private equity- og eiendomsfondsinvesteringer, utover de beløp som er innregnet i balansen.

Kontantstrøm

Gjensidige er et forsikringsselskap hvor investeringer er del av den operasjonelle kontantstrømmen og derfor i stor grad påvirket av strategiske beslutninger. Selskapet har en god evne til egenfinansiering av investeringer. Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter består i hovedsak av innbetalinger i form av premier og netto innbetaling/utbetaling av utlån fra bankvirksomheten samt ved salg av investeringsaktiva, i tillegg til utbetalinger i form av skadeoppgjørs kostnader, kjøp av reassuranse, administrasjonskostnader og skatt.

Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter var 2.512,8 millioner kroner (minus 6.396,4) i 2016. Forsikringsvirksomheten har høy positiv kontantstrøm. Avviket mellom driftsresultat og operasjonell kontantstrøm skyldes forretningsens art, hvor investeringer i finansielle aktiva er del av den operasjonelle driften. Endringen i kontantstrømmen i 2016 kan i stor grad forklares av at det ble investert mindre i verdipapirer som følge av et høyere utbetalt utbytte i 2016 sammenlignet med 2015.

Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter består i hovedsak av inn- og utbetalinger ved kjøp av datterselskaper og tilknyttede selskaper, eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr, samt utbytte fra tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet. Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter var minus 248,4 millioner kroner (2.463,8) i 2016. Endringen skyldtes i hovedsak salg av 50 prosent av Oslo Areal AS i 2015.

Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter består i hovedsak av inn- og utbetalinger knyttet til ekstern lånefinansiering og utbetaling av utbytte til aksjeeierne. Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter var minus 3.224,5 millioner kroner (4.647,7) i 2016. Endringen skyldtes i hovedsak to motstri-

¹ Solvensmargin for Gjensidige Forsikring ASA

dende effekter; høyere utdeling av utbytte i 2016 og høyere låneopptak fra kredittinstitusjoner i 2015.

Segmentene

Gjensidiges virksomhet er organisert i seks operasjonelle segmenter. I tillegg kommer forvaltning av investeringsporteføljen. I det følgende gis en oppsummering av resultater for det enkelte segment.

Skadeforsikring Privat

Privatsegmentet tilbyr et bredt spekter av skadeforsikringsprodukter og -tjenester i det norske privatmarkedet, blant annet forsikringer innen motorvogn, bolig, reise/fritid og person. Produktene selges i all hovedsak gjennom eget distribusjonsapparat.

Resultatutvikling

Forsikringsresultatet endte på 2.196,7 millioner kroner (2.208,1). Premieøkning og høyere avviklingsgevinster ble motvirket av en litt mindre gunstig underliggende frekvensskadeutvikling. Combined ratio ble på 73,5 (72,9).

Premieinntektene ble 8.291,3 millioner kroner (8.152,3). Premiene viste en økning i alle de viktigste produktlinjene. Gjensidige har fortsatt

Anne Marie Nyhammer Styremedlem

Anne Marie Nyhammer (1964) har vært ansattrepresentant i Gjensidiges styre siden 2016. Hun er fagsjef i Gjensidige og tillitsvalgt.

Nyhammer har tidligere vært ansatt i DnB og i Norsk Hydro/Leirvik Sveis.

Nyhammer er på valg til styret i 2018. Nyhammer eide ingen aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, inkludert eventuelle aksjer eiet av nærstående 31. desember 2016.

god konkurransekraft, og antall kunder økte noe i perioden på tross av sterk konkurranse.

Erstatningskostnadene utgjorde 5.030,8 millioner kroner (4.908,5). Skadeprosenten var på 60,7 (60,2). Motorvogn- og boligforsikring viste en høyere underliggende skadeprosent, fra svært gunstige nivåer i 2015. Skadeprosenten var relativt stabil for fritids- og personforsikring. Samlet sett var værdsituasjonen gunstig også i 2016, noe som resulterte i en gunstigere frekvensskadeutvikling enn det som normalt kan ventes.

Driftskostnadene utgjorde 1.063,8 millioner kroner (1.035,7), og kostnadsandelen var på 12,8 (12,7).

Skadeforsikring Privat

Millioner kroner	2016	2015
Premieinntekter	8.291,3	8.152,3
Erstatningskostnader mv.	(5.030,8)	(4.908,5)
Driftskostnader	(1.063,8)	(1.035,7)
Forsikringsresultat	2.196,7	2.208,1
Merverdi av- og nedskrivninger – immaterielle eiendeler	(25,8)	(12,0)
Storskader ¹	56,2	45,1
Avviklingsgevinst/(-tap) ²	377,5	261,0
Skadeprosent ³	60,7 %	60,2 %
Kostnadsandel ⁴	12,8 %	12,7 %
Combined ratio ⁵	73,5 %	72,9 %

¹ Storskader = skadehendelse over 10,0 millioner kroner.

Erstatningskostnader utover 30,0 millioner kroner per hendelse belastes konsernsenter.

² Avviklingsgevinst/(-tap) = estimatavvik fra tidligere perioder

³ Skadeprosent = erstatningskostnader mv./premieinntekter

⁴ Kostnadsandel = driftskostnader/premieinntekter

⁵ Combined ratio = skadeprosent + kostnadsandel

Mette Rostad Styremedlem

Mette Rostad (1964) har vært styremedlem i Gjensidige siden 2012. Hun er selvstendig næringsdrivende. Rostad er styreleder i Innherred Boligbyggelag og Visit Innherred. Hun er styrets nestleder i Innherred Renovasjon.

Rostad har tidligere vært finansdirektør i Aker Verdal, daglig leder i Aker FDV og daglig leder i Clean-Tech Mid-Norway. Hun er siviløkonom fra Handelshøyskolen BI.

Rostad er på valg til styret i 2017. Rostad eide 1.550 aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, inkludert eventuelle aksjer eiet av nærstående 31. desember 2016 (sist endret 10. november 2015).

Skadeforsikring Næringsliv

Næringslivssegmentet i Norge tilbyr et bredt spekter av skadeforsikringsprodukter til næringslivs-, landbruks- og kommunemarkedet i Norge. Salget skjer primært gjennom egne distribusjonskanaler, og kun om lag 20 prosent av premievolumet er meglet forretning. Gjensidige er markedsleder innen skadeforsikring til næringslivsmarkedet. Hoveddelen

av kundeporteføljen består av små og mellomstore bedrifter, og landbrukskunder.

Resultatutvikling

Forsikringsresultatet økte til 1.631,3 millioner kroner (1.440,8). Økningen var drevet av premievekst i kombinasjon med et noe mer gunstig underliggende frekvensskadenivå og høyere avviklingsgevinster. Combined ratio ble på 77,5 (79,6).

Premieinntekter økte til 7.257,4 millioner kroner (7.076,8), hovedsakelig grunnet nye forretningsinitiativ. Veksten ble delvis motvirket av noe svakere markedsforhold, noe som særlig påvirket personforsikring.

Erstatningskostnadene utgjorde 4.825,1 millioner kroner (4.826,7), og skadeprosenten var 66,5 (68,2). Justert for økte avviklingsgevinster og påvirkningen fra storskader, var det underliggende frekvensskadenivået noe bedre enn i 2015. Dette er svært tilfredsstillende med tanke på den sterke konkurransen.

Driftskostnadene ble 801,1 millioner kroner (809,3), tilsvarende en kostnadsandel på 11,0 (11,4).

Skadeforsikring Næringsliv Millioner kroner

	2016	2015
Premieinntekter	7.257,4	7.076,8
Erstatningskostnader mv.	(4.825,1)	(4.826,7)
Driftskostnader	(801,1)	(809,3)
Forsikringsresultat	1.631,3	1.440,8
Storskader ¹	448,6	384,7
Avviklingsgevinst/(-tap) ²	486,5	341,8
Skadeprosent ³	66,5 %	68,2 %
Kostnadsandel ⁴	11,0 %	11,4 %
Combined ratio ⁵	77,5 %	79,6 %

¹ Storskader = skadehendelse over 10,0 millioner kroner. Erstatningskostnader utover 30,0 millioner kroner per hendelse belastes konsersenter.

² Avviklingsgevinst/(-tap) = estimatavvik fra tidligere perioder

³ Skadeprosent = erstatningskostnader mv./premieinntekter

⁴ Kostnadsandel = driftskostnader/premieinntekter

⁵ Combined ratio = skadeprosent + kostnadsandel

Skadeforsikring Norden

Segmentet omfatter konsernets virksomhet i de danske og svenske privat- og næringslivsmerkene. Det tilbys skadeforsikringsprodukter innen blant annet motorvogn, bygning, person, ansvar, landbruk og fritid.

Resultatutvikling

Forsikringsresultatet endte på 247,3 millioner kroner (509,1). Nedgangen skyldes et høyere innslag av storskader og en mindre gunstig underliggende frekvensskadeutvikling i Danmark. Vardia-porteføljen bidro også til det svakere resultatet. Combined ratio ble 95,8 (90,3).

Premieinntektene økte til 5.917,8 millioner kroner (5.233,3), hvorav 164,5 millioner kroner var knyttet til valutaeffekter. Kjøpet av Mondux økte premieinntektene med 116,2 millioner kroner, mens kjøpet av Vardia bidro med 304,1 millioner kroner. Premiene i den danske porteføljen utgjorde om lag 78 prosent av det totale premievolumet i segmentet. De økte organisk med 5,1 prosent i lokal valuta. Veksten var særlig drevet av bygnings- og motorvognforsikring i næringslivsporteføljen. Underliggende premieutvikling i den svenske porteføljen var negativ, hovedsakelig på grunn av reprising for å sikre økt lønnsomhet i næringslivsporteføljen. Privatporteføljen utviklet seg positivt.

Erstatningskostnadene utgjorde 4.739,6 millioner kroner (3.905,2). Valutaeffekter påvirket erstat-

Lotte Kronholm Sjøberg Styremedlem

Lotte Kronholm Sjøberg (1972) har vært ansattrepresentant i Gjensidiges styre siden 2015. Hun er formann for Forsikringsforbundet i Gjensidige Forsikring i Danmark.

Kronholm Sjøberg har tidligere hatt ulike stillinger i konsernet, blant annet som konsulent i eierskifteavdelingen i Nykredit Forsikring. Hun har utdannelse blant annet fra Copenhagen Business School og Mastergrad i Mediation og konfliktmægling fra det juridiske fakultet ved København Universitet.

Sjøberg er på valg til styret i 2017. Sjøberg eide 429 aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, inkludert eventuelle aksjer eiet av nærstående 31. desember 2016 (sist endret 9. november 2016).

ningskostnadene negativt med 119,9 millioner kroner. Skadeprosenten var 80,1 (74,6). Den høyere skadeprosenten skyldtes et høyere storskadeinnslag samt en mindre gunstig underliggende frekvensskadeutvikling i Danmark innen næringsbil-, bygnings- og produktforsikring. Økt lønnsomhet i den svenske porteføljen sammenlignet med året før var hovedsakelig drevet av privat motorvognforsikring og næringseiendomsforsikring. Den svenske porteføljen utvikler seg i henhold til planer om å oppnå lønnsomhet i løpet av 2017.

Skadeforsikring Norden

Millioner kroner	2016	2015
Premieinntekter	5.917,8	5.233,3
Erstatningskostnader mv.	(4.739,6)	(3.905,2)
Driftskostnader	(930,9)	(819,0)
Forsikringsresultat	247,3	509,1
Merverdi av- og nedskrivninger – immaterielle eiendeler	(216,8)	(175,2)
Storskader ¹	161,6	68,0
Avviklingsgevinst/(-tap) ²	150,7	145,8
Skadeprosent ³	80,1 %	74,6 %
Kostnadsandel ⁴	15,7 %	15,6 %
Combined ratio ⁵	95,8 %	90,3 %

¹ Storskader = skadehendelse over 10,0 millioner kroner.

Erstatningskostnader utover 30,0 millioner kroner per hendelse belastes konsernsenter.

² Avviklingsgevinst/(-tap) = estimatavvik fra tidligere perioder

³ Skadeprosent = erstatningskostnader mv./premieinntekter

⁴ Kostnadsandel = driftskostnader/premieinntekter

⁵ Combined ratio = skadeprosent + kostnadsandel

Driftskostnadene utgjorde 930,9 millioner kroner (819,0). Valutaeffekter ga et negativt utslag tilsvarende 25,7 millioner kroner. Kostnadsandelen var 15,7 (15,6).

Skadeforsikring Baltikum

Gjensidiges baltiske virksomhet selger skadeforsikringsprodukter til privat- og næringslivsmarkedet i Latvia, Litauen og Estland. Målkundene er personer med middels til høy inntekt i privatmarkedet, og små og mellomstore bedrifter i bedriftsmarkedet.

Resultatutvikling

Forsikringsresultatet endte på minus 99,5 millioner kroner (minus 98,9). Resultatet var negativt påvirket av flere middels store frekvensskader og investeringer knyttet til integrasjonsaktiviteter. Combined ratio ble på 109,6 (115,4). Etter oppkjøpet av PZU Lietuva er den nye felles organisasjonen i rute med integrasjon av IT-systemer og tiltak knyttet til skadebehandling og distribusjonskanaler. Antallet årsverk er redusert med 49.

Premieinntektene økte til 1.036,3 millioner kroner (642,0), som følge av kjøpet av PZU Lietuva. Av økningen var 20,8 millioner kroner relatert til valutaeffekter. Den underliggende premieutviklin-

gen var positiv, påvirket av reprisingsaktiviteter. Den relative andelen boligforsikringer i porteføljen har økt etter oppkjøpet.

Erstatningskostnadene utgjorde 748,4 millioner kroner (524,8). Av økningen var 17,0 millioner kroner relatert til valutaeffekter. Skadeprosenten var 72,2 (81,8), positivt påvirket av avviklingsgevinster. Motsatt var skadeprosenten negativt påvirket av en rekke middels store bolig- og motorvognskader. Tariffer basert på konsernets beste praksis ble innført i Latvia på slutten av 2015 og i Litauen i april 2016. Målet er økt lønnsomhet i et svært prissensitivt marked. Frekvensskadenivået har bedret seg, og ytterligere forbedringer forventes etter hvert som en større del av porteføljen tegnes med de nye tariffene.

Driftskostnadene utgjorde 387,4 millioner kroner (216,0). Av økningen var 7,0 millioner kroner relatert til valutaeffekter. Kostnadsandelen ble 37,4 (33,6). Økningen skyldtes hovedsakelig et høyere kostnadsnivå i det oppkjøpte selskapet, kombinert med økte investeringer i IT-systemer, bedre distribusjon og omprofilering i hele Baltikum. En rekke tiltak er gjennomført i 2016 som forventes å bidra til økt lønnsomhet i tiden fremover.

Baltikum ligger an til å oppnå lønnsomhet fra og med 2018, i henhold til plan.

Skadeforsikring Baltikum

Millioner kroner	2016	2015
Premieinntekter	1.036,3	642,0
Erstatningskostnader mv.	(748,4)	(524,8)
Driftskostnader	(387,4)	(216,0)
Forsikringsresultat	(99,5)	(98,9)
Merverdi av- og nedskrivninger – immaterielle eiendeler	(14,9)	(22,4)
Storskader ¹		
Avviklingsgevinst/(-tap) ²	12,8	(30,1)
Skadeprosent ³	72,2 %	81,8 %
Kostnadsandel ⁴	37,4 %	33,6 %
Combined ratio ⁵	109,6 %	115,4 %

¹ Storskader = skadehendelse over 0,5 millioner euro.

Erstatningskostnader per hendelse utover dette belastes som hovedregel konsernsenter.

² Avviklingsgevinst/(-tap) = estimatavvik fra tidligere perioder

³ Skadeprosent = erstatningskostnader mv./premieinntekter

⁴ Kostnadsandel = driftskostnader/premieinntekter

⁵ Combined ratio = skadeprosent + kostnadsandel

Pensjon og sparing

Pensjon og sparing skal bidra til breddesalg til skadeforsikringskunder i Norge og tilbyr pensjons- og spareprodukter hovedsakelig til det norske næringslivsmarkedet. Produktene distribueres direkte av Gjensidige samt via utvalgte samarbeidspartnere. Gjensidige er fjerde største aktør innen markedet for innskuddspensjon med individuelt investeringsvalg.

Resultatutvikling

Resultat før skattekostnad økte til 125,4 millioner kroner (84,2).

Netto forsikringstekniske inntekter utgjorde 195,9 millioner kroner (155,9), og forvaltningsinntektene endte på 126,2 millioner kroner (119,5). Den positive utviklingen skyldes økte volumer og reklassifisering av inntekter som tidligere ble rapportert som finansinntekter, etter avklaring fra Finanstilsynet.

Driftskostnadene var stort sett uendret på 223,9 millioner (222,0).

Netto finansinntekter, inkludert avkastning på både kollektiv- og selskapsporteføljen, utgjorde 27,3 millioner kroner (30,8). Nedgangen skyldes nevnte reklassifisering av inntekter. Underliggende finansinntekter økte grunnet høyere forsikringstekniske avsetninger, inngang i kredittspreadene i obligasjonsporteføljen og økt avkastning på eiendomsinvesteringer. Selskapets andel av overskuddet

Tine Gottlob Wollebakk Styremedlem

Tine Gottlob Wollebakk (1962) har vært styremedlem i Gjensidige siden 2014. Hun er Senior Vice President med ansvar for Finansielle tjenester globalt i Telenor Gruppen. Wollebakk er styreleder i Tameer Microfinance Bank. Hun er styremedlem i Telenor Kapitalforvaltning AS, Aars AS, Digital Money Myanmar og Finn Clausen Gruppen AS.

Wollebakk har tidligere blant annet hatt flere ledende stillinger hos Skandinaviska Enskilda Banken, senest som CEO i SEB Kort og Landsjef for SEB i Norge. Hun har en Master of Science innen International Business fra Handelshøyskolen i København.

Wollebakk er på valg til styret i 2017. Wollebakk eide ingen aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, inkludert eventuelle aksjer eiet av nærstående 31. desember 2016.

fra fripoliseporføljen ble i sin helhet benyttet til oppreservering for økt levealder.

Ved utgangen av perioden utgjorde forvaltningskapitalen for pensjonsområdet 23.237,3 millioner kroner (20.033,1), inkludert kollektivporteføljen på 5.409,6 millioner kroner (4.877,5).

Bokført avkastning på fripoliseporføljen var 4,08 prosent (5,43). Årlig gjennomsnittlig rentegaranti var 3,5 prosent (3,5).

Pensjon og sparing

Millioner kroner	2016	2015
Premieinntekter	1.479,4	1.431,5
Erstatningskostnader mv.	(1.283,5)	(1.275,7)
Netto forsikringstekniske inntekter	195,9	155,9
Forvaltningsinntekter mv.	126,2	119,5
Driftskostnader	(223,9)	(222,0)
Driftsresultat	98,1	53,4
Netto finansinntekter	27,3	30,8
Resultat før skattekostnad	125,4	84,2
Driftsmargin ¹	30,47 %	19,37 %
Bokført avkastning fripoliseporføljen ²	4,08 %	5,43 %
Verdijustert avkastning fripoliseporføljen ³	4,87 %	5,42 %

¹ Driftsmargin = driftsresultat/(netto forsikringstekniske inntekter + forvaltningsinntekter mv.)

² Bokført avkastning fripoliseporføljen = realisert avkastning på porteføljen

³ Verdijustert avkastning fripoliseporføljen = total avkastning på porteføljen

Forvaltningskapitalen for spareområdet utgjorde 15.141,6 millioner kroner (15.555,1) ved utgangen av perioden.

Den totale forvaltningskapitalen økte med 2.790,7 millioner kroner. Samlet sett beløp forvaltningskapitalen seg til 38.378,8 millioner kroner (35.588,1) ved utgangen av året.

For å styrke solvenskapitalen og oppnå en optimal kapitalstruktur, utstedte Gjensidige Pensjonsforsikring AS (GPF) et ansvarlig obligasjonslån (Tier 2) på 300 millioner kroner i juni.

Bank

Gjensidige Bank er en av Norges ledende nettbaserte banker. Ved å tilby konkurransedyktige priser over tid, og et produkt- og tjenesteutvalg som fyller personkundens bankbehov, skal banken bidra til breddesalg til Gjensidiges skadeforsikringskunder i Norge.

Resultatutvikling

Resultat før skattekostnad økte til 428,5 millioner kroner (303,6). Resultatforbedringen skyldtes økte inntekter, drevet av porteføljevækst og høyere avkastning på finansielle instrumenter.

Netto renteinntekter var 797,3 millioner kroner (721,2). Økningen var drevet av volumvekst.

Netto provisjonsinntekter og andre inntekter økte til 74,3 millioner kroner (4,1). Økningen skyldtes gevinster på finansielle instrumenter, som delvis ble motvirket av høyere anskaffelseskostnader. Økningen omfattet også gevinst fra salget av Visa Europe til Visa International, der Gjensidige Banks andel utgjorde 12,3 millioner kroner.

Netto rentemargin var 1,85 prosent (2,12). Nedgangen var drevet av generelt press på marginer.

Driftskostnadene var 373,6 millioner kroner (359,3). Økningen var primært drevet av volumvekst, endringer i ansattes pensjonsordning og noe økt avskrivning. Kostnadsandelen ble redusert til 42,9 prosent (49,5).

Nedskrivninger og tap beløp seg samlet til 69,5 millioner kroner (62,3), drevet av vekst i porteføljen. Nedskrivninger og tap var i hovedsak relatert til den usikrede låneporteføljen. Banken avtalte å selge 14,6 millioner kroner i nedskrevet portefølje i første kvartal. Salget førte til at det ble gjort en reversering av tapsavsetningene som var foretatt for denne gruppen lån. Porteføljen har fortsatt høy kvalitet. Nedskrivninger og tap utgjorde 0,18 prosent (0,20) av gjennomsnittlig brutto utlån. Justert for ovennevnte salg av misligholdte lån utgjorde andelen 0,21 prosent. Vektet gjennomsnittlig belåningsgrad¹ var estimert til 61,7 prosent (63,7) for boliglånporteføljen.

¹ Estimert er basert på eksponering på rapporteringstidspunktet og eiendommens verdi ved tidspunktet for innvilgelse av lånet, inkludert eventuell høyere prioritet på pant.

Bank		
Millioner kroner	2016	2015
Renteinntekter og lignende inntekter	1.408,0	1.311,0
Rentekostnader og lignende kostnader	(610,7)	(589,8)
Netto renteinntekter	797,3	721,2
Netto provisjonsinntekter og andre inntekter	74,3	4,1
Sum inntekter	871,6	725,2
Driftskostnader	(373,6)	(359,3)
Nedskrivninger og tap	(69,5)	(62,3)
Resultat før skattekostnad	428,5	303,6
Netto rentemargin ¹	1,85 %	2,12 %
Nedskrivninger og tap ²	0,18 %	0,20 %
Kostnadsandel ³	42,9 %	49,5 %

¹ Netto rentemargin = netto renteinntekter/gjennomsnittlig forvaltningskapital

² Nedskrivninger og tap = nedskrivninger og tap/gjennomsnittlig brutto utlån

³ Kostnadsandel = driftskostnader/sum inntekter

Brutto utlån økte med 12,3 prosent og utgjorde 41.249,5 millioner kroner (36.735,5) ved utgangen av 2016. Innskuddsveksten var på 9,9 prosent, og ved årsslutt 2016 utgjorde innskuddene 21.270,4 millioner kroner (19.357,2). Innskuddsdekningen var på 51,6 prosent (52,7).

Volumvekst førte til økt kapitalbehov i perioden. Kapitalen økte med 300 millioner kroner, fordelt mellom utstedelsen av et Tier 2 ansvarlig obligasjonslån på 100 millioner kroner og egenkapitaltilførsel fra morselskapet på 200 millioner kroner.

Ved utgangen av andre kvartal oppjusterte S&P Global Rating den langsiktige og kortsiktige kredittratingen og vurderingen av motpartsrisiko for Gjensidige Bank ASA og datterselskapet Gjensidige Bank Boligkreditt AS fra 'A-/A-2' til 'A/A-1'. Utsiktene er fortsatt stabile. Oppjusteringen var resultatet av en ny vurdering av Gjensidige Banks strategiske betydning for konsernet.

Gjensidige Bank ASA har fått konsesjon fra Finanstilsynet til å tilby investeringstjenester med henblikk på en fusjon med Gjensidige Investeringsrådgivning AS. Fusjonsplanen er registrert i Brønnøysundregistrene, og godkjenning forelå i første kvartal 2017. Målet med fusjonen er økt konkurransekraft i sparemarkedet og mer effektiv drift i konsernet.

For å få tilgang til internasjonale kapitalmarkeder, etablerte Gjensidige Bank i andre kvartal, via datterselskapet Gjensidige Bank Boligkreditt, et program for utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett (Euro Medium Term Covered Bond Programme) med en grense på 2 milliarder euro.

Forvaltning av finansielle eiendeler og eiendommer

Konsernets investeringsportefølje omfatter alle investeringsmidler i konsernet, med unntak av investeringsmidler i segmentene Pensjon og sparing og Bank.

Investeringsporteføljen består av to deler: en sikringsportefølje og en fri portefølje. Sikringsporteføljen skal motsvare konsernets forsikringstekniske avsetninger og er investert i rentebærende instrumenter som durasjonsmessig er tilpasset de forsikringstekniske avsetningene. Den frie porteføljen består av ulike aktiva.

Aktivaallokeringen i denne porteføljen må sees i sammenheng med konsernets kapitalisering og risikokapasitet, samt konsernets løpende risikoappetitt. Resultater fra bruk av derivater for taktiske formål og risikostyringsformål er tilordnet de respektive aktivaklasser, avhengig av hvorvidt derivatene er aksje- eller rentederivater. Generelt er valutarisiko i investeringsporteføljen sikret nær 100 prosent, med en tillatt ramme på +/- ti prosent per valuta.

Resultatutvikling

Ved utløpet av 2016 utgjorde den samlede investeringsporteføljen 54,0 milliarder kroner (57,2). Finansresultatet for året endte på 2.155,1 millioner kroner (1.492,4), tilsvarende en avkastning på 3,9 prosent (2,6).

Sikringsportefølje

Sikringsporteføljen utgjorde 35,1 milliarder kroner (36,0). Porteføljen ga en avkastning på 3,5 prosent (2,8), eksklusive verdiendringer for obligasjoner ført til amortisert kost, som utgjorde 17,5 milliarder kroner (18,7). Urealisert merverdi beløp seg til 1.338,3 millioner kroner (1.416,3) ved utgangen av perioden. Gjennomsnittlig reinvesteringsrate for nye investeringer i porteføljen av obligasjoner til amortisert kost var om lag 2,8 prosent i løpet av året, og løpende avkastning var 4,5 prosent ved utgangen av året.

Gjennomsnittlig durasjon i sikringsporteføljen var 3,5 år. Gjennomsnittlig tid til forfall for tilsvarende forsikringsforpliktelse var 3,7 år. Fordeling av motpartsrisiko og kredittrating er vist i figurene på side 66. Papirer uten offisiell kredittrating utgjorde 11,5 milliarder kroner (11,5). Av disse var 10,2 prosent (13,5) utstedt av norske sparebanker, mens resten hovedsakelig var utstedt av norske kraftprodusenter og -distributører, eiendomsselskaper eller kommuner. Internrating fra tredjepart forelå for 64,7 prosent (67,4) av porteføljen uten offisiell rating. Av sikringsporteføljen var 10,1 prosent (11,2) plassert i obligasjoner hvor kupongen er knyttet til utviklingen i norsk konsumprisindeks.

Den geografiske fordelingen¹ av sikringsporteføljen fremgår av figur på side 66.

¹ Geografisk fordeling relaterer seg til utstedere og reflekterer ikke faktisk valutaeksponering.

Finansielle eiendeler og eiendommer

Millioner kroner	Avkastning i prosent		Resultat		Balanseført verdi 31.12	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Sikringsportefølje						
Pengemarked	2,2	0,8	130,8	48,4	5.159,5	6.836,6
Obligasjoner til amortisert kost	4,7	4,9	858,4	929,5	17.491,3	18.747,7
Omløpsobligasjoner ¹	2,3	0,0	275,3	4,1	12.417,0	10.454,4
Sikringsportefølje totalt	3,5	2,8	1.264,5	982,0	35.067,8	36.038,7
Fri portefølje						
Pengemarked	1,0	0,7	43,8	26,5	4.321,1	4.066,4
Øvrige obligasjoner ²	8,1	3,2	296,5	68,8	3.689,5	4.075,5
Høyrente obligasjoner ³	11,5	(2,3)	208,7	(37,4)	1.072,2	2.475,9
Konvertible obligasjoner ⁴	1,1	2,5	10,2	20,8	1.045,3	1.066,4
Omløpsaksjer ⁵	15,1	(10,3)	410,1	(376,5)	2.870,3	3.250,3
PE-fond	(12,5)	(6,8)	(150,6)	(102,0)	1.145,7	1.383,7
Eiendom ⁶	7,9	16,6	250,8	974,8	3.072,2	3.188,1
Annet ⁷	(11,0)	(6,1)	(179,0)	(102,0)	1.673,5	1.628,9
Fri portefølje totalt	4,6	2,3	890,6	510,4	18.889,9	21.135,2
Investeringsporteføljen totalt	3,9	2,6	2.155,1	1.492,4	53.957,7	57.173,9
Finansinntekter i Pensjon og sparing samt Bank			72,6	15,9		
Rentekostnader ansvarlig lån Gjensidige Forsikring ASA			(31,6)	(35,0)		
Netto inntekter fra investeringer			2.196,1	1.473,3		

¹ Posten inkluderer diskonterings effekter av forsikringsforpliktelsene i Danmark og mismatch mellom rentejusteringer av passivsidene i Danmark versus rentehedgen.

² Posten består av sum investment grade-, high yield- og omløpsobligasjoner. Investment grade og high yield er investeringer i internasjonalt diversifiserte fond forvaltet eksternt.

³ Investeringer i internasjonalt diversifiserte fond forvaltet eksternt.

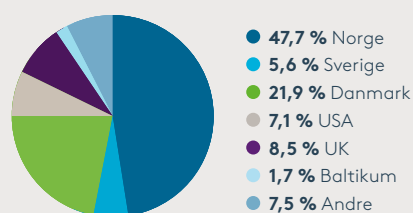
⁴ Investeringer i internasjonalt diversifiserte fond forvaltet eksternt.

⁵ Posten inkluderer investeringen i SpareBank 1 SR-Bank og resultat effekt fra salg av aksjer i Storebrand.

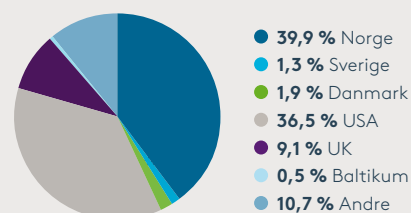
⁶ Gjensidige halverte eiendomseksponeringen gjennom salg av 50 prosent av Oslo Areal AS i løpet av fjerde kvartal 2015. I tillegg foreligger en forward kontrakt på IDP indeksen, som øker Gjensidiges eiendomseksponering med ytterligere 1,6 milliarder kroner gjennom 2016.

⁷ Posten inkluderer valutasisikring av Gjensidige Sverige, Gjensidige Baltic og Gjensidige Danmark, samt utlån, innskutt egenkapital i Gjensidige Pensjonskasse, resultat effekt fra avkastningsbytteavtaler med Gjensidige Pensjonskasse og Gjensidige Pensjonsforsikring AS, hedgefond og finansrelaterte kostnader.

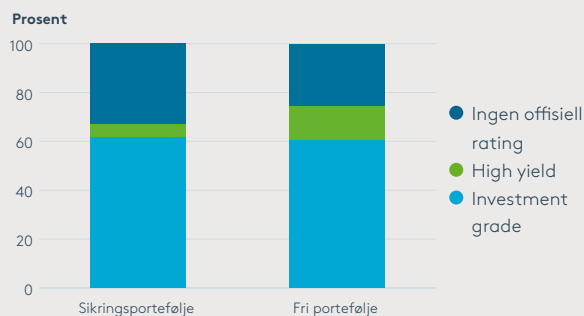
Geografisk fordeling sikringsportefølje ved utløpet av 2016

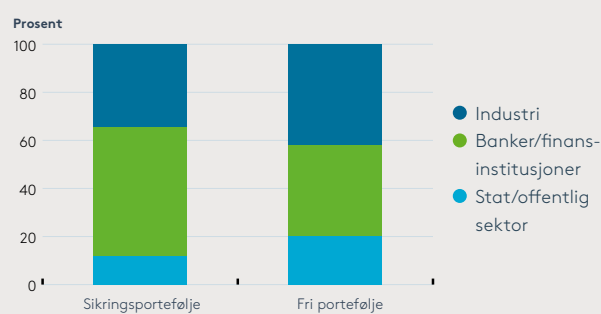
Geografisk fordeling renteinstrumenter i fri portefølje ved utløpet av 2016

Kredittrating renteinstrumenter ved utløpet av 2016

Motpartsrisiko renteinstrumenter ved utløpet av 2016

Fri portefølje

Den frie porteføljen utgjorde 18,9 milliarder kroner (21,1) ved årets utgang. Avkastningen ble 4,6 prosent (2,3).

Rentebærende instrumenter

Rentebærende instrumenter i den frie porteføljen utgjorde 10,1 milliarder kroner (11,7), hvorav pengemarkedsinstrumenter, kontanter inkludert, utgjorde 4,3 milliarder kroner (4,1). Resten av porteføljen var plassert i internasjonale obligasjoner (investment grade, high yield og konvertible obligasjoner). Renteporteføljen ga en samlet avkastning på 5,2 prosent (1,2). Avkastningen var positivt påvirket av god avkastning på investment grade- og high yield-obligasjoner og moderat avkastning på pengemarkedsinstrumenter og konvertible obligasjoner.

Gjennomsnittlig durasjon i porteføljen var omlag 2,5 år ved utgangen av 2016. Fordeling av motpartsrisiko og kredittrating er vist i figur på side 66. Papirer uten offisiell kredittrating utgjorde 2,6 milliarder kroner (2,1). Av disse var 12,4 prosent (11,1) utstedt av norske sparebanker, mens resten hovedsakelig var utstedt av norske kraftprodusenter og -distributører, eiendomsselskaper eller kommuner. Internrating fra tredjepart forelå for 74,4 prosent (65,7) av porteføljen uten offisiell rating.

Den geografiske fordelingen¹ av de rentebærende instrumentene i den frie porteføljen fremgår av figur på side 66.

Aksjeportefølje

Ved utløpet av perioden var samlet aksjeeksponering 4,0 milliarder kroner (4,6), hvorav 2,9 milliarder kroner (3,3) var omløpsaksjer og 1,1 milliarder kroner (1,4) PE-fond. Avkastningen på omløpsaksjene ble 15,1 prosent (minus 10,3). Den gode avkastningen skyldtes en kombinasjon av sterk avkastning på den resterende aksjeposten i SpareBank 1 SR-Bank og moderat avkastning på den diversifiserte porteføljen, som hovedsakelig hadde eksponering mot internasjonale aksjer, herunder fremvoksende markeder. I oktober 2016 ble om lag halvparten av eierandelen i SpareBank 1 SR-Bank solgt til 46 kroner per aksje, med en begrenset gevinst, i fjerde kvartal. Eierandelen ved utgangen av året var 4,8 prosent. I januar 2017 ble eierandelen ytterligere redusert til 0,9 prosent gjennom et salg til en pris på

61 kroner per aksje, med begrenset gevinst, i første kvartal 2017. Inntektene fra salget ble reinvestert, slik at konsentrasjonsrisikoen i porteføljen er redusert. Avkastningen på PE-fond var minus 12,5 prosent (minus 6,8). Den negative avkastningen skyldtes i første rekke nedgang i NAV-verdiene for fond med eksponering mot oljesektoren i første kvartal. Eksponeringen mot oljerelaterte PE-fond utgjorde om lag 600 millioner kroner ved utgangen av året.

Eiendomsportefølje

Ved utløpet av året utgjorde eksponeringen mot næringseiendommer i porteføljen 3,1 milliarder kroner (3,2), i tillegg til en terminforretning på 1,6 milliarder kroner. Terminforretningen forfalt 31. desember 2016. Eiendomsporteføljen ga en avkastning på 7,9 prosent (16,6). Salget av 50 prosent av aksjeposten i Oslo Areal forklarer den høye avkastningen i 2015.

Det er inngått avkastningsbytteavtaler mellom Gjensidige Forsikring ASA (GF), Gjensidige Pensjon og Sparing AS (GPS), og Gjensidige Pensjonskasse (GPK), hvor GPS og GPK mottar eiendomsavkastning, mens GF mottar pengemarkedsavkastning pluss en margin. Underliggende beløp i avtalene er 0,2 milliarder kroner.

Risikoforhold

Risiko defineres som muligheten for at en potensiell hendelse kan påvirke konsernets måloppnåelse. For å forstå og håndtere risiko vurderes derfor både sannsynligheten for at hendelsen kan inntreffe og konsekvensene av hendelsen. Gjennom konsernets rammeverk for risikostyring og internkontroll er det etablert en struktur som på en systematisk måte identifiserer, vurderer, kommuniserer og håndterer risiko gjennom hele konsernet. Risikovurderingsprosessen er koordinert med konsernets strategiprosesser.

Risikostyring tar utgangspunkt i fastsatte mål og strategier, samt de rammer for risikoeksponering som er fastsatt av styret.

Risikostyringsfunksjonen skal sørge for at konsernledelsen og styret til enhver tid er tilstrekkelig informert om konsernets risikoprofil. Konsernet har en moderat risikoprofil, der ingen enkelthendelser etter styrets mening skal kunne skade selskapets finansielle stilling i alvorlig grad.

¹ Geografisk fordeling relaterer seg til utstedere og reflekterer ikke faktisk valutaeksponering.

Strategisk risiko

Gjensidiges strategi, holdt opp mot endringer i resultater, markeds- og konkurransemessige forhold og rammebetingelser, følges opp fortløpende. Faktorer som er identifisert som kritiske for selskapets måloppnåelse, overvåkes særskilt. Den strategiske risikoen styres gjennom løpende konkurrent- og markedsovervåking, lønnsomhetsoppfølging, produktutvikling og planprosesser for å sikre at Gjensidige er i forkant av utviklingen.

I forsikringsmarkedet utfordres Gjensidige både av tradisjonelle norske finansaktører og nye aktører. Økt digitalisering og nye forretningsmodeller medfører nye utfordringer. Det legges derfor vekt på at Gjensidige raskt kan tilpasse seg forbrukernes ønsker om betjening i nye kanaler og benytte moderne teknologi og støttesystemer effektivt.

Det arbeides kontinuerlig med å utvikle nye kundetilpassede produkter og betjeningsløsninger, samtidig som organisasjon, prosesser og verdikjeder gjennomgås og standardiseres for å redusere kostnader og oppnå økt effektivitet. Det er en risiko for at Gjensidige ikke klarer å tilpasse seg endringene i tide og i tråd med markedets forventninger. For å redusere denne risikoen følger Gjensidige utviklingen i forsikringsmarkedene nøye.

Det stilles stadig større krav til kompetanse hos medarbeidere og ledere. Det er en risiko for at manglende eller ikke tilpasset kompetanse vil redusere mulighetene til å realisere forretningsmessige og strategiske ambisjoner. Det er også konkurranse om å tiltrekke seg og beholde dyktige medarbeidere. Det arbeides derfor målrettet med å sikre riktig kompetanse på alle nivå i organisasjonen, blant annet gjennom systematisk bemannings- og etterfølgerplanlegging og ordninger som sikrer god intern mobilitet av medarbeidere.

Gjensidiges kompetanse- og lederutvikling er samlet i Gjensidigeskolen. Skolen tilbyr opplæring av selgere, oppgjørsmedarbeidere og ledere, med utgangspunkt i konsernets strategiske satsings- og utviklingsområder. Nye «employer branding»-tiltak er iverksatt, samtidig som rekrutteringsprosessen er videreutviklet og ytterligere målrettet. Resultatbaserte belønningsmodeller er innført for grupper av medarbeidere, og det er innført individuelle målkort. Det arbeides systematisk med kultur- og lederutvikling og forankring av krav og forventninger til ledere og medarbeidere.

Forsikringsrisiko

Risikoen i den enkelte forsikringskontrakt er sannsynligheten for at en hendelse inntreffer og har innvirkning på den forsikrede, og usikkerheten med hensyn til størrelsen av det påfølgende erstatningsbeløpet. Forsikringsrisikoen knyttet til store, spesielle risikoer eller eksponering styres gjennom den ordinære virksomhetens fullmakter og rapporteringslinjer. Det er etablert klare retningslinjer for hvilke forsikringer som kan tegnes. Risikoen for at premienivået generelt ikke er tilfredsstillende overvåkes løpende i produkt- og aktuaravdelingen, og det utvikles stadig mer presise metoder for prissetting.

Styret fastsetter årlig rammer for konsernets reassuranseprogram. Rammene fastsettes ut fra behovet for å beskytte egenkapitalen mot eventuelle store skadehendelser eller annen vesentlig negativ utvikling. Reassuranse brukes også for å sikre forsikringsresultatet og gi beskyttelse mot frekvens av mellomstore og store skader. Reassuranseprogrammet er nærmere beskrevet i note 3 i årsregnskapet for konsernet.

Den lovpålagte aktuarfunksjonen ivaretas av konsernets aktuaravdeling. Aktuarfunksjonen har ansvar for å føre kontroll med forsikringstekniske avsetninger, herunder at de data som brukes til beregning av forsikringstekniske avsetninger, er av tilstrekkelig kvalitet, samt uttale seg om retningslinjer for tegning av forsikringer og gjenforsikringsordninger i forsikringselskapene. Ansvaret er sentralisert til konsernets aktuaravdeling. For å sikre aktuarfunksjonens uavhengighet har medarbeiderne som inngår i denne funksjonen, ikke ansvar for beregning av de forsikringstekniske avsetningene. Dette gjøres av andre medarbeidere i aktuaravdelingen. Leder av aktuarfunksjonen rapporterer faglig til konsernsjef.

De forsikringstekniske avsetningene skal dekke skader som har inntruffet og er meldt til selskapet, og skader som er inntruffet men ennå ikke meldt. Det vil alltid være en risiko for at disse avsetningene ikke er tilstrekkelige. Gjensidige arbeider derfor kontinuerlig med å videreutvikle metoder og modeller basert på ny erfaring og kunnskap. Det benyttes tidvis eksterne aktuarer for uavhengig beregning av beste estimat for de forsikringstekniske avsetningene.

Forsikringsrisikoen vurderes som moderat med de reassuransedekninger konsernet har kjøpt.

Finansiell risiko

Finansiell risiko omhandler eksponering knyttet til finansielle investeringer i forsikringsvirksomheten. Motposten i balansen er de forsikringsmessige forpliktelsene, øvrige forpliktelser og egenkapitalen. Investeringene besto hovedsakelig av rentebærende plasseringer, eiendom og aksjer. Verdien på investeringene kan påvirkes av endringer i makro-økonomiske faktorer.

Gjennom styrets fastsettelse av strategisk aktivallokering, med tilhørende rammer for de ulike risikotyper og en dynamisk risikostyringsmodell, er det gitt rammer som muliggjør en rask tilpasning av risiko til endrede makroøkonomiske forutsetninger. Oppfølgingen av kurs-, rente- og valutarisiko foregår også gjennom «stresstester» der bufferkapitalen til enhver tid skal være tilstrekkelig til å tåle samtidige kraftige fall i aksje- og obligasjonskurser.

For nærmere opplysninger om finansiell risiko og stresstester vises det til note 3 i årsregnskapet for konsernet.

Det er utarbeidet rammer for nødvendig tilgang på likvide midler. Disse blir det tatt hensyn til i den strategiske aktivaallokeringen. Likviditetsrisikoen anses som meget lav. Konsernet er utsatt for kredittrisiko gjennom plasseringer i obligasjons- og pengemarkedet og i utlån. Styret har gitt rammer for kredittvirksomheten. Kredittapene har til nå vært helt ubetydelige. Utestående krav mot konsernets reassurandører kan også representere en betydelig kredittrisiko. Motpartsrisiko i reasuransemarkedet vurderes løpende. Konsernets reasurandører skal minimum ha en Standard & Poor's rating A eller tilsvarende fra et av de andre velrenomerte ratingselskapene.

Styret har vurdert risikoen for tap på utlån, garantiansvar og andre fordringer, og det er foretatt nødvendige avsetninger i regnskapet.

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risikoen for tap som skyldes svakheter eller feil ved prosesser og systemer, feil begått av ansatte, eller eksterne hendelser. For å redusere risiko er det lagt vekt på å organisere virksomheten med veldefinerte og klare rapporteringslinjer og ansvarsforhold. Det er etablert faste rutiner for gjennomføring av risikovurderinger, og styret behandler årlig status i den etablerte internkontrollen. Det er etablert en uavhengig compliance-funksjon som skal

bidra til at konsernet ikke pådrar seg offentlige sanksjoner, økonomiske tap eller tap av omdømme som følge av at lover, regler og standarder ikke etterleves. Compliance-funksjonen identifiserer, vurderer, gir råd om, overvåker og rapporterer konsernets risiko for at lover, regler og interne retningslinjer ikke overholdes. Det er etablert en hendelsesdatabase for å lukke, håndtere og ikke minst lære av uønskede hendelser.

Etiske problemstillinger er tema på opplæringskurs for nyansatte og diskuteres jevnlig i ledergrupper og på avdelingssamlinger for medarbeidere. Dette skal redusere risikoen for brudd på rutiner og retningslinjer, samtidig som det bidrar til å skape et godt arbeidsmiljø. Ansatte har også undertegnet en egen datadisiplinerklæring knyttet til bruk av konsernets informasjons- og IT-systemer.

Gjensidige jobber aktivt mot korrupsjon, og det er etablert et eget antikorrupsjonsprogram for å redusere risikoen for misligheter og korrupsjon. Programmet består av en kombinasjon av forebyggende aktiviteter, kontroll og avdekkingsaktiviteter og et tydelig og konsekvent oppfølgings- og reaksjonsmønster.

Gjensidige har etablert en internrevisjonsfunksjon. Denne er på vegne av styret gitt rollen å se etter og vurdere hvorvidt risikostyringen og internkontrollen fungerer som forutsatt.

For ytterligere beskrivelse av risikostyring vises det til note 3 i årsregnskapet for konsernet.

Foretaksstyring

God eierstyring og selskapsledelse er et prioritert område for styret. Styret har lagt Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse til grunn slik den foreligger etter de seneste endringer den 30. oktober 2014, og har tilpasset seg denne innenfor alle områder. En utdypende redegjørelse for hvordan Gjensidige oppfyller anbefalingen, samt regnskapslovens krav til redegjørelse om foretaksstyring, er gitt på sidene 36-47 i årsrapporten og i eget dokument som er tilgjengelig på konsernets hjemmeside www.gjensidige.no/foretaksstyring.

Ansatte, samfunnsansvar og miljø

Gjensidige følger Oslo Børs anbefaling for rapportering om samfunnsansvar. Vårt arbeid med samfunnsansvar er beskrevet i en egen redegjørelse på sidene 22-35 i årsrapporten. Styret i Gjensidige har fastsatt retningslinjer for utøvelse av samfunnsansvar. Disse er,

sammen med konsernpolicy for etiske investeringer, tilgjengelige på www.gjensidige.no/konsern.

Gjensidige har som målsetting å være en utviklende og helsefremmende arbeidsplass. Det arbeides systematisk med kompetanseutvikling for ledere og medarbeidere, og det er etablert en rekke tiltak og prosesser knyttet til de ansattes helse, arbeidsmiljø og sikkerhet. Informasjon om arbeidsmiljø, likestilling, diskriminering samt ytre miljø, jf. regnskapsloven § 3-3 (9–12. ledd), er omtalt i rapporten for samfunnsansvar på sidene 22–35.

Fremtidsutsikter

Konsernet har som mål å oppnå en egenkapitalavkastning etter skatt på 15 prosent. Det er alltid betydelig usikkerhet knyttet til vurderinger av fremtidige forhold. Styret er imidlertid trygg på at Gjensidige vil levere solid resultat- og utbyttevekst over tid. Den gode lønnsomheten i forsikringsvirksomheten forventes å motvirke utfordringene når det gjelder å få avkastning på investeringene.

1. Organisk vekst forventes over tid å ligge på nivå med nominell BNP-vekst i Gjensidiges markedsområder i Norden og Baltikum. Ytterligere lønnsom vekst skal oppnås gjennom samme disiplinerte oppkjøpsstrategi som vi har lyktes med de siste ti årene.
2. Årlig combined ratio forventes å ligge i nedre halvdel av korridoren 90–93 prosent (udiskontert og forutsatt null avviklingseffekter). Kostnadsandelen vil ligge på rundt 15 prosent. Det forventes en reduksjon i underliggende kostnadsandel og skadeprosent, men Gjensidige vil søke å balansere god lønnsomhet med økte investeringer for å sikre sterk konkurransekraft i tiden fremover. Ekstraordinære forhold knyttet til vær og innslaget av storskader og avvikling kan bidra til at combined ratio havner over eller under målbildet.
3. Det forventes gjennomsnittlige årlige avviklingsgevinster de neste 3–5 årene på 900 millioner kroner, som vil føre forventet rapportert combined ratio ned i nedre halvdel av korridoren 86–89 prosent (udiskontert).
4. Den regulatoriske usikkerheten knyttet til Solvens II er redusert. Under ellers like forhold understøtter dette en allerede solid kapitalposisjon.

Over tid vil utbytteutbetalinger gjenspeile Gjensidiges policy om ikke å bygge opp kapital ut over målsatt kapitalisering.

Gjensidige har som ambisjon å være det mest kundeorienterte skadeforsikringsselskapet i Norden, tuftet på lønnsom drift og en ledende posisjon.

De strategiske satsningsområdene for perioden frem til 2020 er som følger:

- Digitale kundeopplevelser
- Innsiktsbasert og analysedrevet virksomhet
- Organisasjons- og kompetanseutvikling

For å understøtte de tre satsningsområdene og sikre sterk konkurransekraft i fremtiden, gjennomføres effektiviseringstiltak som skal skape rom for økte investeringer, primært i teknologi, kompetanseutvikling og merkevarestyrke.

Arbeidet med å levere de beste digitale kundeopplevelsene i nordisk skadeforsikring skal styrkes. Samtidig har Gjensidige som mål å styrke sin posisjon i det voksende markedet for helse- og personforsikringer.

Konkurransen er fortsatt økende i det norske skadeforsikringsmarkedet. Gjensidige har klart å utnytte sin posisjon som markedsleder i Norge, og konkurransekraften er fortsatt god. Gjensidige har også styrket sin ledende posisjon i forhold til de viktigste konkurrentene, og samtidig oppnådd god lønnsomhet og høy kundetilfredshet. Veksttakten forventes fortsatt å være noe dempet på kort og mellomlang sikt, selv om en svak økning i inflasjon og vekst vil føre til økte forsikringspremier. Tiltak for å opprettholde og ytterligere styrke Gjensidiges posisjon på det norske markedet skal prioriteres, med særlig fokus på å sikre kostnadseffektivitet og bedre digitale kundeopplevelser. Samtidig vurderes nye, lønnsomme vekstmuligheter i Norden og Baltikum for å sikre god utnyttelse av en skalerbar forretningsmodell og beste praksis. Det vil også bli lagt betydelig vekt på å videreutvikle samarbeidet med partnere og distributører.

Lave renter og økonomiske utfordringer i flere av de sentrale økonomiene og i Norden gjenspeiler en fortsatt usikker økonomisk situasjon. Gjensidige har en robust investeringsstrategi, selv om avkastningen påvirkes av utfordrende markedsforhold. Konsernet har en sterk finansiell soliditet og en stor andel av sin virksomhet i det norske skadeforsikringsmarkedet. Selv om den makroøkonomiske situasjonen er utfordrende, vurderes utsiktene for den norske og nordiske skadeforsikringsvirksomheten fortsatt som gode.

Det er fremdeles noe usikkerhet knyttet til endrede regulatoriske rammebetingelser for finansbransjen internasjonalt og i Norge. Solvens II-regelverket ble implementert i Norge 1. januar 2016. Gjensidige har søkt om å få bruke sin egen partielle internmodell (PIM), og godkjenning forventes å foreligge i 2017. Arbeidet vil fortsette for å få aksept for at garantiavsetningen skal inngå som solvenskapital.

Konsernet har tilfredsstillende kapitalbuffere, både i forhold til interne risikomodeller, lovmessige solvenskrav og målsatt rating. Styret vurderer konsernets kapital situasjon og soliditet som god.

Hendelser etter balansedagen

Det har ikke vært vesentlige hendelser etter balansedagen.

Disponering av resultat før andre inntekter og kostnader

Konsernets årsresultat etter skattekostnad utgjorde 4.665,9 millioner kroner. Styret har vedtatt en utbyttepolitikk som danner grunnlaget for det utbytteforslag som fremmes for generalforsamlingen. Styret foreslår at det utbetales 3,4 milliarder kroner i utbytte for regnskapsåret 2016. Dette tilsvarer 6,80 kroner per aksje eller 73 prosent av konsernets resultat etter skatt. I tillegg ble det i november 2016 utbetalt overskuddskapital på 2,0 milliarder kroner, tilsvarende 4,00 kroner per aksje.

Gjensidige har som mål å dele ut høye og stabile nominelle utbytter til sine aksjeeiere, og minimum 70 prosent av resultat etter skatt over tid. Ved fastsettelse av størrelsen på utbyttet vil det tas

hensyn til forventet fremtidig kapitalbehov. I tillegg skal eventuell fremtidig overskuddskapital utover målsatt kapitalisering utbetales til eierne over tid. Med målsatt kapitalisering menes en kapitalisering tilpasset Gjensidiges til enhver tid gjeldende strategiske mål og risikoappetitt. Konsernet skal opprettholde finansiell handlefrihet, men uten at det går på bekostning av god kapitaldisiplin.

Morselskapets resultat før andre resultatkomponenter på 4.278,0 millioner kroner foreslås disponert som følger:

Millioner kroner

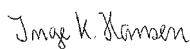
Foreslått utbytte	(3.400,0)
Overført til bundne fond	(115,3)
Overføring til annen opptjent egenkapital	(762,6)
Disponert	(4.278,0)

Andre resultatkomponenter, som fremgår av resultatoppstillingen, inngår ikke i resultatdisponeringen.

Styret har besluttet å gi en kollektiv bonus til ansatte i Gjensidige Forsikring ASA, tilsvarende 20.700 kroner inkludert feriepenger per fulltidsansatt. Bonusen er basert på oppnådd combined ratio, porteføljeutvikling og utvikling i kundetilfredshet i 2016.

Styret vil takke hver enkelt ansatt for deres bidrag til Gjensidiges gode resultat for 2016.

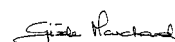
Oslo, 8. mars 2017 Styret i Gjensidige Forsikring ASA

Inge K. Hansen
Styreleder

Per Arne Bjørge

Knud Peder Daugaard

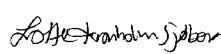

John Giverholt

Gisle Marchand

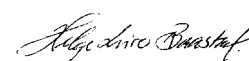

Gunnar Mjørtvedt

Anne Marie Nyhammer

Mette Rostad

Lotte Kronholm Sjøberg

Tine Gottlob Wollebakk

Helge Leiro Baastad
Konsernsjef

Årsregnskap og noter

Gjensidige Forsikring Konsern

	Side
Konsolidert resultatregnskap	74
Konsolidert oppstilling av totalresultat	75
Konsolidert oppstilling av finansiell stilling	76
Konsolidert oppstilling av endringer i egenkapital	77
Konsolidert oppstilling av kontantstrømmer	78
Regnskapsprinsipper	79

Noter

1 Egenkapital	86
2 Bruk av estimater	87
3 Styring av forsikringsrisiko og finansiell risiko	88
4 Segmentinformasjon	110
5 Immaterielle eiendeler	111
6 Aksjer i tilknyttede selskaper	113
7 Eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr	115
8 Finansielle eiendeler og forpliktelser	116
9 Utlån og fordringer	121
10 Kontanter og kontantekvivalenter	121
11 Bundne midler	121
12 Aksjer og andeler	122
13 Forsikringsforpliktelser og gjenforsikringsandel	125
14 Pensjon	126
15 Avsetninger og andre forpliktelser	130
16 Skatt	131
17 Kostnader	133
18 Lønn og godtgjørelser	134
19 Netto inntekter fra investeringer	138
20 Betingede forpliktelser	139
21 Hybridkapital	139
22 Transaksjoner med nærstående parter	140
23 Hendelser etter balansedagen	142
24 Aksjeeiere	143
25 Aksjebasert betaling	144
26 Resultat per aksje	145
27 Oppkjøp av Vardia	146

Gjensidige Forsikring ASA

	Side
Resultatregnskap	147
Balanse	148
Oppstilling av endringer i egenkapital	150
Kontantstrømoppstilling	151
Regnskapsprinsipper	152

Noter

1 Egenkapital	158
2 Bruk av estimater	159
3 Styring av forsikringsrisiko og finansiell risiko	159
4 Premieinntekter og erstatningskostnader mv. i skadeforsikring	160
5 Immaterielle eiendeler	161
6 Aksjer i datterselskaper og tilknyttede selskaper	163
7 Eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr	166
8 Finansielle eiendeler og forpliktelser	167
9 Utlån og fordringer	171
10 Kontanter og kontantekvivalenter	171
11 Bundne midler	171
12 Aksjer og andeler	172
13 Forsikringsforpliktelser og gjenforsikringsandel	175
14 Pensjon	176
15 Avsetninger og andre forpliktelser	180
16 Skatt	181
17 Kostnader	182
18 Lønn og godtgjørelser	183
19 Netto inntekter fra investeringer	187
20 Betingede forpliktelser	188
21 Hybridkapital	188
22 Transaksjoner med nærstående parter	189
23 Hendelser etter balansedagen	191
24 Aksjeeiere	192
25 Aksjebasert betaling	193
Erklæring fra styret og daglig leder	195
Revisjonsberetning	196

Konsolidert resultatregnskap

Millioner kroner	Noter	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Driftsinntekter			
Premieinntekter fra skadeforsikring		22.441,9	21.272,0
Premieinntekter fra pensjon		1.479,4	1.431,5
Renteinntekter o.l. fra bankdrift		1.408,0	1.311,0
Andre inntekter inkludert elimineringer		162,0	140,8
Sum driftsinntekter	4	25.491,4	24.155,4
Netto inntekter fra investeringer			
Resultat fra investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	6	184,1	49,7
Driftsinntekt fra eiendom		0,0	366,7
Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler		1.262,0	1.199,3
Netto urealiserte verdiendringer på investeringer (inkl. eiendom)		(1.040,3)	189,0
Netto realisert gevinst og tap på investeringer		1.920,8	(102,7)
Kostnader knyttet til investeringer	17	(130,5)	(228,8)
Sum netto inntekter fra investeringer	19	2.196,1	1.473,3
Sum driftsinntekter og netto inntekter fra investeringer		27.687,5	25.628,7
Erstatningskostnader, rentekostnader, tap mv.			
Erstatningskostnader mv. fra skadeforsikring		(15.515,9)	(14.597,5)
Erstatningskostnader mv. fra pensjon		(1.283,5)	(1.275,7)
Rentekostnader o.l. og nedskrivninger og tap fra bankdrift		(680,1)	(652,2)
Sum erstatningskostnader, rentekostnader, tap mv.		(17.479,6)	(16.525,4)
Driftskostnader			
Driftskostnader fra skadeforsikring		(3.191,4)	(3.217,6)
Driftskostnader fra pensjon		(223,9)	(222,0)
Driftskostnader fra bankdrift		(373,6)	(359,3)
Andre driftskostnader		(24,8)	(45,1)
Merverdi av- og nedskrivninger - immaterielle eiendeler		(254,2)	(209,6)
Sum driftskostnader	17	(4.068,0)	(4.053,6)
Sum kostnader		(21.547,5)	(20.578,9)
Resultat før skattekostnad	4	6.139,9	5.049,7
Skattekostnad	16	(1.474,1)	(1.265,0)
Resultat		4.665,9	3.784,7
Resultat henført til:			
Eierne av selskapet		4.670,4	3.788,8
Ikke-kontrollerende eierinteresser		(4,5)	(4,1)
Sum		4.665,9	3.784,7
Resultat per aksje, kroner (basis og utvannet)	29	9,34	7,57

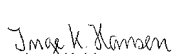
Konsolidert oppstilling av totalresultat

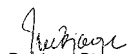
Millioner kroner	Noter	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Resultat		4.665,9	3.784,7
Andre inntekter og kostnader			
Poster som ikke senere kan reklassifiseres til resultatet			
Ny måling av netto ytelsesbasert pensjonsforpliktelse/-eiendel	14	(158,7)	69,0
Andel av andre inntekter og kostnader fra tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet		0,3	
Skatt på poster som ikke kan reklassifiseres til resultatet		39,7	(17,5)
Sum poster som ikke senere kan reklassifiseres til resultatet		(118,7)	51,5
Poster som senere kan reklassifiseres til resultatet			
Valutakursdifferanser fra utenlandsk virksomhet		(391,3)	438,4
Valutakursdifferanser fra sikring av utenlandsk virksomhet			127,5
Investeringer tilgjengelig for salg		(12,5)	17,0
Skatt på poster som kan reklassifiseres til resultatet		66,7	(114,3)
Sum poster som senere kan reklassifiseres til resultatet		(337,1)	468,5
Sum andre inntekter og kostnader		(455,8)	520,0
Totalresultat		4.210,1	4.304,7
Totalresultat henført til:			
Eierne av selskapet		4.214,6	4.308,8
Ikke-kontrollerende eierinteresser		(4,5)	(4,1)
Sum		4.210,1	4.304,7

Konsolidert oppstilling av finansiell stilling

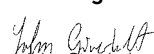
Millioner kroner	Noter	31.12.2016	31.12.2015
Eiendeler			
Goodwill	5	3.140,2	3.224,5
Andre immaterielle eiendeler	5	1.360,5	1.343,6
Eiendeler ved utsatt skatt	16	19,1	12,9
Aksjer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter	6	1.601,6	1.547,8
Rentebærende fordringer på felleskontrollert virksomhet	6	1.420,2	1.538,0
Eierbenyttet eiendom	7	29,5	34,8
Anlegg og utstyr	7	292,5	289,4
Pensjonsmidler	14	488,7	93,1
Finansielle eiendeler			
Finansielle derivater	8	1.335,4	486,5
Aksjer og andeler	8, 12	6.892,1	7.202,3
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	8	30.385,8	30.626,4
Obligasjoner som holdes til forfall	8	1.625,9	2.635,6
Utlån og fordringer	8, 9	60.030,6	55.837,3
Eiendeler i livsforsikring med investeringsvalg	8	17.780,0	15.109,6
Gjenforsikringsdepoter		0,3	0,9
Gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser i skadeforsikring	13	706,8	533,0
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger og gjenforsikring	9	5.621,5	4.997,4
Andre fordringer	9	945,9	502,7
Forskuddsbetalte kostnader og opptjente, ikke mottatte inntekter	9	91,3	96,7
Kontanter og kontantekvivalenter	10, 11	2.158,7	3.151,9
Sum eiendeler		135.926,6	129.264,4
Egenkapital og forpliktelser			
Egenkapital			
Aksjekapital		999,9	999,9
Overkurs		1.429,9	1.430,0
Annen egenkapital		19.876,3	20.876,5
Sum egenkapital henførbart til eierne av selskapet		22.306,3	23.306,3
Ikke-kontrollerende eierinteresser		19,8	24,3
Sum egenkapital	1	22.326,0	23.330,6
Avsetning for forpliktelser			
Ansvarlig lån	21	1.946,8	1.547,2
Avsetning for premiereserve i livsforsikring	13	4.127,0	3.867,2
Avsetning for ikke opptjent bruttopremie i skadeforsikring	13	9.527,9	9.230,0
Brutto erstatningsavsetning	13	32.447,5	33.178,5
Andre forsikringstekniske avsetninger	13	297,3	230,5
Pensjonsforpliktelser	14	511,8	558,8
Andre avsetninger for forpliktelser	15	342,1	345,6
Finansielle forpliktelser			
Finansielle derivater	8	1.191,8	403,5
Innskudd fra og forpliktelser overfor kunder	8, 15	21.270,4	19.357,2
Rentebærende forpliktelser	8, 15	19.596,5	17.804,7
Andre forpliktelser	8, 15	1.368,5	1.065,4
Forpliktelser ved periodeskatt	16	1.272,7	1.295,1
Forpliktelser ved utsatt skatt	16	871,7	835,8
Forpliktelser i forbindelse med forsikring og gjenforsikring	8, 15	555,2	619,4
Avsetning i livsforsikring med investeringsvalg		17.780,0	15.109,6
Påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter	8, 15	493,3	485,3
Sum forpliktelser		113.600,5	105.933,8
Sum egenkapital og forpliktelser		135.926,6	129.264,4

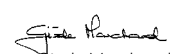
Oslo, 8. mars 2017 – Styret i Gjensidige Forsikring ASA

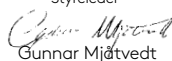

 Inge K. Hansen
 Styreleder

 Per Arne Bjørge

 Knud Peder Daugaard

 John Giverholt

 Gisele Marchand

 Gunnar Mjølsvold

 Anne Marie Nyhammer

 Mette Rostad

 Lotte Kronholm Sjøberg

 Tine Gottlob Wollbeck

 Helge Leiro Baastad
 Konsernsjef

Konsolidert oppstilling av endringer i egenkapital

Millioner kroner	Aksje- kapital	Egne aksjer	Overkurs	Annen innskutt egen- kapital	Fonds- obliga- sjoner	Valuta- kurs- diff.	Ny måling av netto ytelses- basert pensjons- forpl./- eiendel	Annen opptjent egen- kapital	Sum egen- kapital
Egenkapital per 31.12.2014	1.000,0	(0,1)	1.430,0	25,6		(13,2)	(1.627,8)	20.842,3	21.656,8
1.1.-31.12.2015									
Resultat (de kontrollerende eierinteressers andel)					4,5			3.784,3	3.788,8
Andre inntekter og kostnader									
Poster som ikke senere kan reklassifiseres til resultatet									
Ny måling av netto ytelsesbasert pensjonsforpliktelse/-eiendel							69,0		69,0
Skatt på poster som ikke kan reklassifiseres til resultatet							(17,5)		(17,5)
Sum poster som ikke senere kan reklassifiseres til resultatet							51,5		51,5
Poster som senere kan reklassifiseres til resultatet									
Valutakursdifferanser på investeringer i utlandet						438,4			438,4
Valutakursdifferanser fra sikring av utenlandsk virksomhet						127,5			127,5
Investeringer tilgjengelig for salg								17,0	17,0
Skatt på poster som kan reklassifiseres til resultatet						(114,3)			(114,3)
Sum poster som senere kan reklassifiseres til resultatet						451,5		17,0	468,5
Sum andre inntekter og kostnader						451,5	51,5	17,0	520,0
Totalresultat					4,5	451,5	51,5	3.801,2	4.308,8
Egne aksjer		0,0						(9,9)	(9,9)
Utbetalt utbytte								(2.949,6)	(2.949,6)
Aktuarielle gevinster og tap på solgte selskaper							(6,7)	6,7	
Aksjebaserte betalingstransaksjoner som gjøres opp i egenkapital				6,0					6,0
Fondsobligasjon					298,2				294,3
Fondsobligasjon - betalte renter					(3,9)				(3,9)
Egenkapital per 31.12.2015 henført til eierne av selskapet	1.000,0	(0,1)	1.430,0	31,6	298,8	438,3	(1.583,0)	21.690,7	23.306,3
Ikke-kontrollerende eierinteresser									24,3
Egenkapital per 31.12.2015									23.330,6
1.1.-31.12.2016									
Resultat (de kontrollerende eierinteressers andel)					21,4			4.649,0	4.670,4
Andre inntekter og kostnader									
Poster som ikke senere kan reklassifiseres til resultatet									
Ny måling av netto ytelsesbasert pensjonsforpliktelse/-eiendel							(158,7)		(158,7)
Andel av andre inntekter og kostnader fra tilknyttede selskaper								0,3	0,3
Skatt på poster som ikke kan reklassifiseres til resultatet							39,7		39,7
Sum poster som ikke senere kan reklassifiseres til resultatet							(119,0)	0,3	(118,7)
Poster som senere kan reklassifiseres til resultatet									
Valutakursdifferanser på investeringer i utlandet						(391,3)			(391,3)
Investeringer tilgjengelig for salg								(12,5)	(12,5)
Skatt på poster som kan reklassifiseres til resultatet						66,6		0,1	66,7
Sum poster som senere kan reklassifiseres til resultatet						(324,7)		(12,4)	(337,1)
Sum andre inntekter og kostnader						(324,7)	(119,0)	(12,1)	(455,8)
Totalresultat					21,4	(324,7)	(119,0)	4.637,0	4.214,6
Egne aksjer		0,1						(3,8)	(3,7)
Utbetalt utbytte								(6.196,6)	(6.196,6)
Aksjebaserte betalingstransaksjoner som gjøres opp i egenkapital				7,6					7,6
Fondsobligasjon					997,7				997,7
Fondsobligasjon - betalte renter					(19,6)				(19,6)
Egenkapital per 31.12.2016 henført til eierne av selskapet	1.000,0	(0,1)	1.430,0	39,2	1.298,3	113,5	(1.702,0)	20.127,3	22.306,3
Ikke-kontrollerende eierinteresser									19,8
Egenkapital per 31.12.2016									22.326,0

Konsolidert oppstilling av kontantstrøm

Millioner kroner	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		
Netto innbetalte premier	27.023,8	25.539,7
Netto utbetalte erstatninger	(17.547,5)	(16.314,5)
Netto innbetaling/utbetaling av lån til kunder	(4.545,8)	(9.167,6)
Netto innbetaling av innskudd fra kunder	1.848,1	2.653,9
Innbetaling av renter fra kunder	1.326,3	1.283,8
Utbetaling av renter til kunder	(264,7)	(311,0)
Netto innbetaling/utbetaling ved flytting av premiereserver	(645,2)	(759,2)
Netto innbetaling/utbetaling vedrørende verdipapirer	953,5	(4.947,7)
Netto innbetaling/utbetaling vedrørende eiendomsdrift		285,0
Netto innbetaling/utbetaling av salg/kjøp av investeringseiendom		130,2
Utbetaling til drift, inklusive provisjoner	(4.400,0)	(3.785,8)
Betalt skatt	(1.376,5)	(1.056,9)
Netto andre innbetalinger/utbetalinger	140,8	53,6
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	2.512,8	(6.396,4)
Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		
Netto innbetaling/utbetalinger ved kjøp og salg av datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	(92,2)	2.521,7
Netto innbetaling/utbetaling ved kjøp og salg av eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr og immaterielle eiendeler	(110,7)	(21,9)
Netto innbetaling/utbetaling ved kjøp og salg av kundeporteføljer - immaterielle eiendeler	(45,5)	(36,1)
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	(248,4)	2.463,8
Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		
Utbetaling av utbytte	(6.152,7)	(2.949,6)
Netto innbetaling/utbetaling av ansvarlig lån inklusive renter	261,7	(36,9)
Netto innbetaling/utbetaling ved fondsobligasjoner og innbetaling av kapital ikke-kontrollerende eierinteresser	997,0	297,1
Netto innbetaling/utbetaling ved låneopptak i kredittinstitusjoner	2.003,6	7.554,7
Netto innbetaling/utbetaling ved annen kortsiktig gjeld	(19,9)	40,7
Netto innbetaling/utbetaling av renter på finansieringsaktiviteter	(310,4)	(248,5)
Netto innbetaling/utbetaling ved salg/kjøp av egne aksjer	(3,7)	(9,9)
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	(3.224,5)	4.647,7
Effekt av valutakursendringer på kontanter og kontantekvivalenter	(33,1)	33,1
Netto kontantstrøm	(993,2)	748,1
Beholdning av kontanter og kontantekvivalenter ved årets begynnelse	3.151,9	2.403,8
Beholdning av kontanter og kontantekvivalenter ved årets slutt	2.158,7	3.151,9
Netto kontantstrøm	(993,2)	748,1
Spesifikasjon av beholdning av kontanter og kontantekvivalenter		
Fordringer på sentralbanker	57,0	548,7
Kontanter og fordringer/innskudd i kredittinstitusjoner	2.101,7	2.603,2
Sum beholdning av kontanter og kontantekvivalenter	2.158,7	3.151,9

Regnskapsprinsipper

Rapporteringsenhet

Gjensidige Forsikring ASA er et børsnotert allmennaksjeselskap hjemmehørende i Norge. Gjensidiges hovedkontor er lokalisert i Schveigaardsgate 21, Oslo, Norge. Konsernregnskapet til Gjensidige Forsikring konsern (Gjensidige) per 31. desember 2016 og for året som helhet består av Gjensidige Forsikring ASA og datterselskaper og Gjensidiges andeler i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet. Aktivitetene i Gjensidige er skadeforsikring, pensjon og sparing og bank. Gjensidige driver virksomhet i Norge, Sverige, Danmark, Latvia, Litauen og Estland.

Regnskapsprinsippene som benyttes i konsernregnskapet er beskrevet nedenfor. Prinsippene er konsistente i hele Gjensidige, med unntak av en tillatt forskjell etter IFRS 4 om forsikringskontrakter. Se beskrivelse under punktet vedrørende Brutto erstatningsavsetning.

Grunnlag for utarbeidelse

Samsvarserklæring

Konsernregnskapet er avlagt i samsvar med EU-godkjente IFRS'er og tilhørende fortolkningsuttalelser som skal anvendes per 31. desember 2016, samt de ytterligere opplysningskrav som følger av forskrift om årsregnskap for skadeforsikringsselskaper (FOR 2015-12-18-1775) gitt med hjemmel i regnskapsloven.

Nye standarder og fortolkninger ennå ikke vedtatt

En rekke nye standarder, endringer i standarder og fortolkninger er utgitt for regnskapsår som begynner etter 1. januar 2016, og har ikke blitt anvendt ved utarbeidelsen av dette konsernregnskapet. De som kan være relevante for Gjensidige er angitt nedenfor. Gjensidige planlegger ikke å implementere disse standardene tidlig.

Endringer i IFRS 2: Klassifisering og måling av aksjebaserte betalingstransaksjoner (2016)

IFRS 2 har blitt endret med hensyn til klassifisering og måling av aksjebaserte betalingstransaksjoner med nettooppgjør for tilbakeholdte skatteforpliktelser. Dersom foretaket er forpliktet til å holde tilbake et beløp for en ansattes skatteforpliktelse i forbindelse med aksjebasert betaling, og overføre dette beløpet i kontanter til skattemyndighetene på den ansattes vegne, da skal Gjensidige innregne forpliktelsen som en aksjebasert betalingstransaksjon med oppgjør i egenkapital. Endringene vil gjelde fra 1. januar 2018. Skatteforpliktelsen i Gjensidiges aksjebaserte godtgjørelsesordning vil bli reklassifisert fra forpliktelse til egenkapital per 1. januar 2018. Fra denne datoen vil skatteforpliktelsen bli innregnet som en aksjebasert betalingstransaksjon med oppgjør i egenkapital i stedet for en aksjebasert betalingstransaksjon med oppgjør i kontanter. Vår foreløpige vurdering er at endringen ikke forventes å ha vesentlig effekt på Gjensidiges finansregnskap.

IFRS 9 Finansielle instrumenter (2014)

IFRS 9 introduserer nye krav til klassifisering og måling av finansielle eiendeler, inkludert en ny forventet tapsmodell for innregning av verdifall, samt endrede krav til sikringsbokføring.

IFRS 9 inneholder tre primære målekategorier for finansielle eiendeler: amortisert kost, virkelig verdi over andre inntekter og kostnader samt virkelig verdi over resultatet. Finansielle eiendeler vil bli klassifisert som enten til amortisert kost, til virkelig verdi over andre inntekter og kostnader eller til virkelig verdi over resultatet, avhengig av hvordan de styres og hvilke kontraktuelle kontantstrømegenskaper de har. IFRS 9 introduserer et nytt krav i forbindelse med finansielle forpliktelser øremerket til virkelig verdi, hvor endringer i virkelig verdi som kan henføres til forpliktelsens kredittrisiko presenteres i andre inntekter og kostnader heller enn i resultatet. Ifølge gjeldende regler, skal verdifall ved kredittap bare innregnes når objektive bevis for tap eksisterer. Nedskrivninger i henhold til IFRS 9 skal måles ved hjelp av en forventet tapsmodell, i stedet for en inntrådt tapsmodell som i IAS 39. Nedskrivningsreglene i IFRS 9 vil være gjeldende for alle finansielle eiendeler målt til amortisert kost eller til virkelig verdi med endringer

i virkelig verdi innregnet i andre inntekter og kostnader. I tillegg er lånetilsagn, finansielle garantier og leasingfordringer innenfor rammen av standarden. Målingen av avsetning for forventet tap på finansielle eiendeler avhenger av om kredittrisikoen siden førstegangsinnregning har økt betydelig. Ved førstegangsinnregning, og hvis kredittrisikoen ikke har økt betydelig, bør avsetningen tilsvare 12 måneders forventet tap. Dersom kredittrisikoen har økt betydelig, bør avsetningen tilsvare livsvarig forventet kredittap. Denne totrinns tilnærmingen erstatter dagens kollektive tapsmodell. For individuelle tap er det ingen vesentlige endringer i reglene i forhold til dagens regler. I 2016 fortsatte Gjensidige Bank prosessen med å analysere behovet for endringer i bankens modeller og IT-systemer for å implementere de nye reglene for avsetning for tap ved verdifall. Arbeidet er igangsatt og forventes å fortsette i 2017. Det er foreløpig for tidlig å anslå den forventede innvirkning på konsernregnskapet. Foreløpige forventninger er at implementeringen av IFRS 9 vil kunne føre til økte avsetninger for kredittap som følge av endringen fra en inntrådt tapsmodell til en forventet tapsmodell. IFRS 9 gjelder med virkning fra 1. januar 2018.

Endringer i IFRS 4 Anvendelse av IFRS 9 Finansielle instrumenter sammen med IFRS 4 Forsikringskontrakter (2016)

IFRS 9 omhandler regnskapsføring av finansielle instrumenter og trer i kraft for regnskapsperioder som begynner på eller etter 1. januar 2018. Et forsikringsselskap kan benytte et midlertidig unntak fra IFRS 9 dersom virksomheten hovedsakelig er relatert til forsikring. Gjensidiges bankvirksomhet utgjør en vesentlig del av Gjensidiges omsetning og Gjensidige vil derfor mest sannsynlig ikke kunne benytte det midlertidige unntaket.

IFRS 15 Inntekt fra kundecontrakter (2014)

IFRS 15 omfatter alle kontrakter med kunder, men hvor blant annet forsikringskontrakter er unntatt. I den grad slike kontrakter inneholder flere tjenesteytelser eller det utføres andre tjenester som er nært knyttet til forsikringsvirksomheten, kan dette ha betydning for inntektsføringen i Gjensidiges regnskap. Ikrafttredelse av IFRS 15 er 1. januar 2018. Vår foreløpige vurdering er at tjenester utover hva som er dekket av IFRS 4 om forsikringskontrakter utgjør en uvesentlig del av inntekten. Vår foreløpige vurdering er at standarden ikke er forventet å ha en vesentlig innvirkning på Gjensidiges finansregnskap.

IFRS 16 Leieavtaler (2016)

IFRS 16 krever at alle kontrakter som tilfredsstiller definisjonen til en leieavtale skal rapporteres i leietakers balanse som rett-til-bruk eiendeler og leieforpliktelser. Tidligere klassifisering av leieavtaler som enten operasjonell eller finansiell leie er fjernet. Kortsiktige leieavtaler (mindre enn 12 måneder) og leie av eiendeler med lav verdi er unntatt fra kravene. En leietaker skal innregne rett-til-bruk eiendelene og leieforpliktelsene. Renteeffekten av diskontering av leieforpliktelsene skal presenteres separat fra avskrivningskostnaden av rett-til-bruk eiendelene. Avskrivningskostnaden vil presenteres sammen med Gjensidiges øvrige avskrivninger, mens renteeffekten av diskontering vil presenteres som en finanspost. Ikrafttredelse av IFRS 16 er 1. januar 2019. Standarden forventes å ha effekt på Gjensidiges finansregnskap, gjennom en vesentlig økning av Gjensidiges innregnede eiendeler og forpliktelser og ved potensielt å påvirke presentasjonen og periodiseringen av innregningen i resultatregnskapet.

Øvrige endringer i standarder og fortolkningsuttalelser vil, basert på våre foreløpige vurderinger med utgangspunkt i den virksomheten foretaket har per i dag, ikke ha vesentlig effekt.

Grunnlag for måling

Konsernregnskapet er utarbeidet på grunnlag av historisk kost, med unntak av følgende

- derivater måles til virkelig verdi
- finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet måles til virkelig verdi
- finansielle eiendeler tilgjengelige for salg måles til virkelig verdi
- investeringseiendommer måles til virkelig verdi

Funksjonell valuta og presentasjonsvaluta

Konsernregnskapet presenteres i norske kroner. Morselskapet og de ulike filialene og datterselskapene har henholdsvis norske, svenske og danske kroner, samt euro som funksjonell valuta. All finansiell informasjon er presentert i norske kroner, med mindre annet er angitt.

Som følge av avrundingsdifferanser kan det være at tall og prosentsatser ikke alltid lar seg summere helt nøyaktig.

Segmentrapportering

I henhold til IFRS 8 fastsettes virksomhetssegmentene basert på Gjensidiges interne organisasjonsmessige ledelsesstruktur og den interne rapporteringsstrukturen til s øverste beslutningstaker. I Gjensidige Forsikring konsern er konsernledelsen ansvarlig for å evaluere og følge opp segmentenes resultater og er definert som øverste beslutningstaker i betydningen til IFRS 8. Gjensidige rapporterer seks virksomhetssegmenter, som uavhengig følges opp av ledere som er ansvarlige for de respektive segmentene avhengig av hvilke produkter og tjenester som tilbys, distribusjons- og oppgjørskanaler, merkenavn og kunde profiler. Identifikasjonen av segmentene baseres på at det finnes ledere per segment som rapporterer direkte til konsernledelsen/konsernsjef og som er ansvarlige for segmentresultatene under deres ledelse. Basert på dette presenterer Gjensidige følgende virksomhetssegmenter

- Skadeforsikring Privat
- Skadeforsikring Næringsliv
- Skadeforsikring Norden
- Skadeforsikring Baltikum
- Pensjon og sparing
- Bank

Prinsipper for innregning og måling i Gjensidiges segmentrapportering baseres på regnskapsprinsippene etter IFRS slik de er fastsatt i konsernregnskapet.

Prisfastsetting mellom segmentene gjennomføres på armlengdes avstand.

Konsolideringsprinsipper

Datterselskaper

Datterselskaper er selskaper kontrollert av Gjensidige Forsikring. Gjensidige Forsikring kontrollerer et selskap når det er eksponert for, eller har rettigheter til variabel avkastning fra sitt engasjement i selskapet, og har mulighet til å påvirke denne avkastningen gjennom sin makt over selskapet. Datterselskapene inkluderes i konsernregnskapet fra den dagen kontroll oppnås og til den opphører. Datterselskapenes regnskapsprinsipper er endret ved behov, for å samsvare med Gjensidiges valgte prinsipper.

Tilknyttede selskaper

Tilknyttede selskaper er selskaper hvor Gjensidige har betydelig innflytelse, men ikke kontroll, over finansielle og driftsmessige prinsipper. Normalt vil dette foreligge når Gjensidige har mellom 20 og 50 prosent av stemmerettene i et annet selskap. Tilknyttede selskaper regnskapsføres ved bruk av egenkapitalmetoden og førstegangsinnregnes til anskaffelseskost. Gjensidiges investering inkluderer goodwill ved overtakelse, redusert for akkumulert tap ved verdifall. Konsernregnskapet inkluderer Gjensidiges andel av inntekter, kostnader og egenkapitalbevegelser, etter omarbeiding til Gjensidiges regnskapsprinsipper, fra det tidspunkt betydelig innflytelse ble etablert, og frem til innflytelsen opphører.

Felleskontrollert virksomhet

Som felleskontrollert virksomhet defineres selskaper hvor det foreligger kontraktsmessig avtale som gir felles kontroll sammen med en eller flere parter. Felles kontroll er den avtalte delingen av kontroll over en felleskontrollert ordning, som bare foreligger når beslutninger om relevante aktiviteter krever enstemmighet mellom de partene som deler kontrollen. En felleskontrollert virksomhet er en felleskontrollert ordning der de partene som har felles kontroll over ordningen, har rett til ordningens netto eiendeler.

Felleskontrollert virksomhet regnskapsføres ved bruk av egenkapitalmetoden og førstegangsinnregnes til anskaffelseskost. Investors andel av resultatet i foretaket som det er investert i, innregnes i investors resultat. Utdelinger som er mottatt fra et foretak som det er investert i, reduserer investeringens balanseførte verdi.

Se note 6 for ytterligere beskrivelse av Gjensidiges felleskontrollerte virksomhet.

Transaksjoner eliminert ved konsolidering

Konserninterne mellomværende og transaksjoner, samt urealiserte inntekter og kostnader fra konserninterne transaksjoner, elimineres i konsernregnskapet. Urealiserte gevinster fra transaksjoner med selskaper som regnskapsføres etter egenkapitalmetoden elimineres mot investeringen, i samsvar med Gjensidiges eierandel. Urealiserte tap elimineres på samme måte, men kun i den grad det ikke er påviste verdifall.

Virksomhetssammenslutninger

Virksomhetssammenslutninger regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden. Anskaffelseskost for virksomhetssammenslutningen måles til virkelig verdi, på dato for overtakelsen, av overtatte eiendeler, pådratte forpliktelser og egenkapitalinstrumenter utstedt av Gjensidige i bytte for kontroll av overtatte selskap, og eventuelle kostnader direkte henførbare til virksomhetssammenslutningen.

Hvis verdien, etter en revurdering av Gjensidiges andel i netto virkelig verdi av identifiserbare eiendeler, forpliktelser og betingede forpliktelser overstiger anskaffelseskostnaden ved virksomhetssammenslutningen, innregnes det overskytende umiddelbart i resultatregnskapet.

Kontantstrømoppstillingen

Kontantstrømmer fra driftsaktiviteter presenteres etter den direkte metoden, som gir opplysninger om vesentlige klasser av inn- og utbetalinger.

Innregning av inntekter og kostnader

Driftsinntekter og driftskostnader består av inntekter og kostnader i tilknytning til driften av de ulike forretningsområdene, jf. nedenfor.

Premieinntekter fra skadeforsikring

Forsikringspremier inntektsføres i takt med forsikringsperioden. Premieinntekter fra skadeforsikring omfatter forfalte bruttopremier og premier for gjenforsikring.

Forfalte bruttopremier omfatter alle beløp Gjensidige har mottatt eller har til gode for forsikringsavtaler hvor forsikringsperioden er påbegynt før periodens avslutning. Ved periodeslutt foretas en tidsavgrensning hvor forfalt premie som vedrører neste år periodiseres.

Premie for avgitt gjenforsikring reduserer forfalte bruttopremier, og periodiseres i takt med forsikringsperioden. Premie for mottatt gjenforsikring klassifiseres som forfalte bruttopremier, og periodiseres i takt med forsikringsperioden.

Premieinntekter fra pensjon

Premieinntekter fra pensjon omfatter opptjent risikopremie og administrasjonskostnader tilknyttet forsikringskontraktene.

Rente- og kredittprovisjonsinntekter fra bankdrift

Renteinntekter og rentekostnader beregnes og innregnes på grunnlag av effektiv rente-metoden. Beregningen hensyntar etableringsgebyrer og direkte marginale transaksjonskostnader som er en integrert del av den effektive renten. Inntektsføring av renter etter effektiv rente-metoden blir benyttet både for balanseposter som vurderes til amortisert kost og balanseposter

som vurderes til virkelig verdi over resultatet. Renteinntekter på nedskrevne engasjement beregnes som effektiv rente av nedskrevet verdi.

Provisjonsinntekter fra ulike kundetjenester innregnes avhengig av hvilket formål som ligger til grunn. Gebyrer innregnes som inntekt når tjenestene er levert eller når en betydelig del er utført. Gebyrer som mottas for utførte tjenester innregnes som inntekt i den perioden tjenestene ble utført. Provisjoner som mottas som betaling for visse oppgaver innregnes som inntekt når oppgaven er utført. Provisjonskostnader er transaksjonsbasert og innregnes i perioden tjenestene ble mottatt.

Erstatningskostnader

Erstatningskostnadene består av betalte bruttoerstatninger redusert med gjenforsikringsandel, i tillegg til endring i brutto erstatningsavsetning, også redusert med gjenforsikringsandel. Direkte og indirekte skadebehandlingskostnader inngår i erstatningskostnadene. Erstatningskostnadene inneholder avviklingstap/-gevinst på tidligere års avsetninger.

Driftskostnader

Driftskostnader består av lønns-, administrasjons- og salgskostnader.

Forsikringsrelaterte driftskostnader består av forsikringsrelaterte administrasjonskostnader inkludert provisjoner for mottatt gjenforsikring og salgskostnader, redusert med mottatte provisjoner for avgitt gjenforsikring og gevinstandeler.

Netto inntekter fra investeringer

Finansinntekter består av renteinntekter på finansielle investeringer, mottatt utbytte, realiserte gevinster knyttet til finansielle eiendeler, endring i virkelig verdi av finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, samt gevinster på finansielle derivater. Renteinntekter innregnes i resultatet ved bruk av effektiv rente-metoden.

Finanskostnader består av rentekostnader på lån som ikke er en del av bankdriften, realiserte tap knyttet til finansielle eiendeler, endringer i virkelig verdi av finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, verdifall på finansielle eiendeler og tap på finansielle derivater. Alle lånekostnader innregnes i resultatet ved bruk av effektiv rente-metoden.

Valuta

Transaksjoner i utenlandsk valuta

Hvert selskap i Gjensidige fastsetter sin funksjonelle valuta, og transaksjoner i enhetenes regnskap er målt i datterselskapets funksjonelle valuta.

Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til funksjonell valuta for de respektive konsernselskapene med valutakurs på transaksjonstidspunktet.

Monetære valutaposter omregnes til funksjonell valuta med valutakurs på rapporteringstidspunktet. Ikke-monetære poster i utenlandsk valuta som måles til historisk kost omregnes til funksjonell valuta med valutakurs på transaksjonstidspunktet. Ikke-monetære poster i utenlandsk valuta som måles til virkelig verdi omregnes til funksjonell valuta med valutakurs på det tidspunkt da virkelig verdi ble fastsatt.

Valutakursdifferanser knyttet til omregningen innregnes i resultatet, med unntak av differanser som oppstår ved omregning av finansielle instrumenter øremerket til sikring av nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet som tilfredsstiller kriteriene for sikringsbokføring. Disse innregnes i andre inntekter og kostnader.

Utenlandsk virksomhet

Utenlandske virksomheter som har andre funksjonelle valutaer omregnes til norske kroner ved å omregne resultatregnskapet til gjennomsnittskurser for perioden, og ved å omregne balansen til valutakurs på rapporteringstidspunktet. Valutakursdifferanser innregnes som en separat del av egenkapitalen. Ved avhendelse av den utenlandske virksomheten innregnes den akkumulerte

valutakursdifferansen som er innregnet i andre inntekter og kostnader relatert til den avhendede virksomheten, i resultatet, når gevinst eller tap ved salget innregnes.

Valutagevinst eller -tap på fordringer og gjeld mot en utenlandsk virksomhet, hvor oppgjør verken er planlagt eller sannsynlig i overskuelig fremtid, vurderes som en del av nettoinvesteringen i den utenlandske virksomheten, og innregnes i andre inntekter og kostnader.

Goodwill som oppstår ved oppkjøp av en utenlandsk virksomhet, og virkelig verdi justeringer på balanseført verdi av eiendeler og forpliktelser som oppstår ved oppkjøp av den utenlandske virksomheten, behandles som eiendeler og forpliktelser i den utenlandske virksomheten.

Materielle eiendeler

Eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr

Innregning og måling

Eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr vurderes til anskaffelseskost, fratrasket akkumulerte avskrivninger og akkumulerte tap ved verdifall. Anskaffelseskost inkluderer utgifter som er direkte henførbare til kjøp av eiendelen. Når utstyr eller vesentlige enkeltdele har ulik utnyttbar levetid, regnskapsføres de som separate komponenter.

Eierbenyttet eiendom defineres som eiendom som brukes av Gjensidige i utøvelsen av sin virksomhet. Hvis eiendommene brukes både til Gjensidiges egen bruk og som investeringseiendommer, klassifiseres eiendommene basert på faktisk bruk av eiendommene.

Etterfølgende utgifter

Etterfølgende utgifter innregnes i eiendelens balanseførte verdi hvis det er sannsynlig at de fremtidige økonomiske fordelene tilknyttet eiendelen vil tilflyte Gjensidige, og utgiften tilknyttet eiendelen kan måles pålitelig. Hvis den etterfølgende utgiften er påløpt for å erstatte en del av eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr, aktiveres kostnaden og balanseført verdi av det som erstattes fraregnes. Utgifter til reparasjoner og vedlikehold innregnes umiddelbart i resultatet når de påløper.

Avskrivning

Hver komponent av eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr avskrives lineært over estimert utnyttbar levetid. Tomter avskrives ikke. Den forventede utnyttbare levetiden for inneværende og sammenlignbare perioder er som følger

- eierbenyttet eiendom 10-50 år
- anlegg og utstyr 3-10 år

Avskrivningsmetode, forventet utnyttbar levetid og restverdi fastsettes årlig. Eiendelen nedskrives dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn balanseført verdi.

Immaterielle eiendeler

Goodwill

Goodwill som oppstår ved overtakelse av datterselskaper representerer anskaffelseskost ved overtakelsen fratrasket virkelig verdi av Gjensidiges andel av det overtatte selskapets identifiserbare eiendeler, forpliktelser og betingede forpliktelser på oppkjøpstidspunktet. Goodwill innregnes første gang til kostpris og vurderes i etterfølgende perioder til anskaffelseskost fratrasket akkumulerte tap ved verdifall.

Goodwill som oppstår ved overtakelse av datterselskaper avskrives ikke, men testes for verdifall årlig eller oftere, dersom det er indikasjoner på verdifall.

For investeringer som regnskapsføres etter egenkapitalmetoden, er balanseført verdi av goodwill inkludert i investeringens balanseførte verdi.

Andre immaterielle eiendeler

Andre immaterielle eiendeler som omfatter kundeforhold, varemerker, internt utviklet programvare samt andre immaterielle eiendeler som er anskaffet separat eller som en gruppe, vurderes til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte avskrivninger og akkumulerte tap ved verdifall. Nye immaterielle eiendeler balanseføres kun i den grad fremtidige økonomiske fordeler knyttet til eiendelen er sannsynlig og kostnad knyttet til eiendelen kan måles pålitelig.

Utviklingskostnader (både internt og eksternt generert) aktiveres bare dersom utviklingskostnaden kan måles pålitelig, produktet eller prosessen er teknisk og økonomisk mulig, det vil generere fremtidige økonomiske fordeler og Gjensidige har intensjon om og tilstrekkelige ressurser til å ferdigstille utviklingen og til å bruke eller selge eiendelen.

Avskrivning

Immaterielle eiendeler, med unntak av goodwill, avskrives lineært over forventet utnyttbar levetid, fra det tidspunkt de er tilgjengelige for bruk. Den estimerte utnyttbare levetiden for inneværende og sammenlignbare perioder er som følger

• kundeforhold	5–10 år
• varemerker	1–10 år
• internt utviklet programvare	5–8 år
• andre immaterielle eiendeler	5–10 år

Avskrivningsperiode og avskrivningsmetode revurderes årlig. Eiendelen nedskrives dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn balanseført verdi.

Verdifall på ikke-finansielle eiendeler

Indikatorer på verdifall knyttet til balanseført verdi av materielle og immaterielle eiendeler vurderes på hvert rapporteringstidspunkt. Dersom slike indikatorer eksisterer estimeres gjenvinnbart beløp for en eiendel eller en kontantstrømgenererende enhet. Indikatorer som vurderes som vesentlige for Gjensidige og som kan utløse testing for verdifall er som følger

- vesentlig resultatsvikt i forhold til historiske eller forventede fremtidige resultater
- vesentlige endringer i Gjensidiges bruk av eiendelene eller overordnet strategi for virksomheten
- vesentlige negative trender for bransjen eller økonomien
- andre eksterne eller interne indikatorer

Goodwill testes for verdifall årlig. Den årlige testingen av goodwill utføres i tredje kvartal.

Gjenvinnbart beløp er det høyeste av virkelig verdi fratrukket salgsutgifter og bruksverdi. Ved vurdering av bruksverdi neddiskonteres estimerte fremtidige kontantstrømmer til nåverdi med en markedsbasert diskonteringsrente før skatt, som reflekterer tidsverdien av penger og eiendelsspesifikk risiko. I vurderingen grupperes eiendeler i den minste identifiserbare gruppen av eiendeler som genererer inngående kontantstrømmer som i all vesentlighet er uavhengige av inngående kontantstrømmer fra andre eiendeler eller grupper av eiendeler (kontantstrømgenererende enhet). Goodwill allokteres til den kontantstrømgenererende enheten som forventes å få fordeler av virksomhetssammenslutningen.

Tap ved verdifall innregnes i resultatet dersom balanseført verdi for en eiendel eller kontantstrømgenererende enhet overstiger beregnet gjenvinnbart beløp. Ved innregning av tap ved verdifall knyttet til kontantstrømgenererende enheter reduseres først balanseført verdi av goodwill og deretter foretas en forholdsmessig fordeling på balanseført verdi av hver enkelt eiendel i den kontantstrømgenererende enheten. Tidligere innregnede tap ved verdifall for eiendeler utenom goodwill, reverseres dersom forutsetningene for tap ved verdifall ikke lenger er til stede. Tap ved verdifall reverseres kun i den utstrekning gjenvinnbart beløp ikke overstiger det som ville vært balanseført verdi på

reverseringstidspunktet dersom et tap ved verdifall ikke hadde vært innregnet.

Tap ved verdifall på goodwill reverseres ikke i etterfølgende perioder. Ved avhendelse av en kontantstrømgenererende enhet vil tilhørende goodwill inkluderes i beregningen av gevinst eller tap ved avhendelse.

Forsikringstekniske avsetninger

Avsetning for ikke opptjent bruttopremie

Avsetningen for ikke opptjent bruttopremie er en periodisering av forfalte premier. Avsetningen er relatert til de uopptjente delene av den forfalte premien. Det er ikke gjort fradrag for kostnader av noe slag før den forfalte premien er periodisert.

For forsikringer innen gruppelev i næringslivsmarkedet består avsetningen for ikke opptjent bruttopremie i tillegg av avsetning for fullt betalt dødsfallsforsikring (etter utbetaling av uførekapital).

Brutto erstatningsavsetning

Erstatningsavsetningen skal dekke forventede fremtidige erstatningsutbetalinger for skadetilfeller som på rapporteringstidspunktet er inntruffet, men ikke ferdig oppgjort. Dette inkluderer både meldte saker (RBNS – reported but not settled) og skader som er inntruffet, men ikke meldt (IBNR – incurred but not reported). Avsetningene knyttet til kjente skader er individuelt vurdert av oppgjørsapparatet, mens IBNR-avsetningene er basert på erfaringstall, hvor man tar utgangspunkt i den tiden det tar fra en skade inntreffer (skadedato) til den meldes (meldt dato). Basert på erfaringer og porteføljens utvikling utarbeides det en statistisk modell for å beregne omfanget av etteranmeldte skader. Modellens godhet måles ved å beregne avvik mellom tidligere etteranmeldte skader og etteranmeldte skader som er estimert av modellen.

Diskontering av erstatningsavsetninger gjennomføres som hovedregel ikke. For kontrakter i Danmark med annuitetsbetalinger over lang tidshorisont er diskontering foretatt. IFRS 4 tillater ulik prinsipp anvendelse innen Gjensidige på dette området.

Erstatningsavsetningen inneholder et element som skal dekke administrasjonskostnader som påløper i forbindelse med skadeoppgjør.

Tilstrekkelighetstest

Det gjennomføres en årlig tilstrekkelighetstest for å kontrollere at nivået på avsetningene er tilstrekkelige sammenlignet med Gjensidiges forpliktelser. Gjeldende estimat på fremtidige erstatningsutbetalinger for det forsikringsansvaret Gjensidige har på rapporteringstidspunktet, samt tilhørende kontantstrømmer benyttes ved utførelsen av testen. Dette omfatter både skader som er inntruffet før rapporteringstidspunktet (erstatningsavsetningen) og skader som inntreffer fra rapporteringstidspunktet til neste hovedforfall (premieavsetningen). Eventuelt avvik mellom opprinnelig avsetning og tilstrekkelighetstesten medfører avsetning for ikke avløpt risiko.

Avsetninger i livsforsikring

Forsikringstekniske avsetninger for livs- og pensjonsforsikring i Gjensidige Pensjonsforsikring er premiereserve, erstatningsavsetning og tilleggssavsetning.

De forsikringstekniske avsetningene knyttet til investeringsvalgporteføljen bestemmes av markedsverdien på de finansielle eiendelene. Investeringsvalgporteføljen er ikke utsatt for investeringsrisiko relatert til kundemidlene, da det ikke garanteres noen avkastning overfor kundene. I tillegg kommer en portefølje med fripoliser som har en gjennomsnittlig årlig avkastningsgaranti på 3,5 prosent på eiendelene.

Gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelse i skadeforsikring

Gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser i skadeforsikring klassifiseres som en eiendel i balansen. Gjenforsikringsandel av ikke opptjent bruttopremie og

gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning inkluderes i gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser i skadeforsikring. Gjenforsikringsandelen reduseres med forventet tap på krav basert på objektive bevis for verdifall.

Finansielle instrumenter

Finansielle instrumenter klassifiseres i en av følgende kategorier

- til virkelig verdi over resultatet
- tilgjengelig for salg
- investeringer som holdes til forfall
- utlån og fordringer
- finansielle derivater
- finansielle forpliktelser til amortisert kost
- finansielle forpliktelser klassifisert som egenkapital

Innregning og fraregning

Finansielle eiendeler og forpliktelser innregnes når Gjensidige blir part i instrumentets kontraktmessige vilkår. Førstegangsinnregning er til virkelig verdi, i tillegg til, for instrumenter som ikke er derivater eller måles til virkelig verdi over resultatet, transaksjonskostnader som er direkte henførbare til anskaffelsen eller utstedelsen av den finansielle eiendelen eller den finansielle forpliktelsen. Normalt vil førstegangsinnregning tilsvare transaksjonsprisen. Etter førstegangsinnregning måles instrumentene som beskrevet nedenfor.

Finansielle eiendeler fraregnes når de kontraktmessige rettighetene til kontantstrømmer fra de finansielle eiendelene utløper, eller når foretaket overfører den finansielle eiendelen i en transaksjon hvor all eller tilnærmet all risiko og fortjenestemuligheter knyttet til eierskap av eiendelen overføres.

Til virkelig verdi over resultatet

Finansielle eiendeler og forpliktelser klassifiseres som til virkelig verdi over resultatet dersom de holdes for omsetning eller øremerkes til dette ved førstegangsinnregning. Alle finansielle eiendeler og forpliktelser kan øremerkes til virkelig verdi over resultatet dersom

- klassifiseringen reduserer en mismatch i måling eller innregning som ellers ville ha oppstått som følge av ulike regler for måling av eiendeler og forpliktelser
- de finansielle eiendelene inngår i en portefølje som løpende måles og rapporteres til virkelig verdi

Gjensidige har en investeringsportefølje som er øremerket til virkelig verdi ved førstegangsinnregning, og som løpende styres og måles til virkelig verdi. Dette er i tråd med styrets godkjente risiko- og investeringsstrategi og informasjon basert på virkelig verdi rapporteres regelmessig til konsernledelsen og styret.

Bankvirksomheten har etablert en likviditetsportefølje som løpende måles og rapporteres til virkelig verdi. Banken har som mål å ha lav renterisiko og planlegger og styrer renterisikoen slik at man aggregerer fastrenteposisjoner på innlån, utlån og plasseringer i en modell, for så å benytte rentebytteavtaler til å balansere ut eventuell "restrisiko". Rentebytteavtalene regnskapsføres til virkelig verdi, og for å unngå inkonsistent måling regnskapsføres obligasjons- og sertifikatinnlån med fast rente tatt opp før 2013 som er gjenstand for rentesikring til virkelig verdi. Sikringsbokføring benyttes for nye obligasjons- og sertifikatinnlån med fast rente som er gjenstand for rentesikring.

Transaksjonsutgifter innregnes i resultatet når de påløper. Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet måles til virkelig verdi på rapporteringstidspunktet. Endringer i virkelig verdi innregnes i resultatet.

I kategorien til virkelig verdi over resultatet inngår klassene aksjer og andeler og obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning.

Tilgjengelig for salg

Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg er ikke-derivative finansielle eiendeler som ved førstegangsinnregning har blitt

plassert i denne kategorien, eller som ikke har blitt plassert i noen annen kategori. Etter førstegangsinnregning måles finansielle eiendeler i denne kategorien til virkelig verdi, og gevinst eller tap innregnes i andre inntekter og kostnader, med unntak av tap ved verdifall, som innregnes i resultatet.

Gjensidige har ingen finansielle instrumenter i denne kategorien.

Investeringer som holdes til forfall

Investeringer som holdes til forfall er ikke-derivative finansielle eiendeler med faste eller planlagte betalinger i tillegg til en fast forfallsdato, som en virksomhet har intensjoner om og evne til å holde til forfall med unntak av

- de som virksomheten har klassifisert som til virkelig verdi over resultatet ved førstegangsinnregning
- de som tilfredsstiller definisjonen på utlån og fordringer

Investeringer som holdes til forfall måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente-metoden, redusert med eventuelle tap ved verdifall.

I kategorien investeringer som holdes til forfall inngår klassen obligasjoner som holdes til forfall.

Utlån og fordringer

Utlån og fordringer er ikke-derivative finansielle eiendeler med faste eller planlagte betalinger. Utlån og fordringer måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente-metoden, redusert med eventuelle tap ved verdifall.

Som et skadeforebyggende tiltak er det gitt rentefrie lån til finansiering av brannvarslingsanlegg i landbruket. Lånene nedbetales gjennom å benytte den rabatt på forsikringen som innvilges ved installering av brannvarslingsanlegg.

I kategorien utlån og fordringer inngår klassene utlån, fordringer i forbindelse med direkte forretninger og gjenforsikringer, andre fordringer, forskuddsbetalte kostnader og opptjente, ikke mottatte inntekter, kontanter og kontantekvivalenter og obligasjoner klassifisert som lån og fordringer.

Finansielle derivater

Finansielle derivater benyttes i styringen av aksje-, rente- og valutaeksponeringen for å oppnå ønsket risiko og avkastning. Instrumentene benyttes både til handelsformål og for å sikre andre balanseposter. All handel av finansielle derivater foregår innenfor strengt definerte rammer.

Gjensidige bruker finansielle derivater, blant annet til å sikre valutarisiko som oppstår gjennom eierskap av utenlandske datterselskaper med annen funksjonell valuta.

Transaksjonsutgifter innregnes i resultatet når de påløper. Etter førstegangsinnregning måles derivatene til virkelig verdi og endringer i verdien innregnes i resultatet.

Sikringsbokføring benyttes på de største filialene og datterselskapene. Gevinster og tap på sikringsinstrumentet relatert til den effektive andelen av sikringen innregnes i andre inntekter og kostnader, mens eventuelle gevinster og tap relatert til den ineffektive andelen innregnes i resultatet. Dersom datterselskaper avhendes vil de akkumulerte verdiene av gevinster og tap innregnet i andre inntekter og kostnader overføres til resultatet. Der hvor sikringsbokføring ikke er implementert, medfører det en usymmetrisk behandling av sikringsobjekt og sikringsinstrument. Sikringsbokføring av de største filialene og datterselskapene ble avsluttet i andre halvår av 2015.

Det har i 2015 blitt gjennomført virkelig verdisikring for å valutasikre en fast avtale om kjøp av virksomhet. Gevinster og tap på sikringsinstrumentet regnskapsføres i resultatet, sammen med verdiendringen av den faste avtalen. Verdiendringen av den faste avtalen innregnes i goodwill når den oppkjøpte virksomheten regnskapsføres.

Banken benytter seg av virkelig verdi sikring på renterisiko. Verdiendringer på sikringsobjektet som er henførbart til den sikrede risikoen, justerer sikringsobjektets balanseførte verdi og innregnes i resultatet.

I kategorien finansielle derivater inngår klassene finansielle derivater målt til virkelig verdi over resultatet og finansielle derivater som sikringsbokføres.

Finansielle forpliktelser til amortisert kost

Finansielle forpliktelser måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente-metoden. Der hvor tidshorisonten for den finansielle forpliktelsens forfallstidspunkt er relativt kort benyttes den nominelle renten ved beregning av amortisert kost.

I kategorien finansielle forpliktelser til amortisert kost inngår klassene ansvarlig lån, innskudd fra og forpliktelser overfor kunder, rentebærende forpliktelser, andre forpliktelser, forpliktelser i forbindelse med forsikring og påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter. Rentebærende forpliktelser omfatter hovedsakelig utstedt sertifikat- og obligasjonsgjeld, samt tilbakekjøp av egne utstedte obligasjoner.

Finansielle forpliktelser klassifisert som egenkapital

Gjensidige har fondsobligasjoner som regnskapsmessig klassifiseres som egenkapital. Instrumentene er evigvarende, men hovedstolen kan tilbakebetales på gitte tidspunkt, første gang fem år etter utstedelse. Avtalevilkårene tilfredsstiller kravene i EUs CRR-/Solvency II-regelverk og instrumentene inngår i Gjensidiges ansvarlig kapital for solvensformål. Disse regulatoriske krav innebærer at Gjensidige har en ensidig rett til ikke å betale tilbake renter eller hovedstolen til investorene. Som følge av disse vilkårene tilfredsstiller ikke instrumentet kravene til forpliktelse i IAS 32 og presenteres derfor som fondsobligasjon innenfor egenkapital. Videre innebærer det at rentene ikke presenteres i finansresultatet, men som en reduksjon i annen opptjent egenkapital. Tilsvarende vil fordelene av skattefradrag for rentene isolert gi en økning i annen opptjent egenkapital og ikke presenteres som reduksjon av skattekostnad siden fordelene tilfaller aksjonærene.

Definisjon av virkelig verdi

Finansielle eiendeler og forpliktelser som innregnes til virkelig verdi har balanseført verdi lik den verdi den enkelte eiendel/forpliktelse kan omsettes for i en velordnet transaksjon mellom markedsaktører på måletidspunktet under de gjeldende markedsforhold.

Ved beregning av virkelig verdi benyttes ulike metoder og teknikker avhengig av type finansielle instrumenter og i hvilken grad de handles i aktive markeder. Instrumenter klassifiseres i sin helhet i en av tre verdsettelsesnivåer basert på det laveste nivå av verdsettelsesinformasjon som er betydningsfull for verdsettelsen av instrumentene.

Kvoterte priser i aktive markeder anses som det beste estimat på en eiendel/forpliktelses virkelige verdi. Når kvoterte priser i aktive markeder ikke er tilgjengelige, fastsettes virkelig verdi av finansielle eiendeler/forpliktelser fortrinnsvis ved hjelp av verdsettelsesmetoder som baserer seg på observerbare markedsdata. Når verken kvoterte priser i aktive markeder eller observerbare markedsdata er tilgjengelige, verdsettes finansielle eiendeler/forpliktelser ved hjelp av verdsettelsesteknikker som ikke er basert på observerbare markedsdata.

For ytterligere beskrivelse av virkelig verdi, se note 8.

Definisjon av amortisert kost

Etter førstegangsinnregning måles investeringer som holdes til forfall, utlån og fordringer og finansielle forpliktelser som ikke måles til virkelig verdi til amortisert kost ved bruk av effektiv rente-metoden. Ved beregning av effektiv rente estimeres fremtidige kontantstrømmer, og alle kontraktsmessige vilkår ved det finansielle instrumentet tas i betraktning. Honorarer betalt eller mottatt mellom partene i kontrakten og transaksjonskostnader som kan henføres direkte til transaksjonen, inngår som en integrert komponent ved fastsettelsen av den effektive renten.

Verdifall på finansielle eiendeler

Utlån, fordringer og investeringer som holdes til forfall

For finansielle eiendeler som ikke måles til virkelig verdi vurderes det på rapporteringstidspunktet om det foreligger objektive bevis for at det har vært en reduksjon i den virkelige verdien av en finansiell eiendel eller gruppe av eiendeler. Objektive bevis kan være informasjon om betalingsanmerkninger, mislighold, utsteder eller låntaker i finansielle vanskeligheter, konkurs eller observerbare data som indikerer at det er en målbar reduksjon i fremtidige kontantstrømmer fra en gruppe finansielle eiendeler, selv om reduksjonen ennå ikke kan knyttes til en individuell finansiell eiendel i gruppen av eiendeler.

Det vurderes først om det eksisterer objektive bevis på verdifall på finansielle eiendeler som individuelt sett er vesentlige. Finansielle eiendeler som ikke er individuelt vesentlige eller som vurderes individuelt, men som ikke er utsatt for verdifall, vurderes gruppevis med hensyn til verdifall. Eiendeler med likeartede kredittrisikokarakteristikk grupperes sammen.

Dersom det foreligger objektive bevis for at en eiendel er utsatt for verdifall, beregnes tap ved verdifall til forskjellen mellom eiendelens balanseførte verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer diskontert med den opprinnelige effektive renten.

Tap ved verdifall reverseres dersom reverseringen objektivt kan knyttes til en hendelse som finner sted etter at tapet ble innregnet.

Tilgjengelig for salg

For finansielle eiendeler tilgjengelig for salg foretas en vurdering av hvorvidt eiendelene er utsatt for tap ved verdifall hvert kvartal.

Dersom en reduksjon i virkelig verdi av en eiendel klassifisert som tilgjengelig for salg, sammenlignet med anskaffelseskost, er vesentlig eller har vart mer enn ni måneder, blir akkumulerte tap ved verdifall, målt til forskjellen mellom anskaffelseskost og nåværende virkelig verdi, fratrasket tap ved verdifall på den finansielle eiendelen som tidligere har blitt innregnet i resultatet, fjernet fra egenkapitalen og innregnet i resultatet selv om den finansielle eiendelen ikke har blitt fraregnet.

Tap ved verdifall som er innregnet i resultatet reverseres ikke i resultatet, men i andre inntekter og kostnader.

Utbytte

Utbytte fra investeringer innregnes når Gjensidige har en ubetinget rett til å motta utbyttet. Foreslått utbytte innregnes som en forpliktelse fra det tidspunkt generalforsamlingen vedtar utbytteutdelingen.

Avsetninger

Avsetninger innregnes når Gjensidige har en lovmessig eller underforstått plikt som et resultat av en tidligere hendelse, det er sannsynlig at dette vil medføre en utbetaling eller overføring av andre eiendeler for å gjøre opp forpliktelsen, og forpliktelsen kan måles pålitelig.

Betingede eiendeler opplyses om i note dersom en tilførsel av økonomiske fordeler er sannsynlig. En betinget forpliktelse opplyses om i note med mindre det er lite sannsynlig at den medfører en utgående kapitalstrøm.

Restrukturering

Avsetning for restrukturering innregnes når Gjensidige har godkjent en detaljert og formell restruktureringsplan, og omstruktureringen er påbegynt eller er kunngjort. Avsetninger foretas ikke for fremtidige kostnader i tilknytning til driften.

Pensjoner

Gjensidige har både innskuddsbaserte og ytelsesbaserte pensjonsordninger for sine ansatte. Den ytelsesbaserte pensjonsordningen er lagt i en egen pensjonskasse og er lukket for nyansatte.

Den innskuddsbaserte pensjonsordningen er en ordning hvor Gjensidige betaler faste innskudd til et fond eller en pensjonskasse, og hvor det ikke foreligger noen juridisk eller underforstått forpliktelse til å betale ytterligere innskudd. Pliktige innskudd innregnes som personalkostnader i resultatet når de påløper.

Den ytelsesbaserte pensjonsordningen er en ordning som gir de ansatte kontraktmessige rettigheter til fremtidige pensjonsytelser. Pensjonsforpliktelser beregnes basert på en lineær opptjening og benytter forutsetninger om antall opptjeningsår, diskonteringsrente, fremtidig avkastning på pensjonsmidler, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden, samt aktuarielle forutsetninger for dødelighet, frivillig avgang med mer.

Pensjonsmidler måles til virkelig verdi, og reduserer pensjonsforpliktelser i balansen. Eventuell overfinansiering balanseføres i den grad det er sannsynlig at overfinansieringen kan utnyttes. En overfinansiering i en sikret ordning kan ikke motregnes mot en underfinansiering i en usikret ordning.

Alle aktuarielle gevinster og tap relatert til den ytelsesbaserte pensjonsordningen innregnes i andre inntekter og kostnader.

Aksjebasert betaling

Virkelig verdi på tildelingstidspunktet for aksjebasert betalingsordninger tildelt de ansatte innregnes som personalkostnad, med en tilsvarende økning i egenkapital. Aksjebaserte betalingsordninger som innvinnes umiddelbart innregnes på tildelingstidspunktet. Innvinningsbetingelser tas i betraktning ved å justere antallet aksjer som blir inkludert i målingen av transaksjonsbeløpet, slik at det beløpet som til slutt innregnes skal være basert på antallet aksjer som til slutt innvinnes. Ikke-innvinningsbetingelser reflekteres ved måling av virkelig verdi og det foretas ingen justering av innregnet beløp ved faktisk manglende oppfyllelse av slike betingelser.

Aksjebaserte betalingstransaksjoner der Gjensidige mottar varer eller tjenester som vederlag for Gjensidiges egne egenkapitalinstrumenter innregnes som aksjebaserte betalingstransaksjoner med oppgjør i egenkapital, uavhengig av hvordan Gjensidige har anskaffet egenkapitalinstrumentene. Aksjebaserte betalingsordninger som gjøres opp av en av aksjonærene i konsernspissen innregnes også som en aksjebasert betalingstransaksjon med oppgjør i egenkapital.

Se note 25 for ytterligere beskrivelse av Gjensidiges aksjebaserte betalingsordninger.

Skatt

Skattekostnad består av summen av periodeskatt og utsatt skatt.

Periodeskatt

Periodeskatt er betalbar skatt på skattepliktig inntekt for året, basert på skattesatser som var vedtatt eller i hovedsak vedtatt på rapporteringstidspunktet, og eventuelle endringer i beregnet periodeskatt for tidligere år.

Utsatt skatt

Utsatt skatt beregnes på bakgrunn av forskjeller mellom balanseførte verdier og skattemessige verdier av eiendeler og forpliktelser på rapporteringstidspunktet. Forpliktelser ved utsatt skatt innregnes for alle skatteøkende midlertidige forskjeller. Eiendeler ved utsatt skatt innregnes for alle skattereduserende midlertidige forskjeller i den grad det er sannsynlig at det oppstår fremtidige skattepliktige inntekter som de skattereduserende midlertidige forskjellene kan utnyttes mot. Dersom utsatt skatt oppstår i forbindelse med førstegangsinnregning av en forpliktelse eller eiendel overtatt i en transaksjon som ikke er en virksomhetssammenslutning, og den ikke påvirker det finansielle eller skattepliktige resultatet på transaksjonstidspunktet, blir den ikke innregnet.

Forpliktelser ved utsatt skatt innregnes for midlertidige forskjeller som følge av investeringer i datterselskaper og tilknyttede selskaper, unntatt i de tilfeller hvor Gjensidige er i stand til å kontrollere reversering av midlertidige forskjeller, og det er sannsynlig at den midlertidige forskjellen ikke vil reverseres i overskuelig fremtid. Eiendeler ved utsatt skatt som oppstår fra skattereduserende midlertidige forskjeller ved slike investeringer innregnes kun i den grad det er sannsynlig at det vil være tilstrekkelig skattepliktig inntekt til å utnytte fordelene av den midlertidige forskjellen, og de er forventet å reversere i overskuelig fremtid.

Periodeskatt og utsatt skatt

Periodeskatt og utsatt skatt innregnes som kostnad eller inntekt i resultatregnskapet, med unntak av utsatt skatt på poster som er innregnet i andre inntekter og kostnader, hvor skatten da innregnes i andre inntekter og kostnader, eller i de tilfeller hvor den oppstår som følge av en virksomhetssammenslutning. Ved virksomhetssammenslutninger beregnes utsatt skatt på differansen mellom virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser overtatt i virksomhetssammenslutning og deres balanseførte verdi. Goodwill innregnes netto uten avsetning for utsatt skatt.

Transaksjoner med nærstående parter

Konserninterne mellomværende og transaksjoner elimineres ved utarbeidelse av det konsoliderte regnskapet.

Leverandør av konserninterne tjenester, som ikke er forutsatt å være kjerneaktiviteter, vil som hovedregel allokere alle sine kostnader basert på en kostnadsbidragsordning som beskrevet i kapittel 8 i OECD retningslinjene og på basis av paragraf 13-1 i den norske skatteloven.

Identifiserte funksjoner som kategoriseres som kjerneaktiviteter prises med et fortjenestepåslag eller alternativt markedspris dersom identifiserbare, sammenlignbare priser eksisterer.

Transaksjoner med samarbeidende selskaper

Brannkassene opererer som agenter på vegne av Gjensidige. For disse tjenestene betales det provisjoner. Brannkassene er også selvstendige forsikringsselskaper med brann- og naturskade på egen balanse. Gjensidige leverer støtte til denne forsikringsvirksomheten. For håndtering av dette, og for å reassurere brannkassenes forsikringsforpliktelser, mottar Gjensidige betaling basert på forretningsmessige vilkår. Det samme gjelder øvrig bistand overfor brannkassene.

Noter

1. Egenkapital

Aksjekapital

Ved utgangen av året bestod aksjekapitalen i henhold til vedtektene av 500 millioner ordinære aksjer, hver pålydende 2 kroner. Alle utstedte aksjer er fullt innbetalt.

Eierne av ordinære aksjer har utbytte- og stemmerett. Det er ingen rettigheter knyttet til beholdningen av egne aksjer.

I tusen aksjer	2016	2015
Utstedte 1. januar	500.000	500.000
Utstedte 31. desember	500.000	500.000

Egne aksjer

I kolonnen for egne aksjer i oppstillingen av endringer i egenkapital presenteres pålydende av selskapets beholdning av egne aksjer. Beløp betalt som overskrider pålydende belastes annen egenkapital slik at kostpris for egne aksjer trekkes fra i konsernets egenkapital.

Ved utgangen av året utgjorde antall egne aksjer 26.817 (68.175).

Det er totalt i 2016 kjøpt 199.200 (259.515) egne aksjer til bruk i Gjensidiges aksjebaserte betalingsordninger, til en snittkurs på 141,75 kroner (128,51). Av disse er 169.093 (173.499) videresolgt til ansatte, til samme pris, men med rabatt i form av tilskudd, se note 25. I tillegg har det i 2016 blitt tildelt 38.728 (48.579) aksjer til ledende ansatte i godtgjørelsesordningen og 32.737 (32.841) bonusaksjer til ansatte i aksjespareordningen. Egne aksjer gjennom året er redusert med 41.358 (økt med 4.596).

Overkurs

Innbetalinger ut over pålydende per aksje allokteres til overkurs.

Annen innskutt egenkapital

Annen innskutt egenkapital består av lønnskostnad som er innregnet i resultatregnskapet som følge av aksjekjøpsprogram for ansatte.

Fondsobligasjoner

Fondsobligasjoner består av evigvarende hybridkapitalinstrument i Gjensidige Bank ASA og Gjensidige Forsikring ASA, klassifisert som egenkapital. I forbindelse med utstedelsene i 2016 og 2015 ble transaksjonskostnader på henholdsvis 3,2 millioner kroner og 1,8 millioner kroner regnskapsført som fradrag i egenkapitalen.

Valutakursdifferanser

Valutakursdifferanser består av valutakursdifferanser som oppstår ved omregning av utenlandske datterselskaper og filialer, samt fra omregning av forpliktelser som sikrer selskapets nettoinvestering i utenlandske datterselskaper og filialer.

Ny måling av netto ytelsesbasert pensjonsforpliktelse/-eiendel

Ny måling av netto ytelsesbasert pensjonsforpliktelse/-eiendel består av avkastning på pensjonsmidler ut over renteinntekt samt gevinster/tap som oppstår ved endring av de aktuarielle forutsetninger som benyttes ved beregning av pensjonsforpliktelse.

Annen opptjent egenkapital

Annen opptjent egenkapital består av årets og tidligere års resultat og inkluderer også avsetninger til pliktige fond (naturskadefond, garantiordning).

Naturskadekapital

Driftsresultat fra den obligatoriske naturskadeforsikringen skal reguleres mot naturskadekapitalen. Naturskadekapitalen kan bare benyttes til erstatninger etter naturskader. Med naturskade forstås skade som direkte skyldes naturulykke, så som skred, storm, flom, stormflo, jordskjelv eller vulkanutbrudd.

Garantiordningen

Avsetning til garantiordning skal gi sikkerhet for at forsikringstakerne etter direkte skadeforsikringsavtaler avsluttet i Norge mottar riktig oppfyllelse av forsikringskrav som følger av avtalen.

Utbytte

Foreslått og vedtatt utbytte per ordinær aksje

Millioner kroner	2016	2015
Per 31. desember		
6,80 kroner (6,40) basert på årets resultat ¹	3.400,0	3.200,0
4,00 kroner (2,00) basert på utdeling av overskuddskapital	2.000,0	1.000,0

¹ Foreslått utbytte for 2016 er ikke innregnet på rapporteringstidspunktet, og det har heller ingen skattemessige konsekvenser.

2. Bruk av estimater

Utarbeidelsen av regnskapet i samsvar med IFRS og anvendelse av de valgte regnskapsprinsipper innebærer at ledelsen må foreta vurderinger, utarbeide estimater og anvende forutsetninger som påvirker balanseført verdi av eiendeler og forpliktelser, inntekter og kostnader. Estimaten og de tilhørende forutsetningene er basert på historisk erfaring og andre faktorer som er vurdert å være forsvarlige basert på de underliggende forholdene. Faktiske tall kan avvike fra disse estimatene. Estimaten og de tilhørende forutsetninger blir gjennomgått regelmessig. Endringer i regnskapsmessige estimater innregnes i den perioden estimatene endres hvis endringen kun påvirker denne perioden, eller både i den perioden estimatene endres og i fremtidige perioder hvis endringene påvirker både eksisterende og fremtidige perioder.

Nedenfor omtales de regnskapsprinsippene som benyttes av Gjensidige hvor vurderinger, estimater og forutsetninger kan avvike vesentlig fra de faktiske resultatene.

Anlegg og utstyr, eierbenyttet eiendom og immaterielle eiendeler

Anlegg og utstyr, eierbenyttet eiendom og immaterielle eiendeler vurderes årlig for å sikre at avskrivningsmetoden og avskrivningsperioden som brukes er i samsvar med utnyttbar levetid. Tilsvarende gjelder for utrangeringsverdi. Dersom det foreligger indikasjoner på verdifall estimeres eiendelens gjenvinnbare beløp.

Goodwill testes årlig for verdifall, eller oftere dersom det er indikasjoner på verdifall. Testingen for verdifall innebærer å fastsette gjenvinnbart beløp for den kontantstrømgenererende enheten. Normalt fastsettes gjenvinnbart beløp ved bruk av budsjetterte kontantstrømmer basert på forretningsplaner. Forretningsplanene bygger på tidligere erfaringer samt forventet markedsutvikling. Se note 5 og 7.

Finansielle eiendeler og forpliktelser

Virkelig verdi på finansielle eiendeler og forpliktelser som ikke handles i et aktivt marked (for eksempel unoterte aksjer) fastsettes ved hjelp av allment aksepterte verdsettelsesmetoder. Disse verdsettelsesmetodene er i hovedsak basert på markedsforholdene på rapporteringstidspunktet. Se note 8.

Utlån og fordringer

For finansielle eiendeler som ikke er innregnet til virkelig verdi vurderes det på rapporteringstidspunktet om det finnes objektive indikasjoner på at en finansiell eiendel eller en gruppe av finansielle eiendeler har falt i verdi. Se note 9.

Det tas først stilling til de individuelle nedskrivningene før nedskrivning på gruppe fastsettes. Dersom det foreligger objektive bevis på at et tap ved verdifall har påløpt, gjennomføres nedskrivning av det estimerte tapet. Med objektive bevis menes at det foreligger hendelser som indikerer at utlånet har verdifall. Dette kan være informasjon om betalingsanmerkninger, konkurs eller annet mislighold. Nærmere beskrivelse av bank fremkommer i note 3 i konsernregnskapet.

Forsikringsforpliktelser

Bruk av estimater ved beregning av forsikringsforpliktelser gjelder hovedsakelig erstatningsavsetninger.

Forsikringsprodukter deles i hovedsak i to hovedgrupper; bransjer med kort eller med lang avviklingstid. Med avviklingstid menes hvor lang tid det går fra et tap eller en skade inntreffer (skadedato) til tapet eller skaden er meldt og deretter utbetalt og oppgjort. Korthalede bransjer er for eksempel forsikring av bygninger, mens langhalede bransjer primært omfatter forsikring av personer. Usikkerheten i korthalede bransjer er i hovedsak knyttet til skadens størrelse.

For langhalede bransjer er risikoen forbundet med det forhold at det endelige omfanget av inntrufne skader må estimeres på bakgrunn av erfaring og empiriske data. Innen enkelte personbransjer kan det ta ti til 15 år før alle skader som er inntruffet i et kalenderår er meldt selskapet. I tillegg vil det i mange tilfeller ikke være tilstrekkelige opplysninger når skaden meldes til å foreta en korrekt avsetning. Dette kan skyldes uklarheter om årsakssammenheng og usikkerhet om skadelidtes fremtidige arbeidsevne o.l. Mange personskader prøves i rettssystemet og erstatningsnivået har over tid økt. Dette får også betydning for skader som er inntruffet i tidligere år, men som ennå ikke er avsluttet. Risikoen knyttet til avsetningene i personrelaterte bransjer er dermed påvirket av eksterne forhold. For å redusere denne risikoen foretar selskapet beregning av erstatningsansvaret etter ulike metoder og følger opp at de registrerte avsetningene knyttet til pågående erstatningssaker til enhver tid er basert på gjeldende beregningsregler. Se note 3 (i konsernregnskapet) og 13.

Pensjon

Beregning av nåverdi av pensjonsforpliktelser baseres på aktuarielle og økonomiske forutsetninger. Enhver endring i forutsetningene påvirker den beregnede forpliktelsen. Endringer i diskonteringsrenten er den forutsetningen som har størst innvirkning på verdien av pensjonsforpliktelsen. Diskonteringsrenten og andre forutsetninger gjennomgås normalt en gang i året når den aktuarielle beregningen foretas, med mindre det har vært vesentlige endringer i løpet av året. Se note 14.

Alle interne retningslinjer og krav for risikotaking er basert på overordnede konsernpolicyer og er gjenstand for styregodkjenning i hvert selskap der dette følger av lokal lovgivning.

Figur 3 – Styringssystemet er organisert med tre forsvarslinjer

Kapitalstyring

Kjernen i forsikring er overføring av risiko, og konsernet er eksponert for risiko både innen forsikrings- og investeringsvirksomheten. Identifisering, kvantifisering og styring av risiko utgjør en vesentlig del av virksomheten. Ethvert forsikringselskap må sørge for at kapitalbasen er tilstrekkelig i forhold til risikoeksponeringen. På den annen side har solvenskapital, eller egenkapital, en kostnad. Et viktig mål for kapitalstyring er å balansere disse to aspektene. Gjensidiges mål for kapitalstyring er å sikre tilstrekkelig kapitalisering i forhold til negative utfall uten at det skaper en vanskelig finansiell situasjon, samt sørge for at konsernets kapital anvendes på en mest mulig effektiv måte.

Kapitalstyringspolicy vedtatt av styret spesifiserer kravene til Gjensidiges kapital. Kapitalstyringen følges opp av en egen avdeling underlagt finansdirektør som påser at kravene gitt av styret etterleves.

Gjensidiges kapitalbehov fastsettes ut fra det strengeste av tre kriterier: Regulatorisk krav, internt risikobasert krav og ratingbasert krav. Buffere er vedtatt for styringsformål.

Kapital som holdes utover dette skal sikre finansiell fleksibilitet med tanke på organisk vekst og mindre oppkjøp som ikke finansieres ved tilbakeholdt overskudd samt bidra til å stabilisere utbytte over tid. Gjensidige har som mål å utbetale høye og stabile utbytter til sine aksjeeiere. Det er konsernets mål at minst 70 prosent av resultatet etter skatt over tid skal utbetales som utbytte. Ved fastsettelsen av størrelsen på utbytte tas det hensyn til forventet fremtidig kapitalbehov.

Konsernet har en sterk kapitalisering, uansett hvilket av de tre overnevnte kriteriene man tar utgangspunkt i.

Forsikringsvirksomheten og bankvirksomheten er underlagt kapitalkrav fra myndighetene. Alle juridiske enheter i konsernet må oppfylle regulatorisk kapitalkrav. Kapitalsituasjon for konsern og datterselskaper rapporteres til relevante tilsynsmyndigheter.

For Gjensidige konsern er gjeldende regulatorisk krav basert på standardformelen gitt i Solvens II-regelverket. Gjensidige har som mål å få godkjent en internmodell for beregning av regulatorisk kapitalkrav. Søknad om godkjenning er sendt til Finanstilsynet og en avgjørelse er ventet i 2017.

Følgende mål for solvensmargin kapital gjelder for Gjensidige-konsernet:

- Regulatorisk krav basert på standardformel: 115 -140 prosent
- Internt risikobasert krav basert på internmodell: 120 -175 prosent
- Ratingbasert krav: A-rating fra Standard & Poor's

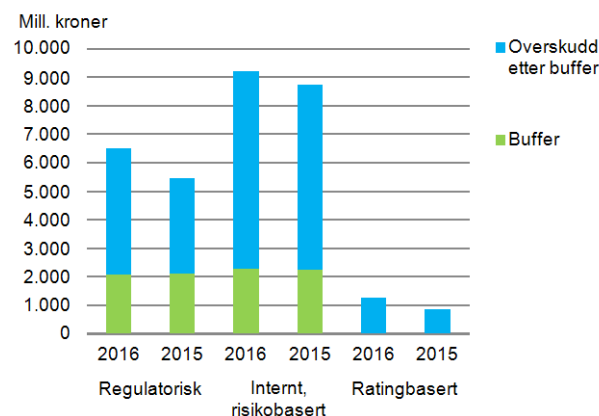
Konsernets solvensmargin ved utgangen av 2016 ble beregnet til å være:

- Regulatorisk krav basert på standardformel: 147 prosent
- Internt risikobasert krav basert på delvis internmodell: 180 prosent
- Ratingbasert krav: A-rating fra Standard & Poor's: 109 prosent

Tallene er justert for foreslått utbytte på 3,4 milliarder kroner.

Kapitalsituasjonen beregnes basert på Gjensidiges forståelse og tolkning av krav og premisser gitt i lov og forskrift.

Figur 4 – Kapitaloverskudd i konsernet fra ulike perspektiver

Merk at solvensmargin for 2015 har endret seg fra fjorårets rapport i regulatorisk perspektiv basert på standardformel og i internt risikobasert perspektiv basert på internmodell. Dette skyldes endrede prinsipper for behandling av garantiavsetning som nå behandles som en forpliktelse etter pålegg fra Finanstilsynet. I tillegg er det noen endrede prinsipper relatert til skatt hvor det beregnes skatteeffekter for forskjellen i eiendeler og forpliktelser mellom Solvens II-verdi og skattemessig verdi.

Den nødvendige kapitalen for forsikringsvirksomheten allokteres til forsikringsproduktene for å sette en mer korrekt kapitalkostnad for prissetting og lønnsomhetsvurderinger.

Regulatorisk kapitalkrav

Det regulatoriske kapitalkravet er beregnet ved bruk av standardformel i henhold til Solvens II-regler. Kapitalkravet for Gjensidige konsern er 13,9 milliarder kroner ved årsslutt. Tellende kapital er 20,4 milliarder kroner. Dette gir en solvensmargin på 147 prosent. Kapitalkravet for Gjensidige Forsikring ASA er 10,3 milliarder kroner. Tellende kapital er 18,6 milliarder kroner. Dette gir en solvensmargin på 181 prosent.

Tabell 1 - Regulatorisk solvenskapitalkrav for Gjensidige Forsikring ASA og Gjensidige konsern

Millioner kroner	Gjensidige Forsikring ASA		Gjensidige konsern	
	2016	2015	2016	2015
Tellende kapital til å dekke solvenskapitalkravet	18.625,0	18.659,7	20.377,9	19.491,4
Solvenskapitalkrav	10.262,3	10.547,6	13.879,8	14.038,0
Overskuddskapital	8.362,8	8.112,1	6.498,2	5.453,3
Solvensmargin	181,5 %	176,9 %	146,8 %	138,8 %

I tillegg til solvenskapitalkravet er det definert et absolutt minimum kapitalbehov. Sistnevnte kalles minstekapitalkrav for selskaper og minimum konsolidert solvenskapitalkrav for konsern. Hvis kapitalen faller under dette nivået vil det for selskapet eller konsernet være forbudt å fortsette virksomheten. Merk at minimum konsolidert solvenskapitalkrav gjelder for forsikringskonsern uten banksektoren.

Tabell 2 - Regulatorisk minstekapitalkrav for Gjensidige Forsikring ASA og Gjensidige konsern

Millioner kroner	Gjensidige Forsikring ASA		Gjensidige konsern	
	2016	2015	2016	2015
Tellende kapital til å dekke minstekapitalkravet / minimum konsolidert solvenskapitalkrav konsern	16.124,4	16.236,6	14.065,2	14.088,3
Minstekapitalkrav / minimum konsolidert solvenskapitalkrav konsern	4.618,0	4.726,2	5.280,5	5.015,3
Overskuddskapital	11.506,4	11.510,4	8.784,7	9.073,1
Minstekapitalkrav-margin	349,2 %	343,5 %	266,4 %	280,9 %

Tellende kapital til å møte solvenskapitalkravet er differansen mellom eiendeler og forpliktelser beregnet i henhold til Solvens II prinsipper, justert for foreslått utbytte og ansvarlig lånekapital. For Gjensidige konsern er tellende kapital og kapitalkrav fra banksektoren lagt til tellende kapital og kapitalkrav for forsikringskonsern for å komme fram til konsernets samlede kapitalsituasjon.

Tabell 3 - Tellende kapital til å dekke solvenskapitalkrav

Millioner kroner	Gjensidige Forsikring ASA		Gjensidige konsern	
	2016	2015	2016	2015
Eiendeler minus forpliktelser i henhold til Solvens II prinsipper (forsikring)	19.842,1	21.662,4	17.650,4	19.456,4
Egne aksjer	(0,1)	(0,1)	(0,1)	(0,1)
Foreslått utbytte	(3.400,0)	(4.200,0)	(3.400,0)	(4.200,0)
Ansvarlig lån (forsikring)	2.183,0	1.197,4	2.487,5	1.197,4
Basiskapital	18.625,0	18.659,7	16.737,8	16.453,6
Kapital andre finansielle sektorer			3.640,1	3.037,8
Tellende kapital til å dekke solvenskapitalkrav	18.625,0	18.659,7	20.377,9	19.491,4

De viktigste forskjellene mellom verdivurdering i henhold til Solvens II-prinsipper og regnskapsprinsipper er:

- Immaterielle eiendeler er verdsatt til null under Solvens II
- Hold-til-forfall-obligasjoner er vurdert til virkelig verdi under Solvens II, mens amortisert kost brukes for regnskapsformål
- Forsikringstekniske avsetninger er vurdert annerledes (se nedenfor for mer informasjon)
- Kundefordringer verdsettes til null i Solvens II, da kontantstrømmen relatert til disse inngår i beregningen av forsikringstekniske avsetninger (premieavsetningen)
- Garantiordningen er behandlet som en forpliktelse under Solvens II, mens det regnes som egenkapital i henhold til regnskapsprinsipper
- Ulik verdivurdering av utsatt skatt som følge av forskjellene ovenfor

Ifølge Solvens II-prinsipper er forsikringstekniske avsetninger gitt ved summen av et beste estimat og en risikomargin. For skade- og helseforsikring kan beste estimat for forsikringstekniske avsetninger deles opp i premieavsetninger og erstatningsavsetninger. Tabellene nedenfor viser de forsikringstekniske avsetningene for Gjensidige Forsikring ASA og for Gjensidige konsern i henhold til Solvens II-prinsipper og regnskapsprinsipper.

Tabell 4a - Forsikringstekniske avsetninger for Gjensidige Forsikring ASA

Millioner kroner	Gjensidige Forsikring ASA		
	Regnskap (NGAAP)	Solvens II	Forskjell
Erstatningsavsetninger for skade- og helseforsikring	30.802,6	29.844,9	(957,7)
Premieavsetninger for skade- og helseforsikring	8.642,2	1.768,2	(6.874,0)
Risikomargin		1.670,8	1.670,8
Sum forsikringstekniske avsetninger	39.444,8	33.283,8	(6.161,0)

Tabell 4b - Forsikringstekniske avsetninger for Gjensidige konsern

Millioner kroner	Gjensidige konsern		
	Regnskap (IFRS)	Solvens II	Forskjell
Erstatningsavsetninger for skade- og helseforsikring	31.357,4	30.413,2	(944,2)
Premieavsetninger for skade- og helseforsikring	9.632,8	2.095,7	(7.537,1)
Forsikringstekniske avsetninger for livsforsikring (beste estimat)	23.189,6	21.457,7	(1.731,9)
Risikomargin		2.313,9	2.313,9
Sum forsikringstekniske avsetninger	64.179,7	56.280,4	(7.899,4)

Erstatningsavsetningene for skade- og helseforsikringer er diskontert i Solvens II, mens erstatningsavsetningene (med unntak av erstatningsavsetninger for arbeidsskadeproduktet i Danmark) ikke er diskontert i regnskapstallene. Alle øvrige forutsetninger for Solvens II formål er identiske med de regnskapsmessige forutsetninger.

Premieavsetningene for skade- og helseforsikringer i Solvens II er beregnet som nåverdien av fremtidige kontantstrømmer for ikke avløpt risiko for kontrakter innen kontraktens grense. Premieavsetningene i henhold til regnskapsprinsipper tilsvarer ikke avløpt risiko av forfalt premie for kontrakter som gjelder på verdsettelsestidspunktet, hvor det ikke gjøres fradrag for eventuelle kostnader før den forfalte premien periodiseres. Den praktiske konsekvensen av denne forskjellen er i hovedsak at forventet fremtidig overskudd for kontraktene Gjensidige er ansvarlig for inkluderes som tellende kapital i Solvens II-balansen. At premieavsetningene i Solvens II er diskontert gir også en forskjell.

Forsikringstekniske avsetninger for livsforsikring er basert på en markedsverdi-tilnærming i henhold til Solvens II-prinsipper, hvor fremtidige kontantstrømmer diskonteres med Solvens II rentekurven. Dette er forskjellig fra regnskapsprinsipper hvor den garanterte renten benyttes. For forsikringer med investeringsvalg er den største forskjellen mellom Solvens II og regnskap at fremtidig fortjeneste tas høyde for ved beregning av forsikringstekniske avsetninger i henhold til Solvens II-prinsipper.

En risikomargin inkluderes i de forsikringstekniske avsetningene i henhold til Solvens II-prinsipper. Risikomargin beregnes som kostnaden ved å ha nødvendig kapital for eventuelt å avvikle virksomheten.

Merk at Solvens II rentekurver, uten volatilitetsjustering, benyttes for å beregne forsikringstekniske avsetninger. Ingen overgangsregler benyttes.

Tellende kapital er delt inn i tre kapitalgrupper i henhold til Solvens II-regelverket. Gjensidige har i hovedsak kapital i kapitalgruppe 1, som regnes for å være kapital av beste kvalitet. Av samlet tellende kapital fra kapitalgruppe 1 kommer 1.025 millioner kroner fra kapitalgruppe 1 med begrensninger. Dette er markedsverdien av obligasjon utstedt av Gjensidige Forsikring ASA (nominelt beløp 1 000 millioner kroner). For Gjensidige konsern inkluderer kapital i kapitalgruppe 1 også kapital i kapitalgruppe 1 fra banksektoren. Kapital i kapitalgruppe 1 med begrensninger fra banksektoren utgjør 298 MNOK (nominelt beløp 300 millioner kroner) og består av obligasjoner utstedt av Gjensidige Bank ASA.

Kapital i kapitalgruppe 2 for Gjensidige konsern og Gjensidige Forsikring ASA består av avsetning til naturskadekapital og

ansvarlig lånekapital. Naturskadekapital er kapital som bare kan brukes til å dekke krav etter naturskader, men som i en insolvent situasjon også kan benyttes til å dekke andre forpliktelser. Ansvarlig lånekapital består av obligasjoner utstedt av Gjensidige Forsikring ASA (nominelt beløp på 1.200 millioner kroner), Gjensidige Pensjonsforsikring AS (nominelt beløp på 300 millioner kroner) og Gjensidige Bank ASA (nominelt beløp på 450 millioner kroner). Markedsverdien av disse lånene er 1.912 millioner kroner per 31. desember 2016.

Gjensidige har ikke kapital i kapitalgruppe 3.

Detaljer om hybridkapital er spesifisert i note 21.

Tabell 5 - Tellende kapital til å dekke solvenskapitalkrav delt inn i kapitalgrupper

Millioner kroner	Gjensidige Forsikring ASA		Gjensidige konsern	
	2016	2015	2016	2015
Kapitalgruppe 1	15.200,8	15.291,3	16.199,6	15.773,2
<i>Herav; Kapitalgruppe 1 - med begrensninger, forsikring</i>	1.025,0		1.025,0	
<i>Herav; Kapitalgruppe 1 - med begrensninger, andre finansielle sektorer</i>			298,2	294,4
Kapitalgruppe 2	3.424,2	3.368,3	4.178,4	3.718,1
<i>Herav; Naturskadekapital</i>	2.266,2	2.171,0	2.266,2	2.171,0
<i>Herav; Ansvarlig lån fra forsikring</i>	1.158,0	1.197,4	1.462,5	1.197,4
<i>Herav; Ansvarlig lån fra andre finansielle sektorer</i>			449,6	349,8
Sum tellende kapital til å dekke solvenskapitalkravet	18.625,0	18.659,7	20.377,9	19.491,4

Det er restriksjoner på hvor mye kapital i kapitalgruppe 2 som kan benyttes til å dekke minstekapitalkravet. Kun 20 prosent av minstekapitalkravet kan dekkes av kapital i kapitalgruppe 2. Tellende kapital til å dekke minstekapitalkravet og minimum konsolidert solvenskapitalkrav er derfor lavere enn tellende kapital til å dekke solvenskapitalkrav.

Tabell 6 - Tellende kapital til å dekke minstekapitalkrav delt inn i kapitalgrupper

Millioner kroner	Gjensidige Forsikring ASA		Gjensidige konsern	
	2016	2015	2016	2015
Kapitalgruppe 1	15.200,8	15.291,3	13.009,1	13.085,3
<i>Herav; Kapitalgruppe 1 - med begrensninger</i>	1.025,0		1.025,0	
Kapitalgruppe 2	923,6	945,2	1.056,1	1.003,1
Sum tellende basiskapital til å dekke minstekapitalkravet / minimum konsolidert solvenskapitalkrav konsern	16.124,4	16.236,6	14.065,2	14.088,3

Solvenskapitalkravet er bygget opp for å ta høyde for ulike risikokilder. De viktigste risikoene for Gjensidige Forsikring ASA og Gjensidige konsern er skade-, helseforsikringsrisiko og markedsrisiko. Skade- og helseforsikringsrisiko er hovedsakelig knyttet til usikkerhet i forsikringsresultatet for det neste året (premierisiko), samt risikoen for at erstatningsavsetningene ikke er tilstrekkelige (reserverisiko). Motpartsrisiko og operasjonell risiko bidrar også til kapitalkravet. Det oppstår en diversifiseringsfordel siden ikke alle risikoene vil inntreffe på samme tid. Kapitalbehovet er også justert for en fremtidig skattefordel som vil oppstå dersom et økonomisk tap tilsvarende størrelsen på kapitalkravet inntreffer. Denne skattefordelen kan bare innregnes dersom det er rimelig å anta at selskapet er i stand til å fortsette med sin virksomhet etter et slikt tap.

Tabell 7 - Regulatorisk kapitalkrav

Millioner kroner	Gjensidige Forsikring ASA		Gjensidige konsern	
	2016	2015	2016	2015
Tilgjengelig kapital	18.625,0	18.659,7	20.377,9	19.491,4
Kapitalkrav for skade- og helseforsikringsrisiko	7.896,7	7.704,6	8.110,7	7.829,1
Kapitalkrav for livsforsikringsrisiko			1.323,7	944,7
Kapitalkrav for markedsrisiko	6.550,9	7.013,4	6.509,3	7.633,9
Kapitalkrav for motpartsrisiko	468,7	496,5	496,8	489,7
Diversifisering	(2.779,5)	(2.858,2)	(3.757,0)	(3.674,2)
Basis solvenskapitalkrav	12.136,8	12.356,3	12.683,5	13.223,2
Operasjonell risiko	857,9	871,8	936,9	966,1
Justeringer (risikoreduserende effekt av utsatt skatt)	(2.732,5)	(2.680,6)	(3.115,3)	(3.053,2)
Gjensidige Bank / Gjensidige Investeringsrådgivning			3.374,8	2.901,9
Sum kapitalkrav	10.262,3	10.547,6	13.879,8	14.038,0
Solvensgrad	181,5 %	176,9 %	146,8 %	138,8 %

Minstekapitalkravet for Gjensidige Forsikring ASA er 4.618,0 millioner kroner. Minstekapitalkravet skal være mellom 25 prosent og 45 prosent av solvenskapitalkravet. Minstekravet til kapital før terskelverdiene er 4.654,6 millioner kroner.

Minimum konsolidert solvenskapitalkrav for Gjensidige konsern er 5.280,5 millioner kroner.

Det regulatoriske kapitaloverskuddet for Gjensidige konsern, Gjensidige Forsikring ASA og datterselskaper er gitt i tabellen nedenfor.

Tabell 8 - Regulatorisk overskuddskapitalkrav

Millioner kroner	2016	2015
Gjensidige konsern	6.498,2	5.453,3
Gjensidige Forsikring ASA	8.362,8	8.112,1
Nykredit Forsikring A/S	198,3	211,6
ADB Gjensidige	94,9	198,2
Gjensidige Pensjonsforsikring AS	437,2	124,9
Gjensidige Bank Holding konsern	258,7	130,0

Internt risikobasert kapitalkrav

Det interne risikobaserte kravet er basert på Gjensidiges partielle internmodell. Den partielle internmodellen dekker markedsrisiko samt skade- og helseforsikringsrisiko i Norge, Sverige og Danmark. Tellende kapital beregnes også basert på Solvens II-prinsipper, men skiller seg noe fra det regulatoriske perspektivet siden risikomarginen beregnes på grunnlag av den partielle internmodellen i stedet for standardformelen.

Tabell 9 - Internt risikobasert kapitalkrav for Gjensidige konsern

Millioner kroner	2016	2015
Tilgjengelig kapital	20.670,9	19.893,0
Kapitalkrav for skade- og helseforsikringsrisiko	6.168,5	5.634,3
Kapitalkrav for livsforsikringsrisiko	1.323,7	944,7
Kapitalkrav for markedsrisiko	5.953,0	6.587,8
Kapitalkrav for motpartsrisiko	496,8	489,7
Diversifisering	(4.491,7)	(4.350,4)
Basis solvenskapitalkrav	9.450,3	9.306,2
Operasjonell risiko	936,9	966,1
Justeringer (risikoreduserende effekt av utsatt skatt)	(2.302,2)	(2.104,2)
Gjensidige Bank / Gjensidige Investeringsrådgivning	3.374,8	2.903,6
Sum kapitalkrav	11.459,7	11.071,6
Solvensgrad	180,4 %	179,7 %

Ratingbasert kapitalkrav

Ratingkravet gir det laveste kapitaloverskuddet på konsernnivå. Gjensidige Forsikring har som målsetting å ha en kredittvurdering ("financial strength rating") A fra Standard & Poor's eller tilsvarende fra et annet ratingselskap. Dette er oppfylt ved at selskapet har rating A fra Standard & Poor's (uendret siden 1999, sist oppdatert 30. juni 2016). Vurderingen er gjenstand for årlig gjennomgang. Standard & Poor's kapitalmodell benyttes som en tilnærming til kapitalkravet fra dette perspektivet, selv om andre faktorer også har betydning ved fastsettelse av ratingen for konsernet. Basert på data per 31. desember 2016 estimeres overdekningen i forhold til målsatt A-rating til 1,3 milliarder kroner.

Gjensidige Bank ASA har egen rating (A- oppdatert per 30. juni 2016), mens obligasjoner utstedt av Gjensidige Bank Boligkreditt er ratet AAA (oppdatert per 27. juli 2016).

Innføring av Solvens II-regelverket

Solvens II-regelverket trådte i kraft 1. januar 2016. Kapitalsituasjonen er beregnet basert på Gjensidiges forståelse og tolkning av krav og premisser gitt i lov og forskrift.

Videre er det fortsatt noe usikkerhet knyttet til kapitalkrav og tellende kapital under Solvens II. Av størst betydning for skadeforsikringsselskaper er skattemessig konsekvens av mulig overgang til Solvens II-prinsipper for beregning av tekniske avsetninger, samt behandling av garantiavsetning:

- Behandlingen av forsikringstekniske avsetninger ble tatt opp av Finanstilsynet i et brev av juni 2014. I august 2015 trakk Finansdepartementet høringsforslaget om skatt på forsikringstekniske avsetninger, og saken er utsatt inntil videre. Etter Gjensidiges vurdering skal ikke overgang til Solvens II medføre vesentlige endringer i skatteposisjon og det forventes at endelig regelverk vil gjenspeile dette.
- Finanstilsynet argumenterer for at garantiavsetningen skal behandles som en forpliktelse under Solvens II. Gjensidige er av den oppfatning at særnorske avsetninger som faktisk er et egenkapitalelement, må behandles som solvenskapital. Selskapet vil fortsette å arbeide for et regelverk i tråd med dette. Inntil endelig avklaring foreligger er garantiavsetningen behandlet som forpliktelse under Solvens II.

Forsikringsrisiko

Risikoen i den enkelte forsikringskontrakt er sannsynligheten for at den forsikrede hendelse inntreffer og usikkerheten med hensyn til størrelsen av det påfølgende erstatningsbeløpet. Det ligger i forsikringskontraktens natur at denne risikoen er tilfeldig og derfor må estimeres. For en portefølje av forsikringskontrakter hvor det anvendes sannsynlighetsteori ved beregning av pris og forsikringstekniske avsetninger, er den største risiko som konsernet står overfor i forbindelse med sine forsikringskontrakter at de aktuelle erstatningsbeløpene, herunder pensjonsutbetalinger, overstiger de beløp som er avsatt for forsikringsforpliktelser. Dette vil kunne oppstå hvis en økning i skadefrekvensen og/eller erstatnings- og pensjonskostnadene medfører at de faktiske erstatningskostnadene er større enn de estimerte beløpene. Forsikringshendelser inntreffer tilfeldig, og de observerte antall og erstatnings-/pensjonsbeløp vil variere fra år til år i forhold til det nivå som er beregnet ved statistiske teknikker.

Erfaring viser at jo større en portefølje av ensartede forsikringskontrakter er, desto mindre vil den relative variabiliteten omkring det forventede resultat være. Dessuten vil en mer diversifisert portefølje ha mindre sannsynlighet for påvirkning fra endringer i en delportefølje.

Ved utforming av Gjensidiges styrende dokumenter for forsikringsrisiko er det tatt sikte på spredning mellom ulike typer forsikringsrisiko samt å oppnå en tilstrekkelig stor forsikringsbestand innenfor hver kategori til å redusere fluktuasjonen i det forventede resultatet.

Konsernet har en overordnet underwritingpolicy vedtatt av styret i Gjensidige Forsikring ASA, med utfyllende retningslinjer og instruksjoner innenfor hvert av de ulike produktsegmenter, understøttet av et klart definert fullmaktsreglement.

Faktorer som kan ha negativ innvirkning på forsikringsrisiko kan være mangel på risikospredning når det gjelder risikotype og forsikringssum, geografisk plassering og art av næringsvirksomhet som forsikringen dekker. Uventet økning i inflasjonen vil også ha negativ effekt, både på skade- og pensjonsutbetalinger. Gjensidige tegner skadeforsikring i Norge, Sverige, Danmark og Baltikum. Skadeforsikring i disse landene har flere likhetstrekk. Beskrivelsen av risiko i forbindelse med forsikringsvirksomhet er, med noen få unntak, felles for konsernet. I de tilfeller der det er ulikheter av betydning, blir disse kommentert spesielt.

Skadeforsikring

Skadefrekvens og erstatningsstørrelse

Skadefrekvens og erstatningsstørrelse, gjennomsnittsskade, kan påvirkes av flere faktorer. De ulike faktorene vil være avhengige av forsikringsproduktene man betrakter.

En økning i skadefrekvens kan være sesongbetont eller skyldes mer varig påvirkning. I vintersesongen vil snø og kaldt vær føre til økning i skadefrekvens for motorvognforsikring. For forsikring av bygninger, inventar og løsøre vil vinterkulde føre til økt skadefrekvens på grunn av froste vannrør og brannskader ved økt bruk av elektrisk strøm og fyring for oppvarming av hus. Mer varige endringer i skadefrekvensnivå kan oppstå for eksempel på grunn av endret kundeatferd og nye skadetyper. En varig endring i skadefrekvensnivå vil ha stor påvirkning på lønnsomheten. Når det gjelder for eksempel motorvognforsikring i Norge, vil en endring i skadefrekvensnivå på ett prosentpoeng øke skadeprocenten med tre til fire prosentpoeng.

Størrelsen på erstatningsbeløpene påvirkes av flere faktorer. I noen forsikringsbransjer, med relativt få skader, kan storskader få stor påvirkning på erstatningskostnadene. Antall storskader viser betydelig variasjon fra et år til et annet. Dette gjelder spesielt for næringslivsmarkedet. De fleste forsikringsprodukter vil ha en underliggende utvikling i gjennomsnittlig erstatningsbeløp på grunn av inflasjon.

Faktorer som påvirker gjennomsnittsskaden, kan være utviklingen i konsumprisindeks, lønnsøkninger, sosial inflasjon og priser for deler og arbeid som kjøpes i forbindelse med erstatningsoppgjør. Når det gjelder forsikring av bygninger, vil endringer i gjennomsnittsskade påvirkes av inflasjonen og spesifikt av endring i byggekostnader.

Historisk har skadeinflasjon for bygning vært noe høyere enn konsumprisindeksen. For personforsikringer deles porteføljen i to hovedgrupper, en med fast forsikringssum og en annen del med inflasjonsregulering av erstatningsbeløpene (i Norge: G - Folketrygdens grunnbeløp). Dette gjelder for eksempel yrkesskadeforsikring. Konsernet tegner yrkesskadeforsikring i Norge og Danmark. Lovgivningen for denne forsikringsbransjen er ulik i de to landene. I Norge dekker yrkesskadeforsikring både yrkesskade og yrkessykdom, mens i Danmark dekkes yrkessykdom gjennom en offentlig ordning. Erstatningsutbetaling i Norge gjøres kun ved engangserstatning, mens i Danmark kan erstatninger utbetales både som engangsbeløp og som annuitetsutbetalinger. Annuitetsbeløpene beregnes på grunnlag av antagelser om dødelighet, rente og pensjonsalder. For personskader påvirkes også erstatningsbeløpene størrelse av domstolsavgjørelser, som kan gi økning i erstatningsnivå som er større enn den generelle inflasjonen. Dette er også en betydningsfull faktor, siden disse skadene generelt har lang oppgjørstid.

Gjensidige håndterer disse risikoene hovedsakelig gjennom tett oppfølging av utviklingen for hvert forsikringsprodukt, tegningspolitikk og aktiv skadebehandling. Den månedlige resultatoppfølgingen for hvert forsikringsprodukt består av en oversikt over både premie- og erstatningsutvikling. Hvis lønnsomheten viser en negativ utvikling, vil nødvendige tiltak bli iverksatt. Dette innebærer blant annet nødvendig premieøkning for å sikre at lønnsomheten er innenfor det nivå som er satt som tilfredsstillende.

Lønnsomhetsanalysen kan følges ytterligere på mer detaljert nivå for ulike kundegrupper og delporteføller. Tegningspolitikken tar sikte på å sikre god spredning av de risikoene som tegnes, når det gjelder risikotype og forsikret beløp, type næringsvirksomhet og geografisk plassering av risikoene. Det er klart definerte retningslinjer for hvilke forsikringsrisikoer og hvor store forsikringssummer som kan tegnes. Dette skal sikre at de rette kriterier benyttes ved risikoseleksjon og at risiko som selskapet påtar seg, er innenfor grensene for de gjeldende reassuransekontraktene.

Ved fornyelse av forsikringsavtaler kan premier, egenandeler og enkeltelementer i vilkårene endres. Videre har Gjensidige rett til å nekte utbetaling ved skadekrav som er forsikringssvindel. Selskapet har rett til å si opp forsikringsavtalen ved forsikringssvindel, og i enkelte tilfeller gir lovgivning og forsikringsvilkår selskapet rett til å si opp forsikringsavtalen hvis det foreligger særlige grunner som gjør at oppsigelse er rimelig. Har selskapet erstattet et tap, kan det kreve utbetalingen erstattet fra en eventuell ansvarlig skadevolder (regress). Tegningspolicy og retningslinjer i alle selskapene i konsernet er innenfor det vedtatte risikonivå.

Prosedyrer for behandling av skadeoppgjør inneholder også en klar strategi og rutiner for optimalisering av innkjøp av varer og tjenester. Den gjeldende saksgangen er at det skal benyttes innkjøpsavtaler for å sikre kvaliteten i erstatningene til våre kunder og redusere inflasjonsrisikoen.

Konsentrasjon av forsikringsrisiko

Gjensidige konsern sin forsikringsportefølle er fortsatt konsentrert i det norske skadeforsikringsmarkedet, med virksomhet i øvrige nordiske land og i Baltikum.

Tabell 10 – Forfalte bruttopremier per segment

Millioner kroner	Forfalte brutto-premier 2016	Prosent av total	Forfalte brutto-premier 2015	Prosent av total
Skadeforsikring Privat	8.375,9	31,2 %	8.269,1	33,0 %
Skadeforsikring Næringsliv	7.446,1	27,8 %	7.434,9	29,7 %
Skadeforsikring Norden	6.262,4	23,3 %	5.430,0	21,7 %
Skadeforsikring Baltikum	1.080,6	4,0 %	702,9	2,8 %
Pensjon og sparing	3.604,2	13,4 %	3.078,0	12,3 %
Konsernsenter-/reassuranse	53,0	0,2 %	138,7	0,6 %
Sum	26.822,2	100,0 %	25.053,6	100,0 %
Sum Gjensidige Forsikring ASA	22.118,4	82,5 %	21.251,1	84,8 %

Tabell 11a – Forfalte bruttopremier per forsikringsprodukt, Gjensidige konsern

Millioner kroner	Forfalte brutto-premier 2016	Prosent av total	Forfalte brutto-premier 2015	Prosent av total
Forsikring mot utgifter til medisinsk behandling	481,1	1,8 %	370,1	1,5 %
Forsikring mot inntektstap	1.218,4	4,5 %	1.269,5	5,1 %
Yrkesskadeforsikring	1.046,0	3,9 %	1.068,6	4,3 %
Motorvogn trafikksforsikring	2.995,6	11,2 %	3.300,9	13,2 %
Øvrig motorvognforsikring	4.526,4	16,9 %	4.128,4	16,5 %
Sjøforsikring, luftfart, transport	286,0	1,1 %	257,9	1,0 %
Brannforsikring og annen skade på eiendom	7.855,1	29,3 %	7.140,6	28,5 %
Ansvarsforsikring	648,1	2,4 %	673,4	2,7 %
Øvrig	4.161,3	15,5 %	3.766,2	15,0 %
Pensjon og sparing	3.604,2	13,4 %	3.078,0	12,3 %
Sum	26.822,2	100,0 %	25.053,6	100,0 %

Tabell 11b – Forfalte bruttopremier per forsikringsprodukt, Gjensidige Forsikring ASA

Millioner kroner	Forfalte brutto-premier 2016	Prosent av total	Forfalte brutto-premier 2015	Prosent av total
Forsikring mot utgifter til medisinsk behandling	321,2	1,5 %	283,9	1,3 %
Forsikring mot inntektstap	1.059,5	4,8 %	1.067,9	5,0 %
Yrkesskadeforsikring	1.046,0	4,7 %	1.058,7	5,0 %
Motorvogn trafikksforsikring	2.572,6	11,6 %	2.972,2	14,0 %
Øvrig motorvognforsikring	4.090,1	18,5 %	3.718,1	17,5 %
Sjøforsikring, luftfart, transport	277,8	1,3 %	254,3	1,2 %
Brannforsikring og annen skade på eiendom	8.016,9	36,2 %	6.623,7	31,2 %
Ansvarsforsikring	627,7	2,8 %	625,0	2,9 %
Øvrig	4.106,5	18,6 %	4.647,2	21,9 %
Sum	22.118,4	100,0 %	21.251,1	100,0 %

Øvrig konsentrasjonsrisiko er hovedsakelig kumulerisiko innenfor brannforsikring og yrkesskadeforsikring. Disse risikotypene vurderes ved å analysere historiske hendelser og studere den eksponerte forsikringsverdien. Eksponeringen beskyttes gjennom konsernets reassuranseprogram.

Reassuranseprogrammet for Gjensidige konsern, primært ikke-proporsjonal reassuranse, er basert på beregnet eksponering, skadehistorikk og kapitalisering. Styret fastsetter årlig rammene for konsernets reassuranseprogram. I Norge begrenses naturskadeeksponeringen gjennom Gjensidiges obligatoriske medlemskap i Norsk Naturskadepool. Forsikringsrisikoen vurderes som moderat med de reassuransedekninger konsernet har kjøpt.

Datterselskaper reassureres av Gjensidige Forsikring ASA, og deres reassuranseeksponering er inkludert i konsernets reassuranseprogram.

Kilder til usikkerhet ved estimering av fremtidige erstatningsutbetalinger

Gjensidige er ansvarlig for erstatningsutbetaling ved forsikrede hendelser som oppstår i løpet av avtaleperioden, også hvis skaden først oppdages etter utløpet av avtaleperioden, og erstatning utbetales normalt i henhold til forsikringsvilkårene på hendelsestidspunktet for skaden. Som resultat av dette vil erstatningsoppgjør kunne strekke seg over en lang tidsperiode. For skader som er rapportert, beregnes avsetning etter vurdering av skadens omfang (RBNS), og det er et element i erstatningsavsetningen som ivaretar inntrufne, men ikke rapporterte skader (IBNR).

Flere faktorer påvirker størrelsen på og tidspunktene for kontantstrømmer fra forsikringskontrakter. Disse faktorene har hovedsakelig sammenheng med egenskaper ved de ulike risikotyper som dekkes og de tilsvarende prosedyrer for

risikohåndtering. Erstatningsutbetalingene er i henhold til vilkår som er spesifisert i forsikringsavtalen. Erstatningsbeløp for personskader beregnes som nåverdien av inntektstap, rehabiliteringskostnader og andre kostnader som skadelidte vil pådra seg som følge av ulykken eller sykdommen. I de fleste tilfeller i Norge, og også i de øvrige land der Gjensidige har virksomhet, betales personskadeerstatninger i form av engangsutbetaling. Et unntak fra dette er yrkesskadeerstatningssaker i Danmark, der erstatning kan bli utbetalt som annuitetsbeløp. Beregningene i forbindelse med slike saker vil også ta hensyn til erstatningens størrelse, dødelighetsrater, antall år frem til pensjonsalder og antagelser om fremtidig sosial inflasjon. Dødelighetsrater hentes fra tabeller som er godkjent av tilsynsmyndighetene.

De beregnede erstatningskostnadene innbefatter også kostnader forbundet med erstatningsoppgjør, etter fradrag av forventede regressbeløp og andre kostnadsreduksjoner. Gjensidige gjør alle rimelige tiltak for å sikre at man har tilstrekkelig og relevant informasjon om skadeeksponeringen. På grunn av usikkerheten som er forbundet med fastsettelse av erstatningsavsetninger, er det imidlertid sannsynlig at det endelige resultatet for erstatningsbeløpenes størrelse vil bli forskjellig fra de opprinnelig beregnede erstatningsforpliktelsene. Forpliktelsene i regnskapet i forbindelse med disse kontraktene inneholder en avsetning for inntrufne, men ikke rapporterte skader (IBNR), en avsetning for rapporterte, ennå ikke utbetalte skadesaker (RBNS) og en avsetning for fremtidig risiko for løpende forsikringskontrakter på balansedagen (premieavsetning). Beløpet for personskader er påvirket av erstatningsnivået ved rettsavgjørelser, og spesielt for rettsavgjørelser som skaper presedens for erstatningsnivået for tilsvarende saker.

Forsikringsavtaler innen ansvarsforsikring kan også være eksponert for nye, ukjente skadetyper, men det er ikke gjort avsetning for slike skadetyper ved denne regnskapsavslutningen.

Beregningen av IBNR er forbundet med mer usikkerhet enn beregning av erstatningskostnader for skadesaker som allerede er rapportert (RBNS), der man har informasjon om skaden. Det kan være slik at enkelte skader ikke blir kjent for sikrede før mange år etter hendelsen som gav opphav til erstatningskravet.

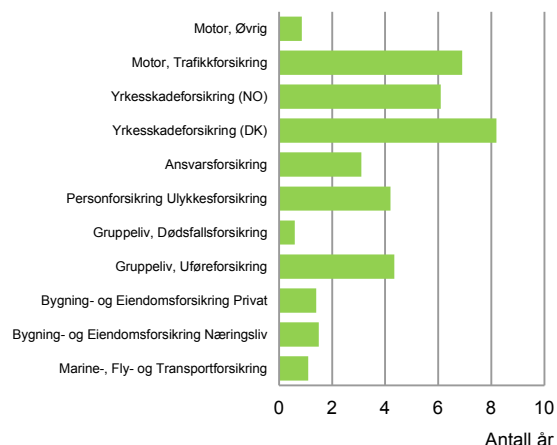
Ved beregning av avsetning for skadesaker som er rapportert til selskapet, men ennå ikke utbetalt, tar Gjensidige hensyn til informasjon fra skademelding, takstmenn, lege- og spesialistekklæringer og informasjon om oppgjørskostnader for lignende skadesaker i tidligere perioder. Oppgjørsmedarbeiderne beregner en avsetning per skadesak for alle skadesaker. Skadesaker der det erfaringsmessig er vanskelig å forutsi utviklingen, behandles separat, og det gjøres en tilleggsavsetning (for eksempel personskadesaker innen motorvognforsikring). Der det er mulig, anvender Gjensidige flere ulike teknikker for beregning av tilstrekkelig avsetningsnivå. Dette gir bedre forståelse for underliggende trender i de erfaringsstall som fremskrives. Fremskrivningsberegningene fra de ulike metodene gir også et bilde av variasjonsbredden for mulige resultater. Den best egnede estimeringsteknikken velges ved at det tas hensyn til forsikringsproduktets egenart og hvor langt utviklingen er kommet for hvert skadeinntreffelsesår. Tabellene 14a og b viser utviklingen i beregnet endelig erstatningskostnad for skader inntruffet i et gitt skadeår. Dette gir en indikasjon om hvor gode Gjensidiges estimeringsteknikker for erstatningsutbetaling er.

Forsikringskontrakter klassifiseres ofte som korthalet og langhalet risiko. Korthalet risiko karakteriseres ved at tidsperioden mellom skadetidspunkt, skaderapportering og endelig erstatningsoppgjør er kort. Langhalet risiko er det motsatte, det kan gå lang tid fra skadetidspunktet til rapportering og endelig erstatningsoppgjør. For forsikring av eiendom og motorvogn (unntatt personskadesaker) blir skadene rapportert kort tid etter at de er inntruffet, mens skader innen personforsikringer kan bli rapportert flere år etter at de inntraff, og endelig erstatningsoppgjør kan finne sted flere år etter at skaden ble meldt. IBNR-avsetningene for korthalet risiko er relativt små, mens for langhalet risiko kan IBNR-avsetningene utgjøre en stor andel av de totale erstatningsavsetningene.

Avviklingstid (gjennomsnittlig tid mellom skadetidspunkt og endelig erstatningsoppgjør) varierer sterkt mellom de ulike typer forsikringsrisiko som betraktes. Lang avviklingstid vil gjøre at

selskapet blir mer eksponert for inflasjon. Innen motorvognforsikring, materiell skade, er avviklingstiden mindre enn ett år, mens avviklingstiden for personskader innen motorvognforsikring er nesten åtte år. For forsikring av eiendom er gjennomsnittlig avviklingstid ett til to år, for yrkesskade i Norge er til sammenlikning avviklingstiden seks år. For gruppelevsforbikring er avviklingstiden svært forskjellig for forsikringstypene dødsfall- og uføredetkning. Yrkesskadeforsikring i Danmark har spesielt lang avviklingstid på grunn av at en del av erstatningene utbetales som annuiteter. For øvrige forsikringsprodukter i Gjensidiges nordiske filialer og datterselskaper er avviklingstiden på samme nivå som for tilsvarende produkter i Norge. I Baltikum er avviklingstiden vesentlig kortere på grunn av få personskadesaker.

Figur 5 – Gjennomsnittlig avviklingstid per forsikringsprodukt

Fremgangsmåte som er brukt for å ta beslutninger om forutsetninger

Risiko i forbindelse med forsikringskontrakter er sammensatt og påvirkes av en rekke faktorer som gjør at kvantitativ sensitivitetsanalyse blir komplisert.

Gjensidige anvender standard aktuarmodeller basert på statistisk informasjon.

Avsetningene i forbindelse med rapporterte skadesaker (RBNS-avsetningene) beregnes og registreres for hver enkelt skadesak i forsikringsdatasystemet av oppgjørsmedarbeiderne. Utviklingen i erstatningsavsetningene for rapporterte skader følges opp i oppgjørsvdelingene. Ved negativ utvikling blir det satt inn nødvendige tiltak.

Beregning av erstatningsavsetningene er basert på bruk av erfaringsdata der en tar utgangspunkt i hvordan erstatningskostnadene utvikler seg over tid. Dette vil omfatte utviklingen i både RBNS-avsetningene og avsetninger for etteranmeldte skader (IBNR-avsetningene). For å beregne erstatningsavsetningen bygges det opp statistiske modeller basert på erfaringsstall og informasjon om porteføljeutvikling. Modelltilpasningen måles ved å se på avviket mellom faktiske, historiske tall og de tilsvarende beløp som beregnes i modellen.

Hovedtyper av statistiske modeller som benyttes

- "Chain ladder"-metoder, der en benytter historiske data for å estimere hvor stor andel av de beregnede endelige erstatningskostnadene som er betalt, henholdsvis meldt, hittil på betraktningstidspunktet.
- "Forventet skadeprosent"-metoder (for eksempel Bornhuetter-Ferguson), der en benytter Gjensidiges forventede skadeprosent for det aktuelle forsikringsproduktet til å estimere gjenstående erstatningsutbetaling.
- Metoder der en benytter en kombinasjon av "Chain ladder" og "Forventet skadeprosent". En fordel med disse metodene er at man legger mer vekt på erfaringsdata når avviklingen av skadeåret er blitt sikrere.

Valg av beregningsmetoder vil være avhengig av forsikringsprodukt og hvor mange års skadehistorikk som er tilgjengelig. I den utstrekning disse metodene er basert på data for historisk

erstatningsutvikling blir det forutsatt at det historiske mønsteret for erstatningsutvikling vil fortsette i fremtiden. Det finnes årsaker til at dette ikke vil være tilfelle, og i de tilfeller har man tatt hensyn til dette ved å modifisere parametere som inngår i modellene.

Slike årsaker kan være

- Økonomiske trender, endringer i lovgivning, samfunnsmessig utvikling og sosial inflasjon (for eksempel endring i erstatningsnivå ved rettsavgjørelser)
- Endringer i porteføljensammensetningen for inngåtte forsikringsavtaler
- Storskaders påvirkning

IBNR-avsetninger og avsetninger for rapporterte skadesaker blir beregnet på bruttonivå, og det gjøres egne beregninger av beløp for gjenforsikringsandelen av erstatningskostnadene. Gjensidiges avgitte gjenforsikringsprogram består praktisk talt utelukkende av ikke-proporsjonal reassuranse med så høy skadegrense for egen regning at det bare blir beregnet gjenforsikringsandel av erstatningsbeløpene for relativt få, store skadesaker.

Gjensidige har en sentralisert aktuaravdeling, og aktuarene i konsernet som arbeider med forsikringstekniske avsetninger møtes regelmessig, som en del av arbeidet med å opprettholde et høyt faglig nivå. I forbindelse med Solvens II har Gjensidige opprettet en aktuarfunksjon som skal påse at forsikringstekniske avsetninger har betryggende nivå og er beregnet etter gjeldende regelverk.

Gjensidige har dessuten jevnlig prosesser der eksterne aktuarfirmaer beregner beste estimat for de forsikringstekniske avsetningene. Dette blir gjort for å få en objektiv beregning av avsetningsnivået fra utenforstående anerkjente firmaer.

Sensitivitetsanalyse – tegningsrisiko

Tegningsrisiko er risikoen for at selskapet ikke krever tilstrekkelig premie for forsikringsavtalene. Prissettingsprosessen for de ulike forsikringsproduktene innbefatter anslag for fremtidig skadefrekvens og erstatningsbeløp, basert på forsikringskonsernets egen statistikk og statistikk fra eksterne kilder. Selv om man har kriterier for tegning av forsikring som er velegnet for formålet, og premieberegningene gjøres ut fra godt statistikkgrunnlag, kan erstatningskostnadene avvike fra det forventede nivået, på grunn av storskader, naturkatastrofer etc.

Gjensidige Forsikring ASA og datterselskapene har detaljerte retningslinjer for tegning av forsikringer. For å sikre god kvalitet ved bedømmelse og beregninger i forbindelse med risiko som forsikres, defineres risikotyper og øvre grenser for forsikringssummer som kan tegnes. Dette gjøres for å sikre at en har kontroll med risikoeksponeringen i forsikringsporteføljen.

Tabell 12 nedenfor viser hvordan endringer i Combined Ratio (CR) har innvirkning på inntekter eller kostnader i årets resultat og dermed på egenkapital ved årets utgang. Beregningene ser bort fra skatt. CR er det kriteriet som oftest benyttes for å måle lønnsomhet innen skadeforsikring. Beregningene viser effekten av ett prosentpoeng endring i CR for hvert område. En økning i CR kan være en følge av økt skadefrekvens og/eller økning i erstatningsnivå, gjennomsnittsskade. For noen forsikringsprodukter kan det være en sammenheng mellom skadefrekvens og erstatningsnivå, på en slik måte at en økning i den underliggende forsikringsrisikoen kan få innvirkning både på skadefrekvens og erstatningsnivå.

Tabell 12 – Sensitivitetsanalyse forsikring

Millioner kroner	2016	2015
Endring i CR (1 %-poeng)		
Skadeforsikring Privat	82,9	81,5
Skadeforsikring Næringsliv	72,6	70,8
Skadeforsikring Norden	59,2	52,3
Skadeforsikring Baltikum	10,4	6,4
Pensjon og sparing	14,8	14,3
Konsernsenter/reassuranse	(0,6)	1,7
Sum	239,2	227,0
Sum Gjensidige Forsikring ASA	213,5	205,8
Endring i skadefrekvens (1 %-poeng)		
Skadeforsikring Privat	459,5	467,6
Skadeforsikring Næringsliv	1.080,2	1.044,5
Skadeforsikring Norden	447,7	537,1
Skadeforsikring Baltikum	55,0	10,8
Sum	2.042,4	2.060,0
Sum Gjensidige Forsikring ASA	1.987,4	2.049,2
Endring i gjennomsnittsskade (+10 %)		
Skadeforsikring Privat	503,1	490,9
Skadeforsikring Næringsliv	482,5	482,7
Skadeforsikring Norden	474,0	386,1
Skadeforsikring Baltikum	74,8	52,0
Sum	1.534,4	1.411,7
Sum Gjensidige Forsikring ASA	1.459,5	1.359,7

Endringer i porteføljens sammensetning fra et år til et annet vil påvirke utslagene av endringer i skadefrekvens og gjennomsnittsskade. Ved endringer i sammensetningen av porteføljen vil derfor effektene av endringer i skadefrekvens og gjennomsnittsskade være påvirket av hvor stor andel de ulike produkttypene utgjør av total portefølje.

Sensitivitetsanalyse – avsetningsrisiko

Beregning av forsikringstekniske avsetninger for en forsikringsportefølje innebærer at man skal finne et anslag for verdien av de fremtidige kontantstrømmer for erstatningsutbetaling, og det vil alltid være elementer av usikkerhet ved slike beregninger. Det er denne type usikkerhet som forbindes med avsetningsrisiko. Usikkerheten vil være avhengig av egenskaper ved risikotypen. Risikotyper med kort durasjon er mindre eksponert for endringer som påvirker erstatningsutbetalinger i fremtiden. Erstatningsbeløp for personskader er på den annen side svært følsomme for endringer i for eksempel inflasjon og erstatningsnivå ved rettsavgjørelser. Effekten av rettsavgjørelser tas inn i beregningene så snart de er kjent. I tilfeller der det ennå ikke foreligger rettskraftig dom, beregnes virkningen på erstatningsavsetningen ved et sannsynlighetsvektet estimat for de mulige utfall.

Inflasjonsrisiko ligger latent i de fleste forsikringsprodukter. Effekten vil variere som følge av produktenes utforming og de vilkår som gjelder ved skadeoppgjør. For langhaledede forsikringsprodukter vil effekten av ett prosentpoeng inflasjonsøkning være betydelig og være proporsjonal med gjennomsnittlig avviklingstid (målt i antall år).

Renterisiko er en vesentlig risikofaktor knyttet til erstatningsavsetningen for yrkesskadeforsikring i Danmark. Den er et uttrykk for tap/gevinst som følge av endringer i markedsrenten. Det er både rente- og inflasjonsrisiko knyttet til forpliktelsene (forsikringstekniske avsetninger). Denne risikoen er avdekket ved bruk av rente- og inflasjonsswapper.

Sensitivitetsanalysen viser hvordan inflasjonsendring på ett prosentpoeng vil få effekt på erstatningsavsetningen. Effekt av inflasjonsswapper er ikke tatt med i beregningene.

Tabell 13 – Sensitivitetsanalyse erstatningsavsetning
Endring i inflasjon (+/- 1 %-poeng)

Millioner kroner	2016	2015
Skadeforsikring Privat	289,9	312,7
Skadeforsikring Næringsliv	337,2	374,1
Skadeforsikring Norden	551,6	556,6
Skadeforsikring Baltikum	4,5	2,2
Sum	1.183,3	1.245,6
Sum Gjensidige Forsikring ASA	1.170,9	1.235,9

Tabell 14a – Analyse av erstatningsutvikling, Gjensidige konsern

Millioner kroner	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Sum
Brutto												
Beregnete erstatningskostnader												
Per utgangen av skadeåret	12.187,8	12.664,8	12.808,3	12.366,3	14.528,8	15.649,2	13.269,7	15.102,8	14.714,3	12.601,4	13.627,2	
- Ett år senere	12.047,2	12.700,3	12.884,4	12.310,9	14.398,9	15.886,2	13.225,9	14.995,8	14.346,3	12.569,9		
- To år senere	11.974,4	12.575,0	12.792,5	12.153,6	14.426,0	15.928,5	13.150,4	14.821,4	14.229,0			
- Tre år senere	11.787,5	12.515,2	12.769,5	12.161,4	14.351,8	15.749,8	12.983,6	14.628,4				
- Fire år senere	11.776,9	12.534,2	12.728,1	12.021,4	14.272,6	15.552,9	12.809,5					
- Fem år senere	11.791,2	12.457,4	12.601,3	11.961,0	14.166,2	15.434,4						
- Seks år senere	11.746,3	12.367,5	12.558,1	11.916,0	14.044,0							
- Syv år senere	11.644,7	12.329,9	12.512,6	11.779,5								
- Åtte år senere	11.607,5	12.281,7	12.426,6									
- Ni år senere	11.659,1	12.144,3										
- Ti år senere	11.477,4											
Beregnet beløp per 31.12.2016	11.477,4	12.144,3	12.426,6	11.779,5	14.044,0	15.434,4	12.809,5	14.628,4	14.229,0	12.569,9	13.627,2	
Totalt utbetalt hittil	10.556,9	11.077,8	11.189,2	10.363,1	12.600,8	13.918,2	11.125,3	12.551,4	11.987,9	9.512,2	7.291,2	122.174,0
Erstatningsavsetning	920,5	1.066,5	1.237,4	1.416,3	1.443,2	1.516,2	1.684,2	2.077,1	2.241,1	3.057,6	6.336,1	22.996,1
Erstatningsavsetning for tidligere års skader og skadebehandlingskostnader												6.737,7
Gjensidige Baltic												511,3
Sum												30.245,1
For egen regning												
Beregnete erstatningskostnader												
Per utgangen av skadeåret	12.075,9	12.396,0	12.644,3	12.337,3	14.042,4	14.724,8	13.066,4	14.371,4	14.589,5	12.601,4	13.386,9	
- Ett år senere	11.931,4	12.432,1	12.730,2	12.282,1	13.938,8	14.900,7	13.017,0	14.225,7	14.215,5	12.569,7		
- To år senere	11.816,4	12.289,4	12.643,7	12.130,5	13.964,0	14.996,5	12.956,5	14.137,2	14.102,1			
- Tre år senere	11.622,7	12.233,8	12.615,8	12.138,3	13.890,7	14.878,8	12.784,1	13.941,4				
- Fire år senere	11.606,9	12.252,7	12.574,6	11.998,8	13.810,6	14.677,9	12.605,0					
- Fem år senere	11.621,3	12.178,5	12.448,3	11.937,2	13.699,9	14.559,4						
- Seks år senere	11.579,3	12.088,6	12.403,8	11.892,3	13.577,7							
- Syv år senere	11.476,6	12.051,0	12.358,3	11.755,7								
- Åtte år senere	11.439,4	12.002,8	12.272,2									
- Ni år senere	11.493,3	11.865,4										
- Ti år senere	11.311,5											
Beregnet beløp per 31.12.2016	11.311,5	11.865,4	12.272,2	11.755,7	13.577,7	14.559,4	12.605,0	13.941,4	14.102,1	12.569,7	13.386,9	
Totalt utbetalt hittil	10.435,9	10.846,5	11.114,8	10.346,6	12.494,9	13.190,1	11.095,1	12.273,3	11.991,4	9.512,2	7.291,2	120.592,1
Erstatningsavsetning	875,6	1.018,8	1.157,5	1.409,1	1.082,8	1.369,3	1.509,8	1.668,0	2.110,7	3.057,4	6.095,7	21.354,9
Erstatningsavsetning for tidligere års skader og skadebehandlingskostnader												8.077,2
Gjensidige Baltic												511,3
Sum												29.943,4

Tabell 14b – Analyse av erstatningsutvikling, Gjensidige Forsikring ASA

Millioner kroner	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Sum
Brutto												
Beregnete erstatningskostnader												
Per utgangen av skadeåret	11.710,0	12.263,3	12.243,1	11.713,2	13.655,7	14.463,0	12.648,1	14.257,0	14.097,2	11.950,8	12.980,6	
- Ett år senere	11.585,2	12.276,6	12.343,8	11.642,3	13.571,4	14.701,4	12.652,3	14.190,7	13.728,6	11.919,1		
- To år senere	11.528,5	12.165,4	12.249,4	11.497,9	13.593,5	14.733,7	12.591,9	14.026,7	13.605,2			
- Tre år senere	11.345,2	12.105,1	12.213,9	11.500,7	13.519,4	14.558,9	12.437,0	13.848,6				
- Fire år senere	11.335,3	12.111,0	12.173,0	11.364,7	13.423,0	14.365,0	12.259,6					
- Fem år senere	11.338,9	12.030,1	12.047,0	11.298,6	13.314,0	14.244,6						
- Seks år senere	11.290,7	11.943,2	12.003,2	11.250,6	13.187,6							
- Syv år senere	11.187,7	11.903,6	11.956,4	11.109,6								
- Åtte år senere	11.149,3	11.855,2	11.869,7									
- Ni år senere	11.198,1	11.715,7										
- Ti år senere	11.019,4											
Beregnet beløp per 31.12.2016	11.019,4	11.715,7	11.869,7	11.109,6	13.187,6	14.244,6	12.259,6	13.848,6	13.605,2	11.919,1	12.980,6	
Totalt utbetalt hittil	10.099,0	10.651,8	10.636,1	9.703,0	11.754,6	12.740,7	10.583,1	11.789,7	11.405,6	8.961,1	6.913,1	115.237,8
Erstatningsavsetning	920,4	1.063,9	1.233,6	1.406,6	1.433,0	1.504,0	1.676,6	2.058,8	2.199,6	2.958,0	6.067,6	22.522,0
Erstatningsavsetning for tidligere års skader og skadebehandlingskostnader												7.196,9
Sum												29.718,9
For egen regning												
Beregnete erstatningskostnader												
Per utgangen av skadeåret	11.598,1	11.994,4	12.079,3	11.685,6	13.169,3	13.538,5	12.444,8	13.525,5	13.972,4	11.950,8	12.740,3	
- Ett år senere	11.469,4	12.008,4	12.189,8	11.614,9	13.111,2	13.715,9	12.443,4	13.420,6	13.597,8	11.918,9		
- To år senere	11.370,5	11.879,9	12.100,8	11.476,2	13.131,6	13.801,7	12.398,0	13.342,4	13.478,3			
- Tre år senere	11.180,4	11.823,6	12.060,4	11.479,2	13.058,3	13.687,9	12.237,4	13.161,5				
- Fire år senere	11.165,4	11.829,6	12.019,4	11.343,4	12.961,0	13.490,0	12.055,1					
- Fem år senere	11.169,0	11.751,3	11.893,9	11.276,3	12.847,7	13.369,7						
- Seks år senere	11.123,7	11.664,4	11.849,0	11.228,4	12.721,4							
- Syv år senere	11.019,6	11.624,7	11.802,1	11.087,3								
- Åtte år senere	10.981,3	11.576,3	11.715,3									
- Ni år senere	11.032,3	11.436,8										
- Ti år senere	10.853,6											
Beregnet beløp per 31.12.2016	10.853,6	11.436,8	11.715,3	11.087,3	12.721,4	13.369,7	12.055,1	13.161,5	13.478,3	11.918,9	12.740,3	
Totalt utbetalt hittil	9.978,0	10.420,6	10.561,7	9.688,0	11.648,8	12.012,6	10.552,9	11.511,7	11.409,1	8.961,1	6.913,1	113.657,3
Erstatningsavsetning	875,6	1.016,2	1.153,7	1.399,4	1.072,6	1.357,1	1.502,2	1.649,8	2.069,2	2.957,8	5.827,2	20.880,8
Erstatningsavsetning for tidligere års skader og skadebehandlingskostnader												8.536,3
Sum												29.417,1

Livsforsikring

Forsikringsrisiko

Gjensidige Pensjonsforsikring AS (GPF) tilbyr produkter som tjenestepensjon, inklusive etterlatte- og uføredokumenter, individuelle uføredokumenter og pensjonsspareprodukter. Disse produktene skal gi økonomisk sikring av pensjonstiden, sikre kunden eller etterlatte økonomisk ved uførhet eller død.

GPF overtar risiko fra kunden og bruker premietariffer som reflekterer risikoen for denne tjenesten. Deretter benyttes forsikringstekniske avsetningsmetoder som estimerer fremtidige forpliktelsener. Ved manglende eller begrensede data brukes forenklede modeller. Avsetning av tilstrekkelig reserve er selve kjernen i GPFs forsikringsvirksomhet. Dette er spesielt utfordrende for fripolisporteføljen der ingen ny premie kreves inn, men kun premiereserven skal dekke fremtidige krav.

Risiko for utilstrekkelig premiereserve kan komme av at utvikling i dødelighet og uførhet ikke blir som antatt, det vil si forsikringsrisiko.

Forsikringsrisiko kan deles opp slik:

- Risiko for langt liv – lavere dødelighet enn antatt
- Uførerisiko – høyere uførhet enn antatt
- Dødelighetsrisiko – høyere dødelighet enn antatt

GPF er utsatt for dødelighetsrisiko ved etterlatte- og uføredokumenter, risiko for langt liv ved alderspensjoner (med garanterte utbetalinger til en gitt alder, eventuelt livsvarig) og uførerisiko ved uføredokumenter. GPF har størst eksponering for uførerisiko, deretter følger eksponering for langt liv og dødelighet.

Det gjøres også antakelser om sannsynlighet for antall etterlatte (ektefelle, samboer, barn) og alder til etterlatte. Hvis medlemmene som dør i større grad genererer etterlatte- og uføredokumenter, samt har høyere forsikringssum enn gjennomsnittet, vil reserven være utilstrekkelig. Tid til utbetaling, sannsynlighet for utbetaling og forsikringssum er variabler som skaper et tidsspenn i utbetalingene, men som også påvirker risikoen til GPF. Under følger en beskrivelse av de produktene i GPF som i størst grad innebærer forsikringsrisiko.

GPF sin virksomhet er konsentrert rundt tjenestepensjon innen næringslivet, og dette kan være obligatorisk tjenestepensjon eller innskuddspensjon med høyere innskuddssatser, eventuelt med tilhørende uføre- og etterlatte- og uføredokumenter (tilleggsdekning). I tillegg forvalter GPF en premiereserve for fripoliser, tilbyr individuell uførepensjon og har enkelte individuelle fondspensjoner. Forsikringsrisikoen ligger hovedsakelig i tilleggsdekningene til tjenestepensjon, fripolisene og individuell uførepensjon.

Tabellene under viser antall medlemmer og kontrakter fordelt på obligatorisk tjenestepensjon og øvrig innskuddspensjon.

Tabell 15a – Antall medlemmer og kontrakter 2016

	Antall medlemmer	Antall kontrakter
Obligatorisk tjenestepensjon	64.565	8.872
Øvrig innskuddspensjon	70.437	7.373
Sum	135.002	16.245
Obligatorisk tjenestepensjon	48 %	55 %
Øvrig innskuddspensjon	52 %	45 %

Tabell 15b – Antall medlemmer og kontrakter 2015

	Antall medlemmer	Antall kontrakter
Obligatorisk tjenestepensjon	62.022	8.750
Øvrig innskuddspensjon	61.822	7.248
Sum	123.844	15.998
Obligatorisk tjenestepensjon	50 %	55 %
Øvrig innskuddspensjon	50 %	45 %

Siden de fleste tjenestepensjonskontrakter er basert på regelverket for innskuddspensjon hvor det så langt er mest vanlig med å konto utbetalinger i en ti års periode etter oppnådd pensjonsalder, har selskapet liten eksponering for "langt liv risiko" under ordinær tjenestepensjon. De fleste fripoliser som er tilflyttet selskapet har livsvarig utbetaling for alderspensjonisten og har således en risiko for langt liv.

Fra 1. januar 2014 tok GPF i bruk dødelighetstariffen «K2013»¹ ved beregning av reserve for produkter med dødelighetsrisiko og risiko for langt liv. Tariffen antar at dødeligheten utvikler seg over tid (dynamisk tariff) som betyr at de som fødes i år forventes å leve lenger enn de som ble født i fjor. K2013 antar lavere dødelighet enn tidligere grunnlag (benevnt K2005), og det er derfor nødvendig med en styrking av reserveene. Selskapet har meldt og fått godkjent en oppreserveringsplan av Finanstilsynet, hvor oppreserveringen må ferdigstilles fortløpende og innen utgangen av 2020. Store deler av årets og kommende års finansoverskudd vil bli benyttet til dette formålet. Planen er basert på at den enkelte kontrakt må oppreserveres kun med eget finansoverskudd samt at selskapene må bidra med minst 20 prosent av oppreserveringsbehovet gjennom bidrag fra egenkapitalen. GPF har meldt inn en opptrappingsplan basert på dette. Samlet bidrag er beregnet til 214 millioner kroner, og etter årssoppgjøret 2016 gjenstår det 22 millioner kroner. Utover eiers andel av finansavkastningen er det gjort anslag på at eier må bidra med 7 millioner kroner. Om lag 70 prosent av porteføljen (målt i premiereserve) er allerede ferdig oppresvert pr 1.1.2017 og vil bli underlagt ordinær overskuddstildeling med avsetning til tilleggsavsetninger, oppskrivning av ytelser og bidrag til eier.

Tjenestepensjon kan inkludere innskuddsfritak² og uføredeknning, som utsetter GPF for uførerisiko. OTP krever innskuddsfritak og en stor del av uførerisikoen er derfor knyttet til pensjonsinnskudd som er to prosent av lønn. Fripolisebestanden i GPF inneholder også en del uføredeknninger, der ytelsen opprinnelig ofte var en andel av lønn. Risikopremien for uførerisikoen er basert på en intern risikotariff utarbeidet i samarbeid med Gjensidige Forsikring ASA (GF), og er basert på både nasjonale (folketrygden) og egne erstatningstall, primært fra GF. Uføreavsetninger er styrket med 444 millioner kroner i 2016.

Dødelighetsrisikoen i tjenestepensjon ligger i etterlattedekninger, og da som ektefelle-, samboer- eller barnepensjon. Etterlattedekningene er i all hovedsak tilknyttet innskuddsbaserte alderspensjoner, der tilhørende pensjonsplan ofte overstiger den

lovpålagte innskuddsgrensen på to prosent av lønn. Det er også en eksponering mot etterlattedekninger i fripolisebestanden, men ytelsene/forsikringssummene er generelt lavere. Etterlattedekningene under tjenestepensjon har i all hovedsak en begrenset utbetalingsperiode, mens de aller fleste etterlattedekningene under fripoliser har utbetaling så lenge pensjonsmottaker lever (livsvarige).

Forsikringsrisikoen ansees per 31. desember 2016 tilfredsstillende, og usikkerheten rundt ikke meldte saker er søkt ivarettatt gjennom erstatningsavsetningene. Selskapet har en reassuranseavtale med GF som gir en tilfredsstillende dekning ved større fluktasjoner. Utveksling av fagkompetanse med GF, samt økende datamateriale gjør at man på et tidlig tidspunkt kan oppdage markante trendskifter i uføreutviklingen, både i samfunnet og i forsikringsbestanden.

De faktiske utbetalte erstatninger ved dødsfall og uførhet i 2016 utgjorde 103 millioner kroner (72 millioner kroner i 2015). Erstatningsavsetningene (IBNR) er ved utgangen av 2016 1.090 millioner kroner (864 millioner kroner i 2015) og utgjør 52 prosent (49 prosent i 2015) av de samlede avsetninger for risikodekningene. Meldte og oppgjorte erstatningssaker er nåverdi av forventede, kommende forpliktelser (premiereserven) og utgjør 1.009 millioner kroner (908 millioner kroner i 2015), eller 48 prosent (51 prosent i 2015) av de samlede avsetninger.

Utbetalte erstatninger, premieavsetninger og erstatningsavsetninger fortsetter å øke som forventet, basert på at det fortsatt er vekst i bestanden samt at antall risikoår³ også øker. Antall alderspensjonister forventes fortsatt å være lavt med små ytelser, og utbetalingene her vil enten være å konto utbetalinger fra oppspart konto på innskuddspensjon eller årlige avtalte pensjoner fra fripoliser og individuelle fondspensjoner.

Fripolisene i GPF har en årlig garantert minimumsavkastning. Det betyr at kontraktene årlig må tilføres avkastning tilsvarende grunnlagsrenten⁴. Oppspart tilleggsavsetning og/eller egenkapitalen belastes hvis avkastningen er for lav. Den gjennomsnittlige grunnlagsrenten for fripolisene i GPF er cirka 3,45 prosent. Den årlige garantien utsetter GPF for markedsrisiko. Dette behandles ytterligere i avsnittet under «Styring av finansiell risiko».

Sensitivitetsanalyse pensjonsforsikring

Gjensidige Pensjonsforsikring AS har drevet sin virksomhet siden 2006. Ettersom datagrunnlaget har vokst, har GPF justert premietarifene, og har blant annet økt risikopremiene for uførhet.

Dødelighetsrisiko

Kontraktene for tjenestepensjon er ettårige og gjør at GPF kan, ved behov, justere risikopremiene til etterlattedekninger ved hovedforfall. Meldetiden for dødsfall er relativt kort, og GPF har derfor godt datagrunnlag for å justere premietariffen. Siden porteføljen er såpass liten settes imidlertid hoveddelen av risikopremie av til erstatningsavsetning.

I tillegg er det en mindre eksponering for dødelighetsrisiko innenfor fripolisebestanden.

Opplevelsesrisiko

Den nye dødelighetstariffen K2013 er dynamisk, som gjør at selskapet setter av premieavsetningen også for fremtidig utvikling i dødelighet. Det legges derfor til grunn at dette er et solid beregningsgrunnlag.

Sensitivitetstesting av risikoen for langt liv er blant annet utført i Solvens II-beregninger, og viser et potensielt tap på cirka 135 millioner kroner (per Q4 2016) hvis dødeligheten synker med 20 prosent. Det er først og fremst fripolisebestanden som krever økt avsetning ved reduksjon av dødeligheten.

¹ K2013 baserer seg på fremskrivninger av forventet levetid utført av Statistisk Sentralbyrå (SSB). I arbeidet til SSB ble det laget tre forskjellige alternative fremskrivninger: «høy-», «mellom-» og «lavalternativet». K2013 benyttet mellomalternativet. Etter pålegg fra Finanstilsynet er det lagt til sikkerhetsmarginer med hensikt å justere for dødeligheten i forsikret bestand og deres dynamiske dødelighetsutvikling.

² Hvis et forsikret medlem blir ufør, vil dekningen innskuddsfritak sørge for innbetaling til alderspensjonsordningen (innskuddsordning) under uføreprioriden.

³ År der GPF har påtatt seg forsikringsrisiko. Første risikoår for GPF var 2006.

⁴ Høyeste tillatte diskonteringsrente som benyttes i premie- og avsetningsberegninger. Fastsettes av Finanstilsynet, og kalles ofte «Høyeste tillatte beregningsrente». Den er redusert flere ganger de siste årene, og endringene har kun vært gjeldende for nye kontrakter. Dette betyr at avsetningene for gamle (inngått før endringen) kontrakter vil kunne ha en avvikende grunnlagsrente. Gjennomsnittlig grunnlagsrente vil av samme årsak kunne avvike fra gjeldende, høyeste tillatte grunnlagsrente.

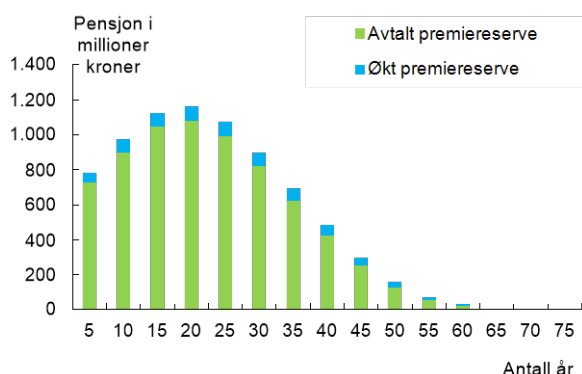
Uførerisiko

Det kan være betydelige forskjeller innad i forsikringsbestanden og dette reflekteres i premietariffen til tjenestepensjon i form av at bedrifter settes i forskjellige risikogrupper. Avsetning for uførhet er avhengig av potensiell reaktiveringssannsynlighet (sannsynlighet for at ufør medlem blir frisk og utbetaling av uførepensjon stopper), og sensitivitet rundt disse antakelsene påvirker avsetningene i høy grad.

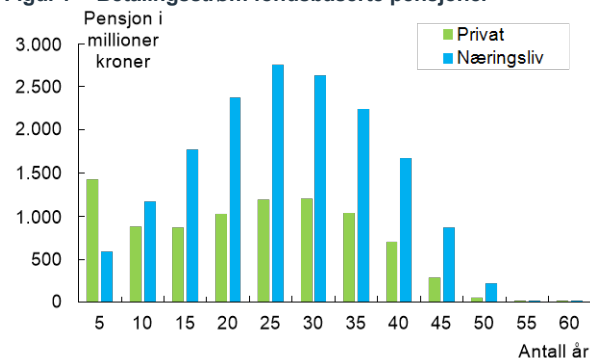
Beregninger viser at erstatningsavsetningene må økes med om lag 200 millioner kroner ved økt uføreintensitet på 35 prosent det første året, deretter 25 prosent de neste år.

Betalingsstrømmer

Figur 6 viser den samlede betalingsstrøm for de forsikringsmessige forpliktelsene selskapet har. I tillegg viser den økningen av forpliktelsene som skyldes de omtalte stressfaktorer, altså 20 prosent redusert dødelighet (økt levealder) og økt uførerisiko (35 prosent første år, deretter 25 prosent de resterende år).

Figur 6 – Betalingsstrøm før og etter "stress-scenario"

Figur 7 viser hvordan de oppsparte verdier for de fondsbaserte avtalene vil bli utbetalt de kommende år basert på en antakelse om pensjonsalder 62 år og en ti års utbetalingsperiode.

Figur 7 – Betalingsstrøm fondsbaserte pensjoner**Solvens II**

Det gjøres beregninger av forsikringsrisikoen etter standardformelen i Solvens II. Etter disse beregningene er GPF mest eksponert for risiko for tap i fremtidige inntekter som følge av fraflytning av innskuddspensjon og pensjonskapitalbevis (lapse risk). Av annen forsikringsrisiko utgjør uførerisiko den største.

Tabellen under viser fordeling av forsikringsrisiko for Gjensidige Pensjonsforsikring basert på beregninger med standardformelen.

Tabell 16 - Fordeling forsikringsrisiko Gjensidige Pensjonsforsikring

Type forsikringsrisiko	2016	2015
Dødelighetsrisiko	0,2 %	0,3 %
Opplevelsesrisiko	8,3 %	13,1 %
Uførehetsrisiko	12,3 %	7,6 %
Fraflytning/gjenkjøp	74,9 %	72,6 %
Kostnadsrisiko	4,2 %	6,3 %
Katastroferisiko	0,0 %	0,1 %
Sum	100,0 %	100,0 %

Reassuranse

Reassuranse er hovedsakelig et kapitalverktøy. Reassuranse kjøpes for å beskytte konsernets egenkapital. Konsernets etablerte modeller og metodikk for den risikobaserte beregningen av det interne kapitalbehovet benyttes ved analyse og kjøp av reassuranse. Maksimalt egenregningsnivå er styrevedtatt.

Gjensidiges reassuranseprogram består av ikke-proporsjonal reassuranse. Maksimalt egenregningsnivå per hendelse for konsernet i 2016 var 420 millioner kroner, økt fra 400 millioner kroner i 2015. På generell basis er konsernets egenregning ved en enkeltskade eller skadehendelse begrenset til 100 millioner kroner, 200 millioner kroner for naturskadehendelser. I noen bransjer vil det periodisk kjøpes reassuransedekninger som reduserer egenregningen under 100 millioner kroner. Fastsettelsen av reassuranseprogrammet er basert på analyse av porteføljeeksponering, skadehistorikk, modellsimulering og Gjensidiges kapitalisering.

Gjensidige Forsikring ASA er reassurandør for datterselskapene, og deres eksponering er tatt med i reassuranseprogrammet for konsernet. Reassuranseprogrammet for forsikring av tingskade inkluderer også de samarbeidende brannkassene.

Datterselskapenes reassuranseprogrammer er tilpasset det enkelte selskaps størrelse og kapitalisering.

I Norge er naturskadeeksponeringen ivaretatt gjennom det obligatoriske medlemskapet i Norsk Naturskadepool. Gjennom denne ordningen blir Gjensidige eksponert for sin markedsandel av summen av erstatningene i det norske markedet. Poolen kjøper, på vegne av medlemmene, et eget reassuranseprogram. I 2016 er Gjensidige, som tidligere år, reassurandør for sin markedsandel av Naturskadepoolens program. Denne eksponeringen er inkludert i konsernets reassuranseprogram. I de øvrige land der Gjensidige har virksomhet er eksponering for naturkatastrofer inkludert i de ordinære reassuransedekningene for tingskade. En skadehendelse som rammer flere av landene der Gjensidige har virksomhet, vil bli regnet som én skadehendelse i reassuransedekningene.

Styring av finansiell risiko**– skadeforsikringsvirksomheten**

Finansiell risiko er et samlebegrep for flere typer risiko i forbindelse med finansielle eiendeler og gjeld. De ulike finansielle risikotypene beskrives nærmere under. Den operasjonelle risikoen i forvaltningen overvåkes og styres. Krav til operasjonell risikostyring er beskrevet i styrevedtatt policy for investeringsvirksomheten.

Aksjekursrisiko defineres som verdifall som følge av reduserte aksjekurser. Dette gjelder tilsvarende for risiko i forbindelse med eiendomspriser. Se beløp nedenfor i stresstest og sensitivitetsanalyse. Renterisiko defineres som verdifall som følge av endring i rentenivå, og det betraktes både separat fra et rent aktivaperspektiv og i forhold til rentefølsomhet på passivasiden. Valutarisiko defineres som tapet som følge av endringer i valutakurser. Kredittrisiko defineres som tap som oppstår hvis en utsteder ikke oppfyller sine forpliktelser eller på grunn av økte risikopremier for obligasjoner med kredittrisiko. Likviditetsrisiko defineres som manglende evne til å møte betalinger ved forfall, eller ved at en må realisere investeringer til en høy kostnad for å kunne

utføre betalinger. Forsikringsvirksomheten er eksponert for disse risikotypene gjennom konsernets investeringsaktiviteter, og de styres på aggregert nivå og ivaretas gjennom policy for investeringsvirksomheten og investeringsstrategier som er utarbeidet for Gjensidige konsern, datterselskaper og vedtak i konsernets kredittkomité.

Investeringsstrategi og policyer for risikohåndtering vedtas av styret i hvert enkelt selskap, men er tett koordinert med morselskapets overordnede strategi og policyer. Hovedregelen er at aktivaallokeringen i datterselskapene innen skadeforsikring kun benyttes til å sikre forpliktelsene mot rente- og valutarisiko med overskytende midler plassert i rentepapirer med lav risiko. Eksponeringer mot markedsrisiko tas i balansen til Gjensidige Forsikring ASA. Dette gjøres for å effektivisere kapitalforvaltning og kapitalisering i konsernet.

Tabellen nedenfor viser aktivaallokeringen for forsikringsvirksomheten ved utgangen av 2016 og 2015. Aktivaallokeringen er delt i sikringsportefølje hvis hensikt er å matche forsikringstekniske forpliktelser, samt en fri portefølje som kan sees på som den investerte egenkapitalen. Den faktiske aktivaallokeringen vil variere gjennom året og følge bevegelser i markedet, taktisk allokering og risikosituasjonen.

Når det gjelder konsentrasjonsrisiko representerer investeringene i Sparebank 1 SR-Bank ASA en av de viktigste risikoene. Denne konsentrasjonen er betydelig redusert gjennom salg av aksjer i januar 2017. Videre inneholder porteføljen en vesentlig konsentrasjon av rentepapirer mot norske finansinstitusjoner, samt en eksponering mot kontoreiendommer i Oslo-området gjennom felleskontrollert virksomhet i Oslo Areal AS. Ytterligere analyse av konsentrasjonsrisiko finnes under de ulike typene markedsrisiko.

Tabell 17 – Aktivaallokering skadeforsikring

	2016		2015	
	Mill. kroner	Prosent	Mill. kroner	Prosent
<i>Sikringsportefølje</i>				
Pengemarked	5.159,5	9,6 %	6.836,6	12,0 %
Obligasjoner til amortisert kost	17.491,3	32,4 %	18.747,7	32,8 %
Omløpsobligasjoner ¹	12.417,0	23,0 %	10.454,4	18,3 %
Sikringsportefølje totalt	35.067,8	65,0 %	36.038,7	63,0 %
<i>Fri portefølje</i>				
Pengemarked	4.321,1	8,0 %	4.066,4	7,1 %
Øvrige obligasjoner ²	3.689,5	6,8 %	4.075,5	7,1 %
High Yield obligasjoner ³	1.072,2	2,0 %	2.475,9	4,3 %
Konvertible obligasjoner ⁴	1.045,3	1,9 %	1.066,4	1,9 %
Omløpsaksjer ⁵	2.870,3	5,3 %	3.250,3	5,7 %
PE-fond	1.145,7	2,1 %	1.383,7	2,4 %
Eiendom ⁶	3.072,2	5,7 %	3.188,1	5,6 %
Annet ⁷	1.673,5	3,1 %	1.628,9	2,8 %
Fri portefølje totalt	18.889,9	35,0 %	21.135,2	37,0 %
Investeringsportefølje totalt	53.957,7	100,0 %	57.173,9	100,0 %

¹ Posten inkluderer markedsverdi av rentehedgen i Danmark. Investeringer inkluderer obligasjoner med fortrinnsrett, stat- og selskapsobligasjoner, investment grade fond og lånefond med sikrede lån.

² Posten består av investment grade- og omløpsobligasjoner. Investment grade er investeringer i internasjonalt diversifiserte fond forvaltet eksternt.

³ Investeringer i internasjonalt diversifiserte fond forvaltet eksternt.

⁴ Investeringer i internasjonalt diversifiserte fond forvaltet eksternt.

⁵ Posten inkluderer investeringen i Sparebank 1 SR-Bank ASA. Øvrige investeringer er hovedsakelig investeringer i internasjonalt diversifiserte fond forvaltet eksternt. I tillegg er det derivateksponering på NOK (15,7) millioner.

⁶ Gjensidige Forsikring ASA halverte eiendomseksponeringen ved salg av 50 prosent av Oslo Areal AS i slutten av 2015. I tillegg var det en terminkontrakt på IPD indeksen som økte eiendomseksponeringen med 1,6 milliarder ut 2016, og avkastningsbytteavtaler med Gjensidige Pensjonskasse og Gjensidige Pensjonsforsikring AS som reduserer eiendomseksponeringen med totalt 200,0 millioner kroner.

⁷ Posten inkluderer valutasikring knyttet til Gjensidige Sverige og Gjensidige Danmark, samt utlån, innskutt egenkapital i Gjensidige Pensjonskasse, hedgefond og råvarer.

Utviklingen i resultatet måles kontinuerlig i forhold til de mål og risikorammer styret har satt. I den likvide delen av den frie porteføljen måles risikorammene daglig i forhold til mål satt ved Tail Value at Risk (TVaR), se tabell nedenfor. Per 31. desember 2016 ble 45,1 millioner kroner av risikokapasiteten målt ved TVaR benyttet. TVaR er et statistisk mål på forventet tap i de for eksempel 5 prosent verste utfallene (konfidensnivå) over en gitt tidsperiode. For dette formål benyttes et konfidensnivå på 95 prosent, med 1-dags horisont. Risikoutnyttelsen har fluktuert mellom om lag 40 og 65 millioner kroner gjennom året. Ved en betydelig negativ utvikling i resultatet vil rammen for plassering i risikable aktiva reduseres. Resultatutvikling og allokering opp mot risikorammene rapporteres regelmessig til ledelsen og styret.

Tabell 18 – TVaR utnyttelse av risikorammer i den likvide delen av den frie porteføljen

Millioner kroner	2016		2015	
	Risiko	Ramme	Risiko	Ramme
TVaR	45,1	100,0	62,9	75,0

Stresstesting

Regulatoriske endringer tilknyttet innføring av Solvens II regelverket fra inngangen av 2016, medførte at det ble gjort større endringer i intern stresstest for konsernet. Tidligere har stresstesten vært mot kapitaldekningskravet for Gjensidige konsern, som ble beregnet etter norske regnskapsregler. Fra 2016 er stresstesten mot standardformelen i Solvens II regelverket. Den interne stresstesten gjøres noe enklere enn i standardformelen, med det formål å vise selskapets gjenstående legale bufferkapital i et scenario der markedsforhold setter balansen under betydelig press. Stresstesten rapporteres regelmessig til styret.

Denne stresstesten basert på tall ved utgangen av året, vises nedenfor (tall for konsernet). Parameterne baseres dels på standardformelen og dels på Gjensidiges internmodell. Det gjøres en forenkling med at det ses bort fra diversifiseringseffekter. På den andre siden er det tatt hensyn til at om et verdifall som i stresstesten inntreffer, så reduseres verdifallet av at skatten reduseres og at kapitalkravet etterpå skal beregnes på en lavere balanse. Tidshorisonten er antatt å være ett kvartal.

Aksjer inkluderer private equity, hedgefond, Sparebank 1 SR-Bank ASA, og et tilsvarende verdijustert fall for aksjederivater. Renterisiko beregnes på netto renterisiko av aktiva og passiva, og inkluderer Gjensidige Pensjonsforsikring. Spreadutgangen i kredittspreadrisiko er basert på beregninger i standardformelen. Forsikringsrisiko modelleres ved hjelp av Gjensidiges internmodell, mens det for Gjensidige Bank er basert på bankens ICAAP dokument.

Generelt vil beløpene vise variasjon som følge av endringer i aktivaallokering og inntekter gjennom året. Det er vedtatt en kapitalberedskapsplan, som medfører eskalering til enten konsernsjef eller styret dersom konsernets kapitalisering (solvens) faller under vedtatt nivå.

Tabell 19a – Stresstest finansielle aktiva 2016

Millioner kroner	Scenario	Verdifall
Aktivaklasse/risiko		
Aksjer, Private Equity, hedgefond og SpareBank 1 SR-Bank	17 % fall	(922,5)
Renterisiko	50 bp renteøkning	110,9
Aktiva		(846,3)
Passiva		957,2
Eiendom	10 % fall	(492,3)
Kredittspread	Spreadutgang	(981,1)
Markedsrisiko		(2.284,9)
Forsikringsrisiko (skade og liv)	Forventet tap CR>100	(645,0)
Kapital bank	ICAAP	(100,0)
Skatt	Positiv effekt av redusert skatt	501,8
Redusert kapitalkrav etter stress	Effekt av lavere balanse etter stress	389,2
Redusert overskudd etter stress		(2.138,8)
Effekt på overskudd		
Tilgjengelig kapital før stress		20.377,9
Kapitalkrav før stress		13.879,8
Overskudd uten buffer før stress		6.498,2
Overskudd uten buffer etter stress		4.359,4
Solvensgrad etter stress		132,3 %
Solvensgrad før stress		146,8 %

Tabell 19b – Stresstest finansielle aktiva 2015

Millioner kroner	Scenario	Verdifall
Aktivaklasse/risiko		
Aksjer og hedgefond	20 % fall	(576,0)
Renterisiko	150 bp endring	(837,0)
Eiendom	12 % fall	(496,7)
Private equity	25 % fall	(345,9)
Valuta	12 % endring mot NOK	(763,8)
Kredittspread	Spreadutgang	(690,6)
Total udiversifisert markedsrisiko		(3.709,9)
Diversifiseringseffekt		1.312,6
Total markedsrisiko		(2.397,3)
Forsikringsrisiko skade	Internmodell	(404,5)
SpareBank 1 SR-Bank ASA	Internmodell	(301,0)
Kapital døtre		(285,2)
Pensjonsforpliktelser		(298,0)
Sum udiversifisert forsikringsrisiko, større selskapsinvesteringer, døtre og pensjonsforpliktelser		(1.288,7)
Diversifiseringseffekt marked/forsikringsrisiko		418,1
Sum verdifall i stresstest		(3.267,9)
Bufferkapital		5.589,1
Kapital/overskudd i stress scenario		2.321,2

Aksjekursrisiko

Den største eksponeringen er mot SpareBank 1 SR-Bank ASA. Øvrig eksponering er ved årsslutt i stor grad i internasjonalt diversifiserte fond, hvor hovedvekten er i utviklede markeder. Konsentrasjonsrisikoen er vist i tabellen under.

Tabell 20a – Største aksjeeksponeringer 2016

Millioner kroner	2016
SpareBank 1 SR-Bank ASA	747,7
Point Resources	79,2
Atlantica Tender Drilling	73,7
SOS International A/S	51,5
Ocean Installer	26,8
Sum fem største	979,0
Sum aksjer	4.016,1

Tabell 20b – Største aksjeeksponeringer 2015

Millioner kroner	2015
SpareBank 1 SR-Bank ASA	1.053,6
SOS International A/S	54,4
Atlantica Tender Drilling	42,6
Core Energy	34,1
READ Well Services	32,4
Sum fem største	1.217,0
Sum aksjer	4.634,0

For å vise aksjeporteføljens sensitivitet for et fall i aksjekurser, viser tabellen nedenfor effekten av et mulig scenario. Tallene viser effekt på egenkapital, men tar ikke hensyn til skatteeffekter. Som tabellen viser er sensitiviteten noe redusert fra 2015. Dette skyldes hovedsakelig mindre aksjebeholdning, blant annet som følge av nedslag i Sparebank 1 SR-Bank ASA.

Tabell 21 - Sensitivitetsanalyse aksjeportefølje

Millioner kroner	2016	2015
10 prosent fall i aksjekurser	(251,1)	(266,5)

Gjensidige Forsikring investerer i flere private equity fond så vel som fond-i-fond. Fokus er den nordiske regionen og Gjensidige vil søke å ta en aktiv rolle gjennom plass i styret eller rådgivende komiteer i de ulike fondene. Porteføljen består av både venture- og oppkjøpsfond.

Tabell 22a – Største private equity-fond 2016

Millioner kroner	2016
HitecVision Private Equity V LP	94,1
Argentum Secondary III	91,4
HitecVision Asset Solution KS	81,2
HitecVision VI LP	58,7
Verdane Capital VII KS	43,8
Sum fem største	369,2
Sum private equity	1.145,7

Tabell 22b - Største private equity-fond 2015

Millioner kroner	2015
HitecVision Private Equity V LP	125,0
Argentum Secondary III	98,5
HitecVision Asset Solution KS	74,1
HitecVision VI LP	64,6
Energy Ventures III LP	59,9
Sum fem største	422,1
Sum private equity	1.383,7

I tillegg til de investerte beløpene har Gjensidige per 31. desember 2016 kommitterte, ikke-investerte beløp på 581,6 millioner kroner.

Renterisiko

I konsernets forsikringsselskaper vil eksponering mot renterisiko reduseres ved å tilpasse en portefølje av renteinstrumenter til den totale durasjonen og utbetalingsprofilen for de forsikringstekniske avsetningene. Siden de forsikringstekniske avsetningene generelt ikke er diskontert i balansen, vil disse fra et regnskapsmessig perspektiv følgelig være eksponert mot inflasjonsendringer (men ikke direkte til renter). Et økonomisk perspektiv derimot vil tale for en sikring av renterisiko ut i fra at nåverdien av avsetningene vil være eksponert mot endringer i realrenter. Regnskapsmessig er risikoen ved å velge en slik sikringsstrategi redusert da en stor del av obligasjonsporteføljen regnskapsføres til amortisert kost. Videre, fra et økonomisk perspektiv, er inflasjonsrisikoen også delvis redusert ved at en andel av disse obligasjonene har en kupong knyttet opp mot utviklingen i konsumprisindeksen.

I den danske yrkesskadeforsikringen er den langhalede yrkesskadeporføljen sikret mot endringer i realrenten gjennom swapavtaler. Realrenterisikoen relaterer seg til premie- og erstatningsavsetninger tilsvarende omtrent 5.000 millioner kroner (diskontert verdi), hvor en stor andel av skadene betales ut som annuiteter hvor utbetalingene er knyttet opp mot dansk arbeidsskadeindeks (myndighetsfastsett, en funksjon av lønnsutvikling). Risikoen i nåverdien av disse annuitetene er sikret gjennom en serie av swapavtaler som strekker seg rundt 35 år frem i tid, og dekker inflasjons- og renterisiko separat slik at realrenterisiko er redusert. De fleste swapavtaler har årlig betaling, samt at det stilles sikkerhet for utestående markedsverdi partene imellom, noe som reduserer motpartsrisikoen. Renteporføljen i den danske filialen er investert med en lav durasjon i danske realkredittobligasjoner og lånefond med sikrede lån. I tillegg til de investerte beløpene har Gjensidige per 31. desember 2016 kommitterte, ikke-investerte beløp på lånefond med sikrede lån på 552,8 millioner kroner.

Tabellen nedenfor viser forfallsprofilen av konsernets renteporfølje.

Tabell 23 – Forfallsprofil (antall år) renteporfølje

Millioner kroner	2016	2015
Forfall		
0-1	9.086,3	10.061,2
1-2	8.147,4	6.135,8
2-3	4.887,1	6.180,5
3-4	3.541,9	4.956,9
4-5	3.618,4	3.313,1
5-6	3.357,5	2.956,4
6-7	3.446,4	3.320,6
7-8	1.302,2	2.746,5
8-9	1.725,3	1.295,4
9-10	1.956,7	2.293,5
>10	4.095,9	4.558,9
Sum	45.165,1	47.818,9

Nedenfor i tabell 24 vises rentesensitiviteten for resultat og kapital i renteporføljen. Fra 2016 er det renteporføljen i fri portefølje som inngår i denne oppfølgingen, hvor styret har satt en ramme på 750 millioner kroner for rentesensitiviteten ved 1%- poengs renteskift. Sammenligningstall er endret for å vise tilsvarende risiko ved utgangen av 2015. Det er sett bort fra skatteeffekter. Renterisiko på Tier 1 og Tier 2 lån som Gjensidige Forsikring ASA har utstedt inngår også i denne rammeoppfølgingen. Denne tabellen inkluderer ikke rentesensitiviteten i sikringsporteføljen, herunder effekt av swapavtalene i den danske filialen fordi disse har en motsvarende effekt i passiva. Rentesensitiviteten i sikringsporteføljen følges opp i ALM-risiko renter.

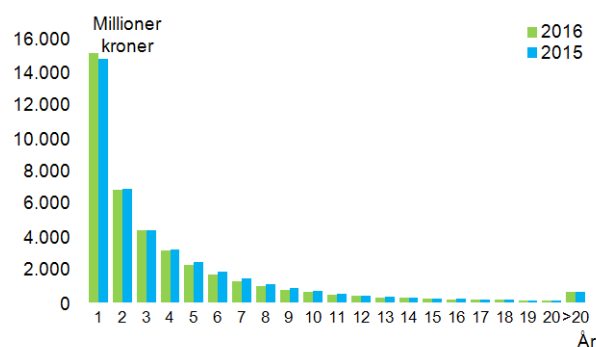
Tabell 24 – Sensitivitet renteporfølje

Millioner kroner	2016	2015
100 bp parallelt skift opp	(219,0)	(337,7)

ALM-risiko renter

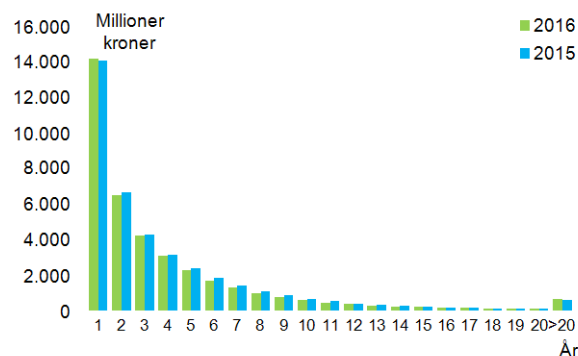
Diagrammet i figur 8a viser den forventede utbetalingsprofilen for konsernets premie- og erstatningsavsetninger, henholdsvis per utgangen av 2016 og 2015. Omtrent en tredjedel av avsetningene forventes utbetalt i løpet av ett år.

Figur 8a – Utbetalingsmønster forsikringstekniske avsetninger, Gjensidige konsern

Den neste figuren viser tilsvarende utbetalingsmønster for Gjensidige Forsikring ASA. Gjennomsnittlig utbetalingstid for Gjensidige Forsikring ASA og konsernet er svært like.

Figur 8b – Utbetalingsmønster forsikringstekniske avsetninger, Gjensidige Forsikring ASA

Sikringsporteføljen vil matche disse kontantstrømmene, der ramme for maksimalt durasjonsavvik, som også inkluderer pensjonsforpliktelser og Pensjonskassens investeringsportefølje, er ett år og en ramme for netto rentesensitivitet på 350 millioner kroner. Durasjonsavvik er beregnet per 30. november 2016. Sammenligningstallene er endret ved at ansvarlig lån er tatt ut av oversikten.

Tabell 25a – ALM risiko 2016

	Sum	Ramme
Sikringsbehov	37.586,8	
Durasjon sikringsbehov	4,3	
Sikring	39.729,0	
Durasjon sikring	3,6	
Avvik i år	(0,6)	1,0
Avvik i kroner	(216,2)	350,0
Avvik mellom allokeret beløp og sikringsbehov	5,7 %	10,0 %

Tabell 25b – ALM risiko 2015

	Sum	Ramme
Sikringsbehov	38.104,2	
Durasjon sikringsbehov	4,5	
Sikring	40.050,3	
Durasjon sikring	3,5	
Avvik i år	(0,8)	1,0
Avvik i kroner	(314,0)	370,0
Avvik mellom allokert beløp og sikringsbehov	5,1 %	10%

Eiendomsrisiko

Eiendom utgjør en betydelig del av Gjensidige Forsikrings investeringsportefølje. Motivasjonen for dette er primært å øke risikojustert avkastning, ved at forventet avkastning ligger mellom rentepapirer og aksjer, og videre at det er en beskjeden korrelasjon med de to andre aktivaklassene.

Konsernet eier i hovedsak sine eiendommer gjennom Oslo Areal AS, dog er en mindre andel av porteføljen investert i eiendomsfond utenfor Norge. Utenom de investerte beløpene via fond er det kommittert ytterligere 11,8 millioner kroner som ikke er innkalt. Forvaltningen av eiendom utføres av felles kontrollert virksomhet Oslo Areal AS. Porteføljen består av investeringseiendommer. Eiendomsporteføljen er konsentrert til kontoreiendommer i Oslo-området, men inneholder også eiendommer i andre større byer i Norge. Videre var det inngått terminkontrakt på IPD-indeksen pålydende 1.600 millioner kroner, som løp ut 2016.

Hedgefond

Hedgefond er en samlebetegnelse på fond som investerer i de fleste typer aktivaklasser med få begrensninger i bruk av derivater, shortsalg eller belåning for å oppnå en avkastning som er delvis uavhengig fra (har lav samvariasjon med) tradisjonelle markedsindekser. Gjensidige anvender hedgefond for å ta aktiv risiko i de enkelte aktivaklasser og for å ta allokeringsrisiko mellom de enkelte aktivaklasser/risikopremier. Det benyttes enkeltfond.

Tabell 26a – Største hedgefond 2016

Millioner kroner	2016
Sector Healthcare - A USD	290,9
Goldman Sachs Global Opportunities Offshore	205,8
Winton Futures Fund- Lead Series	148,2
Sector EuroPower Fund Class A EUR	102,2
Incentive Active Value Fund Cl. A EUR Unrestricted	96,8
Sum fem største	843,9
Sum hedgefond	947,0

Tabell 26b – Største hedgefond 2015

Millioner kroner	2015
Goldman Sachs Global Opportunities Offshore	432,4
Sector Healthcare - A USD	267,1
Winton Futures Fund- Lead Series	162,5
Sector EuroPower Fund Class A EUR	123,6
Trient Global Macro Fund USD A-Class	114,6
Sum fem største	1.100,2
Sum hedgefond	1.294,4

Valutarisiko

Valutarisiko er definert som økonomiske tap som følge av endringer i valutakurser. Generelt er valutarisiko i investeringsporteføljen sikret rundt 100 prosent, med tillatt ramme +/- ti prosent per valuta, med unntak av mindre mandater med aktiv valutaforvaltning.

Konsernet tegner forsikring i Skandinavia og de baltiske landene, og har følgelig forsikringstekniske forpliktelser i disse valutaene. Valutarisikoen, både på konsern- og selskapsnivå, er generelt sikret ved at investeringene gjøres i samme valuta som de forsikringstekniske avsetningene.

Valutasikringsstrategien fokuserer på å holde stabil overskuddskapital, i henhold til det enhver tid mest bindende kapitalkrav (for tiden ratingbasert). Dette gjøres ved å tilpasse størrelsen på aktiva i utenlandske datterselskaper og filialer slik at overskuddskapital i disse minimeres, som igjen minimerer valutarisiko i overskuddskapital for konsernet. Svingninger i valutakurser gir svingninger i tilgjengelig kapital i samme størrelsesorden som svingninger i kapitalkravet, og således mindre effekt på overskuddskapitalen. Strategien har vist seg effektiv siden innføring.

Tabellen nedenfor viser valutaeksponeringen per valuta. Brutto valutaposisjon viser eksponering fra investeringer. Valutaposisjoner knyttet til valutasikringsstrategien, hvor datterselskapenes overskuddskapital minimeres, samt aktive valutamandater, holdes utenfor.

En styrking av NOK på ti prosent mot alle andre valutaer vil øke overskuddskapitalen med 49,2 millioner kroner og redusere finansresultatet med 9,4 millioner kroner. Bokført egenkapital i valuta er rundt 6 milliarder kroner, og en konsekvens av valutasikringsstrategien er at bokført egenkapital er utsatt for valutarisiko. En NOK styrking på ti prosent ville ved årsslutt redusert bokført egenkapital med 653,5 millioner kroner. En svekkelse av NOK vil ha motsatt effekt.

Valutatransaksjoner utføres innenfor strengt definerte grenser og anvendes både i den ordinære forvaltningen og for å sikre finansielle instrumenter. Tabellen under viser både brutto- og nettoposisjon. Valutasikring gjøres primært ved bruk av valutaterminer eller swapper. Posisjonene måles kontinuerlig mot eksponeringsgrenser per valuta.

Tabell 27a – Valutaeksponering 2016

Millioner kroner	Brutto- posisjon i valuta	Brutto- posisjon i NOK	Valuta- kontrakter	Netto- posisjon i valuta	Netto- posisjon i NOK
USD	631,5	5.433,6	(623,3)	8,2	68,8
GBP	128,4	1.365,7	(128,9)	(0,5)	(5,6)
EUR	142,0	1.288,8	(140,4)	1,5	13,7
SEK	148,8	141,0	(142,4)	6,4	6,1

Tabell 27b – Valutaeksponering 2015

Millioner kroner	Brutto- posisjon i valuta	Brutto- posisjon i NOK	Valuta- kontrakter	Netto- posisjon i valuta	Netto- posisjon i NOK
USD	679,6	6.008,2	(651,4)	28,2	247,3
EUR	149,9	1.441,4	(146,4)	3,5	33,4
GBP	101,6	1.323,4	(97,9)	3,7	47,6
CNY	(119,1)	(162,4)		(119,1)	(162,4)

Kreditrisiko

Gjensidige er eksponert mot kreditrisiko, det vil si risiko for at en motpart ikke har evne eller vilje til å gjøre opp sin forpliktelse ved forfall eller risiko for at kredittmarginene øker (kredittrisikoopremie). Konsernet er primært eksponert mot kreditrisiko på investeringssiden i forsikringsselskapene, og gjennom fordringer mot forsikringskundene og reassurandørene. Kreditrisiko i Gjensidige Bank omtales i eget avsnitt.

På investeringssiden settes risikobegrensninger for kreditrisiko på flere måter. Som et utgangspunkt finnes det en kredittamme på navngitte motparter. For utstedere med en offisiell kreditt-rating av et anerkjent ratingbyrå anvendes generelt dette som kriterium. Listen med kredittammer godkjennes av finansdirektør, og anvendes for alle separate mandater og for derivatmotparter. Videre setter den styrevedtatte aktivaallokeringen begrensninger på globale obligasjoner, både obligasjoner med høy kredittvurdering ("investment grade") og øvrige obligasjoner ("high yield"). I tillegg er det en maksimal ramme for kreditturasjon målt i kroner ved en endring på en prosent i kredittmarginen som inkluderer alle rentebærende papirer i balansen. For 2016 var denne rammen satt til 2.000 millioner kroner. Konsernets totale renteportefølje per 31. desember 2016 (inkludert både obligasjoner til amortisert kost, øvrige obligasjoner, sertifikater og innskudd) på 45.165,1 millioner

kroner, besto av 6.251,9 millioner kroner utstedt av offentlig sektor og 38.913,2 millioner kroner ikke-offentlig sektor. Den største delen av sistnevnte kategori var finansielle institusjoner. Fordelingen er vist i tabellen nedenfor.

Tabell 28a – Kredittspreadrisiko 2016

Millioner kroner	Kreditt-durasjon, år	Risiko	Ramme
Risiko ved 100 bp skift i kredittspread	3,3	(1.595,7)	(2.000,0)

Tabell 28b – Kredittspreadrisiko 2015

Millioner kroner	Kreditt-durasjon, år	Risiko	Ramme
Risiko ved 100 bp skift i kredittspread	3,4	(1.719,9)	(2.000,0)

Tabell 29 – Fordeling rentepapirer per sektor

	2016	2015
Offentlig	13,8 %	12,0 %
Bank og finansinstitusjoner	50,0 %	52,9 %
Industri	36,1 %	35,1 %
Sum	100,0 %	100,0 %

Følgende tabeller viser fordeling per ratingkategori for renteporteføljen per utgangen av 2016 og 2015.

Tabell 30 – Renteportefølge per ratingkategori

Millioner kroner	2016	2015
AAA	11.517,0	11.687,6
AA	4.397,5	4.707,8
A	8.088,7	11.070,4
BBB	3.709,2	3.201,2
BB	1.152,4	1.789,9
B	2.078,8	1.684,9
CCC eller lavere	108,2	126,0
Ingen rating	14.113,4	13.551,2
Sum	45.165,1	47.818,9

Tabell 31 – Renteportefølge per ratingkategori, internrating inkludert

Millioner kroner	2016	2015
AAA	11.517,0	11.699,0
AA	6.815,2	6.147,6
A	11.067,4	14.411,0
BBB	7.626,7	7.442,6
BB	1.222,7	1.860,1
B	2.078,8	1.684,9
CCC eller lavere	108,2	126,0
Ingen rating	4.729,3	4.447,8
Sum	45.165,1	47.818,9

En betydelig andel av den norske renteporteføljen består av utstedere uten offisiell rating fra et ratingselskap. Mange forvaltere og meglere gjør derimot sin vurdering av kredittverdigheten, og tidligere ble ratingkategorier angitt på samme måte som ratingselskapene. For å gi et helhetsbilde, inkluderer den andre tabellen sist mottatte interne rating fra Gjensidiges hovedforvalter, Storebrand Asset Management. Følgende tabeller viser de største enkeltutstederne, henholdsvis per 31. desember 2016 og 31. desember 2015.

Tabell 32a – Ti største utstedere 2016

Millioner kroner	2016
DNB ASA	2.992,5
Nordea Bank AB	2.897,1
Nykredit Realkredit A/S	2.265,5
Realkredit Danmark A/S	1.566,5
NIAM V Kjøpesenter I Holding AS	1.284,5
BKK AS	1.128,0
Lloyds TSB Bank PLC - Covered Bonds	1.023,6
Sparebanken Sør	959,0
E-CO Energi AS	923,7
Oslo kommune	910,6
Sum ti største	15.950,9

Oversikten over største enkeltutstedere inkluderer også rentebærende verdipapirer i GPF og Gjensidige Bank. Dette fordi enkeltmotpartsrisikoen overvåkes på konsernnivå. Eksponeringene inkluderer også realkredittobligasjoner og obligasjoner med fortrinnsrett for de konsern som har utstedt dette.

Tabell 32b – Ti største utstedere 2015

Millioner kroner	2015
Nordea Bank AB	3.161,0
DNB ASA	2.799,1
Nykredit Realkredit A/S	2.272,6
Danske Bank A/S	1.650,3
Kongeriket Norge	1.452,6
BKK AS	1.280,5
JPMorgan Chase & Co.	1.257,9
NIAM V Kjøpesenter I Holding AS	1.227,5
Lloyds TSB Bank PLC - Covered Bonds	1.062,5
Realkredit Danmark A/S	974,5
Sum ti største	17.138,5

Kreditttrisiko i forsikringsfordringene

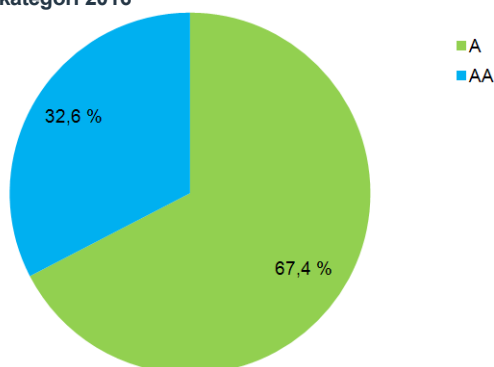
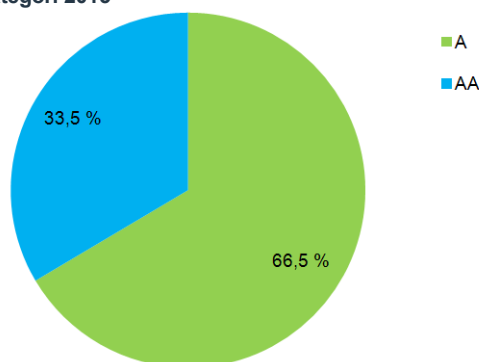
Tabellen nedenfor viser aldersfordelingen for fordringer i direkte forsikring og mot reassurandører.

Tabell 33 – Aldersfordeling fordringer forsikring

Millioner kroner	Direkte forsikring	Reassuranse
2016		
Ikke forfalt	4.618,0	277,6
<35 dager	422,1	0,2
35-90 dager	143,3	62,7
> 90 dager	96,7	1,0
Sum	5.280,0	341,5
2015		
Ikke forfalt	4.514,4	28,7
<35 dager	220,1	0,5
35-90 dager	122,3	0,2
> 90 dager	110,6	0,6
Sum	4.967,4	30,0

Reassuranse anvendes for å håndtere forsikringsrisiko.

Reassuranse vil derimot ikke avlaste Gjensidige noe ansvar som direkte forsikringsgiver. Dersom en reassurandør ikke betaler en skade, uavhengig av årsak, vil Gjensidige fortsatt være ansvarlig for oppgjør mot forsikringstaker. Kredittverdigheten hos reassurandører tas derfor i betraktning ved plassering av reassuranse. Et generelt krav for alle reassurandører er en kredittrating på "A-" eller bedre fra Standard & Poor's (eller tilsvarende fra andre ratingbyråer) ved inngåelse av kontrakt med Gjensidige. Figuren under viser fordelingen av den kjøpte reassuransekapasiteten for 2016 og 2015, det vil si ratingen til de reassurandørene som ville blitt trukket på om skadene hadde truffet.

Figur 9a – Potensiell kreditteksponering reassuranse per ratingkategori 2016**Figur 9b – Potensiell kreditteksponering reassuranse per ratingkategori 2015**

Følgende tabell viser en oversikt over fordelingen av fordringer i forbindelse med reassurandører og reassurandørenes andel av erstatningsavsetningen. Eksponeringen mot motparter uten rating relaterer seg hovedsakelig til run-off forretning og er fordelt mot flere motparter. I mange tilfeller er selskapene satt i avvikling (run-off), og har ikke lenger en offisiell rating.

Tabell 34 – Fordringer på reassurandører og reassurandørenes andel av erstatningsavsetninger

Rating	2016		2015	
	Mill. kroner	Prosent	Mill. kroner	Prosent
AAA				
AA	293,6	31,7 %	235,9	45,4 %
A	604,7	65,2 %	251,0	48,3 %
BBB	1,0	0,1 %	3,6	0,7 %
BB			0,4	0,1 %
B			0,6	0,1 %
Ingen rating	28,3	3,0 %	28,2	5,4 %
Sum	927,6	100,0 %	519,8	100,0 %

Likviditetsrisiko

For de fleste skadeforsikringsselskaper er likviditetsrisiko relativt begrenset. Premien betales på forhånd, og skader betales ut på et senere tidspunkt. Fremtidige skadeutbetalinger er ikke basert på kontraktsfestede betalingsdatoer, men utbetales avhengig av skadetidspunkt og varighet av skadehåndtering. Det vises til tidligere presentert figur 8a og b, av forventet utbetalingsmønster. Likviditetsrisiko for Gjensidige Bank omtales i eget avsnitt.

For et igangværende selskap vil dette medføre en positiv kontantstrøm under normale forhold. Store netto utbetalinger vil generelt oppstå i forbindelse med oppkjøp eller oppkapitalisering av datterselskaper. Ved større individuelle skader eller katastrofehendelser vil utbetalinger skje noe tid etter selve hendelsen, og reassurandør vil i de fleste tilfeller dekke en stor andel kort tid etter at skadeutbetaling til skadelidt har blitt foretatt. I et ekstremtilfelle, kan det tenkes at reassurandører ikke møter sine forpliktelser i forbindelse med en katastrofehendelse.

Styret har for 2016, basert på et slikt scenario, satt et likviditetskrav på minimum 3.000 millioner kroner i mest likvide midler, som inkluderer bankinnskudd, obligasjoner med fortrinnsrett (OMF), obligasjoner og sertifikater utstedt av OECD-stater eller garantert av slike, samt pengemarkedspapirer med rating "A" eller bedre og med forfall innen seks måneder. Nåværende allokering tilfredsstiller disse kravene. Tabellen nedenfor viser den anvendte klassifiseringen og beløp per 31. desember 2016 og 2015 for Gjensidige Forsikring ASA.

Tabell 35a – Likviditet investeringsaktiva 2016, Gjensidige Forsikring ASA

Millioner kroner	Totalt	Ramme	Overdekning
Bankinnskudd	1.237,4		
Pengemarkedsinstrumenter	1.779,3		
Obligasjonskuponer med forfall innen 6 mnd.	217,5		
OECD-statspapirer med forfall innen 5 år	400,6		
Obligasjoner med fortrinnsrett	3.129,1		
Sum	6.764,0	3.000,0	3.764,0

Tabell 35b – Likviditet investeringsaktiva 2015, Gjensidige Forsikring ASA

Millioner kroner	Totalt	Ramme	Overdekning
Bankinnskudd	1.704,8		
Pengemarkedsinstrumenter	1.373,5		
Obligasjonskuponer med forfall innen 6 mnd.	303,6		
OECD-statspapirer med forfall innen 5 år	512,8		
Obligasjoner med fortrinnsrett	1.160,4		
Sum	5.055,1	3.000,0	2.055,1

Styring av finansiell risiko – Gjensidige Pensjonsforsikring

Oversikt og organisering

Organiseringen av kapitalforvaltningen i Gjensidige Pensjonsforsikring AS er tilpasset myndighetskrav og søker å utnytte Gjensidigekonsernets kompetanse innen kapitalforvaltning, risikostyring og kontroll. Det presiseres at ansvaret for kapitalforvaltningen ligger i Gjensidige Pensjonsforsikring AS, selv om utøvelsen kan være utkontraktert til andre selskaper i Gjensidige konsern.

I Gjensidige Pensjonsforsikring AS styres kapitalforvaltningen av fire dokumenter; "Policy for investeringsvirksomheten", "Kapitalstyringspolicy", "Investeringsstrategi for porteføljer med egenkapitalrisiko" og «Investeringsstrategi for porteføljer uten egenkapitalrisiko». Dokumentene skal være godkjent av styret i Gjensidige Pensjonsforsikring AS. Styret skal minst en gang årlig foreta en vurdering av disse fire dokumentene. Styrets vurdering skal være skriftlig og nedfelt i styrereferatet.

Policy for investeringsvirksomheten beskriver omfanget av selskapets kapitalforvaltning, formål med kapitalforvaltningen, organisering og ansvar, rapportering, overvåkning og kontroll, finansfullmakter, aktivaklasser og instrumenter, derivater, styring og kontroll av ulike risikoer i forvaltningen, bruk av eksterne forvaltere, oppfølging av eksterne fondsforvaltere, inngåelse av forvaltningsavtaler, likviditetspolicy, kredittpolicy og SRI kriterier.

Kapitalstyringspolicyen fastsetter overordnede prinsipper for kapitalstyring og selskapets risikotoleranse hva angår kapitalisering. Den beskriver retningslinjer for selskapets kapitaliseringskriterier, kapitalstyringselementer og fremtidig kapitalbehov.

Investeringsstrategidokumentet setter mål for kapitalforvaltningen i det inneværende året og setter rammene for kapitalforvaltningen.

Gjensidige Pensjonsforsikring AS har i tillegg en likviditetsstrategi som beskriver selskapets likviditetsbehov ett år frem i tid og som

vedtas av styret. Hensikten med strategien er å sikre en forsvarlig likviditetsstyring slik at foretaket til enhver tid har tilstrekkelig likvider til at det kan dekke sine forpliktelser ved forfall.

Gjensidige Pensjonsforsikring AS har egne strategier for hver enkel portefølje: investeringsvalgs-, fripolise-, øvrig kollektiv- og selskapsporteføljen. Gjensidige Pensjonsforsikring AS har ikke investeringsrisiko for investeringsvalgporteføljen. Her går både positiv og negativ avkastning uavkortet til kundene. De øvrige porteføljene eksponerer selskapets egenkapital for risiko. For selskaps- og den øvrige kollektivporteføljen tas det lav risiko. Midlene er plassert i bankinnskudd, fond og rentepapirer med høy kredittverdighet samt noe eiendom. Selskapsporteføljen er finansiert av selskapets egenkapital, og inkluderer i tillegg til bankinnskudd og pengemarkedsfond, en handelsportefølje av verdipapirer for å understøtte inn-/uttak av midler i kundeporteføljene. Den øvrige kollektivportefølje er finansiert av premiereserve og erstatningsavsetninger for ikke meldte og uoppgjorte skader. Fripolisene skal gi en minimum garantert avkastning til kundene, samtidig som kundene får en andel av eventuell meravkastning utover dette.

Porteføljene som eksponerer selskapets egenkapital for risiko har lang durasjon på passivasiden. Durasjonsavvik mellom aktiva og passivasiden ut i fra en markedsverdivurdering er betydelig. I et solvens II perspektiv blir passivasiden verdsatt ut i fra en swapkurve frem til 10 år og deretter med en interpolering av renter hvor en ender i en forward rente (ultimate forward rate) på 4,2 prosent i 60 års punktet. Under regnskapsreglene blir passivasiden verdsatt ut ifra grunnlagsrenten og endres ikke i verdi ved renteendringer. Aktiviteten blir vurdert til markedsverdi med unntak av obligasjoner som føres som hold-til-forfall eller lån og fordringer. Risikostyringen søker å balansere de tre forskjellige perspektivene til en operasjonell strategi for selskapet.

Kapitalstyring

Identifisering, kvantifisering og styring av risiko utgjør en vesentlig del av virksomheten. Ethvert forsikrings-selskap må tilpasse risikoeksponeringen til kapitalbasen. Forsikrings-selskaper må ha en tilstrekkelig solvenskapital som buffer mot ugunstige utfall, og denne kapitalbasen må være tilpasset risikonivået. På den annen side har solvenskapital, eller egenkapital, en kostnad. Et viktig mål for kapitalstyring er å balansere disse to aspektene. Gjensidige Pensjonsforsikring AS sine mål for kapitalstyring er spesifisert i kapitalstyringspolicy som er vedtatt av styret. Selskapets kapitalisering må tilfredsstille følgende kriterier i prioritert rekkefølge:

1. Til en hver tid gjeldende legale krav i henhold til finansforetaksloven og forskrift om minstekrav til egenkapitalen for norske forsikrings-selskaper.
2. Egendefinerte mål utover legale krav som tilsvarer 115 prosent av SCR

Krav 2 vil per definisjon alltid være større enn krav 1.

For å kunne drive forretningsområdet effektivt må selskapet ha kapital utover minimumskrav som følge av svingende forretningsvolum samt løpende krav i markedet med hensyn til å fremstå som solid. Behovet for kapital utover legale krav avhenger imidlertid av selskapets muligheter til å skaffe mer kapital og eller tilpasning med reassurans eller balansetilpasning på aktiviteten. Dette må ses i sammenheng med kravene til egenkapitalavkastningen.

Gjensidige Pensjonsforsikring AS har som langsiktig mål å utbetale utbytter til sin eier Gjensidige Forsikring ASA. Utbytte vil bli vurdert årlig ut fra selskapets fremtidige kapitalbehov og solvensmargin.

Selskapet har etablert et trafikklssystem som indikerer forskjellige nivåer på solvenskapital i forhold til SCR og tilhørende tiltak.

- Grønn sone SCR > 115 %
- Gul sone SCR < 100-115 %
- Rød sone SCR < 100 %

Solvens II kapitalkravet til Gjensidige Pensjonsforsikring AS er 1.282,9 millioner kroner. Tilgjengelig kapital er 1.718,8 millioner kroner. Dette gir en solvensmargin på 134,0 prosent.

Tabell 36 – Kapitalkrav, Gjensidige Pensjonsforsikring

Millioner kroner	2016	2015
Tilgjengelig kapital til å dekke SCR	1.718,8	1.221,7
Solvenskapitalkrav (SCR)	1.282,9	1.216,2
Solvenskapital overskudd	436,0	5,5
SCR margin	134,0 %	100,4 %

Finansiell risiko er et samlebegrep for flere typer risiko i forbindelse med finansielle eiendeler. Finansiell risiko kan inndeles i markedsrisiko, kredittrisiko og likviditetsrisiko. Finansiell risiko inkluderer også risiko for at verdien av forsikringsforpliktelsene utvikler seg ulikt fra aktiviteten. De ulike finansielle risikotypene beskrives nærmere under. Den operasjonelle risikoen i forvaltningen overvåkes og styres. Krav til operasjonell risikostyring er beskrevet i styrevedtatt policy for investeringsvirksomheten.

Å klare sine forpliktelser ovenfor kundene er et grunnleggende mål for selskapet. For å unngå tap mot egenkapitalen må aktiviteten minst vokse i takt med passivasiden (forsikringsforpliktelsene). Kravet gjelder både årlig og på lang sikt. Selskapet er underlagt flere regulatoriske regimer som må hensyntas i et ALM-perspektiv.

Fripolisene har årlig rentegaranti som skal tildeles kunden av den bokførte avkastningen i porteføljen. Resultatet går over finansregnskapet til selskapet. Under de samme regnskapsreglene blir passivasiden regnskapsført etter en fast grunnlagsrente. I praksis medfører dette regnskapsmessig at passivasiden i balansen er uendret i forhold til renteendringer. GPF har tilpasset dette ved å investere i lån og fordringer som har en gunstig regnskapsmessig behandling ved at avkastningen periodiseres over løpetiden til obligasjonene.

En vurdering av både aktiva- og passivasiden til markedsverdi innebærer at det må brukes en rentemodell for estimat på lange norske renter. Lange norske renter er sjelden omsatt og prisingen er av den grunn beheftet med usikkerhet på grunn av få observerbare transaksjoner. Med dagens rentekurve og med de modeller en estimerer lange norske renter (renter utover 20 år) vil markedsestimerte renter ligge vesentlig lavere i 60 års punktet enn dagens UFR.

Aksjekursrisiko defineres som verdifall som følge av reduserte aksjepriser. Renterisiko defineres som verdifall som følge av endring i rentenivå, og det betraktes både separat fra et rent aktivperspektiv og i forhold til rentefølsomhet på passivasiden. Valutarisiko defineres som tapet som følge av endringer i valutakurser. Kredittrisiko defineres som tap som oppstår hvis en utsteder ikke oppfyller sine forpliktelser eller på grunn av økte risikopremier for obligasjoner med kredittrisiko. Likviditetsrisiko defineres ved manglende evne til å møte betalinger ved forfall, eller ved at en må realisere investeringer til en høy kostnad for å kunne utføre betalinger. Virksomheten er eksponert for disse risikotypene gjennom selskapets investeringsaktiviteter, og de styres på aggregert nivå og ivaretas gjennom Policy for investeringsvirksomheten og investeringsstrategier som er utarbeidet for Gjensidige Pensjonsforsikring AS.

De viktigste komponentene i selskapets finansielle risiko knyttet til investeringer i kollektivporteføljen er risiko i forbindelse med rentenivå, renterisiko, kredittrisiko og eiendomsrisiko i fripoliseporteføljen. Gjensidige Pensjonsforsikring AS har en aktiv forvaltningsavtale med Gjensidige Investeringsrådgivning AS for å utvikle og forestå forvaltningen av kollektivporteføljen i henhold til investeringsstrategi vedtatt av styret i Gjensidige Pensjonsforsikring AS.

I investeringsstrategien er strategien for investeringsvalgporteføljen for næringsliv, eksterne agenter og privatmarkedet definert. Risikoprofilporteføljene har en automatisk nedtrapping av risiko i porteføljene de siste 7-10 årene mot endelig pensjonsalder. I tillegg er det innført en alderstilpasset risikoprofil med nedtrapping over 30 år. Disse porteføljene eksponerer ikke egenkapitalen i Gjensidige Pensjonsforsikring AS for investeringsrisiko.

Investeringsporteføljer med egenkapitalrisiko omfatter selskapsporteføljen, fripoliseporteføljen som ikke er oppreservert for langt liv, fripoliseportefølje oppreservert for langt liv og øvrig kollektivportefølje. Styret fastsetter strategien for disse porteføljene med vekt for hver aktivaklasse. I tillegg fastsetter styret også øvre og nedre grenser per aktivaklasse, og aktivaallokeringen skal holdes innenfor disse grensene.

Tabell 37 – Aktivaallokering ekskl. investeringsvalgporteføljen, Gjensidige Pensjonsforsikring

Millioner kroner	2016	2015
Pengemarked ¹	1.614,5	1.756,1
Bankinnskudd	479,0	363,8
Obligasjoner som holdes til forfall	30,5	61,1
Lån og fordringer	3.149,7	3.122,6
Omløpsobligasjoner	332,1	26,4
Aksjer	13,0	11,9
Eiendom	734,1	
Øvrige	0,2	5,6
Sum	6.353,2	5.347,4

¹ Pengemarkedseksponeringen er lavere og eiendommseksponeringen høyere gjennom en avkastningsbytteavtale med Gjensidige Forsikring ASA pålydende 50,0 (600,0) millioner kroner.

Investeringsporteføljen til Gjensidige Pensjonsforsikring AS, eksklusiv investeringsvalgporteføljen utgjorde 6.353,2 millioner kroner per 31. desember 2016. Dette er hovedsakelig plassert i rentepapirer, eiendom, pengemarkedsfond og bankinnskudd, men har også et mindre innslag av aksjer som stammer fra handelslageret i selskapsporteføljen til Gjensidige Pensjonsforsikring AS.

Tabell 38 – Sensitivitet renteportefølje og aksjeportefølje, Gjensidige Pensjonsforsikring

Millioner kroner	2016	2015
100 bp parallelt skift opp i rentekurve	(14,6)	(2,4)
10 % fall i aksjekurser	(1,3)	(1,2)

Den regnskapsmessige renterisikoen i Gjensidige Pensjonsforsikring AS sine aktiva er svært begrenset gjennom at rentepapirene er plassert i obligasjoner som holdes til forfall og lån og fordringer, samt at øvrige rentepapirer har kort durasjon. Gjensidige Pensjonsforsikring AS er eksponert for aksjeprisrisiko gjennom en mindre plassering i aksjer i selskapsporteføljen.

Tabellen over viser effekten av et ti prosent fall i aksjemarkedet og en ett prosentpoengs økning i rentenivået på egenkapitalen i Gjensidige Pensjonsforsikring AS. Beregningene tar ikke hensyn til skatteeffekter eller at en andel av avkastningen normalt går til kundene.

Tabell 39 – Renteportefølje fordelt på rating, Gjensidige Pensjonsforsikring

Millioner kroner	2016	2015
AAA	1.346,2	1.145,7
AA	536,5	807,3
A	738,8	1.801,5
BBB	865,6	1.277,1
BB	100,5	13,2
B	104,8	8,8
CCC eller lavere	21,2	
Ingen rating	1.892,4	276,5
Sum	5.605,9	5.330,0

En stor del av renteporteføljen i Gjensidige Pensjonsforsikring AS er uten offisiell rating. Disse papirene er i hovedsak plassert i norske banker og finansinstitusjoner.

De største enkeltseksponeringer per motpart er tatt med i konsernets tabell foran.

Styring av kredittrisiko og finansiell risiko – Gjensidige Bank

Gjensidige Bank ASA er i hovedsak eksponert for kredittrisiko, markedsrisiko, likviditetsrisiko og operasjonell risiko. Styret fastsetter nivå for risikoappetitt, strategi og policy for styring av bankens risiko. Den største materielle risikoen er kredittrisiko. Styret i Gjensidige Bank ASA har det endelige ansvaret for å begrense og følge opp risikoer i banken. Bankens ledelse har ansvaret for utarbeidelse og oppfølging av strategi, policy, ledelse og rapportering knyttet til bankens risikostyring.

Bankens risikoområder blir vurdert løpende, og strategiene innenfor risikoområdene blir gjennomgått og vedtatt årlig av styret. Som en del av bankens ICAAP-prosess blir bankens samlede risiko vurdert, der ulike modeller benyttes for å beregne bankens kapitalbehov. Kapitalbehovet blir beregnet for hele strategiperioden, og bankens kapitalplan fremkommer i bankens ICAAP-dokument. Kapitaldekningsoppgaver utarbeides og rapporteres til Finanstilsynet kvartalsvis, mens bankens faktiske kapitaldekning estimeres i mellomliggende måneder. Kapitalplanen oppdateres løpende basert på faktisk vekst og oppdaterte prognoser.

Kredittrisiko

Kredittrisiko er risiko banken står overfor som følge av at låntakere ikke tilbakebetaler sine lån eller ikke innfrir sine kontraktsforpliktelser overfor banken. Bankens kredittrisiko stammer hovedsakelig fra lån og kreditter i det norske personkundemarkedet. Banken er også eksponert for kredittrisiko gjennom et begrenset antall kommersielle utlån og ved plassering av likviditetsreserve.

Styret fastsetter det overordnede rammeverket for bankens appetitt for kredittrisiko gjennom bankens kredittpolitikk og strategi. Gjensidige Bank ASA tilbyr et bredt spekter av kredittprodukter inkludert sikrede og usikrede lån og kreditter for å møte etterspørselen etter kreditt i det norske personkundemarkedet.

Sikrede utlån inkluderer i hovedsak lån og kreditter sikret i boligeiendommer. Bankens ferskeste forretningsområde er bilfinans som ble lansert i 2013 og omfatter lån og leasing sikret i kjøretøy.

Som en del av bilfinans, gir banken unntaksvis lån til bedrifter. Denne virksomheten skal bidra til vekst innen bilfinansiering til personkunder (lån og leasing) og skape kjennskap til bankens produkter innen bilfinans. Lån til bedriftsmarkedet inkluderer varelagfinansiering for bilforhandlere og flåtefinansiering samt lån og leasing til enkelte bedrifter innen forretningsområdet bil. Kommersielle utlån innen bilfinans er vanligvis pantesikret og ofte kreves også garanti før innvilgelse.

Banken har også en portefølje av usikrede forbrukslån med et moderat utlånsvolum og eksponering sammenlignet med totalporteføljen. Denne porteføljen har en høyere avkastning proporsjonalt med kredittrisikoivået i porteføljen og en stor andel av bankens tap er relatert til den usikrede porteføljen. Bankens anvender risikopriskingsmodeller basert på kredittscoring. Porteføljen har god lønnsomhet.

Kredittrisiko knyttet til bankens likviditetsportefølje er vurdert som lav.

Modeller for overvåking av kredittrisiko

Banken benytter søknadsscore-modeller basert på intern og ekstern informasjon for beslutninger relatert til kundens lånesøknad. I tillegg benytter banken modeller for adferdsscore, som estimerer sannsynligheten for mislighold, for beslutninger relatert til ny kreditt for eksisterende kredittkunder, inndrivelse av krav, gruppenedskrivninger og andre porteføljebeslutninger. For beslutninger relatert til kommersiell eksponering benytter banken ekstern rating i tillegg til egne modeller for vurdering av finansiell soliditet, stabilitet, likviditet og lønnsomhet.

Med grunnlag i nevnte scoringmodeller grupperes bankens låneporteføljer i risikokategorier fra lavest risiko til høyest risiko basert på sannsynlighet for mislighold samt kategori for faktisk mislighold og uklassifisert. Denne risikokategoriseringen gjøres i hovedsak ved ulike kredittbeslutninger. Kategoriene kan

aggregeres i tre hovedgrupper med lav risiko, middels risiko og høy risiko som benyttes i bankens månedlige porteføljeovervåking og rapportering.

Bankens maksimale kredittrisikoesponering knyttet til utlånsporteføljen er 48.261,2 millioner kroner.

Vektet gjennomsnittlig belåningsgrad er estimert til 61,7 prosent for boliglånsporteføljen. Estimater er basert på eksponering på

rapporteringstidspunktet som andel av eiendommens verdi estimert ved innvilgelse av lånet, inkludert eventuelle høyere prioritets pant. Bankens kredittpolitikk er i samsvar med forskrift om krav til nye utlån med pant i bolig, fastsatt av Finansdepartementet 15. juni 2015.

Tabellene under viser utlånsportefølje og nedskrivninger henholdsvis per 31. desember 2016 og 31. desember 2015 segmentert etter risikogrupper.

Tabell 40a – Risikoklassifisering bankvirksomhet 2016

Millioner kroner	Brutto utlån	Garantier	Totale forpliktelser utenfor balansen	Individuell nedskrivning	Andre eksponeringer	Maksimal kreditt-eksponering
Lav	35.447,1	3,5	6.491,2			41.941,8
Middels	3.962,9		260,4			4.223,3
Høy	1.017,5		90,0			1.107,4
Ikke klassifisert	355,1		536,2			891,3
Mislighold (90+) og nedskrevet	466,9			9,0		475,9
Sum	41.249,5	3,5	7.377,7	9,0		48.639,7
Gruppenedskrivning	378,5					378,5
Sum netto	40.871,0	3,5	7.377,7	9,0		48.261,2

Tabell 40b – Risikoklassifisering bankvirksomhet 2015

Millioner kroner	Brutto utlån	Garantier	Totale forpliktelser utenfor balansen	Individuell nedskrivning	Andre eksponeringer	Maksimal kreditt-eksponering
Lav	32.184,6	78,5	4.954,1			37.217,2
Middels	3.035,8		1.185,2			4.221,0
Høy	953,3		68,0			1.021,3
Ikke klassifisert	138,6		14,3			152,9
Mislighold (90+) og nedskrevet	423,5			6,1		429,6
Sum	36.735,8	78,5	6.221,6	6,1		43.042,1
Gruppenedskrivning	352,9					352,9
Sum netto	36.382,9	78,5	6.221,6	6,1		42.689,1

Tabell 41 – Forfalte, ikke betalte restanser

Millioner kroner	2016	2015
0-30 dager	798,2	555,9
30-90 dager	187,4	163,1
Over 90 dager	399,5	339,2
Sum	1.385,1	1.058,2

Basert på overnevnte utvikling vurderer styret nivået på kredittrisiko i bankens portefølje til å være tilfredsstillende.

Misligholdte utlån over 90 dager utgjorde 399,5 millioner kroner ved utgangen av året mot 339,2 millioner kroner i 2015. Totale balanseførte nedskrivninger på lån i 2016 var 387,6 millioner kroner mot 359,1 millioner kroner i 2015. Misligholdte utlån over 90 dager utgjorde 1,0 prosent av brutto utlån ved utgangen av året sammenlignet med 0,9 prosent i 2015.

Markedsrisiko

Markedsrisiko er risiko for tap knyttet til endringer i markedspriser, i denne sammenheng knyttet til posisjoner og aktiviteter i rente-, valuta-, kreditt- og aksjemarkedet.

Rammer og retningslinjer for styring av markedsrisiko følger av bankens finansstrategi som er vedtatt av styret.

Bankens markedsrisiko er for det vesentligste relatert til valutarisiko, renterisiko og spreadrisiko (kredittrisiko).

Renterisiko oppstår som følge av at bankens eiendeler og gjeld har ulik gjenstående rentebindingstid. Banken styrer renterisiko mot vedtatte rammer ved å tilpasse rentebindingstiden på eiendeler og gjeld. I tillegg benyttes derivater til rentesikring. Renterisikoesponering blir målt etter milliår, som er eiendeler og

gjeld med rentebinding i millioner kroner multiplisert med gjenværende rentebindingstid.

Rammen for renterisiko for alle tidsintervall er begrenset pluss/minus 1.500 milliår. Bankens ramme for akkumulert eksponering for renterisiko er 1.500 milliår. Renterisiko under tre måneder blir målt og rapportert, men eksponeringen her inngår ikke i rammer for renterisiko. Ved full utnyttelse av rammen, vil bankens tap ved ett prosentpoengs parallellskift i rentekurven være 15 millioner kroner. Utnyttelse av denne rammen blir rapportert månedlig til bankens styre.

Per 31. desember 2016 har banken en negativ renterisikoesponering i intervallet 3 mnd til et år med 111 milliår. Netto akkumulert renterisikoesponering over tre måneder er positiv med 360 milliår per 31. desember 2016. Banken avgrenser spreadrisiko på aktiviteten ved å investere i solide verdipapirer med begrenset løpetid der det forventes at verdien er mindre eksponert mot endringer i kredittspread. Markedsverdi for bankens obligasjonsinnlån varierer også med endringer i kredittspread.

Valutarisiko er risikoen for tap som følge av endringer i valutakurser. Risikoen oppstår som følge av at banken har obligasjonsinnlån i valuta. Banken styrer denne risikoen ved bruk av derivater «cross currency rate swaps». Gjennom dette derivatet bytter GB både rentebetaling og hovedstol fra valuta til NOK med en definert motpart. Kombinasjonen av et obligasjonslån i valuta og en cross-currency rate swap betyr at obligasjonen i praksis blir omgjort fra valuta til et obligasjonslån i NOK basert på NIBOR rente. IFRS medfører imidlertid at endringer i virkelig verdi på derivatet knyttet til endring i cross currency basis swap'en føres i regnskapet under verdiendring finansielle instrumenter.

Per 31. desember 2016 har banken utestående obligasjonslån i valuta på 800 millioner svenske kroner.

Gjensidige Bank ASA har ikke aksjerisiko. Gjensidige Bank ASA har ikke markedsrisiko under pilar 1 fordi banken ikke har handelsportefølje.

Konsentrasjonsrisiko

Konsentrasjonsrisiko er risiko for tap som skyldes at banken har store deler av den utlånte kapitalen knyttet opp mot enkeltaktører eller mot avgrensede geografiske eller næringsmessige områder. Konsentrasjonsrisiko blir styrt gjennom bankens risikorammer, og blir målt og vurdert gjennom årlige stresstester/scenarioanalyser på kredittområdet.

Per 31. desember 2016 er porteføljen geografisk veldiversifisert, med størst engasjement i de mest folkerike delene av landet. Det største engasjementet utgjør cirka 290,0 millioner kroner. Eksponeringen relatert til de ti største engasjementene (ramme) utgjør cirka 555,3 millioner kroner. Bankens likviditetsreserve er i hovedsak plassert i verdipapirer mot den norske stat og i obligasjoner med fortrinnsrett.

Operasjonell risiko

Med operasjonell risiko menes fare for tap som skyldes menneskelige feil, eksterne hendelser eller svikt og mangler i bankens system, rutiner og prosesser. Banken har en egen hendelsesdatabase for vurdering, oppfølging og lagring av uønskede hendelser.

Avdelingslederne innenfor de ulike operative områder er ansvarlig for å identifisere, begrense og kontrollere de operative risikoene innenfor sine respektive områder. Operasjonelle risikoer identifiseres og kommuniseres via bankens rutiner for internkontroll som testes regelmessig. Oppfølging skjer ved internkontrollansvarlig.

Ledelsen har jevnlig gjennomgang av bankens internkontroll. Banken har en kompleks IKT-infrastruktur som må fungere til enhver tid. Det er derfor ekstra fokus på risikoer relatert til IKT-området.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at banken ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser og/eller finansiere en økning i eiendeler uten en vesentlig økning i kostnader.

Rammer og retningslinjer for styring av likviditetsrisiko følger av bankens finansstrategi som er vedtatt av styret. Banken har etablert retningslinjer og rammer for likviditetsrisiko og risikotoleranse, retningslinjer for beholdning av likvide eiendeler, retningslinjer for stabil langsiktig finansiering samt beredskapsplaner. Stresstester benyttes til å teste robustheten til bankens likviditetssituasjon.

Likviditetsrisiko som følge av sviktende tilgang på likviditet handler om å ha tilstrekkelig med likvide midler til å dekke inn de forpliktelsene som kommer til forfall. Banken skal ha tilgjengelig en likviditetsreserve (bufferkapital) i kortsiktige innskudd, likvide verdipapirer og/eller kommitterte trekkrettigheter som i en akutt likviditetstørke i markedet gir rimelig omstillingstid til å gjennomføre nødvendige tiltak.

Per 31. desember 2016 var likviditetsreserven 4.315,2 millioner kroner fordelt på 120,0 millioner kroner i bankinnskudd og 4.195,2 millioner kroner plassert i rentepapirer. Av dette var 661,1 millioner kroner plasseringer i obligasjoner med fortrinnsrett fra Gjensidige Bank Boligkreditt AS (elimineret i konsernregnskapet). Likviditetsbeholdningen er tilstrekkelig til å dekke forfall på obligasjonsgjeld de neste 20 måneder. Det er også gjennomført stresstester som beregner banken sitt likviditetsbehov med utgangspunkt i framtidsscenarioer knyttet til en generell finansmarkeds Krise og/eller en bankspesifikk krise.

Tabell 42a – Likviditetsprofil bankvirksomhet 2016

Millioner kroner	< 1 mnd	1-3 mnd	3-12 mnd	1-5 år	> 5 år	Uten restløpetid	Sum
Utlån til og krav på kredittinstitusjoner						63,0	63,0
Utlån til og krav på kunder	335,0	660,7	2.951,5	13.846,5	33.183,9	250,5	51.228,1
Sertifikater, obligasjoner o.a. rentebærende verdipapirer	103,3	6,8	710,0	2.440,5	405,8		3.666,5
Andre finansielle eiendeler	34,5					132,3	166,9
Derivat - brutto innstrømmer	290,3	11,2	1.149,7	1.233,4			2.684,6
Sum finansielle eiendeler	763,2	678,7	4.811,2	17.520,4	33.589,7	445,8	57.809,0
Innskudd og forpliktelser til kunder	17.301,8	998,2	2.995,3				21.295,3
Forpliktelser stiftet ved utstedelse av verdipapir	3,5	66,6	1.221,3	17.284,0	2.983,6		21.559,0
Lånetilsagn og unyttede trekkretter	8.239,3						8.239,3
Derivater - brutto utstrømmer	139,9	15,6	68,5	46,9			271,0
Sum forpliktelser	25.684,5	1.080,4	4.285,1	17.330,9	2.983,6		51.364,6

Tabell 42b – Likviditetsprofil bankvirksomhet 2015

Millioner kroner	< 1 mnd	1-3 mnd	3-12 mnd	1-5 år	> 5 år	Uten restløpetid	Sum
Utlån til og krav på kredittinstitusjoner						77,5	77,5
Utlån til og krav på kunder	333,4	643,9	2.597,2	12.038,2	31.160,7	180,3	46.953,7
Sertifikater, obligasjoner o.a. rentebærende verdipapirer	101,7	6,7	699,1	2.403,0	105,1		3.315,6
Andre finansielle eiendeler	37,0					175,9	212,9
Derivat - brutto innstrømmer	1,5	6,8	97,7	327,0	145,5		578,5
Sum finansielle eiendeler	473,6	657,4	3.394,0	14.768,3	31.411,2	433,6	51.138,2
Innskudd og forpliktelser til kunder	16.702,4	536,8	2.118,1				19.357,2
Forpliktelser stiftet ved utstedelse av verdipapir	10,2	458,1	834,3	15.101,1	2.927,0		19.330,8
Lånetilsagn og unyttede trekkretter	7.527,2						7.527,2
Derivater - brutto utstrømmer	0,7	16,3	61,4	216,8	74,8		369,9
Sum forpliktelser	24.240,4	1.011,2	3.013,8	15.317,9	3.001,8		46.585,1

4. Segmentinformasjon

Konsernet har seks rapporteringspliktige segmenter, som beskrevet nedenfor, som tilbyr ulike produkter og tjenester innenfor ulike geografiske områder. Konsernets rapporteringspliktige segmenter er identifisert med utgangspunkt i konsernets internrapportering. Konsernsjefen avholder jevnlig resultatsikringsmøter med sine tilrappporterende ledere for de ulike segmentene, hvor det fokuseres på fremtidige tiltak som sikrer resultat og leveranser.

Skadeforsikring er konsernets kjernevirksomhet. Skadeforsikring er inndelt i fire segmenter hovedsakelig basert på kundens geografiske plassering. Øvrige virksomhetssegmenter leverer produkter og tjenester hovedsakelig til kunder i Norge.

Beskrivelse av segmentene

Skadeforsikring Privat

Privatsegmentet tilbyr et bredt spekter av skadeforsikringsprodukter og -tjenester i det norske privatmarkedet, blant annet forsikringer tilknyttet motorvogn, bolig, person og fritid.

Skadeforsikring Næringsliv

Næringslivssegmentet tilbyr et bredt spekter av skadeforsikringsprodukter til næringslivs-, landbruks- og kommunemarkedet i Norge, blant annet forsikringer tilknyttet motorvogn, bygning, person og marine/transport.

Skadeforsikring Norden

Segmentet Norden omfatter konsernets virksomhet i det danske og svenske privat-, og næringslivs- og kommunemarkedet, blant annet forsikringer tilknyttet motorvogn, eiendom, person, ansvar og fritid.

Skadeforsikring Baltikum

Gjensidiges baltiske virksomhet selger skadeforsikringsprodukter til privat- og næringslivsmarkedet i Latvia, Litauen og Estland, blant annet forsikringer tilknyttet motorvogn, eiendom og person.

Pensjon og sparing

Pensjon og sparing skal bidra til breddesalg til skadeforsikringskunder i Norge og tilbyr pensjons- og spareprodukter hovedsakelig til det norske næringslivsmarkedet. Pensjonsproduktene omfatter blant annet innskuddsbasert tjenestepensjon med tilhørende risikodekninger ved uførhet og død, privat pensjonssparing og individuell uførepensjon. Spareproduktene omfatter blant annet ferdige fondspakker, fond fra velrennomerte forvaltere og aktiv forvaltning.

Bank

Gjensidige Bank er en nettbank som skal bidra til breddesalg til skadeforsikringskunder i Norge. Banken tilbyr boliglån, bilfinansiering, usikrede lån, sparing, kredittkort og dagligbanktjenester til privatpersoner og landbruk.

Beskrivelse av segmentenes inntekter og kostnader

Segmentinntekter defineres som premieinntekter for skadeforsikring, premieinntekter og forvaltningsinntekter mv. for Pensjon og sparing og renteinntekter og lignende inntekter og andre inntekter for Bank.

Segmentkostnader defineres som erstatningskostnader mv. for skadeforsikring og for Pensjon og sparing, rentekostnader mm. for Bank, driftskostnader for samtlige segmenter, samt netto inntekter fra investeringer for Pensjon og sparing samt Bank.

Segmentresultat defineres som forsikringsresultat for skadeforsikring og resultat før skattekostnad for Pensjon og sparing samt Bank.

	Skadeforsikring																Sum
	Privat		Næringsliv		Norden		Baltikum		Pensjon og sparing		Bank		Elimineringer mv. ¹				
Millioner kroner	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	
Segmentinntekter																	
Segmentinntekter - eksterne	8.291,3	8.152,3	7.257,4	7.076,8	5.917,8	5.233,3	1.036,3	642,0	1.605,6	1.551,0	1.437,0	1.330,0	(54,1)	170,0	25.491,4	24.155,4	
Segmentinntekter - konsern ²																	
Sum segmentinntekter	8.291,3	8.152,3	7.257,4	7.076,8	5.917,8	5.233,3	1.036,3	642,0	1.605,6	1.551,0	1.437,0	1.330,0	(54,1)	170,0	25.491,4	24.155,4	
- Erstatningskostnader, rentekostnader, tap mv.	(5.030,8)	(4.908,5)	(4.825,1)	(4.826,7)	(4.739,6)	(3.905,2)	(748,4)	(524,8)	(1.283,5)	(1.275,7)	(680,1)	(652,2)	(172,0)	(432,4)	(17.479,6)	(16.525,4)	
- Driftskostnader	(1.063,8)	(1.035,7)	(801,1)	(809,3)	(930,9)	(819,0)	(387,4)	(216,0)	(223,9)	(222,0)	(373,6)	(359,3)	(287,2)	(592,3)	(4.068,0)	(4.053,6)	
+ Netto inntekter fra investeringer									27,3	30,8	45,3	(15,0)	2.123,5	1.457,4	2.196,1	1.473,3	
Segmentresultat/resultat før skattekostnad	2.196,7	2.208,1	1.631,3	1.440,8	247,3	509,1	(99,5)	(98,9)	125,4	84,2	428,5	303,6	1.610,3	602,8	6.139,9	5.049,7	
Tap ved verdifall goodwill								(13,5)			(1,5)				(1,5)	(13,5)	

¹ Elimineringer mv. består av konserninterne elimineringer samt øvrige inntekter og kostnader som ikke er direkte henførbare til det enkelte segment, samt storskader på 205,5 millioner kroner (382,5).

² Det er ingen betydelige inntekter mellom segmentene på dette nivået i 2016 og 2015.

5. Immaterielle eiendeler

Millioner kroner	Goodwill	Kunde- forhold	Varemerke	Programvare	Andre immater. eiendeler	Sum
Anskaffelseskost						
Per 1. januar 2015	3.084,4	1.023,5	44,9	1.122,4	299,1	5.574,4
Tilgangar		16,5		73,5	56,0	146,0
Tilgangar ved virksomhetssammenslutning	497,1	75,4			184,3	756,8
Tilgangar ved intern utvikling				156,2		156,2
Avhendinger/reklassifiseringer	(227,5)	(5,8)	(0,8)	(244,9)	(2,5)	(481,5)
Valutakursdifferanser	177,1	59,2	2,1	25,3	28,8	292,5
Per 31. desember 2015	3.531,1	1.168,8	46,2	1.132,6	565,7	6.444,4
Prosjekter i arbeid				118,0		118,0
Per 31. desember 2015, inklusiv prosjekter i arbeid	3.531,1	1.168,8	46,2	1.250,6	565,7	6.562,4
Avskrivning og tap ved verdifall						
Per 1. januar 2015	(265,4)	(615,7)	(37,7)	(673,5)	(149,4)	(1.741,7)
Avskrivninger		(104,7)	(7,0)	(171,1)	(71,7)	(354,6)
Avhendinger/reklassifiseringer	(17,6)	5,8	0,8	199,8	2,5	191,4
Tap ved verdifall innregnet i resultatet i perioden	(13,5)					(13,5)
Valutakursdifferanser	(10,2)	(38,3)	(2,2)	(12,1)	(13,2)	(75,9)
Per 31. desember 2015	(306,6)	(752,9)	(46,0)	(656,9)	(231,8)	(1.994,3)
Balanseført verdi						
Per 1. januar 2015	2.819,0	407,8	7,2	558,7	149,7	3.942,4
Per 31. desember 2015	3.224,5	415,9	0,2	593,7	333,9	4.568,0
Anskaffelseskost						
Per 1. januar 2016	3.531,1	1.168,8	46,2	1.132,6	565,7	6.444,4
Tilgangar		54,1		178,2	212,4	444,8
Tilgangar ved virksomhetssammenslutning	78,7	56,4				135,2
Tilgangar ved intern utvikling				45,8		45,8
Avhendinger/reklassifiseringer	(46,4)	(10,8)	(0,1)	(48,3)	(11,3)	(117,0)
Valutakursdifferanser	(171,7)	(60,4)	(2,1)	(27,3)	(33,4)	(295,0)
Per 31. desember 2016	3.391,7	1.208,1	44,0	1.281,0	733,4	6.658,2
Prosjekter i arbeid				126,3		126,3
Per 31. desember 2016, inklusiv prosjekter i arbeid	3.391,7	1.208,1	44,0	1.407,3	733,4	6.784,5
Avskrivning og tap ved verdifall						
Per 1. januar 2016	(306,6)	(752,9)	(46,0)	(656,9)	(231,8)	(1.994,3)
Avskrivninger		(144,6)	(0,2)	(168,8)	(129,8)	(443,3)
Avhendinger/reklassifiseringer	46,4	10,8	0,1	16,0	2,2	75,5
Tap ved verdifall innregnet i resultatet i perioden	(1,5)					(1,5)
Valutakursdifferanser	10,2	38,7	2,1	14,1	14,7	79,8
Per 31. desember 2016	(251,5)	(848,0)	(44,0)	(795,6)	(344,7)	(2.283,8)
Balanseført verdi						
Per 1. januar 2016	3.224,5	415,9	0,2	593,7	333,9	4.568,0
Per 31. desember 2016	3.140,2	360,1	0,0	611,6	388,7	4.500,7
Avskrivningsmetode	I/A	Lineær	Lineær	Lineær	Lineær	
Utnyttbar levetid (år)	I/A	5-10	1-10	5-8	5-10	

Konsernets immaterielle eiendeler er enten ervervet eller internt utviklet. Goodwill, kundeforhold, varemerke og deler av andre immaterielle eiendeler er alle ervervet gjennom virksomhetssammenslutninger, og er et resultat av allokering av kostpris ved overtakelsen. Internt utviklet programvare er utviklet for bruk i forsikringsvirksomheten. Ekstern og intern bistand til utviklingsarbeid i forbindelse med innføring eller vesentlig oppgradering av programvare, herunder tilpasning av standardsystemer aktiveres som immaterielle eiendeler. Avskrivning er inkludert i regnskapslinjen Driftskostnader.

Konsernet har i 2016 ervervet en svensk portefølje fra Vardia Insurance Group samt aksjene i Vardia Forsikring AB. I 2015 ble PZU Lietuva i Litauen og Mondux i Danmark ervervet. 50 prosent av Oslo Areal ble solgt i fjerde kvartal 2015.

Ingen av de immaterielle eiendelene har ubestemt utnyttbar levetid.

Vurdering verdifall goodwill

Balanseført goodwill i konsernet utgjør per 31. desember 2016 3.140,2 millioner kroner, jf. tabell.

Millioner kroner		2016	2015
Goodwill	Segment		
Gjensidige Forsikring, dansk filial	Norden	1.465,3	1.548,2
Nykredit Forsikring	Norden	842,0	876,2
Gjensidige Forsikring, svensk filial	Norden	160,4	158,2
Gouda portefølje	Norden	81,5	85,8
Vardia portefølje	Norden	63,4	
ADB Gjensidige	Baltikum	398,9	425,8
Gjensidige Bank	Bank		1,5
Gjensidige Forsikring, white label	Privat	128,7	128,7
Sum		3.140,2	3.224,5

Hver av enhetene ovenfor er den minste enhet med identifiserbare eiendeler og kontantstrømmer og er dermed ansett som egne kontantstrømgenererende enheter. Årlig vurdering av tap ved verdifall ble gjennomført i tredje kvartal 2016. Det er også foretatt indikasjonsvurderinger i de øvrige kvartalene for å vurdere om det er nye forhold som tilsier at det må foretas en ny vurdering av verdifall.

Gjennvinnbart beløp for de kontantstrømgenererende enhetene fastsettes ut fra en vurdering av bruksverdi. Bruksverdien baseres på en diskontering av forventede fremtidige kontantstrømmer, med en relevant diskonteringsrente som tar hensyn til løpetid og risiko.

Budsjetter/prognoser og perioden kontantstrømmene er fremskrevet

Fremskrivningen av kontantstrømmene er basert på budsjett og prognoser for de neste fem årene gjennomgått av ledelsen og godkjent av styret. I perioden etter 2020 er det lagt til grunn en lavere årlig vekst enn i budsjettperioden. Terminalverdien er beregnet i år 2025. Kontantstrømmene er estimert til et normalnivå før det er beregnet en terminalverdi. Gjensidige bruker som utgangspunkt en tiårs horisont på sine modeller, siden de oppkjøpte selskaper er i en vekstperiode og en kortere periode vil gi et mindre korrekt bilde av forventede kontantstrømmer. I 2016 er lønnsomheten i det danske markedet utfordret mer enn i øvrige markeder, hvilket har medført igangsetting av en rekke tiltak høsten 2016. Disse vil bli ferdigstilt utover 2017/2018 og går primært på å bedre skadeprosenten gjennom bedre tariffing og produktoppbygging.

Ledelsens metode

Så langt det er mulig har ledelsen søkt å dokumentere de forutsetningene som modellene er basert på ved hjelp av ekstern informasjon. Ekstern informasjon er først og fremst benyttet i vurderingen av diskonteringsrente og valutakurser. Når det gjelder fremtidige kontantstrømmer har ledelsen også vurdert i hvilken grad man historisk har oppnådd sine budsjetter. Dersom man ikke har oppnådd forventet budsjettet resultat, har ledelsen gjennomført en avviksanalyse. Disse avviksanalysene er gjennomgått av styret i de respektive datterselskapene, samt ledelsen i Gjensidige Forsikring.

Nivå på combined ratio (CR)

Det forventede CR-nivået i både vekstperioden og ved beregning av terminalverdien er vurdert til å være fra 87,2 til 100,3.

Kontantstrømgenererende enheter	CR-nivå i vekstperiode	CR-nivå ved beregning av terminalverdi
Gjensidige Forsikring, dansk filial	87,2-91,2 %	91,2 %
Nykredit Forsikring	91,3-94,1 %	91,3 %
Gjensidige Forsikring, svensk filial	90,2-100,3 %	92,7 %
ADB Gjensidige	93,0-99,9 %	93,0 %
Gouda portefølje	89,1-94,3 %	90,1 %

Vekstrate i terminalledd

Vekstraten er fastsatt til 2,5 prosent i Skandinavia og 3,0 prosent i Baltikum. Dette er samme vekst som ble brukt i 2015.

Diskonteringsrente

Diskonteringsrenten er før skatt, og er sammensatt av en risikofri rente, et risikopåslag og en markedsbeta. Den risikofrie renten tilsvarer en ti års rente på statsobligasjoner i de respektive landene som datterselskapene og filialene opererer i og det er i tillegg lagt til et risikopåslag. Påslaget varierer slik at diskonteringsrenten som er benyttet er 7,5 prosent for alle selskapene. Dette tilsvarer konsernets avkastningskrav. I 2015 var diskonteringsrenten i Danmark og Sverige på 7,5 prosent og 8,5 prosent for Baltikum. I 2016 er landrisiko korrigert direkte i kontantstrømmen på samtlige enheter.

Følsomhetsanalyse for nøkkelforutsetninger

Merverdiene knyttet til oppkjøpene er basert på ulike nøkkelforutsetninger. Dersom disse forutsetningene utvikler seg vesentlig forskjellig fra det som er forutsatt i modellene for vurdering av tap ved verdifall, kan dette medføre behov for nedskrivning, jf. tabell.

Sensitivitetstabell goodwill	Diskonteringsrente øker med 1 %	Vekst reduseres med 2 % ift. forventet neste 3 år	CR øker med 2 % neste 3 år	Alle forhold inntreffer samtidig
Gjensidige Forsikring, dansk filial	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Nedskrivningsbehov med ca. 249 mill.
Nykredit Forsikring	Nedskrivningsbehov med ca. 207 mill.	Nedskrivningsbehov med ca. 31 mill.	Nedskrivningsbehov med ca. 4 mill.	Nedskrivningsbehov med ca. 312 mill.
Gjensidige Forsikring, svensk filial	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov
ADB Gjensidige	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov
Gouda portefølje	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov

6. Aksjer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Millioner kroner	Forretnings- kontor	Eierandel	Kostpris 31.12.2016	Balanseført verdi 31.12.2016	Kostpris 31.12.2015	Balanseført verdi 31.12.2015
Tilknyttede selskaper						
Vervet AS inkludert ansvarlig lån ¹	Tromsø, Norge	25,0 %		0,0	35,3	11,2
FDC A/S	Ballerup, Danmark	33,3 %	5,2	27,8	5,2	27,7
Felleskontrollert virksomhet						
Oslo Areal AS	Oslo, Norge	50,0 %	1.086,9	1.573,8	1.086,9	1.509,0
Sum tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet			1.092,2	1.601,6	1.127,4	1.547,8

¹ Ansvarlig lån 24,0 millioner kroner er inkludert i kostpris.

Millioner kroner	Eiendeler	Egenkapital	Gjeld	Inntekter	Resultat	Resultat inntektsført	Andel av børsverdi
For hele selskapet 2016							
Tilknyttede selskaper - tilleggsinformasjon							
Oslo Areal AS, pro & contra oppgjør aksjer						(1,3)	I/A
Vervet AS, salgsgevinst aksjer og ansvarlig lån						8,8	I/A
FDC A/S	171,3	54,2	117,1	373,9	3,7	1,7	I/A
Felleskontrollert virksomhet - tilleggsinformasjon							
Oslo Areal AS						175,0	
Sum tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	171,3	54,2	117,1	373,9	3,7	184,1	

For hele selskapet 2015

Tilknyttede selskaper - tilleggsinformasjon							
Bilskadeinstituttet AS (avviklet i 2014)						2,0	
Vervet AS	100,0	4,3	95,7	0,7	(1,7)	6,0	I/A
FDC A/S	249,3	80,1	169,2	432,3	(12,2)	(12,8)	I/A
Felleskontrollert virksomhet - tilleggsinformasjon							
Oslo Areal AS (november-desember 2015) ²						54,6	
Sum tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	349,2	84,4	264,8	433,0	(13,9)	49,7	

² Resultat inntektsført for perioden som en felleskontrollert virksomhet.

For hele selskapet

Felleskontrollert virksomhet - tilleggsinformasjon		
OsloAreal AS		
Millioner kroner	2016	2015
Resultatoppstilling		
Driftsinntekter	423,0	419,8
Driftskostnader	(75,4)	(75,5)
Renteinntekter	2,1	1,5
Rentekostnader	(65,4)	(71,5)
Verdiendringer eiendom	111,9	271,7
Gevinster/tap ved salg av eiendom	27,0	3,7
Avskrivninger og amortisering	(3,9)	(8,8)
Resultat før skattekostnad	419,4	540,9
Skattekostnad	(69,4)	(92,0)
Resultat	350,0	448,9
Andre inntekter og kostnader	134,8	0,1
Totalresultat	484,8	449,0
Finansiell stilling - enkeltposter		
Omløpsmidler	34,6	93,0
Anleggsmidler	6.691,6	6.821,5
Kontantekvivalenter	46,2	30,7
Kortsiktig gjeld	784,4	820,6
Langsiktig gjeld	2.840,4	3.076,1
Egenkapital	3.147,6	3.018,0

Fordringer på felleskontrollert virksomhet

Oslo Areal AS

Millioner kroner	2016	2015
Gjensidiges andel av utlån	1.420,2	1.538,0
Sum fordringer på felleskontrollert virksomhet	1.420,2	1.538,0

For samtlige investeringer tilsvarende stemmeandel eierandel.

Gjensidige solgte i 2015 50 prosent av aksjene i Oslo Areal til AMF Pensionsforsikring (AMF). Transaksjonen innebærer at Gjensidige og AMF eier Oslo Areal sammen som en felleskontrollert virksomhet, da hver av partene har rett til sin andel av ordningens netto eiendeler. Partene vil gjøre felles investeringer i det norske eiendomsmarkedet gjennom Oslo Areal. Investeringen er regnskapsført etter egenkapitalmetoden til 1,6 milliarder kroner ved årsslutt. Gjensidige Forsikring har gitt et utlån til Oslo Areal som ved årsslutt beløp seg til 1,4 milliarder kroner. Lånet er rentebærende.

En del av avtalen er at Gjensidige, gjennom en prisjusteringsmekanisme, var eksponert for utviklingen i eiendomsmarkedet med et beløp tilsvarende halvparten av inntektene i perioden frem til 31. desember 2016. Gjensidige vil derfor ha en høyere eiendomseksponering i denne perioden enn 50 prosent eierandel i Oslo Areal. Eksponeringen som denne avtalen representerer er ikke regnskapsført. Avtalen innregnes til virkelig verdi og den urealiserte gevinsten var 54,5 millioner kroner (16,2) per 31. desember 2016.

Det foreligger kontraktsmessige forpliktelser til utvikling av investeringseiendommer i Oslo Areal AS på 30,0 millioner kroner (71,0). Forpliktelsen forfaller i perioden frem til 31. desember 2017.

Det foreligger enkelte restriksjoner på Gjensidige Forsikring sin mulighet til å få tilgang til eller bruke konsernets eiendeler, samt gjøre opp konsernets forpliktelser. Konsernbidrag må sammen med utbytte ikke overstige forsvarlig utdeling av utbytte basert på et selskaps soliditet og drift. Utdelinger fra livsselskap må ligge innenfor årets resultat. Ønskes det delt ut mer enn dette kreves det forhåndsgodkjenning av Finanstilsynet. Regelverket for kapital og solvensmargin må overholdes samt at kapitalforvaltningsforskriften setter krav til de midler som må være tilstede for å dekke de forsikringstekniske avsetningene. I tillegg skal Gjensidige fylle kapitalkravene for en A-rating, noe som binder ytterligere kapital.

Et forsikringsselskap kan ikke yte lån eller stille garanti for annet foretak i samme konsern utover oppgjørskonto i konsernbank med mindre det foreligger unntak basert i forskrift og/eller enkeltvedtak fra Finanstilsynet.

7. Eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr

Millioner kroner	Eierbenyttet eiendom	Anlegg og utstyr	Sum
Anskaffelseskost			
Per 1. januar 2015	326,5	609,1	935,6
Overført fra/(til) investeringseiendom	6,4		6,4
Overtatt i virksomhetssammenslutning	11,0	5,7	16,7
Tilganger	6,5	102,0	108,4
Avhendinger	(308,9)	(43,3)	(352,2)
Valutakursdifferanser	0,9	8,5	9,4
Per 31. desember 2015	42,6	682,1	724,7
Prosjekter i arbeid		27,6	27,6
Per 31. desember 2015, inklusiv prosjekter i arbeid	42,6	709,6	752,3
Avskrivning og tap ved verdifall			
Per 1. januar 2015	(45,8)	(386,8)	(432,6)
Årets avskrivning	(11,7)	(59,2)	(70,9)
Avhendinger	50,1	31,3	81,3
Valutakursdifferanser	(0,2)	(5,4)	(5,5)
Per 31. desember 2015	(7,8)	(420,2)	(428,0)
Balanseført verdi			
Per 1. januar 2015	280,7	321,1	601,8
Per 31. desember 2015	34,8	289,4	324,2
Anskaffelseskost			
Per 1. januar 2016	42,6	682,1	724,7
Overtatt i virksomhetssammenslutning		5,3	5,3
Tilganger	5,3	43,3	48,6
Avhendinger	(17,1)	(180,2)	(197,3)
Valutakursdifferanser	(0,9)	(9,0)	(9,9)
Per 31. desember 2016	29,9	541,4	571,3
Prosjekter i arbeid		61,2	61,2
Per 31. desember 2016, inklusiv prosjekter i arbeid	29,9	602,6	632,5
Avskrivning og tap ved verdifall			
Per 1. januar 2016	(7,8)	(420,2)	(428,0)
Årets avskrivning	(0,4)	(60,2)	(60,6)
Avhendinger	7,5	164,6	172,1
Valutakursdifferanser	0,3	5,7	6,0
Per 31. desember 2016	(0,4)	(310,1)	(310,5)
Balanseført verdi			
Per 1. januar 2016	34,8	289,4	324,2
Per 31. desember 2016	29,5	292,5	321,9
Avskrivningsmetode	Lineær	Lineær	
Utnyttbar levetid (år)	10-50	3-10	

¹ Anlegg og utstyr består hovedsakelig av maskiner, biler, inventar og møbler.

Millioner kroner	2016	2015
Markedsverdi av tomter og eierbenyttede eiendommer	45,6	50,2
Balanseført verdi av tomter og eierbenyttede eiendommer	29,5	34,8
Merverdi utover balanseført verdi	16,1	15,4

Hver komponent av eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr avskrives lineært over estimert utnyttbar levetid. Tomter avskrives ikke. Estimert utnyttbar levetid for inneværende periode og sammenligningsperioder er mellom ti og 50 år for eierbenyttet eiendom, hvorav tekniske installasjoner innehar høyeste avskrivningssats, og mellom tre og ti år for anlegg og utstyr.

Eierbenyttede eiendommer i Gjensidige Forsikring konsern består hovedsakelig av fritidshus og hytter, samt eierbenyttet eiendom i Baltikum.

Det foreligger ingen restriksjoner på eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr. Eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr er heller ikke stilt som sikkerhet for forpliktelser.

Markedsverdien av tomter og eierbenyttede eiendommer overskrider balanseført verdi som vist ovenfor. For anlegg og utstyr er det ikke noe vesentlig avvik mellom balanseført verdi og markedsverdi. Enkelte driftsmidler, som for eksempel møbler, er fullt avskrevet, men fortsatt i bruk.

8. Finansielle eiendeler og forpliktelser

Virkelig verdi

Finansielle eiendeler og forpliktelser som innregnes til virkelig verdi har balanseført verdi lik den verdi den enkelte eiendel/forpliktelse kan omsettes for i en velordnet transaksjon mellom markedsaktører på måletidspunktet under de gjeldende markedsforhold.

Ved beregning av virkelig verdi benyttes ulike metoder og teknikker avhengig av type finansielle instrumenter og i hvilken grad de handles i aktive markeder. Instrumenter klassifiseres i sin helhet i en av tre verdsettelsesnivåer basert på det laveste nivå av verdsettelsesinformasjon som er betydningsfull for verdsettelsen av instrumentene.

Nedenfor redegjøres det for de ulike verdsettelsesnivåene og hvilke finansielle eiendeler/forpliktelser som inngår på hvilke nivåer.

Kvoterte priser i aktive markeder

Kvoterte priser i aktive markeder anses som det beste estimat på en eiendel/forpliktelses virkelige verdi. En finansiell eiendel/forpliktelse anses som verdsatt basert på kvoterte priser i aktive markeder dersom virkelig verdi er fastsatt basert på priser som er enkelt og regelmessig tilgjengelige og representerer faktiske og regelmessig forekommende markedstransaksjoner på armlengdes avstand. Finansielle eiendeler/forpliktelser som verdsettes basert på kvoterte priser i aktive markeder klassifiseres som nivå én i verdsettelseshierarkiet.

Følgende finansielle eiendeler er klassifisert som nivå én i verdsettelseshierarkiet

- Børsnoterte aksjer
- Stats- og statsgaranterte obligasjoner/verdpapirer med fast avkastning
- Børsnoterte fond (ETF)

Verdsettelse basert på observerbare markedsdata

Når kvoterte priser i aktive markeder ikke er tilgjengelige, fastsettes virkelig verdi av finansielle eiendeler/forpliktelser fortrinnsvis ved hjelp av verdsettelsesmetoder som baserer seg på observerbare markedsdata.

En finansiell eiendel/forpliktelse anses som verdsatt basert på observerbare markedsdata dersom virkelig verdi er fastsatt med referanse til priser som ikke er kvoterte, men som er observerbare enten direkte (som priser) eller indirekte (derivert fra priser).

Følgende finansielle eiendeler/forpliktelser er klassifisert som nivå to i verdsettelseshierarkiet

- Valutaderivater, aksjeopsjoner og fremtidige renteavtaler hvis virkelige verdi er derivert fra verdien av underliggende instrumenter. Derivatene i disse kategoriene verdsettes ved hjelp av allment brukte verdsettelsesmetoder for derivater (opsjonsprisindeksmodeller etc.).
- Aksjefond, obligasjonsfond, hedgefond og kombinasjonsfond hvis virkelige verdi er bestemt på bakgrunn av verdien av instrumentene som fondene har investert i.
- Sertifikater, obligasjoner og indeksobligasjoner som ikke er noterte, eller som er noterte, men hvor det ikke forekommer regelmessige transaksjoner. De unoterte instrumentene i disse kategoriene verdsettes basert på observerbare rentekurver og estimert kredittspread der hvor det er aktuelt.
- Rentebærende forpliktelser (bankdrift) målt til virkelig verdi. De rentebærende forpliktelsene verdsettes basert på observerbare rentekurver.
- Børsnoterte ansvarlig lån hvor det ikke forekommer regelmessige transaksjoner.

Verdsettelse basert på ikke-observerbare markedsdata

Når verken kvoterte priser i aktive markeder eller observerbare markedsdata er tilgjengelige, verdsettes finansielle eiendeler/forpliktelser ved hjelp av verdsettelsesteknikker som ikke er basert på observerbare markedsdata.

En finansiell eiendel/forpliktelse anses som verdsatt basert på ikke-observerbare markedsdata dersom virkelig verdi er fastsatt uten å være basert på kvoterte priser i aktive markeder, og heller ikke er basert på observerbare markedsdata. Finansielle eiendeler/forpliktelser som er verdsatt basert på ikke-observerbare markedsdata er klassifisert som nivå tre i verdsettelseshierarkiet.

Følgende finansielle eiendeler er klassifisert som nivå tre i verdsettelseshierarkiet

- Unoterte private equity-investeringer (PE) som ikke er organisert som fond verdsettes ved hjelp av kontantstrømsanalyser, pris-multipler og nylige markedstransaksjoner. PE-investeringene som er organisert som fond verdsettes på bakgrunn av rapporterte NAV (Net Asset Value) fra fondsforvaltere i henhold til IPEV-retningslinjer (International Private Equity and venture capital Valuation). NAV fastsettes av fondsforvaltere ved hjelp av verdsettelsesmetodene i IPEV-retningslinjene som anses som best egnet til å estimere virkelig verdi, gitt de faktiske omstendigheter, for hver underliggende investering. På grunn av sen rapportering fra fondene benyttes NAV fra siste kvartalsrapportering. NAV vurderes deretter for skjønnsmessige justeringer basert på objektive hendelser i de enkelte fond siden forrige rapporteringsdato. Objektive hendelser kan være utviklingen i underliggende verdier på børsnoterte selskaper siden siste rapportering fra fondet, endringer i regelverket eller store markedsbevegelser. Det er forutsigbart at verdien av PE-investeringer også vil bli påvirket ved store markedsbevegelser generelt, eller i individuelle sektorer, målt ved utviklingen i ulike aksjeindekser. På bakgrunn av hva dette gir av informasjon vil en endelig verddivurdering bli foretatt.
- Eiendomsfond. Eiendomsfondene verdsettes på bakgrunn av rapporterte NAV-verdier fra fondsforvaltere. På grunn av sen rapportering fra fondene benyttes NAV-verdier fra siste kvartalsrapportering.
- Gjensidiges innskutte egenkapital i Gjensidige Pensjonskasse. Innskutt egenkapital er verdsatt til pålydende.

Verdsettelsesprosess finansielle eiendeler klassifisert som nivå tre

Investeringsdirektør i samråd med avdeling for investeringsavkastning- og risikomåling fastsetter hvilke verdsettelsesmodeller som skal benyttes ved verdsettelse av finansielle eiendeler klassifisert som nivå tre i verdsettelseshierarkiet. Evaluering av modellene gjøres ved behov. Investeringenes virkelige verdier og resultater samt overholdelse av fastsatte rammer rapporteres ukentlig til finansdirektør og konsernsjef samt månedlig til styret.

Sensitivitet finansielle eiendeler nivå tre

Sensitivitetsanalysen for finansielle eiendeler som verdsettes basert på ikke-observerbare markedsdata viser resultateffekten av realistiske og plausible markedsutfall. Generelle markedsnedgang eller forverrede framtidsutsikter kan påvirke forventning om fremtidige kontantstrømmer eller anvendte multipler som igjen vil medføre at verdien reduseres. Et verdifall på ti prosent anses som et realistisk og plausibelt markedsutfall for aksjer og andeler, samt obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning som inngår i nivå tre i verdsettelseshierarkiet.

Millioner kroner	Noter	Balanseført verdi per 31.12.2016	Virkelig verdi per 31.12.2016	Balanseført verdi per 31.12.2015	Virkelig verdi per 31.12.2015
Finansielle eiendeler					
<i>Finansielle derivater</i>					
Finansielle derivater målt til virkelig verdi over resultatet		1.335,4	1.335,4	434,3	434,3
Finansielle derivater benyttet til sikringsbokføring				52,2	52,2
<i>Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, øremerket</i>					
Aksjer og andeler	12	6.892,1	6.892,1	7.202,3	7.202,3
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning		30.385,8	30.385,8	30.626,4	30.626,4
Aksjer og andeler i livsforsikring med investeringsvalg		16.002,8	16.002,8	13.720,6	13.720,6
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning i livsforsikring med investeringsvalg		1.777,2	1.777,2	1.389,0	1.389,0
<i>Finansielle eiendeler som holdes til forfall</i>					
Obligasjoner som holdes til forfall		1.625,9	1.702,3	2.635,6	2.800,5
<i>Utlån og fordringer</i>					
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning klassifisert som lån og fordringer	9	19.045,5	20.530,5	16.173,2	17.439,1
Utlån	9	40.985,0	41.005,0	39.664,1	39.973,7
Fordringer i forbindelse med direkte forretning og gjenforsikringer	9	5.621,5	5.621,5	4.997,4	4.997,4
Andre fordringer	9	945,9	945,9	502,7	502,7
Forsukksbetalte kostnader og opptjente, ikke mottatte inntekter	9	91,3	91,3	96,7	96,7
Kontanter og kontantekvivalenter	10, 11	2.158,7	2.158,7	3.151,9	3.151,9
Sum finansielle eiendeler		126.867,3	128.448,6	120.646,4	122.386,8
Finansielle forpliktelser					
<i>Finansielle derivater</i>					
Finansielle derivater målt til virkelig verdi over resultatet		1.191,8	1.191,8	403,5	403,5
<i>Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet, øremerket</i>					
Gjeld i livsforsikring med investeringsvalg		17.780,0	17.780,0	15.109,6	15.109,6
<i>Finansielle forpliktelser til amortisert kost</i>					
Ansvarlig lån	21	1.946,8	1.904,9	1.547,2	1.485,5
Innskudd fra og forpliktelser overfor kunder, bank	15	21.270,4	21.270,4	19.357,2	19.357,2
Rentebærende forpliktelser	15	19.596,5	19.649,2	17.804,7	17.616,7
Andre forpliktelser	15	1.368,5	1.368,5	1.065,4	1.065,4
Forpliktelser i forbindelse med forsikring	15	555,2	555,2	619,4	619,4
Påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter	15	493,3	493,3	485,3	485,3
Sum finansielle forpliktelser		64.202,5	64.213,3	56.392,3	56.142,7
Ikke resultatført gevinst/(tap)			1.570,5		1.990,0

Verdsettelseshierarki 2016

Tabellen viser en fordeling av finansielle eiendeler/ forpliktelser i tre nivåer basert på verdsettelsesmetode.

Millioner kroner	Nivå 1 Kvoterte priser i aktive markeder	Nivå 2 Verdsettelses- teknikk basert på observerbare markedsdata	Nivå 3 Verdsettelses- teknikk basert på ikke- observerbare markedsdata	Sum
Finansielle eiendeler				
<i>Finansielle derivater</i>				
Finansielle derivater målt til virkelig verdi over resultatet		1.335,4		1.335,4
<i>Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, øremerket</i>				
Aksjer og andeler	820,4	3.764,6	2.307,0	6.892,1
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	10.840,6	18.211,7	1.333,5	30.385,8
Aksjer og andeler i livsforsikring med investeringsvalg	15.993,6	9,2		16.002,8
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning i livsforsikring med investeringsvalg	1.764,3	12,9		1.777,2
<i>Finansielle eiendeler målt til amortisert kost</i>				
Obligasjoner som holdes til forfall	382,8	1.319,5		1.702,3
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning klassifisert som lån og fordringer		20.529,0	1,5	20.530,5
Utlån			41.005,0	41.005,0
Finansielle forpliktelser				
<i>Finansielle derivater</i>				
Finansielle derivater målt til virkelig verdi over resultatet		1.191,8		1.191,8
<i>Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet, øremerket</i>				
Gjeld i livsforsikring med investeringsvalg	17.757,9	22,1		17.780,0
<i>Finansielle forpliktelser målt til amortisert kost</i>				
Ansvarlig lån		1.904,9		1.904,9
Rentebærende forpliktelser		19.649,2		19.649,2

Verdsettelseshierarki 2015

Tabellen viser en fordeling av finansielle eiendeler/ forpliktelser i tre nivåer basert på verdsettelsesmetode.

Millioner kroner	Nivå 1 Kvoterte priser i aktive markeder	Nivå 2 Verdsettelses- teknikk basert på observerbare markedsdata	Nivå 3 Verdsettelses- teknikk basert på ikke- observerbare markedsdata	Sum
Finansielle eiendeler				
<i>Finansielle derivater</i>				
Finansielle derivater målt til virkelig verdi over resultatet		434,3		434,3
Finansielle derivater benyttet til sikringsbokføring		52,2		52,2
<i>Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, øremerket</i>				
Aksjer og andeler	1.139,8	4.118,8	1.943,7	7.202,3
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	11.440,1	17.011,7	2.174,6	30.626,4
Aksjer og andeler i livsforsikring med investeringsvalg	13.709,6	11,0		13.720,6
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning i livsforsikring med investeringsvalg	1.377,7	11,3		1.389,0
<i>Finansielle eiendeler målt til amortisert kost</i>				
Obligasjoner som holdes til forfall	810,2	1.990,3		2.800,5
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning klassifisert som lån og fordringer		17.437,5	1,6	17.439,1
Utlån		3.364,6	36.609,1	39.973,7
Finansielle forpliktelser				
<i>Finansielle derivater</i>				
Finansielle derivater målt til virkelig verdi over resultatet		403,5		403,5
<i>Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet, øremerket</i>				
Gjeld i livsforsikring med investeringsvalg	15.087,3	22,3		15.109,6
<i>Finansielle forpliktelser målt til amortisert kost</i>				
Ansvarlig lån		1.485,5		1.485,5
Rentebærende forpliktelser		17.616,7		17.616,7

Avstemming finansielle eiendeler som verdsettes basert på ikke-observerbare markedsdata (nivå 3) 2016

Millioner kroner	Per 1.1.2016	Netto realisert/ urealisert gevinst over resultatet	Kjøp	Salg	Oppgjør	Over- føring til/fra nivå 3	Valuta- effekt	Per 31.12.2016	Andel av netto realisert/ urealisert gevinst over resultatet som relaterer seg til instrumenter som ennå eies per 31.12.2016
Aksjer og andeler	1.943,7	(342,8)	905,7	(199,3)			(0,3)	2.307,0	(303,9)
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	2.174,6	(114,4)	324,2	(119,2)		(832,9)	(98,7)	1.333,5	24,0
Sum	4.118,3	(457,2)	1.229,9	(318,5)		(832,9)	(99,0)	3.640,5	(279,9)

Sensitivitet finansielle eiendeler som verdsettes basert på ikke-observerbare markedsdata (nivå 3) 2016

Millioner kroner	Sensitivitet
Aksjer og andeler	Verdifall på 10 % 230,7
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	Verdifall på 10 % 133,4
Sum	364,1

Avstemming finansielle eiendeler som verdsettes basert på ikke-observerbare markedsdata (nivå 3) 2015

Millioner kroner	Per 1.1.2015	Netto realisert/ urealisert gevinst over resultatet	Kjøp	Salg	Oppgjør	Over- føring til/fra nivå 3	Valuta- effekt	Per 31.12.2015	Andel av netto realisert/ urealisert gevinst over resultatet som relaterer seg til instrumenter som ennå eies per 31.12.2015
Aksjer og andeler	2.131,6	(132,5)	278,3	(333,6)				1.943,7	(226,9)
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	406,1	56,0	1.749,7	(37,3)				2.174,6	32,8
Sum	2.537,7	(76,5)	2.028,0	(370,9)				4.118,3	(194,1)

Sensitivitet finansielle eiendeler som verdsettes basert på ikke-observerbare markedsdata (nivå 3) 2015

Millioner kroner	Sensitivitet
Aksjer og andeler	Verdifall på 10 % 194,4
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	Verdifall på 10 % 217,5
Sum	411,8

Sikringsbokføring

Nettoinvesteringer i utenlandsk virksomhet

Gjensidige Forsikring gjennomførte sikringsbokføring av valutakursdifferanser på nettoinvesteringer i utenlandsk virksomhet frem til andre halvår 2015. Nettoinvesteringene ble valutasikret ved å inngå øremerkede valutarelaterte kontrakter som ble fornyet hvert kvartal på et beløp tilsvarende verdien av investeringene. På den måten ble sikringseffektiviteten målt per sikringsobjekt. Kredittrisikoen forbundet med sikringsinstrumentene var innenfor Gjensidiges kredittpolicy.

Virkelig verdi sikring

Gjensidige Bank benytter virkelig verdi sikring for å styre sin renterisiko. Sikringen er utført for å sikre seg mot verdisvingninger

på utstedte fastrenteobligasjoner som følge av endret rentenivå. Renteswapper utpekt som sikringsinstrumenter er vurdert til virkelig verdi og endringer i virkelig verdi resultatføres løpende. For sikringsobjektet, fastrenteobligasjonen, regnskapsføres endringen i virkelig verdi knyttet til den sikrede risiko som et tillegg eller fradrag i balanseført verdi og i resultatet. Renteswapper fornyes hvert kvartal.

Det har i 2015 blitt gjennomført virkelig verdisikring for å valutasikre faste avtaler om kjøp av virksomhetene Mondux og PZU. Gevinster og tap på sikringsinstrumentet regnskapsføres i resultatet, sammen med verdiendringen av den faste avtalen. Verdiendringen av den faste avtalen innregnes i goodwill når den oppkjøpte virksomheten regnskapsføres.

Virkelig verdi sikring		Gevinst/tap 2016		
Millioner kroner		Virkelig verdi	Gevinst	Tap
Gjensidige Bank ASA, konsern				
Renteswap - sikringsinstrumenter		125,0	(35,2)	
Obligasjonsgjeld - sikringsobjekt				35,9
Netto gevinst/tap innregnet i resultatet			0,7	
Netto investeringer i utenlandsk virksomhet		Markedsverdi per 31.12.2015		
Millioner kroner	Kontrakt /nominell verdi	Eiendel	Forpliktelse	Ineffektivitet innregnet i resultatet
Nykredit Forsikring A/S				
Valutarelaterte kontrakter - sikringsinstrumenter	0,0		0,0	0,7
Sikringsobjekt	0,0			
Virkelig verdi sikring		Gevinst/tap 2015		
Millioner kroner		Virkelig verdi	Gevinst	Tap
Gjensidige Bank ASA, konsern				
Renteswap - sikringsinstrumenter		144,7	8,1	
Obligasjonsgjeld - sikringsobjekt				(8,1)
Netto gevinst/tap innregnet i resultatet			0,0	
Virkelig verdi sikring		Gevinst/tap 2015		
Millioner kroner			Gevinst	Tap
Mondux Assurance Agentur A/S				
Valutatermin - sikringsinstrument			2,1	
Kjøpsforpliktelse - sikringsobjekt				(2,5)
Netto gevinst/tap innregnet i resultatet				(0,4)
Virkelig verdi sikring		Gevinst/tap 2015		
Millioner kroner			Gevinst	Tap
PZU Lietuva SA				
Valutatermin - sikringsinstrument			48,3	
Kjøpsforpliktelse - sikringsobjekt				(47,8)
Netto gevinst/tap innregnet i resultatet			0,5	

9. Utlån og fordringer

Millioner kroner	2016	2015
Utlån og fordringer		
Pantelån	34.081,0	31.256,4
Obligasjoner klassifisert som lån og fordringer	19.045,5	19.295,8
Andre utlån	121,3	163,2
Ansvarlig lån	3,9	3,7
Tapsavsetninger	(396,1)	(360,9)
Forbruks- og bilfinansieringslån	7.175,0	5.479,1
Sum utlån og fordringer	60.030,6	55.837,3
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger og gjenforsikring		
Fordringer overfor forsikringstakere	5.280,0	4.967,4
Fordringer i forbindelse med gjenforsikring	341,5	30,0
Sum fordringer i forbindelse med direkte forretninger og gjenforsikring	5.621,5	4.997,4
Andre fordringer		
Fordringer i forbindelse med eiendom	54,5	16,2
Fordringer i forbindelse med kapitalforvaltning	700,0	279,4
Andre fordringer og eiendeler	191,4	207,0
Sum andre fordringer	945,9	502,7
Forskuddsbetalte kostnader og opptjente, ikke mottatte inntekter		
Opptjente, ikke mottatte renteinntekter	46,9	46,7
Andre forskuddsbetalte kostnader og opptjente, ikke mottatte inntekter	44,4	50,0
Sum forskuddsbetalte kostnader og opptjente, ikke mottatte inntekter	91,3	96,7

Pantelån består i hovedsak av utlån fra Gjensidige Bank konsernet. I det alt vesentlige er dette lån med flytende rente gitt til kunder i privatmarkedet.

Obligasjoner er verdipapirer som er klassifisert som lån og fordringer iht. IAS 39.

Av andre utlån utgjør 80,3 (101,6) millioner kroner rentefrie lån til landbrukskunder. Lånene har i sin helhet gått til installasjon av brannvarslingsanlegg hos disse kundene. Det er ikke knyttet pant til lånene og løpetiden varierer fra ett år til over 20 år. Gjensidige Forsikring har ikke tilbudt denne typen lån til sine kunder siden 2008. Misligholdsraten er på 1,47 (1,00) prosent ved årsslutt.

Inkludert i andre utlån er også 40,0 (60,7) millioner kroner for lån gitt i forbindelse med avhendelse av datterselskap.

Forbruksutlån er utlån uten pantstillelse til privatkunder. Bilfinansieringslån er lån med pant i motorvogn og først og fremst biler. Alle lånene er for det vesentlige gitt med flytende rente.

Gjensidige anser kreditt- og likvidetsrisikoen i tilknytning til fordringer overfor forsikringstakere som liten, da det i hovedsak dreier seg om relativt små enkeltbeløp per kunde. Det er gjort avsetninger for eventuelle tap på krav.

Fordringer i forbindelse med gjenforsikring oppstår når Gjensidige fremmer krav overfor reassurandørene i samsvar med inngåtte gjenforsikringsavtaler. Det er gjort avsetninger for eventuelle tap på krav.

Note 3 tabell 33 viser aldersfordeling for disse fordringene.

En vesentlig del av fordringer i forbindelse med kapitalforvaltning per 31. desember 2016 er kortsiktige fordringer vedrørende finansielle investeringer.

10. Kontanter og kontantekvivalenter

Millioner kroner	2016	2015
Innskudd hos kredittinstitusjoner	57,0	960,6
Kontanter og bankinnskudd	2.101,7	2.191,3
Sum kontanter og kontantekvivalenter	2.158,7	3.151,9

Kontanter og bankinnskudd er kassebeholdninger og bankinnskudd benyttet i den løpende driften. Innskudd hos kredittinstitusjoner består av valutainnskudd og andre kortsiktige innskudd.

Beregnet gjennomsnittrente opptjent på kontanter, bankinnskudd og andre kortsiktige plasseringer er cirka 0,7 prosent (0,8). Renten er beregnet på selskapsnivå, og vi mener at denne er overførbar til konsernnivå.

11. Bundne midler

Millioner kroner	2016	2015
Bundne bankinnskudd		
Skattetrekkskonti	85,7	85,6
Sum bundne bankinnskudd	85,7	85,6

12. Aksjer og andeler

Millioner kroner	Organisasjons- nummer	Eierandel over 10 %	31.12.2016
Gjensidige Forsikring ASA			
Norske finansaksjer			
Sparebank 1 SR-Bank ASA	937 895 321		747,7
Sparebank 1 SMN	937 901 003		6,8
Sparebank 1 BV	944 521 836		6,6
Aker ASA	886 581 432		5,8
Sparebanken Vest	832 554 332		4,4
Sum norske finansaksjer			771,5
Andre norske aksjer			
Statoil ASA	923 609 016		8,4
Petroleum Geo-Services ASA	916 235 291		4,1
Kongsberg Gruppen ASA	943 753 709		4,1
Telenor ASA	982 463 718		4,1
Yara International ASA	986 228 608		3,4
Norwegian Air Shuttle ASA	965 920 358		3,3
XXL ASA	995 306 158		2,9
DNO ASA	921 526 121		2,1
Sum andre norske aksjer			32,4
Andre utenlandske aksjer			
Deutsche Wohnen AG			11,3
Vonovia SE			10,3
LEG Immobilien AG			9,5
Novo Nordisk A/S			8,7
Grand City Properties SA			8,4
Telefonaktiebolaget LM Ericsson			3,0
Sum andre utenlandske aksjer			51,2
Aksjefond			
Fisher Emerging Markets Equity Fund USD			281,5
Storebrand Global Indeks I	989 133 241		281,4
Nordea Stabile Aksjer Global	989 851 020		258,4
Nordea 1 SICAV Stable Emg. Market Equity B1- USD			231,0
Winton UCITS Funds plc - Winton Global Equity Fund			212,9
Danske Invest Norske Aksjer Institusjon I	981 582 020		174,1
Storebrand Norge	938 651 728		170,0
Sector Global Equity Kernel Fund Class P USD			150,0
INVESTEC GS GLOBAL EQTY-IS			148,4
DB Platinum CROCI World ESG Fund			69,0
VanEck Vectors Gold Miners Etf			10,8
Sum aksjefond			1.987,3

Millioner kroner	Organisasjons- nummer	Eierandel over 10 %	31.12.2016
Private equity-investeringer ¹			
HitecVision Private Equity V LP			94,1
Argentum Secondary III			91,4
HitecVision Asset Solution KS			81,2
HitecVision VI LP			58,7
SOS International A/S			51,5
Verdane Capital VII KS			43,8
Norvestor V LP			42,2
BaltCap PEF LP			39,9
HitecVision Private Equity IV LP			37,5
Altor Fund II LP			33,3
Viking Venture III DIS			33,1
Norvestor VI LP			32,0
CapMan Buyout X			31,4
Energy Ventures III LP			27,4
Partners Group European Buyout 2005 (A) LP			26,7
Northzone VII L.P.			24,1
Argentum Secondary II			22,7
HitecVision VII			21,2
CapMan BO IX LP			20,1
Northzone VI L.P.			17,4
Procuritas Capital Investor V			17,2
Teknoinvest VIII C IS			16,5
Sector Asset Management AS	887 139 342		15,9
NPEP1 IS (Altor fund III)			14,9
FSN Capital II LP			14,9
Norvestor VII LP			14,8
Verdane Capital VI KS			14,4
Partners Group Direct Investments 2006 LP			14,4
Energy Ventures II B IS			14,3
Energy Ventures IV LP			13,8
Norvestor IV LP			13,7
LGT Crown European Private Equity PLC			12,6
NPEP Triton IV IS			12,3
Axcel IV			11,5
Nordic Additional Funding Programme IS			9,1
NPEP NeoMed V (Neomed V LP og N5 invest IS)			9,0
NPEP EQT VII IS			8,6
Scalepoint Technologies Limited			7,1
Helgeland Invest AS	939 150 234		6,7
Nord II IS			6,1
Energy Ventures II KS	988 015 105		5,7
NPEP Accent Equity 2012 IS			5,5
Viking Venture II AS	987 493 550		5,6
Teknoinvest VIII B DIS			5,4
Teknoinvest VIII KS (inkl. Teknoinv. VIII (GP) KS)	984 641 516/984 641 494		5,2
Viking Venture II B IS			4,4
Energy Venture V LP			3,8
Tun Media AS	982 519 985		3,7
Northzone VIII L.P.			2,8
Northzone IV KS			2,7
Norinnova Technology Transfer AS	957 915 035		2,1
Midvest I A	991 773 754		2,1
NPEP Verdane IX IS			1,5
Fjord Invest AS	983 527 833		1,4
Midvest II A	991 773 762		1,3
Norinnova Invest AS	991 080 961		1,3
Kapnord Fond AS	989 533 800		1,1
Viking Venture II AS (C-shares)	987 493 550		1,1
Øvrige andeler private equity-investeringer			5,5
Sum private equity-investeringer			1.139,5

¹ Norske Private equity fond organisert som indre selskap har ikke organisasjonsnummer.

Millioner kroner	Organisasjons- nummer	Eierandel over 10 %	31.12.2016
Hedgefond			
Sector Healthcare - A USD			290,9
Goldman Sachs Global Opportunities Offshore Fund			205,8
Winton Futures Fund- Lead Series			148,2
Sector EuroPower Fund Class A EUR			102,2
Incentive Active Value Fund Cl. A EUR Unrestricted			96,8
Sector Zen Fund NOK			90,5
Sector Speculare IV Fund Class A USD			9,2
Sector Speculare II Fund Class A USD			2,7
Sector Spesit I Fund Class A USD			0,5
Sum hedgefond			947,0
Eiendomsfond			
CEREP III			35,8
La Salle			13,0
Sum eiendomsfond			48,8
Kombinasjonsfond			
Shenkman Finsbury Global			1.045,3
Sum kombinasjonsfond			1.045,3
Øvrige investeringer			
Gjensidige Pensjonskasse		94,7 %	111,0
Sum øvrige investeringer			111,0
Aksjer og andeler eid av filialer			
Aksjer og andeler eid av Gjensidige Forsikring ASA, dansk filial			0,3
Sum aksjer og andeler eid av filialer			0,3
Sum aksjer og andeler eid av Gjensidige Forsikring ASA			6.134,4
Aksjer og andeler eid av øvrige konsernselskaper			
Aksjer og andeler eid av Gjensidige Pensjonsforsikring AS			747,1
Aksjer og andeler eid av Nykredit Forsikring A/S			5,8
Aksjer og andeler eid av Gjensidige Bank ASA			4,6
Sum aksjer og andeler eid av øvrige konsernselskaper			757,6
Sum aksjer og andeler eid av Gjensidige Forsikring konsern			6.892,1

13. Forsikringsforpliktelser og gjenforsikringsandel

Millioner kroner	2016	2015
Avsetninger for brutto forsikringsforpliktelser		
Avsetning for premiereserve i livsforsikring	4.127,0	3.867,2
Avsetning for ikke opptjent bruttopremie i skadeforsikring	9.527,9	9.230,0
Meldte skader og skadebehandlingskostnader	16.978,8	18.331,2
Inntrufne, ikke meldte skader	15.468,8	14.847,2
Sum brutto erstatningsavsetning	32.447,5	33.178,5
Andre forsikringstekniske avsetninger	297,3	230,5
Sum brutto forsikringsforpliktelser	46.399,7	46.506,2
Gjenforsikringsandel av forsikringsforpliktelser		
Gjenforsikringsandel av ikke opptjent bruttopremie i skadeforsikring	120,1	40,7
Meldte skader og skadebehandlingskostnader	586,6	486,5
Inntrufne, ikke meldte skader	0,1	5,9
Sum gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning	586,7	492,3
Sum gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser	706,8	533,0
Avsetning for forsikringsforpliktelser for egen regning		
Avsetning for premiereserve i livsforsikring	4.127,0	3.867,2
Avsetning for ikke opptjent premie i skadeforsikring	9.407,8	9.189,3
Meldte skader og skadebehandlingskostnader	16.392,1	17.844,8
Inntrufne, ikke meldte skader	15.468,7	14.841,4
Sum erstatningsavsetning for egen regning	31.860,8	32.686,2
Andre forsikringstekniske avsetninger	297,3	230,5
Sum forsikringsforpliktelser for egen regning	45.692,9	45.973,2

	2016			2015		
Endringer i forsikringsforpliktelser og gjenforsikringsandel	Brutto	Gjenforsikr.	F.e.r. ¹	Brutto	Gjenforsikr.	F.e.r. ¹
Skader og skadebehandlingskostnader						
Meldte skader og skadebehandlingskostnader	18.331,2	(486,5)	17.844,8	16.709,4	(523,1)	16.186,3
Inntrufne, ikke meldte skader	14.847,2	(5,9)	14.841,4	16.217,5		16.217,5
Sum per 1. januar	33.178,5	(492,3)	32.686,2	32.926,9	(523,1)	32.403,7
Tilgang ved oppkjøp	348,3	(247,7)	100,6	283,3	(60,4)	222,9
Betalte skader, tidligere årganger	(6.289,8)	417,8	(5.872,0)	(7.085,1)	333,3	(6.751,8)
Økning i forpliktelser						
Fra årets skader	18.311,9	(477,3)	17.834,6	16.564,7	(140,2)	16.424,5
- herav betalt	(11.042,1)	191,9	(10.850,3)	(8.632,0)	2,2	(8.629,8)
Fra tidligere år (avvikling)	(1.033,2)	9,8	(1.023,4)	(653,3)	(71,4)	(724,8)
Andre endringer inkludert diskonterings effekter	239,4		239,4	(0,5)		(0,5)
Overføring av pensjonssparing	(680,1)	(23,5)	(703,6)	(805,6)		(805,6)
Valutakursdifferanser	(585,2)	34,6	(550,7)	580,2	(32,7)	547,5
Sum per 31. desember	32.447,5	(586,7)	31.860,8	33.178,5	(492,3)	32.686,2
Meldte skader og skadebehandlingskostnader	16.978,8	(586,6)	16.392,1	18.331,2	(486,5)	17.844,8
Inntrufne, ikke meldte skader	15.468,8	(0,1)	15.468,7	14.847,2	(5,9)	14.841,4
Sum per 31. desember	32.447,5	(586,7)	31.860,8	33.178,5	(492,3)	32.686,2
Avsetning for ikke opptjent premie i skadeforsikring						
Per 1. januar	9.230,0	(40,7)	9.189,3	8.536,3	(28,7)	8.507,6
Tilgang ved oppkjøp	342,0	(251,2)	90,8			
Økning i perioden	23.185,0	(439,6)	22.745,4	22.255,4	(464,8)	21.790,7
Opptjent i perioden	(23.031,6)	589,7	(22.441,9)	(21.724,8)	452,8	(21.272,0)
Valutakursdifferanser	(197,5)	21,6	(175,9)	163,0		163,0
Sum per 31. desember	9.527,9	(120,1)	9.407,8	9.230,0	(40,7)	9.189,3

¹ For egen regning.

Millioner kroner	2016	2015
Diskontert brutto erstatningsavsetning - arbeidsskadeforsikring i Danmark	4.905,2	5.067,4
Nominell brutto erstatningsavsetning - arbeidsskadeforsikring i Danmark	5.449,1	5.794,7

Erstatningsavsetningene skal dekke framtidige erstatningsutbetalinger. Erstatningsavsetningene for arbeidsskadeborsikring i Danmark er omregnet til nåverdi (diskontert), mens øvrige avsetninger er udiskontert.

Årsaken til at erstatningsavsetningene for arbeidsskadeborsikring i Danmark er diskontert, er at denne porteføljen utelukkende består av dansk yrkesskadeborsikring med meget lange betalingsstrømmer, og hvor den framtidige renteinntekten er betydelig. Erstatningene for yrkesskade i Danmark betales ut enten

14. Pensjon

Gjensidige Forsikring er forpliktet til å ha en tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon. Selskapets pensjonsordninger oppfyller lovens krav.

Den ytelsesbaserte pensjonsordningen er en lukket ordning. Nyansatte blir meldt inn i den innskuddsbaserte pensjonsordningen.

Innskuddsbasert pensjonsordning

Innskuddspensjon er en privat pensjonsordning som er et supplement til folketrygden. Ytelsene fra pensjonsordningen kommer i tillegg til alderspensjon fra folketrygden. Pensjonsalder er 70 år.

Videre inngår i ordningen uførepensjon, ektefelle-/samboerpensjon og barnepensjon etter nærmere bestemte regler.

Med virkning fra og med 2016 har Gjensidige endret sine innskuddssatser og knekkpunkt som en tilpasning til ny lov om foretakspensjon. De nye satsene er syv prosent mellom 0 og 7,1 G og 20 prosent mellom 7,1 og 12 G.

Filialene og enkelte av datterselskapene til Gjensidige Forsikring har tilsvarende innskuddsbasert pensjonsordning som Gjensidige Forsikring i Norge.

Tilskudd til den innskuddsbaserte ordningen innregnes som en kostnad i det året bidraget betales.

Ytelsesbasert pensjonsordning

Beskrivelse av ordningen

Alderspensjonen sammen med ytelser fra folketrygden og hensyntatt eventuelle fripoliser fra tidligere arbeidsforhold utgjør cirka 70 prosent av lønn ved fratredelsesalder, forutsatt full opptjeningsstid på 30 år. Pensjonsalderen er 70 år, men for assurandørene gjelder en pensjonsalder på 65 år.

Videre inngår i ordningen uførepensjon, ektefelle-/samboerpensjon og barnepensjon etter nærmere bestemte regler. I tillegg har Gjensidige pensjonsforpliktelser overfor enkelte arbeidstakere ut over den ordinære kollektivavtalen. Dette gjelder ansatte med lavere pensjonsalder, arbeidstakere med lønn over 12G og tilleggspensjoner.

Den ordinære alderspensjonen er en sikret ordning hvor arbeidsgiver bidrar med innbetaling til pensjonsmidler. Pensjon ut over den ordinære kollektivavtalen er en usikret ordning som betales over driften.

Med virkning fra og med 2016 har Gjensidige fjernet KPI-reguleringen av løpende pensjoner. Regnskapsmessig ble dette behandlet som en planendring. Det ble innregnet en inntekt på cirka 480 millioner kroner i pensjonskostnaden og pensjonsforpliktelsen ble redusert tilsvarende.

Innregning

Pensjonsforpliktelser vurderes til nåverdien av de framtidige pensjonsytelser som regnskapsmessig anses som opptjent på rapporteringstidspunktet. Framtidige pensjonsytelser beregnes med utgangspunkt i forventet lønn på pensjoneringsstidspunktet. Pensjonsmidler vurderes til virkelig verdi. Netto pensjonsforpliktelse er differansen mellom nåverdien av de framtidige pensjonsytelsene og virkelig verdi av pensjonsmidlene. Det avsettes for arbeidsgiveravgift i den perioden en underfinansiering oppstår. Netto pensjonsforpliktelse fremkommer i balansen på linjen for

som annuiteter eller som engangserstatninger (som i all hovedsak blir beregnet som diskonterte annuiteter). Det er derfor mest hensiktsmessig å betrakte hele porteføljen som annuiteter. Diskonteringsrenten som er benyttet er en swap-rente.

Over de neste 3-5 år er det forventet årlige gjennomsnittlige avviklingsgevinster på rundt 900 millioner kroner, hvilket flytter den forventede rapporterte combined ratio til den nederste delen av korridoren på 86-89 (udiskontert).

Pensjonsforpliktelser. Dersom det er en netto overfinansiering i den sikrede ordningen innregnes denne som Pensjonsmidler.

Avvik mellom estimert pensjonsforpliktelse og estimert verdi av pensjonsmidler ved forrige regnskapsår og aktuarberegnet pensjonsforpliktelse og virkelig verdi av pensjonsmidlene ved årets begynnelse innregnes i andre inntekter og kostnader. I 2016 ga dette en negativ effekt på egenkapitalen på cirka 26 millioner kroner. I tillegg ble det innregnet en ikke tilgjengelig overfinansiering på cirka 133 millioner kroner, slik at sum negativ effekt på egenkapitalen var cirka 159 millioner kroner. I 2015 ga dette en positiv effekt på egenkapitalen på cirka 70 millioner kroner og skyldtes hovedsakelig økt diskonteringsrente.

Aktuarielle forutsetninger

Diskonteringsrenten er basert på en rentekurve som fastsettes med utgangspunkt i OMF-renten (obligasjoner med fortrinnsrett). Diskonteringsrenten er basert på observerte renter frem til cirka ti år. Markedets langsiktige syn på rentenivå er estimert basert på realrentekrav, inflasjon og fremtidig kredittrisiko. I perioden mellom de observerte renter og de langsiktige markedsforventninger er det gjort en interpolasjon. Det er således beregnet en diskonteringskurve for hvert år som det skal utbetales pensjon. Diskonteringsrenten for en pensjonsutbetaling er 2,44 prosent (2,55) i år 10, 2,77 prosent (2,89) i år 15, 3,02 prosent (3,05) i år 20, 3,19 prosent (3,16) i år 25, 3,31 prosent (3,22) i år 30 og 3,46 prosent (3,30) i år 40.

Diskonteringsrenten er den forutsetningen som har størst innvirkning på verdien av pensjonsforpliktelsen. Lønnsregulering, pensjonsregulering og G-regulering er basert på historiske observasjoner og forventet fremtidig inflasjon. Lønnsveksten er satt til 3,1 prosent, som i fjor, og er justert for alder basert på en avtagende lønnskurve. Den ettårige nominelle lønnsveksten 2016/2017 er beregnet til 1,5 prosent, som er ned fra fjorårets 1,6 prosent. Årsaken til den lave lønnsveksten er at pensjonsordningen er lukket for nye medlemmer og at gjennomsnittlig alder for ansatte medlemmer er 56,6 år.

Gjensidige benytter GAP07, som er en dynamisk dødelighetsmodell som tar hensyn til forventet utvikling i levealder. Modellens forutsetninger testes med jevne mellomrom.

Sensitivitetsanalysen er basert på at kun én forutsetning endres om gangen og at alle andre holdes konstant. Dette er sjelden tilfelle da flere av forutsetningene samvarierer. Sensitivitetsanalysen er utarbeidet ved bruk av samme metode som er lagt til grunn i den aktuarielle beregningen av pensjonsforpliktelsen i balansen.

Risiko

Risiko i netto pensjonsforpliktelse er en kombinasjon av selve pensjonsordningen (inklusiv regulatorisk risiko), pensjonsforpliktelsen, pensjonsmidler, finansieringsnivå og samvariasjon mellom pensjonsforpliktelser og pensjonsmidler.

Gjensidiges pensjonsmidler forvaltes i Gjensidige Pensjonskasse som en investeringsvalgportefølje. Dette innebærer at Gjensidige selv bestemmer hvordan pensjonsmidlene er investert innenfor et sett av rammer som er godkjent av pensjonskassens styre. Gjensidige har en egen investeringskomité som avgjør hvordan pensjonsmidlene skal allokere. Investeringsvalgporteføljen medfører finansiell risiko for Gjensidige Forsikring.

Finansiell risiko er knyttet til investeringer i aksjer, rentebærende verdipapirer og eiendom. Investeringer foretas hovedsakelig i verdipapirfond og obligasjoner. Den finansielle risikoen omfatter aksje-, rente-, kreditt-, valuta- og likviditetsrisiko.

Finansiell risiko i pensjonsmidler estimeres ved bruk av definerte stressparametere for hver aktivaklasse samt forutsetninger om hvordan utviklingen i de ulike aktivaklassene samvarierer.

Den største risikofaktor er renterisiko.

Renterisiko

Pensjonsmidlenes eksponering mot renterisiko ansees som moderat som følge av at markedsverdivektet durasjon er på cirka tre år. Porteføljeverdien vil falle med cirka tre prosent ved et parallelt skift i rentekurven på pluss ett prosentpoeng.

Pensjonsforpliktelsene målt i pensjonskassens regnskap har en durasjon på cirka 12 år. Pensjonsforpliktelsene er eksponert mot renterisiko. Diskonteringsrenten er sammensatt av markedsrenter i ti år, fra år 20 er det lagt langsiktige likevektsrenter til grunn, og mellom år ti og år 20 interpoleres det lineært mellom markedsrenter og langsiktige likevektsrenter. Et skift i markedsrentene vil dermed direkte påvirke verdien av kontantstrømmene frem til år ti og deretter gi fallende effekt de neste ti årene. Fra år 20 vil markedsrentene kun ha marginal effekt.

Rentenedgang er den største risikoen på grunn av forpliktelsens lange løpetid. Pensjonsforpliktelsen vil stige med 11,1 prosent ved et parallelt skift i hele rentekurven på minus ett prosentpoeng. Verdien vil falle med 9,2 prosent ved en rentøkning på ett prosentpoeng.

Sammenhengen mellom pensjonsforpliktelsene og pensjonsmidlene gjør at Gjensidige innregner et eiendelstak siden ikke alle pensjonsmidler kan benyttes til å betale fremtidige premier. Dette medfører at effekten av en rentenedgang vil være begrenset til de forpliktelsene som er henført til dagens ansatte og at forpliktelser henført til pensjonister blir relativt uforandret. Rentenedgang er den største risikoen på grunn av forpliktelsens lange løpetid. Renteoppgang leder til et fall i pensjonsforpliktelsene, men mye av fallet vil lede til økt potensiell pensjonsregulering. 35 prosent av pensjonsmidlene henføres til dagens ansatte. Over tid vil imidlertid ansatte stadig få en lavere andel av pensjonsmidlene som følge av fratreden og overgang til pensjon. Dermed vil en større andel av avkastning tilfalle pensjonister og tidligere ansatte og mindre til arbeidsgiver. Dette er innarbeidet i eiendelstak-vurderingen.

Kreditrisiko

Pensjonsmidlenes eksponering mot kreditrisiko ansees som moderat. Kredittrisikoen styres gjennom rammer for største engasjement og rating på enkeltinvesteringer. Hovedtyngden av pensjonskassens renteinvesteringer skal være innenfor «investment grade». Cirka fem prosent av samlede pensjonsmidler er globale high yield obligasjoner. Dersom kreditrisiko på global basis økte med en faktor tilsvarende den faktoren som brukes i stresstester for pensjonskasser (tilsvarende en forverring mot 99,5 prosent percentilen) ville det lede til et fall på cirka 9 prosent i obligasjonsporteføljen. Dette vil tilsvare en gjennomsnittlig spreadutgang på 1,9 prosent.

Pensjonsforpliktelsene er eksponert mot noe kreditrisiko da den norske OMF-renten, som er utgangspunkt for fastleggelsen av diskonteringsrente, inneholder en viss kreditrisiko.

Kredittpåslag (mot ti år swap) per 31. desember 2016 var 0,67 prosent.

Basert på samme stresstest som for pensjonsmidlene, ville forpliktelsene synke med cirka 11,7 prosent basert på en spreadutgang på 0,9 prosent.

Samlet sett ville reduksjonen i forpliktelsene være noe høyere enn fallet i verdien av pensjonsmidlene.

Aksjerisiko

Gjennom året har pensjonskassen hatt eksponering mot aksjemarkedet gjennom aksjefond og kjøpsopsjoner. Ved utgangen

av året var eksponeringen 1,4 prosent (3,7). Derivatkontrakter bringer en markedsmessig eksponering opp til 20 prosent. Pensjonsmidlene har lav eksponering mot aksjer. Største aksjerisiko anses å være risikoen for fall i aksjenes markedsverdi.

Valutarisiko

Alle plasseringer i utenlandske rentefond valutasisikres. Det er investert i valutasisikrede fond. Utenlandske aksjeplasseringer skal som hovedregel valutasisikres. Pensjonsmidlenes tilgodehavende i norske kroner skal til enhver tid minst motsvare 70 prosent av de forsikringstekniske avsetninger. Pensjonsmidlene var ved utgangen av året valutaeksponert med cirka 1 prosent.

Pensjonsforpliktelsene er kun eksponert mot norske kroner.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisikoen i pensjonsmidlene vurderes som lav, da en til enhver tid har kortsiktige plasseringer som overstiger kortsiktige forpliktelser. Plasseringene ansees å være tilstrekkelig likvid.

Levetid og uførhet

Levetidsforutsetningene er basert på tabellen GAP07 utviklet av aktuar-konsulentfirma Gabler AS. Denne tabellen har vært benyttet siden 31. desember 2007. Forutsetningene for tabellen følges opp systematisk hvert år. Tabellen er forventningsrett og dynamisk slik at levetiden forbedres hvert år.

I 2016 er det ikke kommet informasjon som tilsier at GAP07 bør endres. Imidlertid skal det i 2017 gjøres en betydelig gjennomgang av GAP07 til GAP17, og levetid i befolkningen og i bank/forsikringsbransjen vil bli vurdert på nytt. Det er usikkerhet i forventet levetid spesielt for menn. Finanstilsynet har utarbeidet egne minstekrav til levetidspriser (K2013) for pensjonsordninger. Disse kravene gjelder den prisen et livselskap eller pensjonskasse minimum skal kreve for å forsikre ytelser. Disse minsteprisene påvirker således hvilke innskudd som må gjøres for den årlige opptjening og for minstekravet til pensjonsmidler.

GAP07 har kortere levetid enn K2013. Alt annet like vil dette medføre at innbetaling av minstekrav til pensjonsmidler følger en høyere levetid enn tilsvarende måling av forpliktelsen. Det betyr at i forpliktelsen vil det bli innregnet en fremtidig pensjonsregulering som følge av at innbetalingen baseres på en lengre levetid enn det som er forventet.

Uførehyppigheten er basert på tabellen IR73. Denne måler uførheten på lang sikt. Forekomsten av uførhet er lav sammenliknet med mange andre arbeidsgivere.

I 2016 ble den realiserte verdien av uførehendelser lavere enn forventet (gevinst). Dødsfall medførte høyere realisert verdi enn forventet (tap). Realisert levetid ble noe lavere enn forventet (gevinst). Samlet sett er det innregnet en liten gevinst på denne type risiko.

Gjensidiges ansatte kan bli involvert i større katastrofeliggende hendelser som flyulykker, bussulykker, tilskuer til sportsarrangement eller hendelser på arbeidsplassen. Dersom en slik hendelse inntreffer vil pensjonsforpliktelsen kunne øke betraktelig. Det er investert i katastrofeforsikringer som gjør at Gjensidige får erstatning dersom en slik hendelse inntreffer.

Lønnsutvikling

De fremtidige pensjonsytelsene avhenger av den fremtidige lønnsutvikling og utviklingen i folketrygdens grunnbeløp. Dersom selskapets lønnsutvikling er lavere enn folketrygdens G, reduseres ytelsene. Konsernet legger til grunn at lønnsutvikling avhenger av alder. En yngre medarbeider kan forvente høyere årlig lønnsvekst enn en eldre medarbeider.

Lønnsvekst er bygget opp basert på forventninger til reallønnsutvikling i Norge og til norsk inflasjon. Inflasjon inngår også som en del av renten. En økning i inflasjon vil således både påvirke økt lønn og økte renter. Dette vil normalt kunne redusere pensjonsforpliktelsen noe.

Reallønn er estimert for Norge og baseres i stor grad på makro-økonomiske fremskrivninger. Det er rådende enighet i

makroøkonomiske miljøer at den bør være i området 1,5 til 2 prosent. Gjennomsnittet de siste 20 år har vært 1,9 prosent.

Reallønnsveksten korrigeres for alderseffekt, slik at reallønnsveksten for yngre arbeidstakere er sterkere enn for eldre arbeidstakere. En pensjonsordning har sjelden samme alderssammensetning som økonomien som helhet. Spesielt er dette tilfellet for Gjensidiges pensjonsordning som er lukket for nye innmeldinger.

En økning i reallønn vil øke forpliktelsene. En økning i inflasjon vil øke lønn, pensjonsregulering og diskonteringsrate.

Gjensidige styrer lønnsutvikling for ansatte basert på tariffavtaler og individuelle avtaler. Fra år til år kan det forekomme hopp i lønnsnivå.

Operasjonell risiko

Administrasjon av pensjonsordningene er overført til Gjensidige Pensjonskasse. Pensjonskassen har egne ansatte og gjør betydelige kjøp av tjenester fra profesjonelle leverandører av pensjonsadministrasjon og kapitalforvaltning. Pensjonskassen er underlagt egen intern kontroll. Gjensidige anser den operasjonelle risikoen som lav.

Minstekrav til nivået på pensjonsmidler

Pensjonsmidlene må tilfredsstillende visse minstekrav definert i norsk lov, forskrifter og pålegg fra Finanstilsynet.

Dersom nivået på pensjonsmidlene blir lavere enn en nedre grense, vil Gjensidige måtte innbetale ekstra pensjonsmidler for å dekke opp for den nedre grensen. Under visse forutsetninger vil også Gjensidige få tilbakebetalt pensjonsmidler.

I 2016 ble det foreslått en rekke endringer i norsk regulering. Det er ikke fattet vedtak om slike endringer ennå. En slik endring kan være at pensjonsmidlene i pensjonskassen skal underlegges et fonderingskrav på linje med Solvens II. Nivået på pensjonsmidlene går inn i en periode med politisk risiko.

Lave renter kan lede til at Finanstilsynet pålegger Gjensidige Pensjonskasse å senke renten fra 2 prosent til 1,5 prosent,

eventuelt 1 prosent for nye opptjente ytelser. Gjensidige forventer at det er høy risiko for at renten vil bli senket til 1 prosent dersom langsiktige statsrenter blir liggende på 1,3 prosent-nivået.

Gjensidige antar at et fortsatt lavt rentenivå i fremtiden og endringer i EU-baserte regler vil kunne medføre en økning i fremtidige tilskudd til den fonderte pensjonsordningen.

Privat avtalefestet pensjonsordning (AFP)

Gjensidige er som medlem i FNO tilknyttet AFP-avtale for sine ansatte. AFP er en tariffbasert pensjonsordning for ansatte i privat sektor. Ytelsen er livsvarig og kan tas ut fra man fyller 62 år, forutsatt at man oppfyller vilkårene i AFP-vedtektene. AFP er derfor en ytelsesbasert pensjonsordning.

AFP-ordningen bygger på et trepartssamarbeid mellom arbeidsgiverorganisasjoner, arbeidstakerorganisasjoner og staten. Staten dekker 1/3 av pensjonsutgiftene til AFP-ordningen, mens foretakene som er tilsluttet ordningen dekker kollektivt 2/3.

Premien som bedriftene betaler til ordningen fastsettes slik at den er tilstrekkelig til å dekke løpende utgifter til pensjon og dessuten gi grunnlag for opplegg av et pensjonsfond. Fondet skal gi tilstrekkelig sikkerhet for dekning av forventede fremtidige forpliktelser.

Premien utgjorde i 2016 2,5 prosent (2,4) av de ansattes inntekt mellom 1 og 7,1 ganger folketrygdens gjennomsnittlige grunnbeløp.

Pensjonsordningens administrator har ikke fremlagt beregninger som fordeler pensjonsordningenes midler eller forpliktelser til de enkelte medlemsforetakene. Gjensidige innregner således ordningen som en innskuddsordning.

Dersom pensjonsordningens administrator framlegger slike fordelinger kan det lede til at ordningen skal innregnes som en ytelsesordning. Imidlertid er det vanskelig å fremkomme med fordelingsnøkler som kan aksepteres av Gjensidige. En fordelingsnøkkel basert på Gjensidiges andel av samlet årlig lønn vil ikke kunne aksepteres da denne nøkkelen er for enkel og ikke vil reflektere de økonomiske forpliktelsene på en adekvat måte.

Millioner kroner	Sikret 2016	Usikret 2016	Sum 2016	Sikret 2015	Usikret 2015	Sum 2015
Nåverdi av pensjonsforpliktelsen						
Per 1. januar	2.275,7	555,9	2.831,6	2.335,5	588,1	2.923,7
Korreksjon av åpningsbalansen					0,8	0,8
Årets pensjonsoptjening	33,2	13,8	46,9	35,9	11,3	47,1
Arbeidsgiveravgift av årets opptjening	4,7	1,9	6,6	5,1	1,6	6,6
Rentekostnad	62,5	13,6	76,0	57,3	13,0	70,3
Aktuarielle gevinster og tap	6,9	6,4	13,3	(63,0)	(11,8)	(74,8)
Utbetalte ytelser	(91,6)	(39,2)	(130,7)	(90,2)	(41,7)	(131,9)
Arbeidsgiveravgift av innbetalte pensjonsmidler	(16,7)	(5,3)	(22,0)	(0,0)	(5,9)	(5,9)
Fjernet KPI-regulering av løpende pensjoner	(449,3)	(33,3)	(482,6)			
Virksomhetssammenslutninger	(3,2)	(0,0)	(3,2)	(4,8)	(2,0)	(6,8)
Virkingen av den øvre grensen for eiendelen	132,7		132,7			
Kursendringer i utenlandsk valuta		(2,4)	(2,4)		2,5	2,5
Per 31. desember	1.954,9	511,5	2.466,3	2.275,7	555,9	2.831,6
Beløp innregnet i balansen						
Nåverdi av pensjonsforpliktelsen	1.954,9	511,5	2.466,3	2.275,7	555,9	2.831,6
Virkelig verdi av pensjonsmidlene	(2.443,2)		(2.443,2)	(2.366,0)		(2.366,0)
Netto pensjonsforpliktelse/(pensjonsmidler)	(488,3)	511,5	23,2	(90,3)	555,9	465,6
Virkelig verdi av pensjonsmidlene						
Per 1. januar	2.366,0		2.366,0	2.405,0		2.405,0
Renteinntekt	66,4		66,4	60,2		60,2
Avkastning ut over renteinntekt	(12,7)		(12,7)	(5,4)		(5,4)
Bidrag fra arbeidsgiver	135,1	5,3	140,4	0,0	5,9	5,9
Utbetalte ytelser	(91,6)		(91,6)	(90,2)		(90,2)
Arbeidsgiveravgift av innbetalte pensjonsmidler	(16,7)	(5,3)	(22,0)	(0,0)	(5,9)	(5,9)
Virksomhetssammenslutninger	(3,4)		(3,4)	(3,7)		(3,7)
Per 31. desember	2.443,2		2.443,2	2.366,0		2.366,0

Millioner kroner	Sikret 2016	Usikret 2016	Sum 2016	Sikret 2015	Usikret 2015	Sum 2015
Pensjonskostnad innregnet i resultatet						
Årets pensjonsopptjening	33,2	13,8	46,9	35,9	11,3	47,1
Rentekostnad	62,5	13,6	76,0	57,3	13,0	70,3
Renteinntekt	(66,4)		(66,4)	(60,2)		(60,2)
Fjernet KPI-regulering av løpende pensjoner	(449,3)	(33,4)	(482,7)			
Arbeidsgiveravgift	4,7	1,9	6,6	5,1	1,6	6,6
Pensjonskostnad	(415,4)	(4,1)	(419,5)	37,9	25,9	63,8
Kostnaden er innregnet i følgende regnskapslinje i resultatregnskapet						
Sum driftskostnader	(415,4)	(4,1)	(419,5)	37,9	25,9	63,8
Ny måling av netto ytelsesbasert pensjonsforpliktelse/-eiendel innregnet i andre inntekter og kostnader						
Akkumulert beløp per 1. januar			(2.167,5)			(2.229,8)
Avkastningen på pensjonsmidler			(12,7)			(5,4)
Endringer i demografiske forutsetninger			6,1			1,3
Endringer i økonomiske forutsetninger			(19,4)			73,0
Solgte selskaper						(6,7)
Virkningen av den øvre grensen for eiendelen			(132,7)			
Akkumulert beløp per 31. desember			(2.326,2)			(2.167,5)
Aktuarielle forutsetninger						
Diskonteringsrente			2,77%			2,80%
Lønnsregulering ¹			3,10%			3,10%
Endring i folketrygdens grunnbeløp			3,10%			3,10%
Pensjonsregulering			0,00%			1,90%
Øvrige spesifikasjoner						
Beløp innregnet som kostnad for bidrag til den innskuddsbaserte pensjonsordningen			202,6			150,7
Beløp innregnet som kostnad for bidrag til Fellesordningen for LO/NHO			26,4			25,5
Forventet innbetaling til Fellesordningen for LO/NHO neste år			27,3			25,5
Forventet innbetaling til den ytelsesbaserte pensjonsordningen neste år			0,0			0,1

¹ Lønnsregulering representerer vår forventede gjennomsnittlige lønnsregulering for bransjen. Siden Gjensidige har en lukket ordning blir gjennomsnittlig lønnsregulering for vår bestand 1,5 prosent (1,6). Se forklaring under avsnittet Aktuarielle forutsetninger.

Prosent	Endring i pensjonsforpliktelse 2016	Endring i pensjonsforpliktelse 2015
Sensitivitet		
10 % økt dødelighet	(3,6 %)	(4,3 %)
10 % redusert dødelighet	2,7 %	3,3 %
+ 1 %-poeng diskonteringsrente	(9,2 %)	(11,1 %)
- 1 %-poeng diskonteringsrente	11,1 %	14,7 %
+ 1 %-poeng lønnsjustering	4,0 %	4,3 %
- 1 %-poeng lønnsjustering	(3,0 %)	(3,3 %)
+ 1 %-poeng G-regulering	(1,5 %)	(1,6 %)
- 1 %-poeng G-regulering	1,7 %	1,8 %
+ 1 %-poeng pensjonsregulering	9,1 %	11,9 %
- 1 %-poeng pensjonsregulering	0,0 %	(9,4 %)

Verdsettelseshierarki 2016		Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	
		Kvoterte priser i aktive markeder	Verdsettelsesteknikk basert på observerbare markedsdata	Verdsettelsesteknikk basert på ikke-observerbare markedsdata	Sum per 31.12.2016
Millioner kroner					
Aksjer og andeler			58,6		58,6
Obligasjoner		1.798,2	513,1		2.311,3
Bank			9,8		9,8
Derivater			63,5		63,5
Sum		1.798,2	645,0		2.443,2

Verdsettelseshierarki 2015		Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	
		Kvoterte priser i aktive markeder	Verdsettelsesteknikk basert på observerbare markedsdata	Verdsettelsesteknikk basert på ikke-observerbare markedsdata	Sum per 31.12.2015
Millioner kroner					
Aksjer og andeler			88,5		88,5
Obligasjoner		965,8	1.169,3		2.135,1
Bank			54,9		54,9
Derivater			87,5		87,5
Sum		965,8	1.400,2		2.366,0

15. Avsetninger og andre forpliktelser

Millioner kroner	2016	2015
Andre avsetninger og forpliktelser		
Restruktureringskostnader ¹	194,9	85,8
Andre avsetninger	147,2	259,8
Sum andre avsetninger for forpliktelser	342,1	345,6
Innskudd fra og forpliktelser overfor kunder		
Innskudd fra og forpliktelser overfor kunder uten avtalt løpetid, bank	16.614,7	16.233,4
Innskudd fra og forpliktelser overfor kunder med avtalt løpetid, bank	4.655,7	3.123,8
Sum innskudd fra og forpliktelser overfor kunder	21.270,4	19.357,2
Rentebærende forpliktelser		
Obligasjonsgjeld, bank	19.596,5	17.804,7
Sum rentebærende forpliktelser	19.596,5	17.804,7
Andre forpliktelser		
Mellomværende med brannkasser	30,4	40,0
Leverandørgjeld	247,4	185,7
Forpliktelser i forbindelse med eiendomsdriften	3,4	1,2
Forpliktelser i forbindelse med kapitalforvaltningen	5,1	
Forpliktelser overfor offentlige myndigheter	507,9	354,1
Annen gjeld	574,2	484,4
Sum andre forpliktelser	1.368,5	1.065,4
Forpliktelser i forbindelse med forsikring		
Forpliktelser i forbindelse med direkte forsikring	487,0	531,6
Forpliktelser i forbindelse med gjenforsikring	68,2	87,8
Sum forpliktelser i forbindelse med forsikring	555,2	619,4
Påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter		
Skyldige offentlige avgifter	35,8	28,3
Skyldige feriepenger	300,2	276,3
Andre påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter	157,3	180,7
Sum påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter	493,3	485,3
Restruktureringskostnader¹		
Avsetning per 1. januar	85,8	7,1
Nye avsetninger	163,9	84,9
Avsetninger benyttet i løpet av året	(53,8)	(7,1)
Valutakursdifferanser	(1,0)	0,9
Avsetning per 31. desember	194,9	85,8

¹ Det er i 2016 avsatt 163,9 millioner kroner i omstillingsavsetning som følge av vedtak om endringsprosesser i hele konsernet. Prosessene er kommunisert ut til alle enheter som blir berørt av endringene.

16. Skatt

Millioner kroner	2016	2015
Spesifikasjon av skattekostnad		
Betalbar skatt	(1.419,9)	(1.139,3)
Korreksjon tidligere år	(23,3)	(9,9)
Endring utsatt skatt	(30,9)	(115,7)
Sum skattekostnad	(1.474,1)	(1.265,0)
Forpliktelser ved utsatt skatt og eiendeler ved utsatt skatt		
Forpliktelser ved utsatt skatt og eiendeler ved utsatt skatt nettoføres når det foreligger en juridisk rett til å motregne slike eiendeler/forpliktelser, og når forpliktelser ved utsatt skatt/eiendeler ved utsatt skatt tilhører det samme skatteregimet. Motregnede beløp er som følger		
Skatteøkende midlertidige forskjeller		
Eiendom, anlegg og utstyr og immaterielle eiendeler	96,2	466,1
Aksjer, obligasjoner og øvrige verdipapirer	196,9	119,2
Gevinst- og tapskonto	210,7	229,5
Pensjonsmidler	29,6	
Sikkerhetsavsetning etc.	3.437,3	3.439,6
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	3.970,7	4.254,4
Skattereduserende midlertidige forskjeller		
Utlån og fordringer	(111,7)	(98,5)
Avsetninger for forpliktelser	(342,1)	(332,1)
Pensjonsforpliktelser		(362,4)
Forsikringstekniske forpliktelser	(15,0)	(17,8)
Andre skattereduserende forskjeller	(58,4)	(86,6)
Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	(527,3)	(897,4)
Fremførbart underskudd	(54,8)	(71,4)
Nedvurdering av eiendeler ved utsatt skatt	(0,3)	
Netto midlertidige forskjeller	3.388,3	3.285,6
Netto forpliktelser ved utsatt skatt/(eiendeler ved utsatt skatt)	852,6	822,9
Herav ikke utlignet eiendeler ved utsatt skatt	19,1	12,9
Forpliktelser ved utsatt skatt	871,7	835,8
Avstemming av skattekostnad		
Resultat før skattekostnad	6.139,9	5.049,7
Beregnet skatt av resultat før skattekostnad (25 % i 2016 og 27 % i 2015)	(1.535,0)	(1.363,4)
Skatteeffekten av		
Forskjell i skattesats i utenlandske datterselskaper	(13,6)	(9,2)
Endring i skattesats		76,6
Nedvurdering og reversering av fremførbart underskudd i datterselskaper	(26,5)	(7,6)
Mottatt utbytte	38,0	18,9
Skattefrie inntekter og kostnader	81,3	42,7
Tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet		23,4
Nedskrivning av goodwill og inntektsføring av negativ goodwill		(2,0)
Ikke fradragsberettigede kostnader	5,0	(34,5)
Korreksjon tidligere år	(23,3)	(9,9)
Sum skattekostnad	(1.474,1)	(1.265,0)
Effektiv skattesats	24,0 %	25,1 %
Fremførbart underskudd		
2017		
2018		
2019		
2020		
2021		
Senere eller ingen utløpstid	54,8	71,4
Sum fremførbart underskudd	54,8	71,4

Millioner kroner	2016	2015
Endring i utsatt skatt		
Forpliktelser ved utsatt skatt per 1. januar	822,9	1.284,1
Endring utsatt skatt innregnet i resultatet	30,9	115,7
<i>Endring utsatt skatt innregnet direkte i balansen</i>		
Pensjoner	(39,6)	17,5
Kjøpte og solgte selskap	40,6	(593,9)
Valutakursdifferanse	(2,2)	(0,5)
Netto forpliktelser ved utsatt skatt per 31. desember	852,5	822,9
Skatt innregnet i andre inntekter og kostnader		
Utsatt skatt pensjoner	39,6	(17,5)
Betalbar skatt sikringsbokføring		(34,4)
Betalbar skatt på omregningsdifferanser	66,6	(79,9)
Sum skatt innregnet i andre inntekter og kostnader	106,2	(131,8)

Skattekostnad

I forbindelse med omdanning av Gjensidige Forsikring BA til ASA har Finansdepartementet samtykket i at Gjensidige Forsikring på nærmere vilkår fritas for den skattemessige gevinstbeskatningen ved overføring av virksomheten til det nystiftede allmennaksjeselskapet. Konsekvensene av skattelempevedtaket er innarbeidet i skattekostnaden og skatteforpliktelsene fra fjerde kvartal 2010. Skattelempevedtaket innebærer økt kompleksitet og til dels skjønsmessige vurderinger, noe som medfører en økt usikkerhet for skattekostnaden og skatteforpliktelsene frem til alle effekter er sluttvurdert av skattemyndighetene.

I februar 2015 mottok Gjensidige et kontorvedtak fra Sentralskattekontoret for storbedrifter i forbindelse med skattemessig gevinstberegning av omdanningen av Gjensidige Forsikring fra BA til ASA i 2010. Vedtaket medfører at den betalbare

skatten for 2010 reduseres med om lag 35 millioner kroner. For de påfølgende år vil skatten bli ytterligere redusert med totalt om lag 137 millioner kroner med kjente skattesatser. Gjensidigestiftelsen mottok tilsvarende vedtak, og vi er informert om at de har påklaget dette på bakgrunn av at det ikke er grunnlag for endring og at skattekontoret har lagt til grunn feil verdiansettelse i sitt vedtak. Gjensidige er enig i Gjensidigestiftelsens vurdering. En endring av vedtaket vedrørende Gjensidigestiftelsen vil få konsekvenser for Gjensidige, jfr. nevnte effekter som da ikke blir realisert. Klagen er fortsatt til behandling hos skattekontoret.

17. Kostnader

Millioner kroner	2016	2015
Driftskostnader		
Avskrivning og verdiendringer (note 5 og note 7) ekskl. avskrivning eiendommer	247,9	426,7
Lønns- og personalkostnader (note 18)	2.411,0	2.545,0
Honorarer tillitsvalgte	3,3	6,7
IKT-kostnader	496,5	470,9
Godtgjørelse til revisor (inkl. mva.)	7,6	5,2
Juridisk og annen bistand	82,3	114,1
Provisjonskostnader	683,5	789,6
Andre kostnader ¹	136,0	(304,5)
Sum driftskostnader	4.068,0	4.053,6
Millioner kroner	2016	2015
Kostnader knyttet til investeringer		
Avskrivning og verdiendringer (note 5 og note 7)	0,4	11,8
Lønns- og personalkostnader (note 18)	0,3	14,4
IKT-kostnader		0,4
Godtgjørelse til revisor (inkl. mva.)		1,1
Juridisk og annen bistand		2,9
Provisjonskostnader	0,7	
Andre kostnader	129,1	198,3
Sum kostnader knyttet til investeringer	130,5	228,9
Millioner kroner	2016	2015
Øvrige spesifikasjoner		
Lønns- og personalkostnader		
Lønn	2.137,0	1.922,9
Arbeidsgiveravgift	451,1	383,9
Pensjonskostnader - innskuddsbasert pensjonsordning (note 14 inkl. arbeidsgiveravgift)	229,0	176,2
Pensjonskostnader - ytelsesbasert pensjonsordning (note 14 inkl. arbeidsgiveravgift)	(419,5)	63,3
Aksjebasert betaling (note 25)	13,7	13,0
Sum lønns- og personalkostnader	2.411,3	2.559,4
Godtgjørelse til revisor (inkl. mva.)		
Lovpålagt revisjon	5,5	5,0
Attestasjonstjenester	0,1	0,1
Rådgivning - annen rådgivning	1,9	0,5
Rådgivning - skatt	0,1	0,7
Sum godtgjørelse til revisor (inkl. mva.)	7,6	6,3

¹ Andre kostnader inkluderer kostnadsreduksjoner for Gjensidige Forsikring ASA i forbindelse med oppgaver utført for datterselskaper, samt kostnadsallokeringer til erstatninger og finans.

18. Lønn og godtgjørelser

Gjennomsnittlig antall ansatte i konsernet var 4.029 (3.970).

Styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse

Gjensidiges godtgjørelsespolitikk

Konsernet har etablert en godtgjørelsesordning som gjelder alle ansatte. Ordningen skal sikre at Gjensidige tiltrekker seg og beholder medarbeidere som presterer, utvikler seg, lærer og deler. Godtgjørelsen skal være konkurransedyktig, men ikke lønnsledende. Det forventes at de ansatte har et helhetlig syn på hva konsernet tilbyr av godtgjørelse og goder. Konsernets godtgjørelsesordninger skal være åpne og prestasjonsbaserte, slik at de i så stor grad som mulig oppleves som rettferdige og forutsigbare. Det skal være samsvar mellom avtalt prestasjon og den godtgjørelsen som gis.

Retningslinjer for godtgjørelse og karriereutvikling skal knyttes til oppnåelse av konsernets uttrykte strategiske og økonomiske mål og verdigrunnlag, hvor både kvantitative og kvalitative målsetninger tas med i vurderingen. Målekriteriene skal fremme ønsket bedriftskultur og langsiktig verdiskapning, og så langt det er mulig ta hensyn til faktiske kapitalkostnader. Godtgjørelsesordningen skal bidra til å fremme og gi incentiver til god risikostyring, motvirke for høy risikotaking og bidra til å unngå interessekonflikter. Fast grunnlønn skal være hovedelement i den samlede godtgjørelsen, som for øvrig består av variabel lønn, pensjon og naturaltelseter. Variabel godtgjørelse skal benyttes for å belønne prestasjoner utover forventet, hvor både resultater og atferd i form av etterlevelse av verdigrunnlag, merkevare og ledelsesprinsipper skal vurderes.

Variabel godtgjørelse skal være resultatavhengig uten å være risikodrivende, og skal reflektere både selskapets, divisjonens, avdelingens og individets resultater og bidrag. Øvrige kompensasjonselementer som tilbys skal ansees attraktive av både nye og nåværende ansatte.

Konsernledelsen skal alltid anses som ledende ansatte. Ved avgjørelse av hvilke funksjoner i selskapet som skal defineres som ansatte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for foretakets risikoeksponering skal både kvalitative kriterier relatert til rolle, og kvantitative kriterier relatert til nivået på avlønning hensyntas. Det skal i tillegg gjøres en individuell vurdering av den enkeltes risikopåvirkning.

Beslutningsprosess

Styret har opprettet et godtgjørelsesutvalg som består av tre medlemmer; styrets leder og to styremedlemmer.

Godtgjørelsesutvalget skal forberede saker for styret, og har i hovedsak ansvar for å:

- Utarbeide forslag til og følge opp praktiseringen av konsernets retningslinjer og rammer for godtgjørelse
- Årlig vurdere og foreslå godtgjørelse til konsernsjef
- Årlig vurdere og foreslå målkort for konsernsjef
- Være rådgiver for konsernsjef vedrørende den årlige vurderingen av godtgjørelse til konsernledelsen
- Vurdere administrasjonens forslag til «Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte» jf. Allmennaksjeloven § 6-16a
- Vurdere andre vesentlige personalrelaterte forhold for ledende ansatte

Veiledende retningslinjer for det kommende regnskapsåret

Godtgjørelse til konsernsjef

Konsernsjefens lønn og øvrige økonomiske ytelser fastsettes av styret på bakgrunn av en helhetlig vurdering hvor det tas hensyn til Gjensidiges godtgjørelsesordning og markedslønn for tilsvarende type stilling.

Fastlønnen vurderes årlig og fastsettes på bakgrunn av lønnsutviklingen i samfunnet generelt og finansnæringen spesielt. Variabel godtgjørelse (bonus) fastsettes av styret basert på avtalte

mål og leveranser, og kan utgjøre inntil 50 prosent av den faste årslønnen inklusive feriepengene. Variabel godtgjørelse opptjenes årlig, og er basert på samlet vurdering av finansielle og ikke-finansielle prestasjoner over de to siste årene. Variabel lønn inngår ikke i pensjonsgrunnlaget. Ved vurderingen tas det hensyn til foretakets overordnede resultatmål for egenkapitalavkastning justert for ekstraordinære utbytter og transaksjoner og combined ratio, samt utviklingen i kundetilfredshet. I tillegg vektlegges konsernsjefens personlige bidrag til konsernets utvikling og resultater, etterlevelse av konsernets visjon, verdier, etiske retningslinjer og ledelsesprinsipper.

Variabel godtgjørelse knyttet til Gjensidiges resultater fastsettes ut fra resultater siste to år. Halvparten av den variable godtgjørelsen gis i form av et løfte om aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, hvor 1/3 tildeles hvert av de kommende tre år. Den ikke utbetalte bundne variable godtgjørelsen kan reduseres dersom etterfølgende resultater og utvikling tilsier at den ble basert på uriktige forutsetninger. Konsernsjefen gis ikke resultatbaserte ytelser utover nevnte bonus, men kan i tillegg gis naturaltelseter som firmabil og dekning av utgifter til elektronisk kommunikasjon. Tildeling av naturaltelseter skal ha sammenheng med konsernsjefens funksjon i konsernet, og for øvrig være i tråd med markedsmessig praksis.

Konsernsjefen har pensjonsalder på 62 år. Det åpnes for å fratre ved fylte 60 år dersom styret eller konsernsjefen selv ønsker det. Konsernsjefen har pensjonsrettigheter i henhold til Gjensidiges lukkede ytelsespensjonsordning. I henhold til hans ansettelsesavtale har han rett til en pensjon på 100 prosent av årslønnen ved avgang ved fylte 62 år, og deretter nedtrappende til 70 prosent av lønn fra fylte 67 år ved full opptjeningsperiode.

Ved fratreden ved 60 år er det tilsvarende avtalefestet nedtrapping fra 100 prosent ved fratreden til 70 prosent ved fylte 67 år. Fra fylte 67 år beregnes pensjonen ut fra selskapets ordinære opptjeningsstid på 30 år, og utgjør 70 prosent av fast lønn med full opptjeningsstid. Bilordning og øvrige goder opprettholdes frem til fylte 67 år.

Konsernsjefen har en oppsigelsestid på seks måneder, og ingen avtale om etterlønn eller sluttvederlag ved fratredelse.

Godtgjørelse til ledende ansatte og ansatte som kan påvirke konsernets risiko vesentlig

Godtgjørelse til konsernledelsen fastsettes av konsernsjefen, etter rammer drøftet med godtgjørelsesutvalget og basert på retningslinjer fastsatt av styret. Konsernets veiledende retningslinjer legges tilsvarende til grunn for øvrige ledende ansatte og ansatte som kan påvirke risikoen vesentlig.

Den totale godtgjørelsen fastsettes ut fra behovet for å gi konkurransedyktige betingelser i de ulike forretningsområdene, og skal bidra til å tiltrekke seg og beholde ledere med ønsket kompetanse og erfaring som fremmer konsernets verdigrunnlag og utvikling.

Fastlønnen vurderes årlig og fastsettes på bakgrunn av lønnsutviklingen i samfunnet generelt og finansnæringen spesielt. Variabel godtgjørelse (bonus) til ledende ansatte opptjenes årlig, og baseres på en samlet vurdering av finansielle og ikke-finansielle prestasjoner over de to siste årene. Ved vurderingen tas det hensyn til en kombinasjon av foretakets overordnede resultatmål for egenkapitalavkastning justert for ekstraordinære utbytter og transaksjoner og combined ratio, samt utviklingen i kundetilfredshet. I tillegg vurderes måloppnåelse i vedkommende forretningsenhet, samt personlige bidrag, knyttet til etterlevelse av konsernets visjon, verdier, etiske retningslinjer og ledelsesprinsipper. Halvparten av den variable godtgjørelsen gis i form av et løfte om aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, hvor en tredjedel tildeles hvert av de kommende tre år. Den ikke utbetalte bundne variable godtgjørelsen kan reduseres dersom etterfølgende resultater og utvikling tilsier at den ble basert på uriktige forutsetninger.

Individuell variabel godtgjørelse kan utgjøre inntil 30 prosent av årslønnen inklusive feriepengene. Variabel lønn inngår ikke i pensjonsgrunnlaget

Konsernsjefen kan etter samråd med godtgjørelsesutvalget gjøre avvik for spesielle stillinger hvis det er nødvendig for å gi konkurransedyktige betingelser. Tildeling av naturalytelser til ledende ansatte skal ha sammenheng med deres funksjon i konsernet og for øvrig være i tråd med markedsmessig praksis.

Medlemmer av konsernledelsen har en pensjonsalder på 62 år, men ett medlem har i tråd med nasjonal lovgivning 70 år som fratreddesalder. Av nåværende medlemmer av konsernledelsen, er fem medlemmer av den lukkede norske ytelsespensjonsordningen. Disse har ved full opptjening rett til en pensjon på 70 prosent av sluttlønnen ved full opptjeningsperiode 30 år. Tre medlemmer er deltakere i selskapets innskuddsbaserte pensjonsordning. Selskapet opprettholder individuell pensjonsavtale for ett medlem av konsernledelsen.

Medlemmer i konsernledelsen har en oppsigelsestid på seks måneder. Ett av medlemmene har en avtale om inntil 12 måneders lønn dersom vedkommende sies opp og oppsigelsen ikke skyldes vesentlige mislighold. Øvrige medlemmer av konsernledelsen har ingen avtaler om sluttvederlag eller etterlønn.

Med unntak av ytterligere en ansatt i konsernet, eksisterer det ingen etterlønsordninger for ledere som fratrer sin stilling i Gjensidige Forsikring ASA i Norge. I overensstemmelse med praksis i Danmark og Baltikum er det enkelte individuelle avtaler om etterlønn i forbindelse med fratreden i Gjensidige Forsikring ASA i Danmark og Baltikum.

Godtgjørelse til ansatte med kontrolloppgaver

Godtgjørelse til ansatte med kontrolloppgaver skal være uavhengig av resultatet i virksomheten de kontrollerer.

Ingen ledende ansatte med kontrolloppgaver har i dag variable bonusordninger, men får ta del i den kollektive bonusen på lik linje med øvrige ansatte. Fastlønnen baseres på konsernets generelle prinsipper om konkurransedyktig, men ikke lønnsledende avlønning.

Tildeling av pensjon og naturalytelser følger konsernets generelle ordning.

Godtgjørelse til tillitsvalgte samt øvrige ansatte med tilsvarende godtgjørelse som ledende ansatte

Godtgjørelse vil tilsvarende følge ovennevnte retningslinjer. Det er per i dag ingen slike ansatte.

Bindende retningslinjer for aksjer, tegningsretter m.v. for det kommende regnskapsåret

Av variabel lønn opptjent i 2016 for konsernsjef og andre ansatte som er omfattet av forskrift om godtgjørelse i finansinstitusjoner, vil 50 prosent av brutto opptjent variabel lønn gis i form av et løfte om aksjer i Gjensidige Forsikring ASA. Aksjene tildeles med en tredjedel hvert av de kommende tre år.

Aksjespareprogram

Styret har vedtatt å videreføre konsernets aksjespareprogram for ansatte i 2016. Konsernsjef og ledende ansatte har på lik linje med øvrige ansatte i Gjensidige adgang til å delta i programmet. Etter gjeldende program kan den ansatte spare gjennom lønnstrekk for kjøp av aksjer i Gjensidige Forsikring ASA for inntil 75.000 kroner per år. Kjøp skjer kvartalsvis etter offentliggjøring av resultatene. Det gis et tilskudd på 20 prosent av kjøpesummen, begrenset oppad til 1.500 kroner i 2016 og 3.000 kroner fra 2017. For de som beholder aksjene og fortsatt er ansatt i konsernet, tildeles en bonusaksje for hver fjerde aksje man har eid i mer enn to år.

Redegjørelse for lederlønnspolitikken i foregående regnskapsår

I samsvar med retningslinjene, har en medarbeider i finansavdelingen fått mulighet for inntil 50 prosent variabel godtgjørelse. Styret bekrefter for øvrig at retningslinjene om lederlønn for 2016 gitt i fjorårets erklæring, har blitt fulgt.

Lønn og andre goder til konsernledelse og styrende organer
2016

Tusen kroner	Fast lønn/honorar	Opp-tjent variabel lønn	Beregnet verdi av totale fordeler i annet enn kontanter	Opptjente rettigheter i regnskapsåret for pensjonsordning ⁵	Årets opptjening aksje-basert avlønning	Antall tildelte, ikke frigitte aksjer	Antall inn-løste aksjer	Antall aksjer utestående ⁶	Eier antall aksjer	Fra-tredelses-vilkår
Konsernledelsen										
Helge Leiro Baastad, konsernsjef	4.927,7	998,9	129,2	1.594,7	1.119,0	8.109	11.465	18.662	43.491	²
Jørgen Inge Ringdal, konserndirektør	2.582,6	339,3	196,4	722,5	380,3	2.399	3.864	5.948	19.811	²
Martin Danielsen, konserndirektør (1.1.16-30.09.16) ¹	1.810,6	20,0	19,3	560,0		2.286	3.501	5.325		³
Kim Rud-Petersen, konserndirektør	2.940,0	423,7	231,6	617,6	421,7	3.123	4.021	6.871	9.698	
Hege Yli Melhus Ask, konserndirektør (1.1.16-30.09.16) ⁹	2.668,1	247,7	160,6	470,9	260,6	1.039	3.221	3.375	11.204	³
Catharina Hellerud, konserndirektør	2.910,2	360,6	165,0	486,7	404,2	2.835	4.387	6.949	15.055	³
Cecilie Ditlev-Simonsen, konserndirektør (1.1.16-11.11.16) ¹	1.874,7	20,0	146,4	423,2		2.295	3.358	5.341		³
Sigurd Austin, konserndirektør	2.725,5	375,2	132,0	614,9	397,8	2.809	3.821	6.524	9.349	³
Kaare Østgaard, konserndirektør	2.732,3	304,9	171,3	763,6	324,7	2.432	3.866	6.127	11.103	³
Mats C. Gottschalk, konserndirektør	2.913,3	379,6	157,5	486,2	425,4	3.135	4.441	7.391	10.569	³
Jostein Amdal, konserndirektør (1.10.16-31.12.16) ¹	781,1	104,4	40,8	97,5	117,2	32	38	283	13.193	³
Krister Georg Aanesen, konserndirektør (1.10.16-31.12.16) ^{1,10}	662,3	90,5	37,7	57,5	80,7	25		197	854	
Styret										
Inge K. Hansen, leder	544,8		7,3						12.253	
Trond V. Andersen (1.1.16-6.4.16) ¹	139,8		7,9							
Hans-Erik Andersson (1.1.16-6.4.16) ^{1,7}	180,0		4,5							
Gisele Marchand ⁷	412,5		1,5						1.481	
Knud Peder Daugaard (7.4.16-31.12.16) ^{1,8}	159,8		3,6						3.000	
John Giverholt (7.4.16-31.12.16) ¹	135,5		1,5							
Anne Marie Nyhammer, ansattrepresentant (1.9.16-31.12.16) ¹	22,6									
Kjetil Kristensen, ansattrepresentant (1.1.16-31.8.16) ^{1,4,8}	317,2									
Gunnar Mjåtvædt, ansattrepresentant ^{4,8}	364,0								1.975	
Per Arne Bjørge ⁸	364,0		2,9						10.542	
Mette Rostad	268,0		2,1						1.550	
Tine Wollebakk ^{1,8}	299,6		1,5							
Lotte Kronholm Sjøberg, ansattrepresentant ⁴	268,0		5,9						429	
Styret, vararepresentanter										
Tore Vågsmyr, ansattrepresentant (1.1.16-6.4.16) ^{1,4}									702	
Ellen Kristin Enger, ansattrepresentant (1.1.16-6.4.16) ^{1,4}									577	

Kontrollkomité og representantskap er avviklet fra og med 1. januar 2016.

¹ Oppgitt godtgjørelse gjelder perioden vedkommende har innehatt posisjonen/vervet.

² 62 år, 100 prosent lønn avtrappende til 70 prosent ved 67 år i henhold til opptjeningsstid, deretter trer de ordinære bestemmelser om pensjon i Gjensidige Forsikring i kraft.

³ 62 år, 70 prosent lønn til 67 år i henhold til opptjeningsstid, deretter trer de ordinære bestemmelser om pensjon i Gjensidige Forsikring i kraft.

⁴ For ansattrepresentanter er kun godtgjørelsen for det gjeldende verv oppgitt.

⁵ Alle, med unntak av en person i konsernledelsen, er omfattet av konsernets pensjonsordninger, ytelsesbaserte eller innskuddsbaserte.

⁶ Inkluderer bonusaksjer i aksjespareordningen. Se nærmere beskrivelse av ordningen og betingelser i note 25.

⁷ Godtgjørelsen inkluderer deltagelse som leder i revisjonsutvalget honorert med 144,5 tusen kroner for 2016.

⁸ Godtgjørelsen inkluderer deltagelse i revisjonsutvalget honorert med 96,0 tusen kroner for 2016.

⁹ Hege Yli Melhus Ask har vært i permisjon fra 1. oktober til 31. desember. Hennes godtgjørelse er presentert for året som helhet.

¹⁰ Konstituert konserndirektør for Hege Yli Melhus Ask fra 1. oktober til 31. desember.

Lønn og andre goder til konsernledelse og styrende organer
2015

Tusen kroner	Fast lønn/honorar	Opp-tjent variabel lønn	Beregnet verdi av totale fordeler i annet enn kontanter	Opptjente rettigheter i regnskapsåret for pensjonsordning ⁶	Årets opp-tjening aksje-basert avlønning	Antall tildelte, ikke frigitte aksjer	Antall inn-løste aksjer	Antall aksjer utestående ⁷	Eier antall aksjer	Fra-tred-elses-vilkår
Konsernledelsen										
Helge Leiro Baastad, konsernsjef	4.800,4	1.006,1	65,8	1.897,6	1.152,6	7.943	13.703	20.438	36.851	²
Jørgen Inge Ringdal, konserndirektør	2.521,1	285,7	175,4	851,6	345,7	2.621	4.598	6.931	17.167	²
Martin Danielsen, konserndirektør ¹²	2.425,1	275,4	160,3	670,3	334,2	2.400	4.434	6.236	17.863	³
Kim Rud-Petersen, konserndirektør	2.882,0	515,3	223,6	583,0	522,9	2.869	3.997	7.194	7.463	
Hege Yli Melhus Ask, konserndirektør (11.5.15-31.12.15) ^{1,10}	2.572,6	111,1	158,4	255,5	150,2	1.422	4.604	5.286	9.366	³
Catharina Hellerud, konserndirektør	2.838,8	340,6	163,1	268,2	407,3	3.088	5.154	7.931	12.135	³
Cecilie Ditlev-Simonsen, konserndirektør	2.266,3	272,5	176,6	299,2	328,8	2.376	2.688	5.973	6.389	³
Sigurd Austin, konserndirektør	2.618,5	337,4	75,3	711,9	377,9	2.785	4.354	7.000	6.805	³
Kaare Østgaard, konserndirektør	2.625,2	302,7	169,0	921,0	364,8	2.792	4.556	7.052	8.926	³
Mats C. Gottschalk, konserndirektør	2.838,8	378,5	156,4	255,0	449,7	3.243	3.269	8.092	7.621	³
Hans G. Hanevold, konserndirektør (1.1.15-11.5.15) ^{1,11}	912,9		66,4	385,0	10,6	886	37	1.064	7.508	
Styret										
Inge K. Hansen, leder	538,5		4,8						12.253	
Trond V. Andersen	282,5		9,3						1.805	
Hans-Erik Andersson ⁸	416,5		1,5						1.778	
Gisele Marchand ⁹	369,5		1,5						1.481	
Gunnhild H. Andersen, ansattrepresentant (1.1.15-28.5.15) ^{1,5}	230,8									
Kjetil Kristensen, ansattrepresentant ^{5,9}	369,5								578	
Gunnar Mjåtvædt, ansattrepresentant ^{5,9}	369,5								1.907	
Per Arne Bjørge ⁹	369,5		3,1						10.542	
Mette Rostad	275,5		6,8						1.550	
Tine Wollebakk	268,5		1,5							
Lotte Kronholm Sjøberg, ansattrepresentant (28.5.15-31.12.15) ^{1,5}	88,3								283	
Styret, vararepresentanter										
Tore Vågsmyr, ansattrepresentant ⁵									655	
Ellen Kristin Enger, ansattrepresentant (28.5.15-31.12.15) ^{1,5}									495	
Kontrollkomité										
Sven Iver Steen, leder	172,5								1.778	
Hallvard Strømme	108,0		1,7							
Liselotte Aune Lee	108,0									
Vigdis Myhre Næsseth, varamedlem	97,5									
Representantskap⁴										
Bjørn Iversen, ordfører	171,3		1,5						890	
Christina Stray, varaordfører	41,8									

I tillegg

19 representanter fra selskapet/brannkasser/organisasjoner/ansatte.

¹ Oppgitt godtgjørelse gjelder perioden vedkommende har innehatt posisjonen/vervet.² 62 år, 100 prosent lønn avtrappende til 70 prosent ved 67 år i henhold til opptjeningsstid, deretter trer de ordinære bestemmelser om pensjon i Gjensidige Forsikring i kraft.³ 62 år, 70 prosent lønn til 67 år i henhold til opptjeningsstid, deretter trer de ordinære bestemmelser om pensjon i Gjensidige Forsikring i kraft.⁴ Arshonorar er 93,5 tusen kroner for ordfører og 41,8 tusen kroner for varaordfører. I tillegg kommer honorar som leder av nominasjonskomiteen.⁵ For ansattrepresentanter er kun godtgjørelsen for det gjeldende verv oppgitt.⁶ Alle, med unntak av en person i konsernledelsen, er omfattet av konsernets pensjonsordninger, ytelsesbaserte eller innskuddsbaserte.⁷ Inkluderer bonusaksjer i aksjespareordningen. Se nærmere beskrivelse av ordningen og betingelser i note 25.⁸ Godtgjørelsen inkluderer deltagelse som leder i revisjonsutvalget honorert med 141,0 tusen kroner for 2015.⁹ Godtgjørelsen inkluderer deltagelse i revisjonsutvalget honorert med 94,0 tusen kroner for 2015.¹⁰ Hege Yli Melhus Ask har vært i permisjon fra 1. januar til 11. mai. Hennes godtgjørelse er presentert for året som helhet.¹¹ Konstituert konserndirektør for Hege Yli Melhus Ask fra 1. januar til 11. mai¹² Låntaker i Gjensidige Bank ASA med 4.474,0 tusen kroner utestående. Vilkår som gjelder er 2,40 % i rentesats og utløpsdato 31.01.2021.

19. Netto inntekter fra investeringer

Millioner kroner	2016	2015
Netto inntekter og gevinster/(tap) fra investeringer i datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet		
Netto inntekter fra datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet		47,7
Netto gevinster/(tap) ved realisasjon av datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	184,1	2,0
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra investeringer i datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	184,1	49,7
Netto inntekter og gevinster/(tap) fra eiendom		
<i>Investerings eiendommer</i>		
Leieinntekter fra investerings eiendommer, eksklusive urealiserte gevinster/(tap)		348,0
Netto verdiregulering investerings eiendom	38,4	208,0
Netto gevinster/(tap) ved realisasjon av investerings eiendommer		355,9
Administrasjonskostnader knyttet til investerings eiendommer	(0,0)	(52,7)
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra investerings eiendommer	38,4	859,1
<i>Eierbenyttede eiendommer</i>		
Leieinntekter fra eierbenyttede eiendommer	0,1	18,6
Netto gevinster/(tap) ved realisasjon av eierbenyttede eiendommer	0,4	33,8
Administrasjonskostnader knyttet til eierbenyttede eiendommer	(0,1)	(16,4)
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra eierbenyttede eiendommer	0,4	36,0
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra eiendom	38,8	895,1
Netto inntekter og gevinster/(tap) fra finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, øremerket		
<i>Aksjer og andeler</i>		
Utbytteinntekter	46,8	72,1
Urealiserte gevinster/(tap) fra aksjer og andeler	(369,8)	(493,5)
Netto gevinster/(tap) ved realisasjon av aksjer og andeler	553,0	615,7
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra aksjer og andeler	230,0	194,3
<i>Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning</i>		
Netto renteinntekter/(-kostnader) fra obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	288,9	289,5
Urealiserte gevinster/(tap) fra obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	175,8	(447,1)
Netto gevinster/(tap) ved realisasjon av obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	239,3	81,5
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	704,0	(76,1)
<i>Derivater</i>		
Netto renteinntekter/(-kostnader) fra derivater	24,3	(26,9)
Urealiserte gevinster/(tap) fra derivater	231,7	156,3
Netto gevinster/(tap) ved realisasjon av derivater	9,6	(792,0)
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra derivater	265,6	(662,6)
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, øremerket	1.199,7	(544,4)
Netto inntekter og gevinster/(tap) fra obligasjoner som holdes til forfall		
Netto renteinntekt på obligasjoner som holdes til forfall	137,3	132,3
Urealiserte gevinster/(tap) fra obligasjoner som holdes til forfall	2,1	(2,0)
Realiserte gevinster/(tap) fra obligasjoner som holdes til forfall	(5,1)	0,3
Netto gevinster/(tap) fra valutaomregning av obligasjoner som holdes til forfall	181,2	376,7
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra obligasjoner som holdes til forfall	315,6	507,3
Netto inntekter og gevinster/(tap) fra utlån og fordringer		
Netto renteinntekter/(-kostnader) fra utlån og fordringer	749,9	741,1
Netto gevinster/(tap) fra utlån og andre fordringer	(3,2)	67,4
Netto gevinster/(tap) fra valutaomregning av utlån og andre fordringer	(21,6)	51,7
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra utlån og fordringer	725,1	860,1
Netto inntekter og gevinster/(tap) fra finansielle forpliktelser målt til amortisert kost		
Netto renteinntekter/(-kostnader) fra ansvarlig lån	(37,9)	(43,8)
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra finansielle forpliktelser målt til amortisert kost	(37,9)	(43,8)
Netto andre finansinntekter/(-kostnader) ¹	10,1	(251,2)
Diskontering av erstatningsavsetning klassifisert som rentekostnad	(44,9)	(57,1)
Endring i diskonteringssats erstatningsavsetning	(194,5)	57,6
Sum netto inntekter fra investeringer	2.196,1	1.473,3
Spesifikasjoner		
Renteinntekter og -kostnader for finansielle eiendeler og forpliktelser som ikke er regnskapsført til virkelig verdi over resultatet		
Samlede renteinntekter for finansielle eiendeler som ikke er regnskapsført til virkelig verdi over resultatet	886,7	874,5
Samlede rentekostnader for finansielle forpliktelser som ikke er regnskapsført til virkelig verdi over resultatet	(40,7)	(309,3)
Andre finansrelaterte inntekter og kostnader ikke innregnet i netto inntekter fra investeringer		
Provisjon som følge av forvaltningsaktiviteter livsforsikring		39,4

¹ Netto andre finansinntekter/(-kostnader) inkluderer finansinntekter og -kostnader som ikke er henførbare til enkeltklasser av finansielle eiendeler eller forpliktelser, samt finansielle administrasjonskostnader.

20. Betingede forpliktelser

Millioner kroner	2016	2015
Garantier og kommittert kapital		
Brutto garantier	0,1	0,1
Kommittert kapital, ikke innbetalt	1.174,3	1.643,6

Gjensidige har som ledd i den løpende finansforvaltningen forpliktet seg til å investere inntil 1.174,3 millioner kroner (1.643,6) i lånefond med sikrede lån samt ulike private equity- og eiendomsfondsinvesteringer, utover de beløp som er innregnet i balansen.

Tidspunktet for utbetaling av kapital er avhengig av når det enkelte fond foretar kapitalinnkallinger fra sine investorer. Gjennomsnittlig gjenværende levetid for fondene, basert på markedsverdi, er i underkant av fire år (fire) og i gjennomsnitt i underkant av seks år (seks) inkludert forlengelsesopsjon.

Gjensidige Forsikring er utad ansvarlig for ethvert forsikringskrav som oppstår i de samarbeidende brannkassenes brannforsikringsvirksomhet.

I henhold til avtale med Gjensidige Pensjonskasse skal avkastning som ikke er tilstrekkelig til å dekke den ytelsesbaserte pensjonsordningens grunnlagsrente dekkes fra premiefond eller gjennom tilskudd fra Gjensidige Forsikring.

21. Hybridkapital

Ansvarlige lån

	FRN Gjensidige Bank ASA 2014/2024 SUB	FRN Gjensidige Bank ASA 2015/2025 SUB	Gjensidige Bank ASA 2016/2026 FRN C SUB	FRN Gjensidige Pensjonsforsikring AS 2016/2026 SUB	FRN Gjensidige Forsikring ASA 2014/2044 SUB
ISIN	NO0010713118	NO0010735715	NO00010765027	NO0010767429	NO0010720378
Utsteder	Gjensidige Bank ASA	Gjensidige Bank ASA	Gjensidige Bank AS	Gjensidige Pensjonsforsikring AS	Gjensidige Forsikring ASA
Hovedstol, NOK millioner	250	100	100	300	1.200
Valuta	NOK	NOK	NOK	NOK	NOK
Utstedelsesdato	17.06.2014	21.05.2015	19.05.2016	23.06.2016	02.10.2014
Forfall	17.06.2024	21.05.2025	19.05.2026	23.06.2026	03.10.2044
Første tilbakebetalingsdato	17.06.2019	22.05.2020	19.05.2021	23.06.2021	02.10.2024
Rentesats	NIBOR 3M + 1,55 %	NIBOR 3M + 1,65 %	NIBOR 3M + 2,55 %	NIBOR 3M + 2,90 %	NIBOR 3M + 1,50 %
Generelle vilkår					
Regulatorisk regelverk	CRD IV	CRD IV	CRD IV	Solvens II	Solvens II
Regulatorisk innløsningsrett	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

Fondsobligasjoner

	Gjensidige Bank ASA 15/PERP FRN C HYBRID	Gjensidige Bank ASA 15/PERP FRN C HYBRID	FRN Gjensidige Forsikring ASA 2016/PERP C HYBRID
ISIN	NO0010735707	NO0010744295	NO0010771546
Utsteder	Gjensidige Bank ASA	Gjensidige Bank ASA	Gjensidige Forsikring ASA
Hovedstol, NOK millioner	150	150	1.000
Valuta	NOK	NOK	NOK
Utstedelsesdato	21.05.2015	15.09.2015	08.09.2016
Forfall	Evigvarende	Evigvarende	Evigvarende
Første tilbakebetalingsdato	22.05.2020	15.09.2020	08.09.2021
Rentesats	NIBOR 3M + 3,15 %	NIBOR 3M + 3,40 %	NIBOR 3M + 3,60 %
Generelle vilkår			
Regulatorisk regelverk	CRD IV	CRD IV	Solvens II
Regulatorisk innløsningsrett	Nei	Nei	Nei

22. Transaksjoner med nærstående parter

Oversikt

Gjensidige Forsikring ASA er konsernets morselskap. Per 31. desember 2016 er følgende parter å anse som nærstående parter.

	Forretningskontor	Eierandel
Konsernspiss		
Gjensidigestiftelsen eier 62,24 prosent av Gjensidige Forsikring ASA	Oslo, Norge	
Datterselskaper		
ADB Gjensidige (fusjonert selskap av Gjensidige Baltic AAS og PZU Lietuva SA)	Vilnius, Litauen	100,0 %
Ejendomsselskabet Krumtappen 2 A/S	København, Danmark	100,0 %
Försäkringsakademin JW AB	Stockholm, Sverige	100,0 %
Försäkringshuset Amb & Rosén AB	Stockholm, Sverige	100,0 %
Gjensidige Bank Holding AS	Oslo, Norge	100,0 %
Gjensidige Investeringsrådgivning ASA	Oslo, Norge	100,0 %
Gjensidige Norge AS	Oslo, Norge	100,0 %
Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS	Oslo, Norge	100,0 %
Lokal Forsikring AS	Oslo, Norge	100,0 %
Mondux Assurance Agentur A/S	København, Danmark	100,0 %
Mondux AB	Malmö, Sverige	100,0 %
NAF Forsikringsformidling AS	Oslo, Norge	66,0 %
Nykredit Forsikring A/S	København, Danmark	100,0 %
Samtrygd Eigedom AS	Oslo, Norge	100,0 %
Vardia Försäkring AB	Stockholm, Sverige	100,0 %
Felleskontrollert virksomhet		
Oslo Areal AS	Oslo, Norge	50,0 %
Andre nærstående parter		
Brannkassene	Hele landet, Norge	
Gjensidige Pensjonskasse	Oslo, Norge	94,7 %

Stemmeandel er lik eierandel.

Transaksjoner

Resultatregnskapet

Oversikten nedenfor viser transaksjoner med nærstående parter som er innregnet i resultatregnskapet.

Millioner kroner	2016		2015	
	Inntekt	Kostnad	Inntekt	Kostnad
Forfalte bruttopremier				
ADB Gjensidige	32,4		18,8	
Gjensidige Pensjonsforsikring AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)	5,5		4,0	
Nykredit Forsikring A/S	1.041,8		1.037,2	
Betalte bruttoerstatninger				
ADB Gjensidige		0,3		3,9
Gjensidige Pensjonsforsikring AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)		12,6		45,3
Nykredit Forsikring A/S		812,4		760,3
Endring i brutto erstatningsavsetning				
ADB Gjensidige		8,7		2,7
Gjensidige Pensjonsforsikring AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)		10,8		5,9
Nykredit Forsikring A/S	40,1		44,8	
Administrasjonskostnader				
Försäkringshuset Amb & Rosén AB	0,5	9,4	0,4	7,3
ADB Gjensidige	0,6		0,4	
Gjensidige Bank ASA (eid av Gjensidige Bank Holding AS)	30,4		32,3	
Gjensidige Investeringsrådgivning AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)	3,8		1,4	
Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS			8,6	
Gjensidige Pensjonsforsikring AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)	61,5		42,2	
Gjensidigestiftelsen	5,0		4,6	
Mondux Affinity Aps				12,9
Mondux Assurance Agentur A/S	44,8	69,9		25,4
Mondux AB	0,4	0,5		
NAF Forsikringsformidling AS	0,3		0,5	
Nykredit Forsikring A/S	344,3	260,5	316,3	238,5
Vardia Försäkring AB		55,7		
Oslo Areal AS			0,1	0,8
Tenant Assurance AS (eid av Lokal Forsikring AS)	0,9		11,7	

Millioner kroner	2016		2015	
	Inntekt	Kostnad	Inntekt	Kostnad
Renteinntekter og -kostnader				
Oslo Areal AS	32,7		66,2	
Samarbeidende selskaper ¹				
Brannkassene	20,7	142,7	18,6	140,1
Gjensidige Pensjonskasse		5,9		32,1
Sum	1.665,7	1.389,5	1.608,1	1.275,2

¹ Samarbeidende selskaper er definert som selskaper hvor Gjensidige Forsikring har inngått en langsiktig strategisk samarbeidsavtale.

Lån

Per 31. desember 2016 har ansatte lån i Gjensidige Bank ASA på 1.501,0 millioner kroner (1.225,3). Lånene er gitt på normale markedsmessige vilkår.

Inntekter og tap

Oversikten nedenfor viser en oppsummering av konsernbidrag/utbytte til/fra nærstående parter samt andre gevinster og tap.

Millioner kroner	2016		2015	
	Mottatt	Avgitt	Mottatt	Avgitt
Konsernbidrag				
Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS		8,8		0,9
Mondux AB		7,9		
Tennant Assuranse AS (eid av Lokal Forsikring AS)	0,3		5,9	
Utbytte				
Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS			32,0	
Gjensidige Pensjonskasse	9,5		9,5	
Gjensidigestiftelsen		3.858,9		1.836,1
Nykredit Forsikring A/S			58,2	
Oslo Areal AS	110,0			
Sum konsernbidrag og utbytte	119,8	3.875,6	105,5	1.837,0

I tillegg er aksjene i Gjensidige Investeringsrådgivning as (GIR) gitt som utbytte fra Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS til Gjensidige Forsikring ASA. Dette er bokført til kontinuitet som en aksjesplitt av aksjene i Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS.

Millioner kroner	2016		2015	
	Gevinst	Tap	Gevinst	Tap
Gevinster og tap i forbindelse med salg og avvikling				
Bilskadeinstituttet AS (avviklet i 2014)			2,0	
Oslo Areal AS		1,3	379,1	
Vervet A/S	8,8			
Tap i forbindelse med verdifall				
Gjensidige Baltic AAS (fusjonert inn i ADB Gjensidige i 2016)				13,5
Sum gevinster og tap i forbindelse med salg, avvikling og verdifall	8,8	1,3	720,6	10,4

Mellomværende

Oversikten nedenfor viser en oppsummering av fordring/forpliktelse på/til nærstående parter.

Millioner kroner	2016		2015	
	Fordring	Forpliktelse	Fordring	Forpliktelse
Ikke rentebærende fordringer og forpliktelser				
ADB Gjensidige	4,6		3,4	
Gjensidige Bank ASA (eid av Gjensidige Bank Holding AS)	0,9			
Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS		11,6	31,6	0,9
Gjensidige Pensjonsforsikring AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)		16,5	3,1	21,1
Gjensidige Investeringsrådgivning AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)	0,1			0,1
Gjensidigestiftelsen	0,8		1,0	
Mondux Affinity Aps				11,6
Mondux Assurance Agentur A/S	16,0			5,0
Mondux AB	1,9	10,5		
NAF Forsikringsformidling AS	0,1		0,5	
Nykredit Forsikring A/S	56,9		31,1	
Vardia Försäkring AB	7,6			
Samtrygd		4,4		
Tennant Assuranse AS (eid av Lokal Forsikring AS)	0,6		7,3	
Sum ikke rentebærende fordringer og forpliktelser	89,5	43,1	77,9	38,7

Millioner kroner	2016		2015	
	Fordring	Forpliktelse	Fordring	Forpliktelse
Rentebærende fordringer og forpliktelser				
Oslo Areal AS	1.420,2		1.538,0	
Sum rentebærende fordringer og forpliktelser	1.420,2		1.538,0	
Gjenforsikringsdepoter				
Nykredit Forsikring A/S	457,5		523,7	
Sum gjenforsikringsdepoter	457,5		523,7	
Erstatningsavsetning				
ADB Gjensidige		19,1		11,0
Gjensidige Pensjonsforsikring AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)		25,2		14,3
Nykredit Forsikring A/S		457,5		523,7
Sum erstatningsavsetning		501,8		549,0
Sum mellomværende innen konsernet	1.967,2	544,9	2.139,6	587,7
Samarbeidende selskaper				
Brannkassene		30,7		39,9
Gjensidige Pensjonskasse ²	111,0		111,0	
Sum mellomværende med samarbeidende selskaper	111,0	30,7	111,0	39,9
Sum mellomværende	2.078,2	575,5	2.250,6	627,6

² Gjensidige Forsikring ASA er sponsor i Gjensidige Pensjonskasse og har skutt inn midler tilsvarende 111,0 millioner kroner.

Millioner kroner	Kjøper	Selger	2016	2015
Øvrige transaksjoner				
Renter på bankinnskudd	Gjensidige Bank ASA	Brannkassene	0,2	0,3
Porteføljer	Gjensidige Forsikring ASA	Försäkringproduktion i Sverige AB	10,0	
Porteføljer	Gjensidige Forsikring ASA	Nordisk Forsikrings Service AS		48,1
Renter på boliglån	Gjensidigestiftelsen	Gjensidige Bank ASA	0,7	0,6
Forvaltningshonorar	Gjensidigestiftelsen	Gjensidige Investeringsrådgivning AS	6,5	6,7
Forvaltningshonorar	Gjensidige Pensjonskasse	Gjensidige Investeringsrådgivning AS	1,0	1,4
Millioner kroner	Fordringshaver	Skyldner	2016	2015
Øvrige mellomværende				
Bankinnskudd	Brannkassene	Gjensidige Bank ASA	12,7	15,5
Fordringer	Gjensidige Investeringsrådgivning AS	Gjensidigestiftelsen	1,1	2,2
Fordringer	Gjensidige Investeringsrådgivning AS	Gjensidige Pensjonskasse		0,1

Garantier

Gjensidige Forsikring ASA er utad ansvarlig for forsikringskrav som følge av forsikringsvirksomheten til brannkassene, jf. note 20.

23. Hendelser etter balansedagen

Det har ikke oppstått vesentlige hendelser etter balansedagen.

24. Aksjeeiere

De 20 største aksjeeiere per 31. desember 2016.

Investor		Antall aksjer	Eierandel i %
Gjensidigestiftelsen		311.200.115	62,24 %
Folketrygdfondet		20.275.005	4,06 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	17.521.401	3,50 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	13.814.079	2,76 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	4.658.816	0,93 %
Danske Invest Norske Instit. II.		4.454.140	0,89 %
Clearstream Banking S.A.	Forvalterkonto	3.719.697	0,74 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	3.402.995	0,68 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	3.068.158	0,61 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	2.840.680	0,57 %
Fidelity Funds - Global Dividend		2.570.000	0,51 %
Citibank, N.A.	Forvalterkonto	2.389.008	0,48 %
J.P. Morgan Chase Bank N.A. London	Forvalterkonto	1.963.375	0,39 %
Danske Invest Norske Aksjer Inst.		1.889.209	0,38 %
Klp Aksje Norge Indeks		1.841.787	0,37 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	1.813.611	0,36 %
J.P. Morgan Chase Bank N.A. London	Forvalterkonto	1.807.859	0,36 %
Odin Norge		1.300.972	0,26 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	1.281.574	0,26 %
Nordea Nordic Fund		1.278.225	0,26 %
Antall aksjer hos de 20 største eiere		403.090.706	80,62 %
Totalt antall aksjer		500.000.000	100,00 %

Aksjeeierlisten er basert på VPS aksjeeierregister per 31. desember 2016. Aksjeeierliste som viser eiere bak forvalterkonti (nomineekonti) kan finnes på side XX.

25. Aksjebasert betaling

Beskrivelse av de aksjebaserte betalingsordningene

Per 31. desember 2016 har Gjensidige følgende aksjebaserte betalingsordninger.

Aksjebasert godtgjørelse for ledende ansatte med oppgjør i aksjer og kontanter (godtgjørelsesordningen)

Gjensidige har etablert aksjebasert betaling med oppgjør i aksjer for konsernledelse og nærmere definerte ledende ansatte.

Som omtalt i styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse i note 18 skal halvparten av den variable godtgjørelsen gis i form av aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, hvor en tredjedel kan disponeres hvert av de kommende tre år. Av dette deles i overkant av 50 prosent ut som aksjer og i underkant av 50 prosent gjøres opp i kontanter for å dekke skatteforpliktelser (nettoppgjør).

Den virkelige verdien på tildelingstidspunktet måles basert på markedspris. Beløpet innregnes som en lønnskostnad på tildelingstidspunktet. Det er ikke knyttet spesifikke selskapsrelaterte eller markedsrelaterte opptjeningskriterier til aksjene, men selskapet kan foreta en revurdering dersom etterfølgende resultater og utvikling tilsier at bonusen ble basert på uriktige forutsetninger. Forventet utdeling settes til 100 prosent. Verdien av den kontantbaserte andelen justeres på hvert rapporteringstidspunkt basert på aksjekursen på dette tidspunktet. Antall aksjer justeres for utdelt utbytte.

Aksjespareprogram for ansatte med oppgjør i aksjer

Gjensidige har etablert et aksjekjøpsprogram for ansatte i konsernet, med unntak av ansatte i Gjensidige Baltic. Alle fast ansatte har anledning til å spare et årlig beløp på inntil 75.000 kroner. Sparing gjennomføres gjennom faste lønnstrekk, som fire ganger i året benyttes til å kjøpe aksjer. De ansatte får en rabatt i form av tilskudd på 20 prosent, begrenset oppad til 1.500 kroner per år, hvilket tilsvarer maksimal skattefri rabatt. For hver fjerde aksje som eies etter to år vil den ansatte motta én bonusaksje, forutsatt at vedkommende fortsatt er ansatt eller er blitt pensjonist.

Den virkelige verdien på tildelingstidspunktet måles basert på markedspris. Rabatten innregnes som en lønnskostnad på tildelingstidspunktet. Verdien av bonusaksjene innregnes som en lønnskostnad over opptjeningsperioden som er to år.

Måling av virkelig verdi

Virkelig verdi for aksjene som tildeles gjennom den aksjebaserte betalingsordningen for ledende ansatte, beregnes med utgangspunkt i aksjekursen på tildelingstidspunktet. Beløpet innregnes umiddelbart. Den delen som gjøres opp i kontanter justeres løpende basert på aksjekursen på rapporteringstidspunktet.

Virkelig verdi for bonusaksjene som tildeles gjennom aksjespareprogrammet beregnes med utgangspunkt i aksjekursen på tildelingstidspunktet, hensyntatt sannsynlighet for at den ansatte fortsatt er ansatt etter to år og at den ansatte ikke har solgt aksjene sine i den samme toårsperioden. Beløpet periodiseres over opptjeningsperioden som er to år.

Forutsetninger benyttet i beregning av virkelig verdi på tildelingstidspunktet var som følger

	Godtgjørelsesordningen		Aksjespareprogrammet	
	2016	2015	2016	2015
Vektet gjennomsnittlig aksjekurs (NOK)	143,60	131,40	141,86	128,91
Forventet avgang	I/A	I/A	10 %	10 %
Forventet salg	I/A	I/A	5 %	5 %
Bindingstid (år)	3	3	2	2
Forventet utbytte (NOK per aksje) ¹	6,67	5,41	6,67	5,41

¹ Forventet utbytte er beregnet basert på konsernets faktiske resultat etter skattekostnad per tredje kvartal, grosset opp til et fullt år, gitt maksimal utbytteutdeling tilsvarende 70 prosent av resultat etter skattekostnad. Dette er gjort som en teknisk beregning da selskapets prognose for resultat i fjerde kvartal ikke kunne benyttes på det tidspunktet beregningene ble gjort.

Personalkostnader

Millioner kroner	2016	2015
Godtgjørelsesordningen for ledende ansatte	8,0	8,3
Aksjespareprogram for ansatte	5,7	4,7
Sum kostnader (note 17)	13,7	13,0

Aksjespareprogrammet

	2016	2015
Antall bonusaksjer		
Utestående 1. januar	76.655	72.144
Tildelt i løpet av perioden	41.881	43.012
Overført i løpet av perioden	(32.737)	(32.841)
Kansellert i løpet av perioden	(1.751)	(923)
Tilbakeført i løpet av perioden	(3.192)	(4.737)
Utestående 31. desember	80.856	76.655
Kan utøves 31. desember	0	0
Gjennomsnittlig gjenværende levetid på utestående bonusaksjer	0,96	1,00
Vektet gjennomsnittlig virkelig verdi på tildelte bonusaksjer	122,90	112,88
Vektet gjennomsnittlig aksjekurs på bonusaksjer utøvd i løpet av perioden	142,43	128,75

Vektet gjennomsnittlig utøvelseskurs vil alltid være 0 siden ordningen omfatter bonusaksjer og ikke opsjoner.

Godtgjørelsesprogrammet

	Antall aksjer 2016	Antall kontant- oppgjorte aksjer 2016	Antall aksjer 2015	Antall kontant- oppgjorte aksjer 2015
Antall aksjer				
Utestående 1. januar	69.312	63.673	87.603	80.907
Tildelt i løpet av perioden	27.573	25.201	26.861	24.527
Overført i løpet av perioden	(38.728)	(35.730)	(48.579)	(43.903)
Justering antall i løpet av perioden			601	(601)
Justering dividende i løpet av perioden	5.280	5.032	2.826	2.743
Utestående 31. desember	63.437	58.176	69.312	63.673
Kan utøves 31. desember	0	0	0	0
Gjennomsnittlig gjenværende levetid på utestående aksjer	0,73	0,73	0,85	0,85
			2016	2015
Vektet gjennomsnittlig virkelig verdi på tildelte aksjer ²			143,60	131,40
Vektet gjennomsnittlig aksjekurs på aksjer utøvd i løpet av perioden			143,59	126,87
Verdi av tildelte aksjer som skal gjøres opp i kontanter			149,20	142,10

² Virkelig verdi er fastsatt med utgangspunkt i markedsverdien av aksjen på tildelingstidspunktet.

Vektet gjennomsnittlig utøvelseskurs vil alltid være 0 siden ordningen omfatter aksjer og ikke opsjoner.

26. Resultat per aksje

Millioner kroner	2016	2015
Resultat for regnskapsåret	4.670,4	3.788,8
Veid gjennomsnittlig antall aksjer ¹	499.972.344	499.933.831
Gjennomsnittlig antall utvannede aksjer aksjebasert betaling	121.343	123.852
Veid gjennomsnittlig antall aksjer utvannet ¹	500.093.687	500.057.683
Resultat per aksje (kroner), basis	9,34	7,57
Resultat per aksje (kroner), utvannet	9,34	7,57

¹ Beholdning av egne aksjer er trukket fra ved beregningen av antall aksjer.

27. Oppkjøp av Vardia

Den 27. april 2016 ble det enighet om at Gjensidige skulle kjøpe den svenske forsikringsporteføljen til Vardia Insurance Group ASA. Gjensidige har også inngått kontrakt om kjøp av 100 prosent av aksjene i Vardia Försäkring AB fra Vardia Holding AB.

Kjøpsprisen for forsikringsporteføljen og aksjene var henholdsvis 200,0 millioner svenske kroner justert for netto gjeld og 54,2 millioner svenske kroner, med betinget kjøpspris på aksjene på maksimum 30 millioner svenske kroner.

Distribusjonsselskapet Vardia Försäkring AB er ansvarlig for nysalg, kundesupport, produktutvikling og skadebehandling. I tillegg til å være en generalagent for Vardia Insurance Group ASA i Sverige, distribuerer også Vardia Försäkring for andre forsikringsgivere for et premievolum tilsvarende cirka 40 millioner svenske kroner. Vardia Försäkring AB har cirka 125 ansatte. Stemmeandel tilsvarer eierandel. Gjennom stemmeandelen og i fravær av eventuelle avtalerettslige forhold, har Gjensidige kontroll over Vardia Försäkring AB.

Alle betingelser relatert til oppkjøpet ble avklart og betalingen ble overført første juli slik at oppkjøpsdatoen ble fastsatt til 1. juli 2016. Vardia-porteføljen og Vardia Försäkring AB er regnskapsført i konsenregnskapet til Gjensidige Forsikring fra denne datoen.

Oppkjøpet er et resultat av konsernets intensjon om å øke sin tilstedeværelse og distribusjonskraft i det svenske markedet. Som et resultat av oppkjøpet vil Gjensidiges markedsandel i Sverige øke fra cirka 1,6 prosent til cirka 2,5 prosent basert på 2015-tall. Brutto opptjente premieinntekter for den svenske porteføljen var cirka 600 millioner svenske kroner i 2015, fordelt med 75 prosent i privatmarkedet og 25 prosent i næringslivsmarkedet.

Regnskapsføringen av oppkjøpet er basert på oppkjøpsmetoden. Analysen av oppkjøpte eiendeler og gjeld er presentert i tabellen nedenfor og er antatt å være foreløpig. Forskjellen mellom oppkjøpsprisen og de identifiserbare oppkjøpte eiendelene og antatte forpliktelsene er innregnet som goodwill i det konsoliderte regnskapet.

Merverdier er identifisert for kundeporteføljer og databaser over skadehistorikk. Avsetninger er gjort for utsatt skatt på merverdier med unntak av goodwill. Goodwill består av forventede synergier fra fusjonen av forretningsområdene privat og næringsliv og optimalisering av reassuransedekningen for konsernet som helhet.

Resultat før skattekostnad for Vardia Försäkring AB for perioden 1. januar 2016 til 31. mai 2016 utgjorde 4,5 millioner svenske kroner.

Virkelig verdi av hver vesentlige klasse av transaksjonsprisen Vardia Försäkring AB inklusive Vardia-porteføljen

Millioner kroner	Balanseført beløp før transaksjonen	Virkelig verdi justering	Virkelig verdi på oppkjøps-tidspunktet
Goodwill		35,2	35,2
Immaterielle eiendeler	3,8	277,9	281,7
Forsikringsrelaterte eiendeler	454,9		454,9
Fordringer etc.	237,2		237,2
Kontanter	14,4		14,4
Sum eiendeler	710,3	313,1	1.023,4
Forpliktelser i forbindelse med forsikring	806,0		806,0
Forpliktelser ved utsatt skatt		5,2	5,2
Andre forpliktelser	118,2		118,2
Sum forpliktelser	924,2	5,2	929,4
Netto identifiserbare eiendeler og forpliktelser	(213,9)	307,9	94,0
Transaksjonsprisen			94,0

Oppkjøpt goodwill er ikke vurdert å være skattemessig fradragsberettiget.

Resultatregnskap

Gjensidige Forsikring ASA

Millioner kroner	Noter	Omarbeidet	
		1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Premieinntekter			
Opptjente bruttopremier	4	21.930,6	21.024,4
Gjenforsikringsandel av opptjente bruttopremier		(578,0)	(447,2)
Sum premieinntekter for egen regning		21.352,6	20.577,2
Erstatningskostnader i skadeforsikring			
Brutto erstatningskostnader	4	(15.205,3)	(14.055,3)
Gjenforsikringsandel av brutto erstatningskostnader		497,1	53,9
Sum erstatningskostnader for egen regning		(14.708,2)	(14.001,4)
Forsikringsrelaterte driftskostnader			
Forsikringsrelaterte adm.kostnader inkl. provisjoner for mottatt gjenforsikring og salgskostnader	4, 17	(2.973,4)	(3.117,5)
Mottatte provisjoner for avgitt gjenforsikring og gevinstandeler		23,7	4,6
Sum forsikringsrelaterte driftskostnader		(2.949,7)	(3.112,9)
Resultat av teknisk regnskap for skadeforsikring		3.694,8	3.462,8
Netto inntekter fra investeringer			
Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet		113,3	777,3
Nedskrivning av investeringer i datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet		(94,2)	
Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler		1.266,1	1.275,8
Netto driftsinntekt fra eiendom			11,9
Verdiendringer på investeringer		(1.053,4)	8,6
Realisert gevinst og tap på investeringer		1.889,6	(365,4)
Administrasjonskostnader knyttet til investeringer, herunder rentekostnader		(218,9)	(272,0)
Sum netto inntekter fra investeringer	19	1.902,5	1.436,2
Andre inntekter		11,9	11,2
Andre kostnader		(9,2)	(9,7)
Resultat av ikke-teknisk regnskap		1.905,2	1.437,7
Resultat før skattekostnad		5.600,0	4.900,5
Skattekostnad	16	(1.322,0)	(1.098,5)
Resultat før andre resultatkomponenter		4.278,0	3.801,9
Andre resultatkomponenter			
Poster som ikke senere skal reklassifiseres til resultatet			
Ny måling av netto ytelsesbasert pensjonsforpliktelse/-eiendel	14	(159,2)	69,0
Skatt på poster som ikke kan reklassifiseres til resultatet		39,8	(17,1)
Sum poster som ikke senere skal reklassifiseres til resultatet		(119,4)	51,9
Poster som senere kan reklassifiseres til resultatet			
Valutakursdifferanser fra utenlandsk virksomhet		(273,0)	293,9
Valutakursdifferanser fra sikring av utenlandsk virksomhet			62,7
Skatt på poster som senere kan reklassifiseres til resultatet		66,6	(96,7)
Sum poster som senere kan reklassifiseres til resultatet		(206,5)	259,9
Totalresultat		3.952,1	4.113,7

Balanse

Gjensidige Forsikring ASA

Omarbeidet

Millioner kroner	Noter	31.12.2016	31.12.2015
Eiendeler			
Goodwill		1.587,0	1.676,7
Andre immaterielle eiendeler		955,5	846,9
Sum immaterielle eiendeler	5	2.542,5	2.523,6
Investeringer			
<i>Bygninger og andre faste eiendommer</i>			
Eierbenyttet eiendom	7	19,0	19,0
<i>Datterselskaper og tilknyttede selskaper</i>			
Aksjer i datterselskaper	6	5.741,7	5.421,2
Aksjer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter	6	1.086,9	1.098,4
Rentebærende fordringer på datterselskaper og felleskontrollert virksomhet	22	1.420,2	1.538,0
<i>Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost</i>			
Obligasjoner som holdes til forfall	8	1.226,8	1.797,1
Utlån og fordringer	8, 9	16.018,9	16.338,3
<i>Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi</i>			
Aksjer og andeler (inkl. aksjer og andeler målt til kost)	8, 12	6.134,4	7.130,6
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	8	23.108,2	24.205,7
Finansielle derivater	8	1.207,8	327,8
Gjenforsikringsdepoter		457,8	524,6
Sum investeringer		56.421,6	58.400,7
Gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser i skadeforsikring			
Gjenforsikringsandel av ikke opptjent bruttopremie	13	115,5	32,0
Gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning	13	512,2	361,7
Sum gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser i skadeforsikring		627,7	393,7
Fordringer			
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	8	4.983,0	4.671,0
Fordringer i forbindelse med gjenforsikring	8	340,1	25,7
Fordringer innen konsernet	22	89,5	61,0
Andre fordringer	9	833,5	367,2
Sum fordringer		6.246,0	5.124,8
Andre eiendeler			
Anlegg og utstyr	7	273,8	274,7
Kontanter og kontantekvivalenter	8, 10, 11	1.143,0	1.704,5
Pensjonsmidler	14	486,2	93,1
Sum andre eiendeler		1.903,0	2.072,4
Forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter			
Opptjente, ikke mottatte renteinntekter			22,2
Andre forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter		4,2	3,5
Sum forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter		4,2	25,7
Sum eiendeler		67.745,0	68.540,9

Omarbeidet

Millioner kroner	Noter	31.12.2016	31.12.2015
Egenkapital og forpliktelser			
<i>Innskutt egenkapital</i>			
Aksjekapital		1.000,0	1.000,0
Egne aksjer		(0,1)	(0,1)
Overkurs		1.430,0	1.430,0
Fondsobligasjoner		999,2	
Annen innskutt egenkapital		36,7	29,3
Sum innskutt egenkapital		3.465,9	2.459,2
<i>Opptjent egenkapital</i>			
<i>Fond mv.</i>			
Naturskadekapital		2.266,2	2.171,0
Garantiavsetning		628,9	616,2
Annen opptjent egenkapital		11.318,2	12.885,7
Sum opptjent egenkapital		14.213,3	15.672,9
Sum egenkapital	1	17.679,1	18.132,1
Ansvarlig lån	21	1.197,7	1.197,4
Forsikringsforpliktelser brutto i skadeforsikring			
Avsetning for ikke opptjent bruttopremie	4, 13	8.585,9	8.238,4
Brutto erstatningsavsetning	4, 13	30.802,6	31.652,5
Avsetning for premierabatter og andre gevinstavtaler		56,3	44,5
Sum forsikringsforpliktelser brutto i skadeforsikring		39.444,8	39.935,4
Avsetninger for forpliktelser			
Pensjonsforpliktelser	14	493,2	528,7
Forpliktelser ved periodeskatt	16	1.149,4	1.145,6
Forpliktelser ved utsatt skatt	16	905,4	934,9
Andre avsetninger for forpliktelser	15	327,2	335,8
Sum avsetninger for forpliktelser		2.875,1	2.945,1
Forpliktelser			
Forpliktelser i forbindelse med direkte forsikring	8	289,6	392,1
Forpliktelser i forbindelse med gjenforsikring	8	88,2	82,7
Finansielle derivater	8	1.173,1	366,3
Avsatt utbytte		3.400,0	4.200,0
Andre forpliktelser	8, 15	1.252,9	970,4
Forpliktelser til datterselskaper og tilknyttede selskaper	8, 22	43,1	22,2
Sum forpliktelser		6.246,9	6.033,7
Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter			
Andre påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter	8, 15	301,4	297,2
Sum påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter		301,4	297,2
Sum egenkapital og forpliktelser		67.745,0	68.540,9

Sikkerhetsavsetningen har blitt reklassifisert fra forpliktelse til egenkapital og det har blitt innregnet utsatt skatt på sikkerhetsavsetningen. Disse endringene ble implementert fra 1. januar 2016 og sammenligningstallene er tilsvarende omarbeidet. Bakgrunnen for dette og noen andre mindre endringer var endringer i regelverket. Diskontering av avsetninger og introduksjon av risikomargin forventes implementert på et senere tidspunkt i selskaps- og konsernregnskapet, i forbindelse med implementering av IFRS 17 Forsikringskontrakter.

Oppstilling av endringer i egenkapital

Gjensidige Forsikring ASA

Millioner kroner	Aksje- kapital	Egne aksjer	Overkurs	Annen innskutt egen- kapital	Fonds- obligasjon	Valuta- kurs- diff.	Ny måling av netto ytelses- basert pensjons- forpl./- eiendel	Annen opptjent egen- kapital	Sum egen- kapital
Egenkapital per 31.12.2014	1.000,0	(0,1)	1.430,0	22,8		59,2	(1.611,2)	15.263,4	16.164,2
Reklassifisert sikkerhetsavsetningen								2.818,0	2.818,0
Utsatt skatt								(760,9)	(760,9)
Egenkapital per 1.1.2015	1.000,0	(0,1)	1.430,0	22,8		59,2	(1.611,2)	17.320,5	18.221,4
1.1.-31.12.2015									
Resultat før andre resultatkomponenter								3.801,9	3.801,9
Andre resultatkomponenter									
Poster som ikke senere kan reklassifiseres til resultatet									
Ny måling av netto ytelsesbasert pensjonsforpliktelse/-eiendel							69,0		69,0
Skatt på poster som ikke kan reklassifiseres til resultatet							(17,1)		(17,1)
Sum poster som ikke senere kan reklassifiseres til resultatet							51,9		51,9
Poster som senere kan reklassifiseres til resultatet									
Valutakursdifferanser fra utenlandsk virksomhet						293,9			293,9
Valutakursdifferanser fra sikring av utenlandsk virksomhet						62,7			62,7
Skatt på poster som kan reklassifiseres til resultatet						(96,7)			(96,7)
Sum poster som senere kan reklassifiseres til resultatet						259,9			259,9
Sum andre resultatkomponenter						259,9	51,9		311,8
Totalresultat						259,9	51,9	3.801,9	4.113,7
Egne aksjer		(0,0)						(9,9)	(9,9)
Avsatt og utbetalt utbytte								(4.199,6)	(4.199,6)
Aksjebaserte betalingstransaksjoner som gjøres opp i egenkapital				6,5					6,5
Egenkapital per 31.12.2015	1.000,0	(0,1)	1.430,0	29,3		319,1	(1.559,3)	16.912,9	18.132,1
1.1.-31.12.2016									
Resultat før andre resultatkomponenter					11,1			4.266,9	4.278,0
Andre resultatkomponenter									
Poster som ikke senere kan reklassifiseres til resultatet									
Ny måling av netto ytelsesbasert pensjonsforpliktelse/-eiendel							(159,2)		(159,2)
Skatt på poster som ikke kan reklassifiseres til resultatet							39,8		39,8
Sum poster som ikke senere kan reklassifiseres til resultatet							(119,4)		(119,4)
Poster som senere kan reklassifiseres til resultatet									
Valutakursdifferanser fra utenlandsk virksomhet						(273,0)			(273,0)
Skatt på poster som kan reklassifiseres til resultatet						66,6			66,6
Sum poster som senere kan reklassifiseres til resultatet						(206,5)			(206,5)
Sum andre resultatkomponenter						(206,5)	(119,4)		(325,9)
Totalresultat					11,1	(206,5)	(119,4)	4.266,9	3.952,1
Egne aksjer		0,1						(3,8)	(3,7)
Avsatt og utbetalt utbytte								(5.396,6)	(5.396,6)
Aksjebaserte betalingstransaksjoner som gjøres opp i egenkapital				7,3					7,3
Fondsobligasjon					997,1				997,1
Fondsobligasjon - betalte renter					(8,9)				(8,9)
Egenkapital per 31.12.2016	1.000,0	(0,1)	1.430,0	36,7	999,2	112,6	(1.678,7)	15.779,4	17.679,1

Kontantstrømoppstilling

Gjensidige Forsikring ASA

Millioner kroner	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		
Netto innbetalte premier	21.273,0	20.709,6
Netto utbetalte erstatninger	(15.563,1)	(14.629,4)
Netto innbetaling/utbetaling vedrørende verdipapirer	3.890,5	(2.025,6)
Utbetaling til drift, inklusive provisjoner	(3.245,1)	(2.988,9)
Betalt skatt	(1.251,0)	(891,3)
Netto andre innbetalinger/utbetalinger	0,5	22,1
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	5.104,8	196,5
Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		
Netto innbetaling/utbetaling ved kjøp og salg av datterselskaper og tilknyttede selskaper	(96,6)	931,7
Netto innbetaling/utbetaling ved kjøp og salg av eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr	(63,9)	(75,5)
Netto innbetaling/utbetaling ved kjøp og salg av kundeporteføljer	(45,5)	
Innbetaling av utbytte fra datterselskaper		58,2
Innbetaling av utbytte fra investeringer i tilknyttede selskaper	32,0	
Innbetaling av konsernbidrag	4,9	26,0
Utbetaling av konsernbidrag		(1,5)
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	(169,1)	938,8
Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		
Utbetaling av utbytte	(6.139,5)	(2.949,6)
Netto innbetaling/utbetaling ved låneopptak i kredittinstitusjoner	(31,4)	(36,9)
Netto innbetaling/utbetaling ved annen kortsiktig gjeld		1.532,7
Utbetalinger relatert til konserninterne egenkapitaltransaksjoner	(291,8)	369,1
Netto innbetaling/utbetaling ved salg/kjøp av egne aksjer	(3,7)	(9,9)
Innbetaling ved utstedelse av fondsobligasjoner	997,0	
Utbetaling av renter for utstedte fondsobligasjoner	(11,9)	
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	(5.481,3)	(1.094,6)
Effekt av valutakursendringer på kontanter og kontantekvivalenter	(16,0)	11,7
Netto kontantstrøm	(561,5)	52,4
Beholdning av kontanter og kontantekvivalenter ved årets begynnelse	1.704,5	1.652,1
Beholdning av kontanter og kontantekvivalenter ved årets slutt	1.143,0	1.704,5
Netto kontantstrøm	(561,5)	52,4

Regnskapsprinsipper

Rapporteringsenhet

Gjensidige Forsikring ASA er et børsnotert allmennaksjeselskap hjemmehørende i Norge. Gjensidiges hovedkontor er lokalisert i Schweigaardsgate 21, Oslo, Norge. Aktivitetene i Gjensidige er skadeforsikring. Gjensidige driver virksomhet i Norge, Sverige og Danmark.

Regnskapsprinsippene som benyttes i selskapsregnskapet er beskrevet nedenfor. Prinsippene er konsistente i hele Gjensidige, med unntak av en tillatt forskjell etter IFRS 4 om forsikringskontrakter. Se beskrivelse under punktet vedrørende Brutto erstatningsavsetning.

Grunnlag for utarbeidelse

Samsvarserklæring

Selskapsregnskapet er avlagt i samsvar med regnskapsloven og forskrift om årsregnskap for skadeforsikringsselskaper (FOR-2015-12-18-1775). Årsregnskapsforskriften bygger i stor grad på EU-godkjente IFRS-er og tilhørende fortolkningsuttalelser.

Nye standarder og fortolkninger ennå ikke vedtatt

En rekke nye standarder, endringer i standarder og fortolkninger er utgitt for regnskapsår som begynner etter 1. januar 2016, og har ikke blitt anvendt ved utarbeidelsen av dette selskapsregnskapet. De som kan være relevante for Gjensidige er angitt nedenfor. Gjensidige planlegger ikke å implementere disse standardene tidlig.

Endringer i IFRS 2: Klassifisering og måling av aksjebaserte betalingstransaksjoner (2016)

IFRS 2 har blitt endret med hensyn til klassifisering og måling av aksjebaserte betalingstransaksjoner med nettooppgjør for tilbakeholdte skatteforpliktelser. Dersom foretaket er forpliktet til å holde tilbake et beløp for en ansattes skatteforpliktelse i forbindelse med aksjebasert betaling, og overføre dette beløpet i kontanter til skattemyndighetene på den ansattes vegne, da skal selskapet innregne forpliktelsen som en aksjebasert betalingstransaksjon med oppgjør i egenkapital. Endringene vil gjelde fra 1. januar 2018. Skatteforpliktelsen i Gjensidiges aksjebaserte godtgjørelsesordning vil bli reklassifisert fra forpliktelse til egenkapital per 1. januar 2018. Fra denne datoen vil skatteforpliktelsen bli innregnet som en aksjebasert betalingstransaksjon med oppgjør i egenkapital i stedet for en aksjebasert betalingstransaksjon med oppgjør i kontanter. Vår foreløpige vurdering er at endringen ikke forventes å ha vesentlig effekt på Gjensidiges finansregnskap.

IFRS 9 Finansielle instrumenter (2014)

IFRS 9 introduserer nye krav til klassifisering og måling av finansielle eiendeler, inkludert en ny forventet tapsmodell for innregning av verdifall, samt endrede krav til sikringsbokføring.

IFRS 9 inneholder tre primære målekategorier for finansielle eiendeler: amortisert kost, virkelig verdi over andre inntekter og kostnader samt virkelig verdi over resultatet. Finansielle eiendeler vil bli klassifisert som enten til amortisert kost, til virkelig verdi over andre inntekter og kostnader eller til virkelig verdi over resultatet, avhengig av hvordan de styres og hvilke kontraktuelle kontantstrømegenskaper de har. IFRS 9 introduserer et nytt krav i forbindelse med finansielle forpliktelser øremerket til virkelig verdi, hvor endringer i virkelig verdi som kan henføres til forpliktelsens kredittrisiko presenteres i andre inntekter og kostnader heller enn i resultatet. Ifølge gjeldende regler, skal verdifall ved kredittap bare innregnes når objektive bevis for tap eksisterer. Nedskrivninger i henhold til IFRS 9 skal måles ved hjelp av en forventet tapsmodell, i stedet for en inntrådt tapsmodell som i IAS 39. Nedskrivningsreglene i IFRS 9 vil være gjeldende for alle finansielle eiendeler målt til amortisert kost eller til virkelig verdi med endringer i virkelig verdi innregnet i andre inntekter og kostnader. I tillegg er lånetilsagn, finansielle garantier og leasing fordringer innenfor rammen av standarden. Målingen av avsetning for forventet tap på finansielle eiendeler avhenger av om kredittrisiko siden førstegangsinnregning har økt betydelig. Ved

førstegangsinnregning, og hvis kredittrisikoen ikke har økt betydelig, bør avsetningen tilsvare 12 måneders forventet tap. Dersom kredittrisikoen har økt betydelig, bør avsetningen tilsvare livsvarig forventet kredittap. Denne totrinns tilnærmingen erstatter dagens kollektive tapsmodell. For individuelle tap er det ingen vesentlige endringer i reglene i forhold til dagens regler. Foreløpige forventninger er at implementeringen av IFRS 9 vil kunne føre til økte avsetninger for kredittap som følge av endringen fra en inntrådt tapsmodell til en forventet tapsmodell. IFRS 9 gjelder med virkning fra 1. januar 2018.

Endringer i IFRS 4 Anvendelse av IFRS 9 Finansielle instrumenter sammen med IFRS 4 Forsikringskontrakter (2016)

IFRS 9 omhandler regnskapsføring av finansielle instrumenter og trer i kraft for regnskapsperioder som begynner på eller etter 1. januar 2018. Et forsikringsselskap kan benytte et midlertidig unntak fra IFRS 9 dersom virksomheten hovedsakelig er relatert til forsikring. Gjensidiges bankvirksomhet utgjør en vesentlig del av Gjensidiges omsetning for konsernet og Gjensidige vil derfor mest sannsynlig ikke benytte det midlertidige unntaket for selskapsregnskapet heller.

IFRS 15 Inntekt fra kundecontrakter (2014)

IFRS 15 omfatter alle kontrakter med kunder, men hvor blant annet forsikringskontrakter er unntatt. I den grad slike kontrakter inneholder flere tjenesteytelser eller det utføres andre tjenester som er nært knyttet til forsikringsvirksomheten, kan dette ha betydning for inntektsføringen i Gjensidiges regnskap. Ikrafttredelse av IFRS 15 er 1. januar 2018. Vår foreløpige vurdering er at tjenester utover hva som er dekket av IFRS 4 om forsikringskontrakter utgjør en uvesentlig del av inntekten. Vår foreløpige vurdering er at standarden ikke er forventet å ha vesentlig innvirkning på Gjensidiges finansregnskap.

IFRS 16 Leieavtaler (2016)

IFRS 16 krever at alle kontrakter som tilfredsstiller definisjonen til en leieavtale skal rapporteres i leietakers balanse som rett-til-bruk eiendeler og leieforpliktelser. Tidligere klassifisering av leieavtaler som enten operasjonell eller finansiell leie er fjernet. Kortsiktige leieavtaler (mindre enn 12 måneder) og leie av eiendeler med lav verdi er unntatt fra kravene. En leietaker skal innregne rett-til-bruk eiendelene og leieforpliktelsene. Renteeffekten av diskontering av leieforpliktelsene skal presenteres separat fra avskrivningskostnaden av rett-til-bruk eiendelene. Avskrivningskostnaden vil presenteres sammen med Gjensidiges øvrige avskrivninger, mens renteeffekten av diskontering vil presenteres som en finanspost. Ikrafttredelse av IFRS 16 er 1. januar 2019. Standarden forventes å ha effekt på Gjensidiges finansregnskap, gjennom en vesentlig økning av Gjensidiges innregnede eiendeler og forpliktelser og ved potensielt å påvirke presentasjonen og periodiseringen av innregningen i resultatregnskapet.

Øvrige endringer i standarder og fortolkningsuttalelser vil, basert på våre foreløpige vurderinger med utgangspunkt i den virksomheten foretaket har per i dag, ikke ha vesentlig effekt.

Grunnlag for måling

Selskapsregnskapet er utarbeidet på grunnlag av historisk kost, med unntak av følgende

- derivater måles til virkelig verdi
- finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet måles til virkelig verdi
- finansielle eiendeler tilgjengelige for salg måles til virkelig verdi
- investeringseiendommer måles til virkelig verdi

Funksjonell valuta og presentasjonsvaluta

Selskapsregnskapet presenteres i norske kroner. Morselskapet og de ulike filialene har henholdsvis norske, svenske og danske kroner som funksjonell valuta. All finansiell informasjon er presentert i norske kroner, med mindre annet er angitt.

Som følge av avrundingsdifferanser kan det være at tall og prosentsatser ikke alltid lar seg summere helt nøyaktig.

Segmentrapportering

I henhold til IFRS 8 fastsettes virksomhetssegmentene basert på Gjensidiges interne organisasjonsmessige ledelsesstruktur og den interne rapporteringsstrukturen til øverste beslutningstaker. I Gjensidige Forsikring konsern er konsernledelsen ansvarlig for å evaluere og følge opp segmentenes resultater og er definert som øverste beslutningstaker i betydningen til IFRS 8. Gjensidige rapporterer to virksomhetssegmenter, Skadeforsikring Privat og Skadeforsikring Næringsliv, som uavhengig følges opp av ledere som er ansvarlige for de respektive segmentene avhengig av hvilke produkter og tjenester som tilbys, distribusjons- og oppgjørskanaler, merkenavn og kunde profiler. Identifikasjonen av segmentene baseres på at det finnes ledere per segment som rapporterer direkte til konsernledelsen/konsernsjef og som er ansvarlige for segmentresultatene under deres ledelse. I tillegg inngår i Gjensidige en svensk og en dansk filial som rapporteres som en del av segmentet Norden i konsernregnskapet.

Prinsipper for innregning og måling i Gjensidiges segmentrapportering baseres på regnskapsprinsippene etter IFRS slik de er fastsatt i konsernregnskapet.

Prisfastsetting mellom segmentene gjennomføres på armlengdes avstand.

Datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet regnskapsføres ved bruk av kostmetoden.

Kontantstrømoppstillingen

Kontantstrømmer fra driftsaktiviteter presenteres etter den direkte metoden, som gir opplysninger om vesentlige klasser av inn- og utbetalinger.

Innregning av inntekter og kostnader

Premieinntekter mv.

Forsikringspremier inntektsføres i takt med forsikringsperioden. Forfalte bruttopremier omfatter alle beløp Gjensidige har mottatt eller har til gode for forsikringsavtaler hvor forsikringsperioden er påbegynt før periodens avslutning. Ved periodeslutt foretas en tidsavgrensning hvor forfalt premie som vedrører neste år periodiseres under Endring i avsetning for ikke opptjent bruttopremie i resultatregnskapet.

Premie for avgitt gjensikring reduserer forfalte bruttopremier, og periodiseres i takt med forsikringsperioden. Premie for mottatt gjensikring klassifiseres som forfalte bruttopremier, og periodiseres i takt med forsikringsperioden.

Allokert investeringsavkastning

Allokert investeringsavkastning beregnes på grunnlag av gjennomsnittet av de forsikringstekniske avsetningene gjennom året. Ved beregningen benyttes gjennomsnittlig rente på statsobligasjoner med gjenstående løpetid lik tre år. Gjennomsnittlig forsikringsteknisk rente for 2015 og 2014 er av Finanstilsynet beregnet til henholdsvis 0,76 prosent og 1,55 prosent. Allokert investeringsavkastning overføres fra det ikke-tekniske til det tekniske regnskapet.

Erstatningskostnader i skadeforsikring

Erstatningskostnadene består av betalte bruttoerstatninger redusert med gjensikringsandel, i tillegg til endring i brutto erstatningsavsetning, også redusert med gjensikringsandel. Direkte og indirekte skadebehandlingskostnader inngår i erstatningskostnadene. Erstatningskostnadene inneholder avviklingstap/-gevinst på tidligere års avsetninger.

Forsikringsrelaterte driftskostnader

Forsikringsrelaterte driftskostnader består av forsikringsrelaterte administrasjonskostnader inkludert provisjoner for mottatt gjensikring og salgskostnader redusert med mottatte provisjoner for avgitt gjensikring og gevinstandeler.

Netto inntekter fra investeringer

Finansinntekter består av renteinntekter på finansielle investeringer, mottatt utbytte, realiserte gevinster knyttet til finansielle eiendeler, endring i virkelig verdi av finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, samt gevinster på finansielle derivater. Renteinntekter innregnes i resultatet ved bruk av effektiv rente-metoden.

Finanskostnader består av rentekostnader på lån, realiserte tap knyttet til finansielle eiendeler, endringer i virkelig verdi av finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, resultatført verdifall på finansielle eiendeler og resultatført tap på finansielle derivater. Alle lånekostnader innregnes i resultatet ved bruk av effektiv rente-metoden.

Valuta

Transaksjoner i utenlandsk valuta

Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til funksjonell valuta med valutakurs på transaksjonstidspunktet.

Monetære valutaposter omregnes til funksjonell valuta med valutakurs på rapporteringstidspunktet. Ikke-monetære poster i utenlandsk valuta som måles til historisk kost omregnes til funksjonell valuta med valutakurs på transaksjonstidspunktet. Ikke-monetære poster i utenlandsk valuta som måles til virkelig verdi omregnes til funksjonell valuta med valutakurs på det tidspunkt da virkelig verdi ble fastsatt.

Valutakursdifferanser knyttet til omregningen innregnes i resultatet, med unntak av differanser som oppstår ved omregning av finansielle instrumenter øremerket til sikring av nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet som tilfredsstiller kriteriene for sikringsbokføring. Disse innregnes i andre resultatkomponenter.

Utenlandske filialer

Utenlandske filialer som har andre funksjonelle valutaer omregnes til norske kroner ved å omregne resultatregnskapet til gjennomsnittskurser for perioden, og ved å omregne balansen til valutakurs på rapporteringstidspunktet. Valutakursdifferanser innregnes som en separat del av egenkapitalen. Ved avhendelse av den utenlandske filialen innregnes den akkumulerte valutakursdifferansen som er innregnet i andre resultatkomponenter relatert til den avhendede virksomheten, i resultatet, når gevinst eller tap ved salget innregnes.

Valutagevinst eller -tap på fordringer og gjeld mot en utenlandsk filial, hvor oppgjør verken er planlagt eller sannsynlig i overskuelig fremtid, vurderes som en del av nettoinvesteringen i den utenlandske filialen, og innregnes i andre resultatkomponenter.

Goodwill som oppstår ved oppkjøp av en utenlandsk portefølje, og virkelig verdi justeringer på balanseført verdi av eiendeler og forpliktelser som oppstår ved oppkjøp av den utenlandske filialen, behandles som eiendeler og forpliktelser i den utenlandske filialen.

Materielle eiendeler

Eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr Innregning og måling

Eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr vurderes til anskaffelseskost, fratrukket akkumulerte avskrivninger og akkumulerte tap ved verdifall. Anskaffelseskost inkluderer utgifter som er direkte henførbare til kjøp av eiendelen. Når utstyr eller vesentlige enkeltdele har ulik utnyttbar levetid, regnskapsføres de som separate komponenter.

Eierbenyttet eiendom defineres som eiendom som brukes av Gjensidige i utøvelsen av sin virksomhet. Hvis eiendommene brukes både til Gjensidiges egen bruk og som

investeringseiendommer, klassifiseres eiendommene basert på faktisk bruk av eiendommene.

Etterfølgende utgifter

Etterfølgende utgifter innregnes i eiendelens balanseførte verdi hvis det er sannsynlig at de fremtidige økonomiske fordelene tilknyttet eiendelen vil tilflytte Gjensidige, og utgiften tilknyttet eiendelen kan måles pålitelig. Hvis den etterfølgende utgiften er påløpt for å erstatte en del av eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr, aktiveres kostnaden og balanseført verdi av det som erstattes fraregnes. Utgifter til reparasjoner og vedlikehold innregnes umiddelbart i resultatet når de påløper.

Avskrivning

Hver komponent av eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr avskrives lineært over estimert utnyttbar levetid. Tomter avskrives ikke. Den forventede utnyttbare levetiden for inneværende og sammenlignbare perioder er som følger

- eierbenyttet eiendom 10-50 år
- anlegg og utstyr 3-10 år

Avskrivningsmetode, forventet utnyttbar levetid og restverdi fastsettes årlig. Eiendelen nedskrives dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn balanseført verdi.

Immaterielle eiendeler

Goodwill

Goodwill som oppstår ved oppkjøp av porteføljer representerer anskaffelseskost ved oppkjøpet fratrasket virkelig verdi av Gjensidiges andel av den overtatte porteføljens identifiserbare eiendeler, forpliktelser og betingede forpliktelser på oppkjøpstidspunktet. Goodwill innregnes første gang til kostpris og vurderes i etterfølgende perioder til anskaffelseskost fratrasket akkumulerte tap ved verdifall.

Goodwill som oppstår ved oppkjøp av porteføljer avskrives ikke, men testes for verdifall årlig eller oftere, dersom det er indikasjoner på verdifall.

Andre immaterielle eiendeler

Andre immaterielle eiendeler som omfatter kundeforhold, varemerker, internt utviklet programvare samt andre immaterielle eiendeler som er anskaffet separat eller som en gruppe, vurderes til anskaffelseskost fratrasket akkumulerte avskrivninger og akkumulerte tap ved verdifall. Nye immaterielle eiendeler balanseføres kun i den grad fremtidige økonomiske fordeler knyttet til eiendelen er sannsynlig og kostnad knyttet til eiendelen kan måles pålitelig.

Utviklingskostnader (både internt og eksternt generert) aktiveres bare dersom utviklingskostnaden kan måles pålitelig, produktet eller prosessen er teknisk og økonomisk mulig, det vil generere fremtidige økonomiske fordeler og Gjensidige har intensjon om og tilstrekkelige ressurser til å ferdigstille utviklingen og til å bruke eller selge eiendelen.

Avskrivning

Immaterielle eiendeler, med unntak av goodwill, avskrives lineært over forventet utnyttbar levetid, fra det tidspunkt de er tilgjengelige for bruk.

Den estimerte utnyttbare levetiden for inneværende og sammenlignbare perioder er som følger

- kundeforhold 5–10 år
- varemerker 1–10 år
- internt utviklet programvare 5–8 år
- andre immaterielle eiendeler 5–10 år

Avskrivningsperiode og avskrivningsmetode revurderes årlig. Eiendelen nedskrives dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn balanseført verdi.

Verdifall på ikke-finansielle eiendeler

Indikatorer på verdifall knyttet til balanseført verdi av materielle og immaterielle eiendeler vurderes på hvert rapporteringstidspunkt. Dersom slike indikatorer eksisterer estimeres gjenvinnbart beløp for en eiendel eller en kontantstrømgenererende enhet. Indikatorer som vurderes som vesentlige for Gjensidige og som kan utløse testing for verdifall er som følger

- vesentlig resultatsvikt i forhold til historiske eller forventede fremtidige resultater
- vesentlige endringer i Gjensidiges bruk av eiendelene eller overordnet strategi for virksomheten
- vesentlige negative trender for bransjen eller økonomien
- andre eksterne eller interne indikatorer

Goodwill testes for verdifall årlig. Den årlige testingen av goodwill utføres i tredje kvartal.

Gjenvinnbart beløp er det høyeste av virkelig verdi fratrasket salgsutgifter og bruksverdi. Ved vurdering av bruksverdi neddiskonteres estimerte fremtidige kontantstrømmer til nåverdi med en markedsbasert diskonteringsrente før skatt, som reflekterer tidsverdien av penger og eiendelsspesifikk risiko. I vurderingen grupperes eiendeler i den minste identifiserbare gruppen av eiendeler som genererer inngående kontantstrømmer som i all vesentlighet er uavhengige av inngående kontantstrømmer fra andre eiendeler eller grupper av eiendeler (kontantstrømgenererende enhet). Goodwill allokteres til den kontantstrømgenererende enheten som forventes å få fordeler av oppkjøpet.

Tap ved verdifall innregnes i resultatet dersom balanseført verdi for en eiendel eller kontantstrømgenererende enhet overstiger beregnet gjenvinnbart beløp. Ved innregning av tap ved verdifall knyttet til kontantstrømgenererende enheter reduseres først balanseført verdi av goodwill og deretter foretas en forholdsmessig fordeling på balanseført verdi av hver enkelt eiendel i den kontantstrømgenererende enheten. Tidligere innregnede tap ved verdifall for eiendeler utenom goodwill, reverseres dersom forutsetningene for tap ved verdifall ikke lenger er til stede. Tap ved verdifall reverseres kun i den utstrekning gjenvinnbart beløp ikke overstiger det som ville vært balanseført verdi på reverseringstidspunktet dersom et tap ved verdifall ikke hadde vært innregnet.

Tap ved verdifall på goodwill reverseres ikke i etterfølgende perioder. Ved avhendelse av en kontantstrømgenererende enhet vil tilhørende goodwill inkluderes i beregningen av gevinst eller tap ved avhendelse.

Forsikringstekniske avsetninger

Avsetning for ikke opptjent bruttopremie

Avsetningen for ikke opptjent bruttopremie er en periodisering av forfalte premier. Avsetningen er relatert til de uopptjente delene av den forfalte premien. Det er ikke gjort fradrag for kostnader av noe slag før den forfalte premien er periodisert.

For forsikringer innen gruppeliv i næringslivsmarkedet består avsetningen for ikke opptjent bruttopremie i tillegg av avsetning for fullt betalt dødsfallsforsikring (etter utbetaling av uførekapital).

Brutto erstatningsavsetning

Erstatningsavsetningen skal dekke forventede fremtidige erstatningsutbetalinger for skadetilfeller som på rapporteringstidspunktet er inntruffet, men ikke ferdig oppgjort. Dette inkluderer både meldte saker (RBNS – reported but not settled) og skader som er inntruffet, men ikke meldt (IBNR – incurred but not reported). Avsetningene knyttet til kjente skader er individuelt vurdert av oppgjørsapparatet, mens IBNR-avsetningene er basert på erfaringstall, hvor man tar utgangspunkt i den tiden det tar fra en skade inntreffer (skadedato) til den meldes (meldt dato). Basert på erfaringer og porteføljens utvikling utarbeides det en statistisk modell for å beregne omfanget av etteranmeldte skader. Modellens godhet måles ved å beregne avvik mellom tidligere

etteranmeldte skader og etteranmeldte skader som er estimert av modellen.

Diskontering av erstatningsavsetninger gjennomføres som hovedregel ikke. For kontrakter i Danmark med annuitetsbetalinger over lang tidshorisont er diskontering foretatt. IFRS 4 tillater ulik prinsippanvendelse innen Gjensidige på dette området.

Erstatningsavsetningen inneholder et element som skal dekke administrasjonskostnader som påløper i forbindelse med skadeoppgjør.

Tilstrekkelighetstest

Det gjennomføres en årlig tilstrekkelighetstest for å kontrollere at nivået på avsetningene er tilstrekkelige sammenlignet med Gjensidiges forpliktelser. Gjeldende estimat på fremtidige erstatningsutbetalinger for det forsikringsansvaret Gjensidige har på rapporteringstidspunktet, samt tilhørende kontantstrømmer benyttes ved utførelsen av testen. Dette omfatter både skader som er inntruffet før rapporteringstidspunktet (erstatningsavsetningen) og skader som inntreffer fra rapporteringstidspunktet til neste hovedforfall (premieavsetningen). Eventuelt avvik mellom opprinnelig avsetning og tilstrekkelighetstesten medfører avsetning for ikke avløpt risiko.

Gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser i skadeforsikring

Gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser i skadeforsikring klassifiseres som en eiendel i balansen. Gjenforsikringsandel av ikke opptjent bruttopremie og gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning inkluderes i gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser i skadeforsikring. Gjenforsikringsandelen reduseres med forventet tap på krav basert på objektive bevis for verdifall.

Finansielle instrumenter

Finansielle instrumenter klassifiseres i en av følgende kategorier

- til virkelig verdi over resultatet
- tilgjengelig for salg
- investeringer som holdes til forfall
- utlån og fordringer
- finansielle derivater
- finansielle forpliktelser til amortisert kost

Innregning og fraregning

Finansielle eiendeler og forpliktelser innregnes når Gjensidige blir part i instrumentets kontraktsmessige vilkår. Førstegangsinnregning er til virkelig verdi, i tillegg til, for instrumenter som ikke er derivater eller måles til virkelig verdi over resultatet, transaksjonskostnader som er direkte henførbare til anskaffelsen eller utstedelsen av den finansielle eiendelen eller den finansielle forpliktelsen. Normalt vil førstegangsinnregning tilsvare transaksjonsprisen. Etter førstegangsinnregning måles instrumentene som beskrevet nedenfor.

Finansielle eiendeler fraregnes når de kontraktsmessige rettighetene til kontantstrømmer fra de finansielle eiendelene utløper, eller når Gjensidige overfører den finansielle eiendelen i en transaksjon hvor all eller tilnærmet all risiko og fortjenestemuligheter knyttet til eierskap av eiendelen overføres.

Til virkelig verdi over resultatet

Finansielle eiendeler og forpliktelser klassifiseres som til virkelig verdi over resultatet dersom de holdes for omsetning eller øremerkes til dette ved førstegangsinnregning. Alle finansielle eiendeler og forpliktelser kan øremerkes til virkelig verdi over resultatet dersom

- klassifiseringen reduserer en mismatch i måling eller innregning som ellers ville ha oppstått som følge av ulike regler for måling av eiendeler og forpliktelser
- de finansielle eiendelene inngår i en portefølje som løpende måles og rapporteres til virkelig verdi

Gjensidige har en investeringsportefølje som er øremerket til virkelig verdi ved førstegangsinnregning, og som løpende styres og måles til virkelig verdi. Dette er i tråd med styrets godkjente risiko- og investeringsstrategi og informasjon basert på virkelig verdi rapporteres regelmessig til konsernledelsen og styret.

Transaksjonsutgifter innregnes i resultatet når de påløper. Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet måles til virkelig verdi på rapporteringstidspunktet. Endringer i virkelig verdi innregnes i resultatet.

I kategorien til virkelig verdi over resultatet inngår klassene aksjer og andeler og obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning.

Tilgjengelig for salg

Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg er ikke-derivative finansielle eiendeler som ved førstegangsinnregning har blitt plassert i denne kategorien, eller som ikke har blitt plassert i noen annen kategori. Etter førstegangsinnregning måles finansielle eiendeler i denne kategorien til virkelig verdi, og gevinst eller tap innregnes i andre resultatkomponenter, med unntak av tap ved verdifall, som innregnes i resultatet.

Gjensidige har ingen finansielle instrumenter i denne kategorien.

Investeringer som holdes til forfall

Investeringer som holdes til forfall er ikke-derivative finansielle eiendeler med faste eller planlagte betalinger i tillegg til en fast forfallsdato, som en virksomhet har intensjoner om og evne til å holde til forfall med unntak av

- de som virksomheten har klassifisert som til virkelig verdi over resultatet ved førstegangsinnregning
- de som tilfredsstiller definisjonen på utlån og fordringer

Investeringer som holdes til forfall måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente-metoden, redusert med eventuelle tap ved verdifall.

I kategorien investeringer som holdes til forfall inngår klassen obligasjoner som holdes til forfall.

Utlån og fordringer

Utlån og fordringer er ikke-derivative finansielle eiendeler med faste eller planlagte betalinger. Utlån og fordringer måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente-metoden, redusert med eventuelle tap ved verdifall.

Som et skadeforebyggende tiltak er det gitt rentefrie lån til finansiering av brannvarslingsanlegg i landbruket. Lånene nedbetales gjennom å benytte den rabatt på forsikringen som innvilges ved installering av brannvarslingsanlegg.

I kategorien utlån og fordringer inngår klassene utlån, fordringer i forbindelse med direkte forretninger og gjenforsikringer, andre fordringer, forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter, kontanter og kontantekvivalenter, obligasjoner klassifisert som lån og fordringer og fordringer innen Gjensidige.

Finansielle derivater

Finansielle derivater benyttes i styringen av aksje-, rente- og valutaeksponeringen for å oppnå ønsket risiko og avkastning. Instrumentene benyttes både til handelsformål og for å sikre andre balanseposter. All handel av finansielle derivater foregår innenfor strengt definerte rammer.

Gjensidige bruker finansielle derivater, blant annet til å sikre valutarisiko som oppstår gjennom eierskap av utenlandske filialer med annen funksjonell valuta.

Transaksjonsutgifter innregnes i resultatet når de påløper. Etter førstegangsinnregning måles derivatene til virkelig verdi og endringer i verdien innregnes i resultatet.

Sikringsbokføring benyttes på de største filialene. Gevinster og tap på sikringsinstrumentet relatert til den effektive andelen av sikringen

innregnes i andre inntekter og kostnader, mens eventuelle gevinster og tap relatert til den ineffektive andelen innregnes i resultatet. Dersom filialene avhendes vil de akkumulerte verdiene av gevinster og tap innregnet i andre inntekter og kostnader overføres til resultatet. Der hvor sikringsbokføring ikke er implementert, medfører det en usymmetrisk behandling av sikringsobjekt og sikringsinstrument. Sikringsbokføring av de største filialene ble avsluttet i andre halvår av 2015.

Det har i 2015 blitt gjennomført virkelig verdisikring for å valutasikre en fast avtale om kjøp av virksomhet. Gevinster og tap på sikringsinstrumentet regnskapsføres i resultatet, sammen med verdiendringen av den faste avtalen. Verdiendringen av den faste avtalen innregnes i aksjens kostpris når den oppkjøpte virksomheten regnskapsføres.

I kategorien finansielle derivater inngår klassene finansielle derivater målt til virkelig verdi over resultatet og finansielle derivater som sikringsbokføres.

Finansielle forpliktelser til amortisert kost

Finansielle forpliktelser måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente-metoden. Der hvor tidshorisonten for den finansielle forpliktelsens forfallstidspunkt er relativt kort benyttes den nominelle renten ved beregning av amortisert kost.

I kategorien finansielle forpliktelser til amortisert kost inngår klassene ansvarlig lån, andre forpliktelser, forpliktelser i forbindelse med forsikring, påløpte kostnader, mottatte ikke opptjente inntekter og forpliktelser innen Gjensidige.

Finansielle forpliktelser klassifisert som egenkapital

Gjensidige har fondsobligasjoner som regnskapsmessig klassifiseres som egenkapital. Instrumentene er evigvarende, men hovedstolen kan tilbakebetales på gitte tidspunkt, første gang fem år etter utstedelse. Avtalevilkårene tilfredsstiller kravene i EUs CRR-/Solvency II-regelverk og instrumentene inngår i Gjensidiges ansvarlig kapital for solvensformål. Disse regulatoriske krav innebærer at Gjensidige har en ensidig rett til ikke å betale tilbake renter eller hovedstolen til investorene. Som følge av disse vilkårene tilfredsstiller ikke instrumentet kravene til forpliktelse i IAS 32 og presenteres derfor som fondsobligasjon innenfor egenkapital. Videre innebærer det at rentene ikke presenteres i finansresultatet, men som en reduksjon i annen opptjent egenkapital. Tilsvarende vil fordelene av skattefradrag for rentene isolert gi en økning i annen opptjent egenkapital og ikke presenteres som reduksjon av skattekostnad siden fordelene tilfaller aksjonærene.

Definisjon av virkelig verdi

Finansielle eiendeler og forpliktelser som innregnes til virkelig verdi har balanseført verdi lik den verdi den enkelte eiendel/forpliktelse kan omsettes for i en velordnet transaksjon mellom markedsaktører på måletidspunktet under de gjeldende markedsforhold.

Ved beregning av virkelig verdi benyttes ulike metoder og teknikker avhengig av type finansielle instrumenter og i hvilken grad de handles i aktive markeder. Instrumenter klassifiseres i sin helhet i en av tre verdsettelsesnivåer basert på det laveste nivå av verdsettelsesinformasjon som er betydningsfull for verdsettelsen av instrumentene.

Kvoterte priser i aktive markeder anses som det beste estimat på en eiendel/forpliktelses virkelige verdi. Når kvoterte priser i aktive markeder ikke er tilgjengelige, fastsettes virkelig verdi av finansielle eiendeler/forpliktelser fortrinnsvis ved hjelp av verdsettelsesmetoder som baserer seg på observerbare markedsdata. Når verken kvoterte priser i aktive markeder eller observerbare markedsdata er tilgjengelige, verdsettes finansielle eiendeler/forpliktelser ved hjelp av verdsettelsesteknikker som ikke er basert på observerbare markedsdata.

For ytterligere beskrivelse av virkelig verdi, se note 8.

Definisjon av amortisert kost

Etter førstegangsinnregning måles investeringer som holdes til forfall, utlån og fordringer og finansielle forpliktelser som ikke måles til virkelig verdi til amortisert kost ved bruk av effektiv rente-metoden. Ved beregning av effektiv rente estimeres fremtidige kontantstrømmer, og alle kontraktsmessige vilkår ved det finansielle instrumentet tas i betraktning. Honorarer betalt eller mottatt mellom partene i kontrakten og transaksjonskostnader som kan henføres direkte til transaksjonen, inngår som en integrert komponent ved fastsettelsen av den effektive renten.

Verdifall på finansielle eiendeler

Utlån, fordringer og investeringer som holdes til forfall

For finansielle eiendeler som ikke måles til virkelig verdi vurderes det på rapporteringstidspunktet om det foreligger objektive bevis for at det har vært en reduksjon i den virkelige verdien av en finansiell eiendel eller gruppe av eiendeler. Objektive bevis kan være informasjon om betalingsanmerkninger, mislighold, utsteder eller låntaker i finansielle vanskeligheter, konkurs eller observerbare data som indikerer at det er en målbar reduksjon i fremtidige kontantstrømmer fra en gruppe finansielle eiendeler, selv om reduksjonen ennå ikke kan knyttes til en individuell finansiell eiendel i gruppen av eiendeler.

Det vurderes først om det eksisterer objektive bevis på verdifall på finansielle eiendeler som individuelt sett er vesentlige. Finansielle eiendeler som ikke er individuelt vesentlige eller som vurderes individuelt, men som ikke er utsatt for verdifall, vurderes gruppevis med hensyn til verdifall. Eiendeler med likeartede kredittrisikokarakteristikk grupperes sammen.

Dersom det foreligger objektive bevis for at en eiendel er utsatt for verdifall, beregnes tap ved verdifall til forskjellen mellom eiendelens balanseførte verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer diskontert med den opprinnelige effektive renten.

Tap ved verdifall reverseres dersom reverseringen objektivt kan knyttes til en hendelse som finner sted etter at tapet ble innregnet.

Tilgjengelig for salg

For finansielle eiendeler tilgjengelig for salg foretas en vurdering av hvorvidt eiendelene er utsatt for tap ved verdifall hvert kvartal.

Dersom en reduksjon i virkelig verdi av en eiendel klassifisert som tilgjengelig for salg, sammenlignet med anskaffelseskost, er vesentlig eller har vart mer enn ni måneder, blir akkumulerte tap ved verdifall, målt til forskjellen mellom anskaffelseskost og nåværende virkelig verdi, fratrasket tap ved verdifall på den finansielle eiendelen som tidligere har blitt innregnet i resultatet, fjernet fra egenkapitalen og innregnet i resultatet selv om den finansielle eiendelen ikke har blitt fraregnet.

Tap ved verdifall som er innregnet i resultatet reverseres ikke i resultatet, men i andre resultatkomponenter.

Utbytte

Utbytte fra investeringer innregnes når Gjensidige har en ubetinget rett til å motta utbyttet. Foreslått utbytte innregnes som en forpliktelse i samsvar med regnskapslovens bestemmelser, i henhold til forskrift om forenklet anvendelse av internasjonale regnskapsstandards (FOR 2008-01-21 nr. 57). Dette innebærer at utbytte fraregnes i egenkapitalen i det regnskapsåret det avsettes for.

Avsetninger

Avsetninger innregnes når Gjensidige har en lovmessig eller underforstått plikt som et resultat av en tidligere hendelse, det er sannsynlig at dette vil medføre en utbetaling eller overføring av andre eiendeler for å gjøre opp forpliktelsen, og forpliktelsen kan måles pålitelig.

Betingede eiendeler opplyses om i note dersom en tilførsel av økonomiske fordeler er sannsynlig. En betinget forpliktelse opplyses om i note med mindre det er lite sannsynlig at den medfører en utgående kapitalstrøm.

Restrukturering

Avsetning for restrukturering innregnes når Gjensidige har godkjent en detaljert og formell restruktureringsplan, og omstruktureringen er påbegynt eller er kunngjort. Avsetninger foretas ikke for fremtidige kostnader i tilknytning til driften.

Pensjoner

Gjensidige har både innskuddsbaserte og ytelsesbaserte pensjonsordninger for sine ansatte. Den ytelsesbaserte pensjonsordningen er lagt i en egen pensjonskasse og er lukket for nyansatte.

Den innskuddsbaserte pensjonsordningen er en ordning hvor Gjensidige betaler faste innskudd til et fond eller en pensjonskasse, og hvor det ikke foreligger noen juridisk eller underforstått forpliktelse til å betale ytterligere innskudd. Pliktige innskudd innregnes som personalkostnader i resultatet når de påløper.

Den ytelsesbaserte pensjonsordningen er en ordning som gir de ansatte kontraktsmessige rettigheter til fremtidige pensjonsytelser. Pensjonsforpliktelser beregnes basert på en lineær opptjening og benytter forutsetninger om antall opptjeningsår, diskonteringsrente, fremtidig avkastning på pensjonsmidler, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden, samt aktuarielle forutsetninger for dødelighet, frivillig avgang med mer.

Pensjonsmidler måles til virkelig verdi, og reduserer pensjonsforpliktelsen i balansen. Eventuell overfinansiering balanseføres i den grad det er sannsynlig at overfinansieringen kan utnyttes. En overfinansiering i en sikret ordning kan ikke motregnes mot en underfinansiering i en usikret ordning.

Alle aktuarielle gevinster og tap relatert til den ytelsesbaserte pensjonsordningen innregnes i andre resultatkomponenter.

Aksjebasert betaling

Virkelig verdi på tildelingstidspunktet for aksjebaserte betalingsordninger tildelt de ansatte innregnes som personalkostnad, med en tilsvarende økning i egenkapital. Aksjebaserte betalingsordninger som innvinnes umiddelbart innregnes på tildelingstidspunktet. Innvinningsbetingelser tas i betraktning ved å justere antallet aksjer som blir inkludert i målingen av transaksjonsbeløpet, slik at det beløpet som til slutt innregnes skal være basert på antallet aksjer som til slutt innvinnes. Ikke-innvinningsbetingelser reflekteres ved måling av virkelig verdi og det foretas ingen justering av innregnet beløp ved faktisk manglende oppfyllelse av slike betingelser.

Aksjebaserte betalingstransaksjoner der Gjensidige mottar varer eller tjenester som vederlag for Gjensidiges egne egenkapitalinstrument innregnes som aksjebaserte betalingstransaksjoner med oppgjør i egenkapital, uavhengig av hvordan Gjensidige har anskaffet egenkapitalinstrumentene. Aksjebaserte betalingsordninger som gjøres opp av en av aksjonærene i konsernspissen innregnes også som en aksjebasert betalingstransaksjon med oppgjør i egenkapital.

Se note 25 for ytterligere beskrivelse av Gjensidiges aksjebaserte betalingstransaksjoner.

Skatt

Skattekostnad består av summen av periodeskatt og utsatt skatt.

Periodeskatt

Periodeskatt er betalbar skatt på skattepliktig inntekt for året, basert på skattesatser som var vedtatt eller i hovedsak vedtatt på rapporteringstidspunktet, og eventuelle endringer i beregnet periodeskatt for tidligere år.

Utsatt skatt

Utsatt skatt beregnes på bakgrunn av forskjeller mellom balanseførte verdier og skattemessige verdier av eiendeler og forpliktelser på rapporteringstidspunktet. Forpliktelser ved utsatt skatt innregnes for alle skatteøkende midlertidige forskjeller. Eiendeler ved utsatt skatt innregnes for alle skattereduserende midlertidige forskjeller i den grad det er sannsynlig at det oppstår fremtidige skattepliktige inntekter som de skattereduserende midlertidige forskjellene kan utnyttes mot. Dersom utsatt skatt oppstår i forbindelse med førstegangsinnregning av en forpliktelse eller eiendel overtatt i en transaksjon som ikke er en virksomhetssammenslutning, og den ikke påvirker det finansielle eller skattepliktige resultatet på transaksjonstidspunktet, blir den ikke innregnet.

Forpliktelser ved utsatt skatt innregnes for midlertidige forskjeller som følge av investeringer i datterselskaper og tilknyttede selskaper, unntatt i de tilfeller hvor Gjensidige er i stand til å kontrollere reversering av midlertidige forskjeller, og det er sannsynlig at den midlertidige forskjellen ikke vil reverseres i overskuelig fremtid. Eiendeler ved utsatt skatt som oppstår fra skattereduserende midlertidige forskjeller ved slike investeringer innregnes kun i den grad det er sannsynlig at det vil være tilstrekkelig skattepliktig inntekt til å utnytte fordelene av den midlertidige forskjellen, og de er forventet å reversere i overskuelig fremtid.

Periodeskatt og utsatt skatt

Periodeskatt og utsatt skatt innregnes som kostnad eller inntekt i resultatregnskapet, med unntak av utsatt skatt på poster som er innregnet i andre resultatkomponenter, hvor skatten da innregnes i andre resultatkomponenter, eller i de tilfeller hvor den oppstår som følge av en virksomhetssammenslutning. Ved virksomhetssammenslutninger beregnes utsatt skatt på differansen mellom virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser overtatt i virksomhetssammenslutning og deres balanseførte verdi. Goodwill innregnes netto uten avsetning for utsatt skatt.

Transaksjoner med nærstående parter

Konserninterne mellomværende og transaksjoner elimineres ved utarbeidelse av det konsoliderte regnskapet.

Leverandør av konserninterne tjenester, som ikke er forutsatt å være kjerneaktiviteter, vil som hovedregel allokere alle sine kostnader basert på en kostnadsbidragsordning som beskrevet i kapittel 8 i OECD retningslinjene og på basis av paragraf 13-1 i den norske skatteloven.

Identifiserte funksjoner som kategoriseres som kjerneaktiviteter prises med et fortjenestepåslag eller alternativt markedspris dersom identifiserbare sammenlignbare priser eksisterer.

Transaksjoner med samarbeidende selskaper

Brannkassene opererer som agenter på vegne av Gjensidige. For disse tjenestene betales det provisjoner. Brannkassene er også selvstendige forsikringsselskaper med brann- og naturskade på egen balanse. Gjensidige leverer støtte til denne forsikringsvirksomheten. For håndtering av dette, og for å reassurere brannkassenes forsikringsforpliktelser, mottar Gjensidige betaling basert på forretningsmessige vilkår. Det samme gjelder øvrig bistand overfor brannkassene.

Noter

1. Egenkapital

Aksjekapital

Ved utgangen av året bestod aksjekapitalen i henhold til vedtektene av 500 millioner ordinære aksjer, hver pålydende 2 kroner. Alle utstedte aksjer er fullt innbetalt.

Eierne av ordinære aksjer har utbytte- og stemmerett. Det er ingen rettigheter knyttet til beholdningen av egne aksjer.

I tusen aksjer	2016	2015
Utstedte 1. januar	500.000	500.000
Utstedte 31. desember	500.000	500.000

Egne aksjer

I kolonnen for egne aksjer i oppstillingen av endringer i egenkapital presenteres pålydende av selskapets beholdning av egne aksjer. Beløp betalt som overskrider pålydende belastes annen egenkapital slik at kostpris for egne aksjer trekkes fra i konsernets egenkapital.

Ved utgangen av året utgjorde antall egne aksjer 26.817 (68.175).

Det er totalt i 2016 kjøpt 199.200 (259.515) egne aksjer til bruk i Gjensidiges aksjebaserte betalingsordninger, til en snittkurs på 141,75 kroner (128,51). Av disse er 169.093 (173.499) videresolgt til ansatte, til samme pris, men med rabatt i form av tilskudd, se note 25. I tillegg har det i 2016 blitt tildelt 38.728 (48.579) aksjer til ledende ansatte i godtgjørelsesordningen og 32.737 (32.841) bonusaksjer til ansatte i aksjespareordningen. Egne aksjer gjennom året er redusert med 41.358 (økt med 4.596).

Overkurs

Innbetalinger ut over pålydende per aksje allokteres til overkurs.

Annen innskutt egenkapital

Annen innskutt egenkapital består av lønnskostnad som er innregnet i resultatregnskapet som følge av aksjekjøpsprogram for ansatte.

Fondsobligasjoner

Fondsobligasjoner består av evigvarende hybridkapitalinstrument, klassifisert som egenkapital. I forbindelse med utstedelsen i 2016 ble transaksjonskostnader på 3,2 millioner kroner regnskapsført som fradrag i egenkapitalen.

Valutakursdifferanser

Valutakursdifferanser består av valutakursdifferanser som oppstår ved omregning av utenlandske filialer samt fra omregning av forpliktelser som sikrer selskapets nettoinvestering i utenlandske filialer.

Ny måling av netto ytelsesbasert pensjonsforpliktelse/-eiendel

Ny måling av netto ytelsesbasert pensjonsforpliktelse/-eiendel består av avkastning på pensjonsmidler ut over renteinntekt samt gevinster/tap som oppstår ved endring av de aktuarielle forutsetninger som benyttes ved beregning av pensjonsforpliktelse.

Annen opptjent egenkapital

Annen opptjent egenkapital består av årets og tidligere års resultat og inkluderer også avsetninger til pliktige fond (naturskadefond, garantiordning).

Naturskadekapitalen

Driftsresultat fra den obligatoriske naturskadeforsikringen skal reguleres mot naturskadekapitalen. Naturskadekapitalen kan bare benyttes til erstatninger etter naturskader. Med naturskade forstås skade som direkte skyldes naturulykke, så som skred, storm, flom, stormflo, jordskjelv eller vulkanutbrudd.

Garantiordningen

Avsetning til garantiordning skal gi sikkerhet for at forsikringstakerne etter direkte skadeforsikringsavtaler avsluttet i Norge mottar riktig oppfyllelse av forsikringskrav som følger av avtalen.

Utbytte

Foreslått og vedtatt utbytte per ordinær aksje

Millioner kroner	2016	2015
Per 31. desember		
6,80 kroner (6,40) basert på årets resultat	3.400,0	3.200,0
4,00 kroner (2,00) basert på utdeling av overskuddskapital	2.000,0	1.000,0

2. Bruk av estimater

Utarbeidelsen av regnskapet i samsvar med IFRS og anvendelse av de valgte regnskapsprinsipper innebærer at ledelsen må foreta vurderinger, utarbeide estimater og anvende forutsetninger som påvirker balanseført verdi av eiendeler og forpliktelser, inntekter og kostnader. Estimaterne og de tilhørende forutsetningene er basert på historisk erfaring og andre faktorer som er vurdert å være forsvarlige basert på de underliggende forholdene. Faktiske tall kan avvike fra disse estimatene. Estimaterne og de tilhørende forutsetninger blir gjennomgått regelmessig. Endringer i regnskapsmessige estimater innregnes i den perioden estimatene endres hvis endringen kun påvirker denne perioden, eller både i den perioden estimatene endres og i fremtidige perioder hvis endringene påvirker både eksisterende og fremtidige perioder.

Nedenfor omtales de regnskapsprinsippene som benyttes av Gjensidige hvor vurderinger, estimater og forutsetninger kan avvike vesentlig fra de faktiske resultatene.

Anlegg og utstyr, eierbenyttet eiendom og immaterielle eiendeler

Anlegg og utstyr, eierbenyttet eiendom og immaterielle eiendeler vurderes årlig for å sikre at avskrivningsmetoden og avskrivningsperioden som brukes er i samsvar med utnyttbar levetid. Tilsvarende gjelder for utrangeringsverdi. Dersom det foreligger indikasjoner på verdifall estimeres eiendelens gjenvinnbare beløp.

Goodwill testes årlig for verdifall, eller oftere dersom det er indikasjoner på verdifall. Testingen for verdifall innebærer å fastsette gjenvinnbart beløp for den kontantstrømgenererende enheten. Normalt fastsettes gjenvinnbart beløp ved bruk av budsjetterte kontantstrømmer basert på forretningsplaner. Forretningsplanene bygger på tidligere erfaringer samt forventet markedsutvikling. Se note 5 og 7.

Finansielle eiendeler og forpliktelser

Virkelig verdi på finansielle eiendeler og forpliktelser som ikke handles i et aktivt marked (for eksempel unoterte aksjer) fastsettes ved hjelp av allment aksepterte verdsettelsesmetoder. Disse verdsettelsesmetodene er i hovedsak basert på markedsforholdene på rapporteringstidspunktet. Se note 8.

Utlån og fordringer

For finansielle eiendeler som ikke er innregnet til virkelig verdi vurderes det på rapporteringstidspunktet om det finnes objektive indikasjoner på at en finansiell eiendel eller en gruppe av finansielle eiendeler har falt i verdi. Se note 9.

3. Styring av forsikringsrisiko og finansiell risiko

For informasjon om styring av forsikringsrisiko og finansiell risiko henvises det til note 3 i konsernregnskapet, som er dekkende både for Gjensidige Forsikring ASA og Gjensidige Forsikring konsern.

Forsikringsforpliktelser

Bruk av estimater ved beregning av forsikringsforpliktelser gjelder hovedsakelig erstatningsavsetninger.

Forsikringsprodukter deles i hovedsak i to hovedgrupper; bransjer med kort eller med lang avviklingstid. Med avviklingstid menes hvor lang tid det går fra et tap eller en skade inntreffer (skadedato) til tapet eller skaden er meldt og deretter utbetalt og oppgjort. Korthalede bransjer er for eksempel forsikring av bygninger, mens langhalede bransjer primært omfatter forsikring av personer. Usikkerheten i korthalede bransjer er i hovedsak knyttet til skadens størrelse.

For langhalede bransjer er risikoen forbundet med det forhold at det endelige omfanget av inntrufne skader må estimeres på bakgrunn av erfaring og empiriske data. Innen enkelte personbransjer kan det ta ti til 15 år før alle skader som er inntruffet i et kalenderår er meldt selskapet. I tillegg vil det i mange tilfeller ikke være tilstrekkelige opplysninger når skaden meldes til å foreta en korrekt avsetning. Dette kan skyldes uklarheter om årsakssammenheng og usikkerhet om skadelidtes fremtidige arbeidsevne o.l. Mange personskader prøves i rettssystemet og erstatningsnivået har over tid økt. Dette får også betydning for skader som er inntruffet i tidligere år, men som ennå ikke er avsluttet. Risikoen knyttet til avsetningene i personrelaterte bransjer er dermed påvirket av eksterne forhold. For å redusere denne risikoen foretar selskapet beregning av erstatningsansvaret etter ulike metoder og følger opp at de registrerte avsetningene knyttet til pågående erstatningssaker til enhver tid er basert på gjeldende beregningsregler. Se note 3 og 13.

Pensjon

Beregning av nåverdi av pensjonsforpliktelser baseres på aktuarielle og økonomiske forutsetninger. Enhver endring i forutsetningene påvirker den beregnede forpliktelsen. Endringer i diskonteringsrenten er den forutsetningen som har størst innvirkning på verdien av pensjonsforpliktelsen. Diskonteringsrenten og andre forutsetninger gjennomgås normalt en gang i året når den aktuarielle beregningen foretas, med mindre det har vært vesentlige endringer i løpet av året. Se note 14.

4. Premieinntekter og erstatningskostnader mv. i skadeforsikring

For informasjon om segmenter i henhold til IFRS 8 henvises det til note 4 i konsernregnskapet. Informasjonen nedenfor er utarbeidet i henhold til kravene i årsregnskapsforskriften for forsikringsselskaper.

Direkte forsikring og mottatt proporsjonal gjenforsikring

Millioner kroner	Fors. mot utgifter til medisinsk behandling	Forsikring mot innt.-tap	Yrkes-skade-forsikring	Motor-vogn-forsikring -trafikk	Motor-vogn-forsikring -øvrige	Sjøfors. transport-forsikring og luftfartforsikring	Fors. mot brann og annen skade på eiendom	Ansv.-forsikring	Assi-stanse-forsikring	Forsikring mot diverse økonomiske tap	Helse-forsikring
Forfalte premier											
Brutto - direkte forretning og mottatt proporsjonal gjenforsikring	321,2	1.059,5	1.046,0	2.572,6	4.090,1	277,8	8.016,9	627,7	1.008,5	1.179,9	1.465,4
Gjenforsikringsandel	0,0	(0,6)	(7,4)	(43,5)	0,0	(42,6)	(403,5)	(15,4)	0,0	(1,6)	0,0
For egen regning	321,2	1.058,9	1.038,7	2.529,1	4.090,1	235,2	7.613,5	612,2	1.008,5	1.178,2	1.465,4
Opptjente premier											
Brutto - direkte forretning og mottatt proporsjonal gjenforsikring	307,9	1.066,0	1.034,8	2.590,6	4.060,6	279,2	7.891,9	639,0	993,1	1.156,6	1.461,8
Gjenforsikringsandel	0,0	(0,6)	(7,4)	(43,6)	0,0	(42,6)	(412,3)	(14,8)	0,0	(1,6)	0,0
For egen regning	307,9	1.065,4	1.027,4	2.547,0	4.060,6	236,6	7.479,6	624,2	993,1	1.155,0	1.461,8
Erstatningskostnader											
Brutto - direkte forretning og mottatt proporsjonal gjenforsikring	(229,0)	(673,2)	(815,2)	(1.205,2)	(2.742,9)	(105,3)	(6.442,0)	(344,0)	(686,1)	(783,4)	(953,4)
Gjenforsikringsandel	0,0	0,0	7,1	42,7	31,1	0,0	414,5	1,8	0,0	0,0	0,0
For egen regning	(229,0)	(673,2)	(808,0)	(1.162,5)	(2.711,8)	(105,3)	(6.027,6)	(342,1)	(686,1)	(783,4)	(953,4)
Påløpte brutto erstatningskostnader	(229,0)	(673,2)	(815,2)	(1.205,2)	(2.742,9)	(105,3)	(6.442,0)	(344,0)	(686,1)	(783,4)	(953,4)
Inntruffet i år brutto	(235,4)	(751,7)	(951,2)	(1.566,6)	(2.791,0)	(115,0)	(6.536,3)	(370,4)	(728,1)	(918,8)	(1.023,3)
Inntruffet tidligere år brutto	6,4	78,4	136,0	361,4	48,0	9,6	94,2	26,4	42,0	135,4	69,8
Avsetning for ikke opptjent bruttopremie	111,0	400,6	297,8	1.268,1	2.029,5	42,6	2.920,8	221,2	447,3	365,9	357,9
Brutto erstatningsavsetning	153,5	4.417,1	9.992,0	7.785,3	572,9	135,9	4.322,8	906,3	193,0	394,6	1.494,4

Mottatt ikke-proporsjonal gjenforsikring

Millioner kroner	Helsefor- sikrings- for- pliktelser	Ansvars- fors.- forpl.	For- pliktelser innen sjø-, transport- og luftfarts- forsikring	Øvrige skade- fors.for- pliktelser	Pool- ordninger	Sum
Forfalte premier						
Brutto - direkte forretning og mottatt proporsjonal gjenforsikring					300,1	21.965,7
Brutto - mottatt ikke-proporsjonal gjenforsikring	6,0	12,0	7,6	126,9		152,6
Gjenforsikringsandel				(3,2)	(52,0)	(569,8)
For egen regning	6,0	12,0	7,6	123,7	248,0	21.548,6
Opptjente premier						
Brutto - direkte forretning og mottatt proporsjonal gjenforsikring					296,5	21.778,0
Brutto - mottatt ikke-proporsjonal gjenforsikring	6,0	12,0	7,6	126,9		152,6
Gjenforsikringsandel				(3,1)	(52,0)	(578,0)
For egen regning	6,0	12,0	7,6	123,8	244,5	21.352,6
Erstatningskostnader						
Brutto - direkte forretning og mottatt proporsjonal gjenforsikring					(149,5)	(15.129,4)
Brutto - mottatt ikke-proporsjonal gjenforsikring	(29,7)	(3,9)		(42,3)		(76,0)
Gjenforsikringsandel						497,1
For egen regning	(29,7)	(3,9)		(42,3)	(149,5)	(14.708,2)
Påløpte brutto erstatningskostnader	(29,7)	(3,9)		(42,3)	(149,5)	(15.205,3)
Inntruffet i år brutto	(29,7)	(3,9)		(42,3)	(138,6)	(16.202,2)
Inntruffet tidligere år brutto					(10,9)	996,9
Avsetning for ikke opptjent bruttopremie					123,3	8.585,9
Brutto erstatningsavsetning	25,2	16,3		116,7	276,6	30.802,6
Millioner kroner				Norge	Sverige	Danmark
Fordeling av inntekter på geografiske områder						
Samlede forfalte premieinntekter fra direkte forsikring				15.775,6	1.449,6	3.688,8

5. Immaterielle eiendeler

Millioner kroner	Goodwill	Kunde- forhold	Varemerke	Programvare	Andre immater. eiendeler	Sum
Anskaffelseskost						
Per 1. januar 2015	1.668,7	577,5	37,7	821,7	23,9	3.129,4
Tilgangar		16,5		41,0	50,1	107,6
Tilgangar internt	15,6	24,4				40,0
Tilgangar ved intern utvikling				156,2		156,2
Avhendinger/reklassifiseringer				(244,9)		(244,9)
Valutakursdifferanser	92,4	31,9	1,5	25,0	4,8	155,5
Per 31. desember 2015	1.776,7	650,3	39,2	799,0	78,8	3.343,9
Prosjekter i arbeid				99,2		99,2
Per 31. desember 2015, inklusiv prosjekter i arbeid	1.776,7	650,3	39,2	898,2	78,8	3.443,1
Avskrivning og tap ved verdifall						
Per 1. januar 2015	(100,0)	(291,3)	(31,3)	(425,5)	(3,1)	(851,3)
Avskrivninger		(60,5)	(6,2)	(143,0)	(25,8)	(235,5)
Avhendinger/reklassifiseringer				199,8		199,8
Valutakursdifferanser		(17,1)	(1,6)	(11,9)	(1,9)	(32,5)
Per 31. desember 2015	(100,0)	(369,0)	(39,0)	(380,6)	(30,9)	(919,5)
Balanseført verdi						
Per 1. januar 2015	1.568,7	286,2	6,4	482,1	20,7	2.364,0
Per 31. desember 2015	1.676,6	281,3	0,2	517,5	47,9	2.523,6
Anskaffelseskost						
Per 1. januar 2016	1.776,7	650,3	39,2	799,0	78,8	3.343,9
Tilgangar		54,1		145,6	191,3	391,1
Tilgangar internt	2,5	0,7			9,0	12,1
Tilgangar ved intern utvikling				45,8		45,8
Avhendinger/reklassifiseringer		(10,7)		(47,6)	(7,0)	(65,3)
Valutakursdifferanser	(92,2)	(32,4)	(1,5)	(25,2)	(11,1)	(162,3)
Per 31. desember 2016	1.687,0	662,0	37,7	917,6	261,0	3.565,4
Prosjekter i arbeid				116,0		116,0
Per 31. desember 2016, inklusiv prosjekter i arbeid	1.687,0	662,0	37,7	1.033,7	261,0	3.681,4
Avskrivning og tap ved verdifall						
Per 1. januar 2016	(100,0)	(369,0)	(39,0)	(380,6)	(30,9)	(919,5)
Avskrivninger		(91,0)	(0,2)	(139,8)	(48,6)	(279,5)
Avhendinger/reklassifiseringer		10,7		15,3		25,9
Valutakursdifferanser		17,8	1,5	12,1	2,8	34,2
Per 31. desember 2016	(100,0)	(431,5)	(37,7)	(493,0)	(76,6)	(1.138,9)
Balanseført verdi						
Per 1. januar 2016	1.676,7	281,3	0,2	517,5	47,9	2.523,6
Per 31. desember 2016	1.587,0	230,5	(0,0)	540,7	184,4	2.542,5
Avskrivningsmetode	I/A	Lineær	Lineær	Lineær	Lineær	
Utnyttbar levetid (år)	I/A	5-10	1-10	5-8	5-10	

Selskapets immaterielle eiendeler er enten ervervet eller internt utviklet. Goodwill og kundeforhold er ervervet gjennom oppkjøp av porteføljer eller innfusjonering av selskap, og er et resultat av allokering av kostpris ved oppkjøpet. Internt utviklet programvare er utviklet for bruk i forsikringsvirksomheten. Ekstern og intern bistand til utviklingsarbeid i forbindelse med innføring eller vesentlig oppgradering av programvare, herunder tilpasning av standardssystemer aktiveres som immaterielle eiendeler. Avskrivning er inkludert i Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader inkludert provisjoner for mottatt gjenforsikring og salgskostnader.

Selskapet har i 2016 ervervet en svensk portefølje fra Vardia Insurance Group samt aksjene i Vardia Forsäkring AB. I 2015 ble PZU Lietuva i Litauen og Mondux i Danmark ervervet. 50 prosent av Oslo Areal ble solgt i fjerde kvartal 2015.

Ingen av de immaterielle eiendelene har ubestemt utnyttbar levetid.

Vurdering verdifall goodwill

Balanseført goodwill i selskapet utgjør per 31. desember 2016 1.587,0 millioner kroner, jf. tabell.

Millioner kroner	2016	2015
Goodwill		
Gjensidige Forsikring, dansk filial	1.149,5	1.213,0
Gouda portefølje	81,5	85,8
Gjensidige Forsikring, svensk filial	227,3	249,2
Gjensidige Forsikring, white label	128,7	128,7
Sum	1.587,0	1.676,7

Hver av enhetene ovenfor er den minste enhet med identifiserbare eiendeler og kontantstrømmer og dermed ansett som egne kontantstrømgenererende enheter. Årlig vurdering av tap ved verdifall ble gjennomført i tredje kvartal 2016. Det er også foretatt indikasjonsvurderinger i øvrige kvartal for å vurdere om det er nye forhold som tilsier at det må foretas en ny vurdering av verdifall.

Gjennvinnbart beløp for de kontantstrømgenererende enhetene fastsettes ut fra en vurdering av bruksverdi. Bruksverdien baseres på en diskontering av forventede fremtidige kontantstrømmer, med en relevant diskonteringsrente som tar hensyn til løpetid og risiko.

Budsjetter/prognoser og perioden kontantstrømmene er fremskrevet

Fremskrivningen av kontantstrømmene er basert på budsjett og prognose for de neste fem årene gjennomgått av ledelsen og godkjent av styret. I perioden etter 2020 er det lagt til grunn en lavere årlig vekst enn i budsjettperioden. Terminalverdien er beregnet i år 2025. Kontantstrømmene er estimert til et normalnivå før det er beregnet en terminalverdi. Gjensidige bruker som utgangspunkt en tiårs horisont på sine modeller, siden de oppkjøpte selskaper er i en vekstperiode og en kortere periode vil gi et mindre korrekt bilde av forventede kontantstrømmer. I 2016 er lønnsomheten i det danske markedet utfordret mer enn i øvrige markeder, hvilket har medført igangsetting av en rekke tiltak høsten 2016. Disse vil bli ferdigstilt utover 2017/ 2018 og går primært på å bedre skadeprosenten gjennom bedre tariffing og produktoppbygging.

Ledelsens metode

Så langt det er mulig har ledelsen søkt å dokumentere de forutsetningene som modellene er basert på ved hjelp av ekstern informasjon. Ekstern informasjon er først og fremst benyttet i vurderingen av diskonteringsrente og valutakurser. Når det gjelder fremtidige kontantstrømmer har ledelsen også vurdert i hvilken grad man historisk har oppnådd sine budsjetter. Dersom man ikke har oppnådd forventet budsjetter resultat, har ledelsen gjennomført en avviksanalyse. Disse avviksanalysene er gjennomgått av styret i de respektive datterselskapene, samt av ledelsen i Gjensidige Forsikring.

Nivå på combined ratio (CR)

Det forventede CR-nivået i både vekstperioden og ved beregning av terminalverdien er vurdert til å være fra 87,2 til 100,3.

Kontantstrømgenererende enheter	CR-nivå i vekstperiode	CR-nivå ved beregning av terminalverdi
Gjensidige Forsikring, dansk filial	87,2-91,2 %	91,2 %
Gouda portefølje	89,1-94,3 %	90,1 %
Gjensidige Forsikring, svensk filial	90,2-100,3 %	92,7 %

Vekstrate i terminalledd

Vekstraten er fastsatt til 2,5 prosent i Skandinavia, som er det samme som ble benyttet i 2015.

Diskonteringsrente

Diskonteringsrenten er før skatt, og er sammensatt av en risikofri rente, et risikopåslag og en markedsbeta. Den risikofrie renten tilsvarer en ti års rente på statsobligasjoner i de respektive landene som filialene opererer i og det er i tillegg lagt til et risikopåslag. Påslaget er økt noe fra 2015 som følge av nedgangen i rente på statsobligasjoner. Diskonteringsrenten som er benyttet er 7,5 prosent. Dette tilsvarer konsernets avkastningskrav.

Følsomhetsanalyse for nøkkelforutsetninger

Merverdiene knyttet til oppkjøpene er basert på ulike nøkkelforutsetninger. Dersom disse forutsetningene utvikler seg vesentlig forskjellig fra det som er forutsatt i modellene for vurdering av tap ved verdifall, kan dette medføre behov for nedskrivning, jf. tabell.

Sensitivitetstabell goodwill	Diskonteringsrenten øker med 1 %	Vekst reduseres med 2 % ift. forventet neste 3 år	CR øker med 2 % neste 3 år	Alle forhold inntreffer samtidig
Gjensidige Forsikring, dansk filial	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Nedskrivningsbehov med ca. 249 mill.
Gouda portefølje	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov
Gjensidige Forsikring, svensk filial	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov
Gjensidige Forsikring, white label	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov	Ingen nedskrivningsbehov

6. Aksjer i datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Millioner kroner	Forretnings- kontor	Eierandel	Kostpris 31.12.2016	Balanseført verdi 31.12.2016	Kostpris 31.12.2015	Balanseført verdi 31.12.2015
Datterselskaper						
Gjensidige Bank Holding AS	Oslo, Norge	100 %	2.131,4	2.152,7	1.931,4	1.952,7
Gjensidige Norge AS	Oslo, Norge	100 %	195,7	1,2	195,7	1,2
Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS	Oslo, Norge	100 %	724,7	704,1	741,0	742,7
Gjensidige Baltic AAS ¹	Riga, Latvia	100 %			351,5	347,8
Samtrygd Eigedom AS	Oslo, Norge	100 %	6,9	6,9	6,9	6,9
Lokal Forsikring AS	Oslo, Norge	100 %	31,4	11,3	31,4	11,3
Nykredit Forsikring A/S	København, Danmark	100 %	1.625,1	1.391,4	1.625,1	1.485,6
Krumtappen A/S	København, Danmark	100 %	1,1	1,1		
Försäkringshuset Amb & Rosén AB	Stockholm, Sverige	100 %	5,1	5,1	5,1	5,1
Försäkringsproduktion i Sverige AB	Piteå, Sverige	100 %			14,4	16,9
NAF Forsikringsformidling AS	Oslo, Norge	66 %	47,0	54,9	47,0	54,9
Mondux Affinity Aps	København, Danmark	100 %			77,2	77,2
Mondux Assurance Agentur A/S	København, Danmark	100 %	204,9	213,1	129,0	137,2
Mondux Service A/S	København, Danmark	100 %			0,6	0,6
Mondux AB	Malmö, Sverige	100 %	7,9	7,9		
PZU Lietuva SA ¹	Vilnius, Litauen	99,9 %			628,8	581,0
ADB Gjensidige ¹	Vilnius, Litauen	100 %	1.068,7	1.017,3		
Vardia Försäkring AB	Stockholm, Sverige	100 %	80,0	80,0		
Försäkringsakademin JW AB	Stockholm, Sverige	100 %	47,3	47,3		
Gjensidige Investeringsrådgivning AS ³	Oslo, Norge	100 %	25,0	47,3		
Sum datterselskaper			6.202,2	5.741,7	5.785,0	5.421,2
Tilknyttede selskaper						
Vervet AS inkludert ansvarlig lån ² (solgt i 2016)	Tromsø, Norway	25 %			35,3	11,5
Felleskontrollert virksomhet						
Oslo Areal AS	Oslo, Norge	50 %	1.086,9	1.086,9	1.086,9	1.086,9
Sum tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet			1.086,9	1.086,9	1.122,2	1.098,4

¹ Gjensidige Baltic AAS og PZU Lietuva SA ble i 2016 fusjonert til ADB Gjensidige.

² Ansvarlig lån på 24,0 millioner kroner er inkludert i kostpris.

³ Gjensidige Investeringsrådgivning AS ble i 2016 utdelt som utbytte fra Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS til Gjensidige Forsikring ASA.

Millioner kroner	Eiendeler	Egenkapital	Gjeld	Inntekter ⁴	Resultat	Andel av børsverdi
For hele selskapet 2016						
Datterselskaper - tilleggsinformasjon						
Gjensidige Bank Holding (konsern)	44.753,1	3.192,9	41.560,1	805,2	322,2	I/A
Gjensidige Norge AS	0,2	0,2	(0,0)			I/A
Gjensidige Pensjon og Sparing Holding (konsern)	24.350,0	675,6	23.674,4	1.479,4	85,6	I/A
Samtrygd Eigedom AS	6,7	6,5	0,2		0,3	I/A
Lokal Forsikring (konsern)	10,0	9,4	0,6		0,3	I/A
Nykredit Forsikring A/S	1.405,4	344,0	1.061,4	52,9	42,4	I/A
Försäkringshuset Amb & Rosèn AB	4,2	3,2	1,0		2,9	I/A
NAF Forsikringsformidling AS	80,2	60,1	20,0		(10,5)	I/A
Mondux Assurance Agentur A/S	59,7	38,1	21,6		16,1	I/A
Mondux AB	12,9	10,7	2,2		0,2	I/A
ADB Gjensidige	2.007,7	777,3	1.230,4	1.040,6	(132,3)	I/A
Gjensidige Investeringsrådgivning AS	32,2	23,5	8,7	42,6	7,9	I/A
Krumtappen A/S	1,5	1,4	0,1	0,5	0,3	I/A
Vardia Försäkring AB	30,0	(12,0)	42,1		(6,2)	I/A
Försäkringsakademin JW AB	11,7	9,9	1,8		0,2	I/A
Sum datterselskaper	72.765,6	5.140,8	67.624,7	3.421,2	329,3	

For hele selskapet 2015

Datterselskaper - tilleggsinformasjon						
Gjensidige Bank Holding (konsern)	40.487,8	2.695,8	37.792,0	663,4	225,9	I/A
Gjensidige Norge AS	0,1	0,1				I/A
Gjensidige Pensjon og Sparing Holding (konsern)	20.770,0	596,2	20.173,8	1.431,5	59,9	I/A
Gjensidige Baltic AAS	935,5	277,7	657,8	532,3	(78,4)	I/A
Samtrygd Eigedom AS	6,3	6,2	0,1			I/A
Lokal Forsikring (konsern)	18,2	17,5	0,7	0,1	4,3	I/A
Nykredit Forsikring A/S	1.454,5	308,9	1.145,5	51,8	(14,9)	I/A
Försäkringshuset Amb & Rosèn AB	0,8	0,5	0,3		0,8	I/A
Försäkringsproduktion i Sverige AB	8,8	3,5	5,3			I/A
NAF Forsikringsformidling AS	4,6	(0,1)	4,7		(8,0)	I/A
Mondux Affinity Aps	21,9	9,9	12,0		4,5	I/A
Mondux Assurance Agentur A/S	18,2	13,0	5,2		7,2	I/A
Mondux Service A/S	0,7	0,7				I/A
Mondux AB	4,7	0,1	4,6		0,4	I/A
PZU Lietuva SA	787,8	157,0	630,9	109,7	(38,1)	I/A
Sum datterselskaper	64.520,0	4.086,8	60.433,2	2.788,9	163,8	

Millioner kroner	Eiendeler	Egenkapital	Gjeld	Inntekter ⁶	Resultat	Andel av børsverdi
For hele selskapet 2015						
Tilknyttede selskaper - tilleggsinformasjon						
Vervet AS	100,0	4,3	95,7	0,7	(1,7)	I/A
Sum tilknyttede selskaper	100,0	4,3	95,7	0,7	(1,7)	

⁴ Driftsinntekter. For selskaper hvor finansinntekter er driftsinntekter er dette inkludert i inntekter. For annen virksomhet er finansinntekter ikke inkludert.

For hele selskapet

Felleskontrollert virksomhet - tilleggsinformasjon

Oslo Areal AS

Millioner kroner	2016	2015
Resultatoppstilling		
Driftsinntekter	423,0	419,8
Driftskostnader	(75,4)	(75,5)
Renteinntekter	2,1	1,5
Rentekostnader	(65,4)	(71,5)
Verdiendringer eiendom	111,9	271,7
Gevinster/tap ved salg av eiendom	27,0	3,7
Avskrivninger og amortisering	(3,9)	(8,8)
Resultat før skattekostnad	419,4	540,9
Skattekostnad	(69,4)	(92,0)
Resultat etter skattekostnad	350,0	448,9
Andre inntekter og kostnader	134,8	0,1
Totalresultat	484,8	449,0
Balanseposter		
Omløpsmidler	34,6	93,0
Anleggsmidler	6.691,6	6.821,5
Kontantekvivalenter	46,2	30,7
Kortsiktig gjeld	784,4	820,6
Langsiktig gjeld	2.840,4	3.076,1
Egenkapital	3.147,6	3.018,0

Fordringer på felleskontrollert virksomhet

Oslo Areal AS

Millioner kroner	2016	2015
Gjensidiges andel av utlån	1.420,2	1.538,0
Sum fordringer på felleskontrollert virksomhet	1.420,2	1.538,0

For samtlige investeringer tilsvarende stemmeandel eierandel.

Gjensidige solgte i 2015 50 prosent av aksjene i Oslo Areal til AMF Pensionsforsikring (AMF). Transaksjonen innebærer at Gjensidige og AMF eier Oslo Areal sammen som en felleskontrollert virksomhet, da hver av partene har rett til sin andel av ordningens netto eiendeler. Partene vil gjøre felles investeringer i det norske eiendomsmarkedet gjennom Oslo Areal. Investeringen er regnskapsført til kostpris på 1,1 milliarder kroner ved årsslutt. Gjensidige Forsikring har gitt et utlån til Oslo Areal som ved årsslutt beløp seg til 1,4 milliarder kroner. Lånet er rentebærende.

En del av avtalen er at Gjensidige, gjennom en prisjusteringsmekanisme, vil bli eksponert for utviklingen i eiendomsmarkedet med et beløp tilsvarende halvparten av inntektene i perioden frem til 31. desember 2016. Gjensidige vil derfor ha en høyere eiendomseksponering i denne perioden enn 50 prosent eierandel i Oslo Areal. Eksponeringen som denne avtalen representerer er ikke regnskapsført. Avtalen innregnes til virkelig verdi og den urealiserte gevinsten var 54,5 millioner kroner per 31. desember 2016 (16,2).

Det foreligger kontraktsmessige forpliktelser til utvikling av investeringseiendommer i Oslo Areal AS på 30,0 millioner kroner (71,0). Forpliktelsen forfaller i perioden frem til 31. desember 2017.

Det foreligger enkelte restriksjoner på Gjensidige Forsikring sin mulighet til å få tilgang til eller bruke konsernets eiendeler, samt gjøre opp konsernets forpliktelser. Konsernbidrag må sammen med utbytte ikke overstige forsvarlig utdeling av utbytte basert på et selskaps soliditet og drift. Utdelinger fra livselskap må ligge innenfor årets resultat. Ønskes det delt ut mer enn dette kreves det forhåndsgodkjenning av Finanstilsynet. Regelverket for kapital og solvensmargin må overholdes samt at kapitalforvaltningsforskriften setter krav til de midler som må være tilstede for å dekke de forsikringstekniske avsetningene. I tillegg skal Gjensidige fylle kapitalkravene for en A-rating, noe som binder ytterligere kapital.

Et forsikringselskap kan ikke yte lån eller stille garanti for annet foretak i samme konsern utover oppgjørskonto i konsernbank med mindre det foreligger unntak basert i forskrift og/eller enkeltvedtak fra Finanstilsynet.

7. Eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr

Millioner kroner	Eierbenyttet eiendom	Anlegg og utstyr	Sum
Anskaffelseskost			
Per 1. januar 2015	108,2	561,7	669,9
Tilganger	0,4	99,0	99,3
Avhendinger	(86,0)	(42,0)	(128,0)
Valutakursdifferanser		5,8	5,8
Per 31. desember 2015	22,8	624,6	647,3
Prosjekter i arbeid		27,6	27,6
Per 31. desember 2015, inklusiv prosjekter i arbeid	22,8	652,1	674,8
Avskrivning og tap ved verdifall			
Per 1. januar 2015	(29,0)	(348,2)	(377,2)
Årets avskrivning	(2,6)	(56,8)	(59,5)
Avhendinger	28,1	31,1	59,2
Valutakursdifferanser		(3,5)	(3,5)
Per 31. desember 2015	(3,8)	(377,4)	(381,2)
Balanseført verdi			
Per 1. januar 2015	79,2	312,3	391,5
Per 31. desember 2015	19,0	274,7	293,7
Anskaffelseskost			
Per 1. januar 2016	22,8	624,6	647,3
Overtatt i virksomhetssammenslutning		1,5	1,5
Tilganger	5,1	33,5	38,6
Avhendinger	(8,7)	(177,0)	(185,7)
Valutakursdifferanser	(0,2)	(6,1)	(6,3)
Per 31. desember 2016	19,0	476,5	495,4
Prosjekter i arbeid		61,2	61,2
Per 31. desember 2016, inklusiv prosjekter i arbeid	19,0	537,6	556,6
Avskrivning og tap ved verdifall			
Per 1. januar 2016	(3,8)	(377,4)	(381,2)
Årets avskrivning		(52,8)	(52,8)
Avhendinger	3,6	162,5	166,2
Valutakursdifferanser	0,2	3,8	3,9
Per 31. desember 2016	0,0	(263,9)	(263,9)
Balanseført verdi			
Per 1. januar 2016	19,0	274,7	293,7
Per 31. desember 2016	19,0	273,8	292,7
Avskrivningsmetode	Lineær	Lineær	
Utnyttbar levetid (år)	10-50	3-10	

¹ Anlegg og utstyr består hovedsakelig av maskiner, biler, inventar og møbler.

Millioner kroner	2016	2015
Markedsverdi av tomter og eierbenyttede eiendommer	35,1	34,6
Balanseført verdi av tomter og eierbenyttede eiendommer	19,0	19,0
Merverdi utover balanseført verdi	16,1	15,6

Hver komponent av eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr avskrives lineært over estimert utnyttbar levetid. Tomter avskrives ikke. Estimert utnyttbar levetid for inneværende periode og sammenligningsperioder er mellom ti og 50 år for eierbenyttet eiendom, hvorav tekniske installasjoner innehar høyeste avskrivningssats, og mellom tre og ti år for anlegg og utstyr.

Eierbenyttede eiendommer i Gjensidige Forsikring ASA består hovedsakelig av fritidshus og hytter.

Det foreligger ingen restriksjoner på eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr. Eierbenyttet eiendom, anlegg og utstyr er heller ikke stilt som sikkerhet for forpliktelser.

Markedsverdien av tomter og eierbenyttede eiendommer overskrider balanseført verdi som vist ovenfor. For anlegg og utstyr er det ikke noe vesentlig avvik mellom balanseført verdi og markedsverdi. Enkelte driftsmidler, som for eksempel møbler, er fullt avskrevet, men fortsatt i bruk.

8. Finansielle eiendeler og forpliktelser

Virkelig verdi

Finansielle eiendeler og forpliktelser som innregnes til virkelig verdi har balanseført verdi lik den verdi den enkelte eiendel/forpliktelse kan omsettes for i en velordnet transaksjon mellom markedsaktører på måletidspunktet under de gjeldende markedsforhold.

Ved beregning av virkelig verdi benyttes ulike metoder og teknikker avhengig av type finansielle instrumenter og i hvilken grad de handles i aktive markeder. Instrumenter klassifiseres i sin helhet i en av tre verdsettelsesnivåer basert på det laveste nivå av verdsettelsesinformasjon som er betydningsfull for verdsettelsen av instrumentene.

Nedenfor redegjøres det for de ulike verdsettelsesnivåene og hvilke finansielle eiendeler/forpliktelser som inngår på hvilke nivåer.

Kvoterte priser i aktive markeder

Kvoterte priser i aktive markeder anses som det beste estimat på en eiendel/forpliktelses virkelige verdi. En finansiell eiendel/forpliktelse anses som verdsatt basert på kvoterte priser i aktive markeder dersom virkelig verdi er fastsatt basert på priser som er enkelt og regelmessig tilgjengelige og representerer faktiske og regelmessig forekommende markedstransaksjoner på armlengdes avstand. Finansielle eiendeler/forpliktelser som verdsettes basert på kvoterte priser i aktive markeder klassifiseres som nivå én i verdsettelseshierarkiet.

Følgende finansielle eiendeler er klassifisert som nivå én i verdsettelseshierarkiet

- Børsnoterte aksjer
- Stats- og statsgaranterte obligasjoner/verdpapirer med fast avkastning
- Børsnoterte fond (ETF)

Verdsettelse basert på observerbare markedsdata

Når kvoterte priser i aktive markeder ikke er tilgjengelige, fastsettes virkelig verdi av finansielle eiendeler/forpliktelser fortrinnsvis ved hjelp av verdsettelsesmetoder som baserer seg på observerbare markedsdata.

En finansiell eiendel/forpliktelse anses som verdsatt basert på observerbare markedsdata dersom virkelig verdi er fastsatt med referanse til priser som ikke er kvoterte, men som er observerbare enten direkte (som priser) eller indirekte (derivert fra priser).

Følgende finansielle eiendeler/forpliktelser er klassifisert som nivå to i verdsettelseshierarkiet

- Valutaderivater, aksjeopsjoner og fremtidige renteavtaler hvis virkelige verdi er derivert fra verdien av underliggende instrumenter. Derivatene i disse kategoriene verdsettes ved hjelp av allment brukte verdsettelsesmetoder for derivater (opsjonsprisindeksmodeller etc.).
- Aksjefond, obligasjonsfond, hedgefond og kombinasjonsfond hvis virkelige verdi er bestemt på bakgrunn av verdien av instrumentene som fondene har investert i.
- Sertifikater, obligasjoner og indeksobligasjoner som ikke er noterte, eller som er noterte, men hvor det ikke forekommer regelmessige transaksjoner. De unoterte instrumentene i disse kategoriene verdsettes basert på observerbare rentekurver og estimert kredittspread der hvor det er aktuelt.
- Rentebærende forpliktelser (bankdrift) målt til virkelig verdi. De rentebærende forpliktelsene verdsettes basert på observerbare rentekurver.
- Børsnoterte ansvarlig lån hvor det ikke forekommer regelmessige transaksjoner.

Verdsettelse basert på ikke-observerbare markedsdata

Når verken kvoterte priser i aktive markeder eller observerbare markedsdata er tilgjengelige, verdsettes finansielle eiendeler/forpliktelser ved hjelp av verdsettelsesteknikker som ikke er basert på observerbare markedsdata.

En finansiell eiendel/forpliktelse anses som verdsatt basert på ikke-observerbare markedsdata dersom virkelig verdi er fastsatt uten å være basert på kvoterte priser i aktive markeder, og heller ikke er basert på observerbare markedsdata. Finansielle eiendeler/forpliktelser som er verdsatt basert på ikke-observerbare markedsdata er klassifisert som nivå tre i verdsettelseshierarkiet.

Følgende finansielle eiendeler er klassifisert som nivå tre i verdsettelseshierarkiet

- Unoterte private equity-investeringer (PE) som ikke er organisert som fond verdsettes ved hjelp av kontantstrømsanalyser, pris-multipler og nylige markedstransaksjoner. PE-investeringene som er organisert som fond verdsettes på bakgrunn av rapporterte NAV (Net Asset Value) fra fondsforvaltere i henhold til IPEV-retningslinjer (International Private Equity and venture capital Valuation). NAV fastsettes av fondsforvaltere ved hjelp av verdsettelsesmetodene i IPEV-retningslinjene som anses som best egnet til å estimere virkelig verdi, gitt de faktiske omstendigheter, for hver underliggende investering. På grunn av sen rapportering fra fondene benyttes NAV fra siste kvartalsrapportering. NAV vurderes deretter for skjønnsmessige justeringer basert på objektive hendelser i de enkelte fond siden forrige rapporteringsdato. Objektive hendelser kan være utviklingen i underliggende verdier på børsnoterte selskaper siden siste rapportering fra fondet, endringer i regelverket eller store markedsbevegelser. Det er forutsigbart at verdien av PE-investeringer også vil bli påvirket ved store markedsbevegelser generelt, eller i individuelle sektorer, målt ved utviklingen i ulike aksjeindekser. På bakgrunn av hva dette gir av informasjon vil en endelig verddivurdering bli foretatt.
- Eiendomsfond. Eiendomsfondene verdsettes på bakgrunn av rapporterte NAV-verdier fra fondsforvaltere. På grunn av sen rapportering fra fondene benyttes NAV-verdier fra siste kvartalsrapportering.
- Gjensidiges innskutte egenkapital i Gjensidige Pensjonskasse. Innskutt egenkapital er verdsatt til pålydende.

Verdsettelsesprosess finansielle eiendeler klassifisert som nivå tre

Investeringsdirektør i samråd med avdeling for investeringsavkastning- og risikomåling fastsetter hvilke verdsettelsesmodeller som skal benyttes ved verdsettelse av finansielle eiendeler klassifisert som nivå tre i verdsettelseshierarkiet. Evaluering av modellene gjøres ved behov. Investeringenes virkelige verdier og resultater samt overholdelse av fastsatte rammer rapporteres ukentlig til finansdirektør og konsernsjef samt månedlig til styret.

Sensitivitet finansielle eiendeler nivå tre

Sensitivitetsanalysen for finansielle eiendeler som verdsettes basert på ikke-observerbare markedsdata viser resultateffekten av realistiske og plausible markedsutfall. Generelle markedsnedganger eller forverrede framtidsutsikter kan påvirke forventning om fremtidige kontantstrømmer eller anvendte multipler som igjen vil medføre at verdien reduseres. Et verdifall på ti prosent anses som et realistisk og plausibelt markedsutfall for aksjer og andeler, samt obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning som inngår i nivå tre i verdsettelseshierarkiet.

Millioner kroner	Noter	Balanseført verdi per 31.12.2016	Virkelig verdi per 31.12.2016	Balanseført verdi per 31.12.2015	Virkelig verdi per 31.12.2015
Finansielle eiendeler					
<i>Finansielle derivater</i>					
Finansielle derivater målt til virkelig verdi over resultatet		1.207,8	1.207,8	275,6	275,6
Finansielle derivater benyttet til sikringsbokføring				52,2	52,2
<i>Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, øremerket</i>					
Aksjer og andeler	12	6.134,4	6.134,4	7.130,6	7.130,6
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning		23.108,2	23.108,2	24.205,7	24.205,7
<i>Finansielle eiendeler som holdes til forfall</i>					
Obligasjoner som holdes til forfall		1.226,8	1.286,3	1.797,1	1.925,0
<i>Utlån og fordringer</i>					
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning klassifisert som lån og fordringer	9	15.895,8	17.160,4	16.173,2	17.439,1
Utlån	9	1.543,3	1.543,3	1.703,1	1.703,1
Fordringer i forbindelse med direkte forretning og gjenforsikringer		5.323,0	5.323,0	4.696,7	4.696,7
Fordringer innen konsernet	22	89,5	89,5	61,0	61,0
Andre fordringer	9	833,5	833,5	367,2	367,2
Forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter		4,2	4,2	25,7	25,7
Kontanter og kontantekvivalenter	10, 11	1.143,0	1.143,0	1.704,5	1.704,5
Sum finansielle eiendeler		56.509,4	57.833,6	58.192,5	59.586,3
Finansielle forpliktelser					
<i>Finansielle derivater</i>					
Finansielle derivater målt til virkelig verdi over resultatet		1.173,1	1.173,1	366,3	366,3
<i>Finansielle forpliktelser til amortisert kost</i>					
Ansvarlig lån	21	1.197,7	1.155,8	1.197,4	1.135,7
Andre forpliktelser	15	1.252,9	1.252,9	970,4	970,4
Forpliktelser i forbindelse med forsikring og gjenforsikring		377,8	377,8	474,8	474,8
Påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter	15	301,4	301,4	297,2	297,2
Forpliktelser innen konsernet	22	43,1	43,1	22,2	22,2
Sum finansielle forpliktelser		4.346,0	4.304,1	3.328,3	3.266,6
Ikke resultatført gevinst/(tap)			1.366,1		1.455,4

Verdsettelseshierarki 2016

Tabellen viser en fordeling av finansielle eiendeler/forpliktelser i tre nivåer basert på verdsettelsesmetode.

Millioner kroner	Nivå 1 Kvoterte priser i aktive markeder	Nivå 2 Verdsettelses- teknikk basert på observerbare markedsdata	Nivå 3 Verdsettelses- teknikk basert på ikke- observerbare markedsdata	Sum
Finansielle eiendeler				
<i>Finansielle derivater</i>				
Finansielle derivater målt til virkelig verdi over resultatet		1.207,8		1.207,8
<i>Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, øremerket</i>				
Aksjer og andeler	807,6	3.764,6	1.562,2	6.134,4
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	6.711,7	15.063,0	1.333,5	23.108,2
<i>Finansielle eiendeler målt til amortisert kost</i>				
Obligasjoner som holdes til forfall		1.286,3		1.286,3
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning klassifisert som lån og fordringer		17.158,9	1,5	17.160,4
Utlån			1.543,3	1.543,3
Finansielle forpliktelser				
<i>Finansielle derivater</i>				
Finansielle derivater målt til virkelig verdi over resultatet		1.173,1		1.173,1
<i>Finansielle forpliktelser målt til amortisert kost</i>				
Ansvarlig lån		1.155,8		1.155,8

Verdsettelseshierarki 2015

Tabellen viser en fordeling av finansielle eiendeler/forpliktelser i tre nivåer basert på verdsettelsesmetode.

Millioner kroner	Nivå 1 Kvoterte priser i aktive markeder	Nivå 2 Verdsettelses- teknikk basert på observerbare markedsdata	Nivå 3 Verdsettelses- teknikk basert på ikke- observerbare markedsdata	Sum
Finansielle eiendeler				
<i>Finansielle derivater</i>				
Finansielle derivater målt til virkelig verdi over resultatet		275,6		275,6
Finansielle derivater benyttet til sikringsbokføring		52,2		52,2
<i>Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, øremerket</i>				
Aksjer og andeler	1.092,2	4.110,6	1.927,9	7.130,6
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	7.462,6	14.568,6	2.174,5	24.205,7
<i>Finansielle eiendeler målt til amortisert kost</i>				
Obligasjoner som holdes til forfall		1.925,0		1.925,0
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning klassifisert som lån og fordringer		17.437,5	1,6	17.439,1
Utlån			1.703,1	1.703,1
Finansielle forpliktelser				
<i>Finansielle derivater</i>				
Finansielle derivater målt til virkelig verdi over resultatet		366,3		366,3
<i>Finansielle forpliktelser målt til amortisert kost</i>				
Ansvarlig lån		1.135,7		1.135,7

Avstemming finansielle eiendeler som verdsettes basert på ikke-observerbare markedsdata (nivå 3) 2016

Millioner kroner	Per 1.1.2016	Netto realisert/ urealisert gevinst over resultatet	Kjøp	Salg	Oppgjør	Over- føring til/fra nivå 3	Valuta effekt	Per 31.12.2016	Andel av netto realisert/ureal. gevinst over resultatet som relaterer seg til instrumenter som ennå eies per 31.12.2016
Aksjer og andeler	1.927,9	(350,7)	171,8	(186,8)				1.562,2	(303,9)
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	2.174,5	(114,3)	324,2	(119,2)		(832,9)	(98,7)	1.333,5	24,0
Sum	4.102,4	(465,0)	496,0	(306,0)		(832,9)	(98,7)	2.895,7	(279,9)

Sensitivitet finansielle eiendeler som verdsettes basert på ikke-observerbare markedsdata (nivå 3) 2016

Millioner kroner	Sensitivitet
Aksjer og andeler	Verdifall på 10 % 156,2
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	Verdifall på 10 % 133,4
Sum	289,6

Avstemming finansielle eiendeler som verdsettes basert på ikke-observerbare markedsdata (nivå 3) 2015

Millioner kroner	Per 1.1.2015	Netto realisert/ urealisert gevinst over resultatet	Kjøp	Salg	Oppgjør	Over- føring til/fra nivå 3	Valuta effekt	Per 31.12.2015	Andel av netto realisert/ureal. gevinst over resultatet som relaterer seg til instrumenter som ennå eies per 31.12.2015
Aksjer og andeler	2.124,9	(142,3)	278,3	(333,0)				1.927,9	(226,9)
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	406,0	56,1	1.749,7	(37,3)				2.174,5	
Sum	2.306,4	63,3	692,0	(530,8)				2.531,0	(85,7)

Sensitivitet finansielle eiendeler som verdsettes basert på ikke-observerbare markedsdata (nivå 3) 2015

Millioner kroner	Sensitivitet
Aksjer og andeler	Verdifall på 10 % 192,8
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	Verdifall på 10 % 217,4
Sum	410,2

Sikringsbokføring

Nettoinvesteringer i utenlandsk virksomhet

Gjensidige Forsikring gjennomførte sikringsbokføring av valutakursdifferanser på nettoinvesteringer i utenlandsk virksomhet frem til andre halvår 2015. Nettoinvesteringene ble valutasikret ved

å inngå øremerkede valutarelaterte kontrakter som ble fornyet hvert kvartal på et beløp tilsvarende verdien av investeringene. På den måten ble sikringseffektiviteten målt per sikringsobjekt. Kredittrisikoen forbundet med sikringsinstrumentene var innenfor Gjensidiges kredittpolicy.

9. Utlån og fordringer

Millioner kroner	2016	2015
Utlån og fordringer		
Obligasjoner klassifisert som lån og fordringer	15.895,8	16.173,2
Andre utlån	121,3	163,2
Ansvarlig lån	3,9	3,7
Tapsavsetning med objektive bevis	(2,1)	(1,8)
Sum utlån og fordring	16.018,9	16.338,3

Millioner kroner	Pålydende verdi		Kostpris		Markedsverdi	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Ansvarlige lån						
Midvest I	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1
Midvest II	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1
Norinova Invest	1,5	1,5	1,5	1,5	1,7	1,5
Vervet AS		24,0		24,0		
Sum ansvarlige lån	3,5	27,5	3,5	27,5	3,9	3,7

Vervet AS ble solgt i 2016. Det påløper rente kun på Midvest I og Midvest II.

Millioner kroner	2016	2015
Tapsavsetning med objektive bevis		
Tapsavsetning med objektive bevis per 1. januar	1,8	2,8
Periodens endring i tapsavsetninger basert på objektive bevis	0,3	(1,0)
Tapsavsetning med objektive bevis per 31. desember	2,1	1,8
Andre fordringer		
Fordringer i forbindelse med kapitalforvaltning	700,0	272,0
Fordringer SOS International	19,4	21,3
Fordring i forbindelse med eiendom	54,5	16,2
Andre fordringer	59,5	57,7
Sum andre fordringer	833,5	367,2

Obligasjoner er verdipapirer som er klassifisert som lån og fordringer iht. IAS 39.

Av andre utlån utgjør 80,3 millioner kroner (101,6) rentefrie lån til landbrukskunder. Lånene har i sin helhet gått til installasjon av brannvarslingsanlegg hos disse kundene. Det er ikke knyttet pant til lånene og løpetiden varierer fra ett til over 20 år. Gjensidige Forsikring har ikke tilbudt denne type lån til sine kunder siden 2008. Misligholdsraten er på 1,47 prosent (1,00) ved årsslutt.

Inkludert i andre utlån er også 40,0 millioner kroner (60,7) for lån gitt i forbindelse med avhendelse av datterselskap.

Innregning av tap ved verdifall gjøres ved objektive bevis på de enkelte lån, og det gjøres derfor ikke vurderinger på grupper av utlån.

Utover det ansvar som følger av inngåtte forsikringskontrakter, har ikke Gjensidige Forsikring gitt noen garantier som det er gjort avsetninger for.

10. Kontanter og kontantekvivalenter

Millioner kroner	2016	2015
Innskudd hos kredittinstitusjoner	353,4	737,1
Kontanter og bankinnskudd	789,6	967,5
Sum kontanter og kontantekvivalenter	1.143,0	1.704,5

Kontanter og bankinnskudd er kassebeholdninger og bankinnskudd benyttet i den løpende driften. Innskudd hos kredittinstitusjoner består av valutainnskudd og andre kortsiktige innskudd.

Beregnet gjennomsnittrente opptjent på kontanter, bankinnskudd og andre kortsiktige plasseringer er cirka 0,7 prosent (0,8).

11. Bundne midler

Millioner kroner	2016	2015
Bundne bankinnskudd		
Skattetrekkskonti	72,6	70,5
Sum bundne bankinnskudd	72,6	70,5

12. Aksjer og andeler

Millioner kroner	Organisasjons- nummer	Eierandel over 10 %	31.12.2016
Gjensidige Forsikring ASA			
Norske finansaksjer			
Sparebank 1 SR-Bank ASA	937 895 321		747,7
Sparebank 1 SMN	937 901 003		6,8
Sparebank 1 BV	944 521 836		6,6
Aker ASA	886 581 432		5,8
Sparebanken Vest	832 554 332		4,4
Sum norske finansaksjer			771,5
Andre norske aksjer			
Statoil ASA	923 609 016		8,4
Petroleum Geo-Services ASA	916 235 291		4,1
Kongsberg Gruppen ASA	943 753 709		4,1
Telenor ASA	982 463 718		4,1
Yara International ASA	986 228 608		3,4
Norwegian Air Shuttle ASA	965 920 358		3,3
XXL ASA	995 306 158		2,9
DNO ASA	921 526 121		2,1
Sum andre norske aksjer			32,4
Andre utenlandske aksjer			
Deutsche Wohnen AG			11,3
Vonovia SE			10,3
LEG Immobilien AG			9,5
Novo Nordisk A/S			8,7
Grand City Properties SA			8,4
Telefonaktiebolaget LM Ericsson			3,0
Sum andre utenlandske aksjer			51,2
Aksjefond			
Fisher Emerging Markets Equity Fund USD			281,5
Storebrand Global Indeks I	989 133 241		281,4
Nordea Stabile Aksjer Global	989 851 020		258,4
Nordea 1 SICAV Stable Emg. Market Equity B1- USD			231,0
Winton UCITS Funds plc - Winton Global Equity Fund			212,9
Danske Invest Norske Aksjer Institusjon I	981 582 020		174,1
Storebrand Norge	938 651 728		170,0
Sector Global Equity Kernel Fund Class P USD			150,0
INVESTEC GS GLOBAL EQTY-IS			148,4
DB Platinum CROCI World ESG Fund			69,0
VanEck Vectors Gold Miners Etf			10,8
Sum aksjefond			1.987,3

Millioner kroner	Organisasjons- nummer	Eierandel over 10 %	31.12.2016
Private equity-investeringer ¹			
HitecVision Private Equity V LP			94,1
Argentum Secondary III			91,4
HitecVision Asset Solution KS			81,2
HitecVision VI LP			58,7
SOS International A/S			51,5
Verdane Capital VII KS			43,8
Norvestor V LP			42,2
BaltCap PEF LP			39,9
HitecVision Private Equity IV LP			37,5
Altor Fund II LP			33,3
Viking Venture III DIS			33,1
Norvestor VI LP			32,0
CapMan Buyout X			31,4
Energy Ventures III LP			27,4
Partners Group European Buyout 2005 (A) LP			26,7
Northzone VII L.P.			24,1
Argentum Secondary II			22,7
HitecVision VII			21,2
CapMan BO IX LP			20,1
Northzone VI L.P.			17,4
Procuritas Capital Investor V			17,2
Teknoinvest VIII C IS			16,5
Sector Asset Management AS	887 139 342		15,9
NPEP1 IS (Altor fund III)			14,9
FSN Capital II LP			14,9
Norvestor VII LP			14,8
Verdane Capital VI KS			14,4
Partners Group Direct Investments 2006 LP			14,4
Energy Ventures II B IS			14,3
Energy Ventures IV LP			13,8
Norvestor IV LP			13,7
LGT Crown European Private Equity PLC			12,6
NPEP Triton IV IS			12,3
Axcel IV			11,5
Nordic Additional Funding Programme IS			9,1
NPEP NeoMed V (Neomed V LP og N5 invest IS)			9,0
NPEP EQT VII IS			8,6
Scalepoint Technologies Limited			7,1
Helgeland Invest AS	939 150 234		6,7
Nord II IS			6,1
Energy Ventures II KS	988 015 105		5,7
NPEP Accent Equity 2012 IS			5,5
Viking Venture II AS	987 493 550		5,6
Teknoinvest VIII B DIS			5,4
Teknoinvest VIII KS (inkl. Teknoinv. VIII (GP) KS)	984 641 516/984 641 494		5,2
Viking Venture II B IS			4,4
Energy Venture V LP			3,8
Tun Media AS	982 519 985		3,7
Northzone VIII L.P.			2,8
Northzone IV KS			2,7
Norinnova Technology Transfer AS	957 915 035		2,1
Midvest I A	991 773 754		2,1
NPEP Verdane IX IS			1,5
Fjord Invest AS	983 527 833		1,4
Midvest II A	991 773 762		1,3
Norinnova Invest AS	991 080 961		1,3
Kapnord Fond AS	989 533 800		1,1
Viking Venture II AS (C-shares)	987 493 550		1,1
Øvrige andeler private equity-investeringer			5,5
Sum private equity-investeringer			1.139,5

¹ Norske Private equity fond organisert som indre selskap har ikke organisasjonsnummer.

Millioner kroner	Organisasjons- nummer	Eierandel over 10 %	31.12.2016
Hedgefond			
Sector Healthcare - A USD			290,9
Goldman Sachs Global Opportunities Offshore Fund			205,8
Winton Futures Fund- Lead Series			148,2
Sector EuroPower Fund Class A EUR			102,2
Incentive Active Value Fund Cl. A EUR Unrestricted			96,8
Sector Zen Fund NOK			90,5
Sector Speculare IV Fund Class A USD			9,2
Sector Speculare II Fund Class A USD			2,7
Sector Spesit I Fund Class A USD			0,5
Sum hedgefond			947,0
Eiendomsfond			
CEREP III			35,8
La Salle			13,0
Sum eiendomsfond			48,8
Kombinasjonsfond			
Shenkman Finsbury Global			1.045,3
Sum kombinasjonsfond			1.045,3
Øvrige investeringer			
Gjensidige Pensjonskasse		94,7 %	111,0
Sum øvrige investeringer			111,0
Aksjer og andeler eid av filialer			
Aksjer og andeler eid av Gjensidige Forsikring ASA, dansk filial			0,3
Sum aksjer og andeler eid av filialer			0,3
Sum aksjer og andeler eid av Gjensidige Forsikring ASA			6.134,4

13. Forsikringsforpliktelser og gjenforsikringsandel

Millioner kroner	2016	2015
Avsetninger for brutto forsikringsforpliktelser		
Avsetning for ikke opptjent bruttopremie	8.585,9	8.238,4
Meldte skader og skadebehandlingskostnader	15.593,1	17.038,3
Inntrufne, ikke meldte skader	15.209,4	14.614,3
Sum brutto erstatningsavsetning	30.802,6	31.652,5
Andre forsikringstekniske avsetninger	56,3	44,5
Sum forsikringsforpliktelser brutto	39.444,8	39.935,4
Gjenforsikringsandel av forsikringsforpliktelser		
Gjenforsikringsandel av ikke opptjent bruttopremie	115,5	32,0
Meldte skader og skadebehandlingskostnader	512,2	356,1
Inntrufne, ikke meldte skader		5,7
Sum gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning	512,2	361,7
Sum gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser	627,7	393,7
Avsetning for forsikringsforpliktelser for egen regning		
Avsetning for ikke opptjent premie	8.470,4	8.206,4
Meldte skader og skadebehandlingskostnader	15.080,9	16.682,2
Inntrufne, ikke meldte skader	15.209,4	14.608,6
Sum erstatningsavsetning for egen regning	30.290,3	31.290,8
Andre forsikringstekniske avsetninger	56,3	44,5
Sum forsikringsforpliktelser for egen regning	38.817,0	39.541,7

Endringer i forsikringsforpliktelser og gjenforsikringsandel	2016			2015		
	Brutto	Gjenforsikr.	F.e.r. ¹	Brutto	Gjenforsikr.	F.e.r. ¹
Skader og skadebehandlingskostnader						
Meldte skader og skadebehandlingskostnader	17.038,3	(356,1)	16.682,2	15.930,5	(501,0)	15.429,5
Inntrufne, ikke meldte skader	14.614,3	(5,7)	14.608,6	16.051,4		16.051,4
Sum per 1. januar	31.652,5	(361,7)	31.290,8	31.981,9	(501,0)	31.480,9
Tilgang ved oppkjøp	348,3	(247,7)	100,6	50,5		50,5
Betalte skader, tidligere årganger	(5.941,3)	92,1	(5.849,2)	(6.592,7)	199,8	(6.392,9)
Økning i forpliktelser						
Fra årets skader	16.202,2	(479,2)	15.723,0	14.739,6	(2,6)	14.736,9
- herav betalt	(10.163,7)	485,5	(9.678,2)	(8.327,0)	2,2	(8.324,8)
Fra tidligere år (avvikling)	(996,9)	(18,0)	(1.014,8)	(736,2)	(30,8)	(767,0)
Andre endringer inkludert diskonterings effekter	239,4		239,4	(0,5)		(0,5)
Valutakursdifferanser	(538,0)	16,8	(521,2)	536,9	(29,3)	507,6
Sum per 31. desember	30.802,6	(512,2)	30.290,3	31.652,5	(361,7)	31.290,8
Meldte skader og skadebehandlingskostnader	15.593,1	(512,2)	15.080,9	17.038,3	(356,1)	16.682,2
Inntrufne, ikke meldte skader	15.209,4		15.209,4	14.614,3	(5,7)	14.608,6
Sum per 31. desember	30.802,6	(512,2)	30.290,3	31.652,5	(361,7)	31.290,8
Avsetning for ikke opptjent premie						
Per 1. januar	8.238,4	(32,0)	8.206,4	7.836,7	(28,7)	7.808,0
Tilgang ved oppkjøp	342,0	(251,2)	90,8			
Økning i perioden	22.079,9	(431,5)	21.648,4	21.320,2	(449,9)	20.870,3
Opptjent i perioden	(21.930,6)	578,0	(21.352,6)	(21.024,4)	447,2	(20.577,2)
Valutakursdifferanser	(143,8)	21,2	(122,6)	105,9	(0,6)	105,3
Sum per 31. desember	8.585,9	(115,5)	8.470,4	8.238,4	(32,0)	8.206,4

¹ For egen regning.

Millioner kroner	2016	2015
Diskontert brutto erstatningsavsetning - arbeidsskadeforsikring i Danmark	4.905,2	5.067,4
Nominell brutto erstatningsavsetning - arbeidsskadeforsikring i Danmark	5.449,1	5.794,7

Erstatningsavsetningene skal dekke framtidige erstatningsutbetalinger. Erstatningsavsetningene for arbeidsskadeforsikring i Danmark er omregnet til nåverdi (diskontert), mens øvrige avsetninger er udiskontert.

Årsaken til at erstatningsavsetningene for arbeidsskadeforsikring i Danmark er diskontert, er at denne porteføljen utelukkende består av dansk yrkesskadeforretning med meget lange betalingsstrømmer, og hvor den framtidige renteinntekten er betydelig. Erstatningene for yrkesskade i Danmark betales ut enten

som annuiteter eller som engangserstatninger (som i all hovedsak blir beregnet som diskonterte annuiteter). Det er derfor mest hensiktsmessig å betrakte hele porteføljen som annuiteter. Diskonteringsrenten som er benyttet er en swap-rente.

Over de neste 3-5 år er det forventet årlige gjennomsnittlige avviklingsgevinster på rundt 900 millioner kroner, hvilket flytter den forventede rapporterte combined ratio til den nederste delen av korridoren på 86-89 (udiskontert).

14. Pensjon

Gjensidige Forsikring er forpliktet til å ha en tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon. Selskapets pensjonsordninger oppfyller lovens krav.

Den ytelsesbaserte pensjonsordningen er en lukket ordning. Nyansatte blir meldt inn i den innskuddsbaserte pensjonsordningen.

Innskuddsbasert pensjonsordning

Innskuddspensjon er en privat pensjonsordning som er et supplement til folketrygden. Ytelsene fra pensjonsordningen kommer i tillegg til alderspensjon fra folketrygden. Pensjonsalder er 70 år.

Videre inngår i ordningen uførepensjon, ektefelle-/samboerpensjon og barnepensjon etter nærmere bestemte regler.

Med virkning fra og med 2016 har Gjensidige endret sine innskuddssatser og knekkpunkt som en tilpasning til ny lov om foretakspensjon. De nye satsene er syv prosent mellom 0 og 7,1 G og 20 prosent mellom 7,1 og 12 G.

Filialene og enkelte av datterselskapene til Gjensidige Forsikring har tilsvarende innskuddsbasert pensjonsordning som Gjensidige Forsikring i Norge.

Tilskudd til den innskuddsbaserte ordningen innregnes som en kostnad i det året bidraget betales.

Ytelsesbasert pensjonsordning

Beskrivelse av ordningen

Alderspensjonen sammen med ytelser fra folketrygden og hensyntatt eventuelle fripoliser fra tidligere arbeidsforhold utgjør cirka 70 prosent av lønn ved fratreddesalder, forutsatt full opptjeningstid på 30 år. Pensjonsalderen er 70 år, men for assurandørene gjelder en pensjonsalder på 65 år.

Videre inngår i ordningen uførepensjon, ektefelle-/samboerpensjon og barnepensjon etter nærmere bestemte regler. I tillegg har Gjensidige pensjonsforpliktelser overfor enkelte arbeidstakere ut over den ordinære kollektivavtalen. Dette gjelder ansatte med lavere pensjonsalder, arbeidstakere med lønn over 12G og tilleggspensjoner.

Den ordinære alderspensjonen er en sikret ordning hvor arbeidsgiver bidrar med innbetaling til pensjonsmidler. Pensjon ut over den ordinære kollektivavtalen er en usikret ordning som betales over driften.

Med virkning fra og med 2016 har Gjensidige fjernet KPI-reguleringen av løpende pensjoner. Regnskapsmessig ble dette behandlet som en planendring. Det ble innregnet en inntekt på cirka 480 millioner kroner i pensjonskostnaden og pensjonsforpliktelsen ble redusert tilsvarende.

Innregning

Pensjonsforpliktelser vurderes til nåverdien av de fremtidige pensjonsytelser som regnskapsmessig anses som opptjent på rapporteringstidspunktet. Fremtidige pensjonsytelser beregnes med utgangspunkt i forventet lønn på pensjoneringsstidspunktet. Pensjonsmidler vurderes til virkelig verdi. Netto pensjonsforpliktelse er differansen mellom nåverdien av de fremtidige pensjonsytelsene og virkelig verdi av pensjonsmidlene. Det avsettes for arbeidsgiveravgift i den perioden en underfinansiering oppstår. Netto pensjonsforpliktelse fremkommer i balansen på linjen for Pensjonsforpliktelser. Dersom det er en netto overfinansiering i den sikrede ordningen innregnes denne som Pensjonsmidler.

Avvik mellom estimert pensjonsforpliktelse og estimert verdi av pensjonsmidler ved forrige regnskapsår og aktuarberegnet pensjonsforpliktelse og virkelig verdi av pensjonsmidlene ved årets begynnelse innregnes i andre inntekter og kostnader. I 2016 ga dette en negativ effekt på egenkapitalen på cirka 26 millioner kroner. I tillegg ble det innregnet en ikke tilgjengelig overfinansiering på cirka 133 millioner kroner, slik at sum negativ effekt på egenkapitalen var cirka 159 millioner kroner. I 2015 ga dette en

positiv effekt på egenkapitalen på cirka 70 millioner kroner og skyldtes hovedsakelig økt diskonteringsrente.

Aktuarielle forutsetninger

Diskonteringsrenten er basert på en rentekurve som fastsettes med utgangspunkt i OMF-renten (obligasjoner med fortrinnsrett). Diskonteringsrenten er basert på observerte renter frem til cirka ti år. Markedets langsiktige syn på rentenivå er estimert basert på realrentekrav, inflasjon og fremtidig kredittrisiko. I perioden mellom de observerte renter og de langsiktige markedsforventninger er det gjort en interpolasjon. Det er således beregnet en diskonteringskurve for hvert år som det skal utbetales pensjon. Diskonteringsrenten for en pensjonsutbetaling er 2,44 prosent (2,55) i år 10, 2,77 prosent (2,89) i år 15, 3,02 prosent (3,05) i år 20, 3,19 prosent (3,16) i år 25, 3,31 prosent (3,22) i år 30 og 3,46 prosent (3,30) i år 40.

Diskonteringsrenten er den forutsetningen som har størst innvirkning på verdien av pensjonsforpliktelsen. Lønnsregulering, pensjonsregulering og G-regulering er basert på historiske observasjoner og forventet fremtidig inflasjon. Lønnsveksten er satt til 3,1 prosent, som i fjor, og er justert for alder basert på en avtagende lønnskurve. Den ettårige nominelle lønnsveksten 2016/2017 er beregnet til 1,5 prosent, som er ned fra fjorårets 1,6 prosent. Årsaken til den lave lønnsveksten er at pensjonsordningen er lukket for nye medlemmer og at gjennomsnittlig alder for ansatte medlemmer er 56,6 år.

Gjensidige benytter GAP07, som er en dynamisk dødelighetsmodell som tar hensyn til forventet utvikling i levealder. Modellens forutsetninger testes med jevne mellomrom.

Sensitivitetsanalysen er basert på at kun én forutsetning endres om gangen og at alle andre holdes konstant. Dette er sjelden tilfelle da flere av forutsetningene samvarierer. Sensitivitetsanalysen er utarbeidet ved bruk av samme metode som er lagt til grunn i den aktuarielle beregningen av pensjonsforpliktelsen i balansen.

Risiko

Risiko i netto pensjonsforpliktelse er en kombinasjon av selve pensjonsordningen (inkludert regulatorisk risiko), pensjonsforpliktelsen, pensjonsmidler, finansieringsnivå og samvariasjon mellom pensjonsforpliktelser og pensjonsmidler.

Gjensidiges pensjonsmidler forvaltes i Gjensidige Pensjonskasse som en investeringsvalgportefølje. Dette innebærer at Gjensidige selv bestemmer hvordan pensjonsmidlene er investert innenfor et sett av rammer som er godkjent av pensjonskassens styre. Gjensidige har en egen investeringskomité som avgjør hvordan pensjonsmidlene skal allokere. Investeringsvalgporteføljen medfører finansiell risiko for Gjensidige Forsikring.

Finansiell risiko er knyttet til investeringer i aksjer, rentebærende verdipapirer og eiendom. Investeringer foretas hovedsakelig i verdipapirfond og obligasjoner. Den finansielle risikoen omfatter aksje-, rente-, kreditt-, valuta- og likviditetsrisiko.

Finansiell risiko i pensjonsmidler estimeres ved bruk av definerte stressparametere for hver aktivaklasse samt forutsetninger om hvordan utviklingen i de ulike aktivaklassene samvarierer.

Den største risikofaktor er renterisiko.

Renterisiko

Pensjonsmidlenes eksponering mot renterisiko ansees som moderat som følge av at markedsverdivektet durasjon er på cirka tre år. Porteføljeverdien vil falle med cirka tre prosent ved et parallelt skift i rentekurven på pluss ett prosentpoeng.

Pensjonsforpliktelsene målt i pensjonskassens regnskap har en durasjon på cirka 12 år. Pensjonsforpliktelsene er eksponert mot renterisiko. Diskonteringsrenten er sammensatt av markedsrenter i ti år, fra år 20 er det lagt langsiktige likevektsrenter til grunn, og mellom år ti og år 20 interpoleres det lineært mellom markedsrenter og langsiktige likevektsrenter. Et skift i markedsrentene vil dermed direkte påvirke verdien av kontantstrømmene frem til år ti og

deretter gi fallende effekt de neste ti årene. Fra år 20 vil markedsrentene kun ha marginal effekt.

Rentenedgang er den største risikoen på grunn av forpliktelsens lange løpetid. Pensjonsforpliktelsen vil stige med 11,1 prosent ved et parallelt skift i hele rentekurven på minus ett prosentpoeng. Verdien vil falle med 9,2 prosent ved en renteøkning på ett prosentpoeng.

Sammenhengen mellom pensjonsforpliktelsene og pensjonsmidlene gjør at Gjensidige innregner eiendelstak siden ikke alle pensjonsmidler kan benyttes til å betale fremtidige premier. Dette medfører at effekten av en rentenedgang vil være begrenset til de forpliktelsene som er henført til dagens ansatte og at forpliktelser henført til pensjonister blir relativt uforandret. Rentenedgang er den største risikoen på grunn av forpliktelsens lange løpetid. Renteoppgang leder til et fall i pensjonsforpliktelsene, men mye av fallet vil lede til økt potensiell pensjonsregulering. 35 prosent av pensjonsmidlene henføres til dagens ansatte. Over tid vil imidlertid ansatte stadig få en lavere andel av pensjonsmidlene som følge av fratrekken og overgang til pensjon. Dermed vil en større andel av avkastning tilfalle pensjonister og tidligere ansatte og mindre til arbeidsgiver. Dette er innarbeidet i eiendelstak-vurderingen.

Kredittrisiko

Pensjonsmidlenes eksponering mot kredittrisiko ansees som moderat. Kredittrisikoen styres gjennom rammer for største engasjement og rating på enkeltinvesteringer. Hovedtyngden av pensjonskassens renteinvesteringer skal være innenfor «investment grade». Cirka fem prosent av samlede pensjonsmidler er globale high yield obligasjoner. Dersom kredittrisiko på global basis økte med en faktor tilsvarende den faktoren som brukes i stresstester for pensjonskasser (tilsvarende en forverring mot 99,5 prosent percentilen) ville det lede til et fall på cirka 9 prosent i obligasjonsporteføljen. Dette vil tilsvare en gjennomsnittlig spreadutgang på 1,9 prosent.

Pensjonsforpliktelsene er eksponert mot noe kredittrisiko da den norske OMF-renten, som er utgangspunkt for fastleggelsen av diskonteringsrente, inneholder en viss kredittrisiko.

Kredittpåslag (mot ti år swap) per 31. desember 2016 var 0,67 prosent.

Basert på samme stresstest som for pensjonsmidlene, ville forpliktelsene synke med cirka 11,7 prosent basert på en spreadutgang på 0,9 prosent.

Samlet sett ville reduksjonen i forpliktelsene være noe høyere enn fallet i verdien av pensjonsmidlene.

Aksjerisiko

Gjennom året har pensjonskassen hatt eksponering mot aksjemarkedet gjennom aksjefond og kjøpsopsjoner. Ved utgangen av året var eksponeringen 1,4 prosent (3,7). Derivatkontrakter bringer en markedsmessig eksponering opp til 20 prosent. Pensjonsmidlene har lav eksponering mot aksjer. Største aksjerisiko anses å være risikoen for fall i aksjenes markedsverdi.

Valutarisiko

Alle plasseringer i utenlandske rentefond valutasikres. Det er investert i valutasikrede fond. Utenlandske aksjeplasseringer skal som hovedregel valutasikres. Pensjonsmidlenes tilgodehavende i norske kroner skal til enhver tid minst motsvare 70 prosent av de forsikringstekniske avsetninger. Pensjonsmidlene var ved utgangen av året valutaeksponert med cirka 1 prosent.

Pensjonsforpliktelsene er kun eksponert mot norske kroner.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisikoen i pensjonsmidlene vurderes som lav, da en til enhver tid har kortsiktige plasseringer som overstiger kortsiktige forpliktelser. Plasseringene ansees å være tilstrekkelig likvid.

Levetid og uførhet

Levetidsforutsetningene er basert på tabellen GAP07 utviklet av aktuarkonsulentfirma Gabler AS. Denne tabellen har vært benyttet siden 31. desember 2007. Forutsetningene for tabellen følges opp

systematisk hvert år. Tabellen er forventningsrett og dynamisk slik at levetiden forbedres hvert år.

I 2016 er det ikke kommet informasjon som tilsier at GAP07 bør endres. Imidlertid skal det i 2017 gjøres en betydelig gjennomgang av GAP07 til GAP17, og levetid i befolkningen og i bank/forsikringsbransjen vil bli vurdert på nytt. Det er usikkerhet i forventet levetid spesielt for menn. Finanstilsynet har utarbeidet egne minstekrav til levetidspriser (K2013) for pensjonsordninger. Disse kravene gjelder den prisen et livselskap eller pensjonskasse minimum skal kreve for å forsikre ytelser. Disse minsteprisene påvirker således hvilke innskudd som må gjøres for den årlige opptjening og for minstekravet til pensjonsmidler.

GAP07 har kortere levetid enn K2013. Alt annet like vil dette medføre at innbetaling av minstekrav til pensjonsmidler følger en høyere levetid enn tilsvarende måling av forpliktelsen. Det betyr at i forpliktelsen vil det bli innregnet en fremtidig pensjonsregulering som følge av at innbetalingen baseres på en lengre levetid enn det som er forventet.

Uførehyppigheten er basert på tabellen IR73. Denne måler uførheten på lang sikt. Forekomsten av uførhet er lav sammenliknet med mange andre arbeidsgivere.

I 2016 ble den realiserte verdien av uførehendelser lavere enn forventet (gevinst). Dødsfall medførte høyere realisert verdi enn forventet (tap). Realisert levetid ble noe lavere enn forventet (gevinst). Samlet sett er det innregnet en liten gevinst på denne type risiko.

Gjensidiges ansatte kan bli involvert i større katastrofelignende hendelser som flyulykker, bussulykker, tilskuer til sportsarrangement eller hendelser på arbeidsplassen. Dersom en slik hendelse inntreffer vil pensjonsforpliktelsen kunne øke betraktelig. Det er investert i katastrofeforsikringer som gjør at Gjensidige får erstatning dersom en slik hendelse inntreffer.

Lønnsutvikling

De fremtidige pensjonsytelsene avhenger av den fremtidige lønnsutvikling og utviklingen i folketrygdens grunnbeløp. Dersom selskapets lønnsutvikling er lavere enn folketrygdens G, reduseres ytelsene. Konsernet legger til grunn at lønnsutvikling avhenger av alder. En yngre medarbeider kan forvente høyere årlig lønnsvekst enn en eldre medarbeider.

Lønnsvekst er bygget opp basert på forventninger til reallønnsutvikling i Norge og til norsk inflasjon. Inflasjon inngår også som en del av renten. En økning i inflasjon vil således både påvirke økt lønn og økte renter. Dette vil normalt kunne redusere pensjonsforpliktelsen noe.

Reallønn er estimert for Norge og baseres i stor grad på makro-økonomiske fremskrivninger. Det er rådende enighet i makroøkonomiske miljøer at den bør være i området 1,5 til 2 prosent. Gjennomsnittet de siste 20 år har vært 1,9 prosent.

Reallønnsveksten korrigeres for alderseffekt, slik at reallønnsveksten for yngre arbeidstakere er sterkere enn for eldre arbeidstakere. En pensjonsordning har sjelden samme alderssammensetning som økonomien som helhet. Spesielt er dette tilfellet for Gjensidiges pensjonsordning som er lukket for nye innmeldinger.

En økning i reallønn vil øke forpliktelsene. En økning i inflasjon vil øke lønn, pensjonsregulering og diskonteringsrenten.

Gjensidige styrer lønnsutvikling for ansatte basert på tariffavtaler og individuelle avtaler. Fra år til år kan det forekomme hopp i lønnsnivå.

Operasjonell risiko

Administrasjon av pensjonsordningene er overført til Gjensidige Pensjonskasse. Pensjonskassen har egne ansatte og gjør betydelige kjøp av tjenester fra profesjonelle leverandører av pensjonsadministrasjon og kapitalforvaltning. Pensjonskassen er underlagt egen intern kontroll. Gjensidige anser den operasjonelle risikoen som lav.

Minstekrav til nivået på pensjonsmidler

Pensjonsmidlene må tilfredsstillende visse minstekrav definert i norsk lov, forskrifter og pålegg fra Finanstilsynet.

Dersom nivået på pensjonsmidlene blir lavere enn en nedre grense, vil Gjensidige måtte innbetale ekstra pensjonsmidler for å dekke opp for den nedre grensen. Under visse forutsetninger vil også Gjensidige få tilbakebetalt pensjonsmidler.

I 2016 ble det foreslått en rekke endringer i norsk regulering. Det er ikke fattet vedtak om slike endringer ennå. En slik endring kan være at pensjonsmidlene i pensjonskassen skal underlegges et fonderingskrav på linje med Solvens II. Nivået på pensjonsmidlene går inn i en periode med politisk risiko.

Lave renter kan lede til at Finanstilsynet pålegger Gjensidige Pensjonskasse å senke renten fra 2 prosent til 1,5 prosent, eventuelt 1 prosent for nye opptjente ytelser. Gjensidige forventer at det er høy risiko for at renten vil bli senket til 1 prosent dersom langsiktige statsrenter blir liggende på 1,3 prosent-nivået.

Gjensidige antar at et fortsatt lavt rentenivå i fremtiden og endringer i EU-baserte regler vil kunne medføre en økning i fremtidige tilskudd til den fonderte pensjonsordningen.

Privat avtalefestet pensjonsordning (AFP)

Gjensidige er som medlem i FNO tilknyttet AFP-avtale for sine ansatte. AFP er en tariffbasert pensjonsordning for ansatte i privat

sektor. Ytelsen er livsvarig og kan tas ut fra man fyller 62 år, forutsatt at man oppfyller vilkårene i AFP-vedtektene. AFP er derfor en ytelsesbasert pensjonsordning.

AFP-ordningen bygger på et trepartssamarbeid mellom arbeidsgiverorganisasjoner, arbeidstakerorganisasjoner og staten. Staten dekker 1/3 av pensjonsutgiftene til AFP-ordningen, mens foretakene som er tilsluttet ordningen dekker kollektivt 2/3.

Premien som bedriftene betaler til ordningen fastsettes slik at den er tilstrekkelig til å dekke løpende utgifter til pensjon og dessuten gi grunnlag for opplegg av et pensjonsfond. Fondet skal gi tilstrekkelig sikkerhet for dekning av forventede fremtidige forpliktelser.

Premien utgjorde i 2016 2,5 prosent (2,4) av de ansattes inntekt mellom 1 og 7,1 ganger folketrygdens gjennomsnittlige grunnbeløp.

Pensjonsordningens administrator har ikke fremlagt beregninger som fordeler pensjonsordningenes midler eller forpliktelser til de enkelte medlemsforetakene. Gjensidige innregner således ordningen som en innskuddsordning.

Dersom pensjonsordningens administrator framlegger slike fordelinger kan det lede til at ordningen skal innregnes som en ytelsesordning. Imidlertid er det vanskelig å fremkomme med fordelingsnøkler som kan aksepteres av Gjensidige. En fordelingsnøkkel basert på Gjensidiges andel av samlet årlig lønn vil ikke kunne aksepteres da denne nøkkelen er for enkel og ikke vil reflektere de økonomiske forpliktelsene på en adekvat måte.

Millioner kroner	Sikret 2016	Usikret 2016	Sum 2016	Sikret 2015	Usikret 2015	Sum 2015
Nåverdi av pensjonsforpliktelsen						
Per 1. januar	2.258,8	528,7	2.787,6	2.318,5	558,6	2.877,1
Årets pensjonsopptjening	32,3	10,1	42,4	34,9	10,7	45,7
Arbeidsgiveravgift av årets opptjening	4,6	1,4	6,0	4,9	1,5	6,4
Rentekostnad	62,0	12,9	74,9	56,8	12,3	69,1
Aktuarielle gevinster og tap	7,0	6,1	13,2	(63,6)	(11,1)	(74,7)
Utbetalte ytelser	(91,5)	(38,0)	(129,4)	(89,5)	(40,2)	(129,7)
Arbeidsgiveravgift av innbetalte pensjonsmidler	(16,5)	(5,1)	(21,6)		(5,7)	(5,7)
Fjernet KPI-regulering av løpende pensjoner	(445,8)	(31,0)	(476,8)			
Virksomhetssammenslutninger	(3,6)	10,4	6,7	(3,2)		(3,2)
Virkingen av den øvre grensen for eiendelen	132,7		132,7			
Kursendringer i utenlandsk valuta		(2,4)	(2,4)		2,5	2,5
Per 31. desember	1.940,1	493,2	2.433,2	2.258,8	528,7	2.787,6
Beløp innregnet i balansen						
Nåverdi av pensjonsforpliktelsen	1.940,1	493,2	2.433,2	2.258,8	528,7	2.787,6
Virkelig verdi av pensjonsmidlene	(2.426,3)		(2.426,3)	(2.352,0)		(2.352,0)
Netto pensjonsforpliktelse/(pensjonsmidler)	(486,2)	493,2	7,0	(93,1)	528,7	435,6
Virkelig verdi av pensjonsmidlene						
Per 1. januar	2.352,0		2.352,0	2.389,0		2.389,0
Renteinntekt	66,0		66,0	59,9		59,9
Avkastning ut over renteinntekt	(13,4)		(13,4)	(5,3)		(5,3)
Bidrag fra arbeidsgiver	133,5	5,1	138,6		5,7	5,7
Utbetalte ytelser	(91,5)		(91,5)	(89,5)		(89,5)
Arbeidsgiveravgift av innbetalte pensjonsmidler	(16,5)	(5,1)	(21,6)		(5,7)	(5,7)
Virksomhetssammenslutninger	(3,8)		(3,8)	(2,1)		(2,1)
Per 31. desember	2.426,3		2.426,3	2.352,0		2.352,0
Pensjonskostnad innregnet i resultatet						
Årets pensjonsopptjening	32,3	10,1	42,4	34,9	10,7	45,7
Rentekostnad	62,0	12,9	74,9	56,8	12,3	69,1
Renteinntekt	(66,0)		(66,0)	(59,9)		(59,9)
Fjernet KPI-regulering av løpende pensjoner	(445,8)	(31,0)	(476,8)			
Arbeidsgiveravgift	4,6	1,4	6,0	4,9	1,5	6,4
Pensjonskostnad	(412,9)	(6,5)	(419,5)	36,8	24,5	61,4
Kostnaden er innregnet i følgende regnskapslinje i resultatregnskapet						
Forsikringsrelaterte adm. kostnader inkl. provisjoner for mottatt gjenforsikring og salgskostnader	(412,9)	(6,5)	(419,5)	36,8	24,5	61,4

Millioner kroner	Sikret 2016	Usikret 2016	Sum 2016	Sikret 2015	Usikret 2015	Sum 2015
Ny måling av netto ytelsesbasert pensjonsforpliktelse/-eiendel innregnet i andre resultatkomponenter						
Akkumulert beløp per 1. januar			(2.138,1)			(2.207,1)
Avkastningen på pensjonsmidler			(13,4)			(5,3)
Endringer i demografiske forutsetninger			5,8			2,6
Endringer i økonomiske forutsetninger			(19,0)			71,7
Virkningen av den øvre grensen for eiendelen			(132,7)			
Akkumulert beløp per 31. desember			(2.297,3)			(2.138,1)

Aktuarielle forutsetninger

Diskonteringsrente			2,77 %			2,80 %
Lønnsregulering ¹			3,10 %			3,10 %
Endring i folketrygdens grunnbeløp			3,10 %			3,10 %
Pensjonsregulering			0,00 %			1,90 %

Øvrige spesifikasjoner

Beløp innregnet som kostnad for bidrag til den innskuddsbaserte pensjonsordningen			188,5			142,1
Beløp innregnet som kostnad for bidrag til Fellesordningen for LO/NHO			24,1			23,3
Forventet innbetaling til Fellesordningen for LO/NHO neste år			25,0			23,3
Forventet innbetaling til den ytelsesbaserte pensjonsordningen neste år			0,0			0,0

¹ Lønnsregulering representerer vår forventede gjennomsnittlige lønnsregulering for bransjen. Siden Gjensidige har en lukket ordning blir gjennomsnittlig lønnsregulering for vår bestand 1,5 prosent (1,6). Se forklaring under Aktuarielle forutsetninger.

Prosent	Endring i pensjonsforpliktelse 2016	Endring i pensjonsforpliktelse 2015
Sensitivitet		
10 % økt dødelighet	(3,6 %)	(4,3 %)
10 % redusert dødelighet	2,7 %	3,3 %
+ 1 %-poeng diskonteringsrente	(9,2 %)	(11,0 %)
- 1 %-poeng diskonteringsrente	11,0 %	14,7 %
+ 1 %-poeng lønnsjustering	3,9 %	4,3 %
- 1 %-poeng lønnsjustering	(3,0 %)	(3,3 %)
+ 1 %-poeng G-regulering	(1,5 %)	(1,6 %)
- 1 %-poeng G-regulering	1,7 %	1,8 %
+ 1 %-poeng pensjonsregulering	9,0 %	11,9 %
- 1 %-poeng pensjonsregulering	0,0 %	(9,4 %)

Verdsettelseshierarki 2016

Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum per 31.12.2016
	Kvoterte priser i aktive markeder	Verdsettelsesteknikk basert på observerbare markedsdata	Verdsettelsesteknikk basert på ikke-observerbare markedsdata	
Aksjer og andeler		58,2		58,2
Obligasjoner	1.785,7	509,5		2.295,3
Bank		9,7		9,7
Derivater		63,1		63,1
Sum	1.785,7	640,5		2.426,3

Verdsettelseshierarki 2015

Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum per 31.12.2015
	Kvoterte priser i aktive markeder	Verdsettelsesteknikk basert på observerbare markedsdata	Verdsettelsesteknikk basert på ikke-observerbare markedsdata	
Aksjer og andeler		88,0		88,0
Obligasjoner	960,1	1.162,3		2.122,4
Bank		54,6		54,6
Derivater		87,0		87,0
Sum	960,1	1.391,9		2.352,0

15. Avsetninger og andre forpliktelser

Millioner kroner	2016	2015
Andre avsetninger for forpliktelser		
Restruktureringskostnader ¹	186,4	85,8
Andre avsetninger	140,8	250,1
Sum andre avsetninger for forpliktelser	327,2	335,8
Andre forpliktelser		
Mellomværende med brannkasser	30,4	40,0
Leverandørgjeld	236,6	182,5
Forpliktelser i forbindelse med eiendomsdriften	3,5	1,2
Forpliktelser i forbindelse med kapitalforvaltningen	5,1	
Forpliktelser overfor offentlige myndigheter	499,8	340,7
Annen gjeld	477,5	406,0
Sum andre forpliktelser	1.252,9	970,4
Andre påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter		
Skyldige offentlige avgifter	21,6	21,3
Skyldige feriepenger	270,1	258,4
Andre påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter	9,7	17,4
Sum andre påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter	301,4	297,2
Restruktureringskostnader¹		
Avsetning per 1. januar	85,8	7,1
Nye avsetninger	145,4	84,9
Avsetninger benyttet i løpet av året	(44,0)	(7,1)
Valutakursdifferanser	(0,8)	0,9
Avsetning per 31. desember	186,4	85,8

¹ Det er i 2016 avsatt 145,4 millioner kroner i omstillingsavsetning som følge av vedtak om endringsprosesser i Norge, Danmark og Sverige. Prosessene er kommunisert ut til alle enheter som blir berørt av endringene.

16. Skatt

Omarbeidet

Millioner kroner	2016	2015
Spesifikasjon av skattekostnad		
Betalbar skatt	(1.309,6)	(895,4)
Korreksjon tidligere år	(4,0)	(14,5)
Endring utsatt skatt	(8,5)	(188,7)
Sum skattekostnad	(1.322,0)	(1.098,5)
Forpliktelser ved utsatt skatt og eiendeler ved utsatt skatt		
Forpliktelser ved utsatt skatt og eiendeler ved utsatt skatt nettoføres når det foreligger en juridisk rett til å motregne slike eiendeler/forpliktelser, og når forpliktelser ved utsatt skatt/eiendeler ved utsatt skatt tilhører det samme skatteregimet. Motregnede beløp er som følger:		
Skatteøkende midlertidige forskjeller		
Eiendom, anlegg og utstyr og immaterielle eiendeler	846,1	1.214,1
Aksjer, obligasjoner og øvrige verdipapirer	133,8	227,6
Gevinst- og tapskonto	210,8	229,5
Pensjonsmidler	45,8	
Sikkerhetsavsetning	2.823,4	2.823,4
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	4.059,9	4.494,5
Skattereduserende midlertidige forskjeller		
Utlån og fordringer	(111,3)	(97,9)
Avsetninger for forpliktelser	(327,2)	(231,5)
Pensjonsforpliktelser		(425,5)
Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	(438,5)	(754,9)
Netto midlertidige forskjeller	3.621,4	3.739,7
Netto forpliktelser ved utsatt skatt/(eiendeler ved utsatt skatt)	905,4	934,9
Avstemming av skattekostnad		
Resultat før skattekostnad	5.600,0	4.900,5
Beregnet skatt av resultat før skattekostnad (25 % i 2016 og 27 % i 2015)	(1.400,0)	(1.323,1)
Skatteeffekten av		
Mottatt utbytte	38,0	43,2
Skattefrie inntekter og kostnader	45,5	170,8
Ikke fradragsberettigede kostnader	(1,7)	(39,5)
Endring i skattesats		64,5
Korreksjon tidligere år	(4,0)	(14,5)
Sum skattekostnad	(1.322,0)	(1.098,5)
Effektiv skattesats	23,6 %	22,4 %
Endring i utsatt skatt		
Forpliktelser ved utsatt skatt per 1. januar	934,9	(31,1)
Endring i forskrift om årsregnskap for skadeforsikringsselskaper		760,9
Endring utsatt skatt innregnet i resultatet	8,5	188,7
Endring utsatt skatt innregnet direkte i balansen		
Pensjoner	(39,8)	17,1
Valutakursdifferanse	(0,4)	(0,6)
Andre endringer	2,1	
Forpliktelser ved utsatt skatt/(eiendeler ved utsatt skatt) per 31. desember	905,4	934,9
Skatt innregnet i andre resultatkomponenter		
Utsatt skatt pensjoner	39,8	(18,4)
Utsatt skatt pensjoner endring fra 27 % til 25 % skatt		1,4
Betalbar skatt sikringsbokføring		(16,9)
Betalbar skatt på omregningsdifferanser	66,6	(79,8)
Sum skatt innregnet i andre resultatkomponenter	106,4	(113,8)

Skattekostnad

I forbindelse med omdanning av Gjensidige Forsikring BA til ASA har Finansdepartementet samtykket i at Gjensidige Forsikring på nærmere vilkår fritas for den skattemessige gevinstbeskatningen ved overføring av virksomheten til det nystiftede allmennaksjeselskapet. Konsekvensene av skattelempevedtaket er innarbeidet i skattekostnaden og skatteforpliktelsene fra fjerde kvartal 2010. Skattelempevedtaket innebærer økt kompleksitet og til dels skjønsmessige vurderinger, noe som medfører en økt usikkerhet for skattekostnaden og skatteforpliktelsene frem til alle effekter er sluttvurdert av skattemyndighetene.

I februar 2015 mottok Gjensidige et kontorvedtak fra Sentralskattekontoret for storbedrifter i forbindelse med skattemessig gevinstberegning av omdanningen av Gjensidige Forsikring fra BA til ASA i 2010. Vedtaket medfører at den betalbare skatten for 2010 reduseres med om lag 35 millioner kroner. For de påfølgende år vil skatten bli ytterligere redusert med totalt om lag 137 millioner kroner med kjente skattesatser. Gjensidigestiftelsen mottok tilsvarende vedtak, og vi er informert om at de har påklaget dette på bakgrunn av at det ikke er grunnlag for endring og at skattekontoret har lagt til grunn feil verdiansettelse i sitt vedtak. Gjensidige er enig i Gjensidigestiftelsens vurdering. En endring av vedtaket vedrørende Gjensidigestiftelsen vil få konsekvenser for Gjensidige, jfr. nevnte effekter som da ikke blir realisert. Klagen er fortsatt til behandling hos skattekontoret.

17. Kostnader

Millioner kroner	2016	2015
Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader inkl. provisjoner for mottatt gjenforsikring og salgskostnader		
Avskrivning og verdiendringer (note 5 og note 7) ekskl. avskrivning eiendommer	332,3	292,2
Lønns- og personalkostnader (note 18)	2.001,7	2.238,6
Honorarer tillitsvalgte	3,3	4,8
IKT-kostnader	398,2	350,2
Godtgjørelse til revisor (inkl. mva)	3,2	3,9
Juridisk og annen bistand	66,8	93,5
Provisjonskostnader	483,5	626,9
Andre kostnader ¹	(315,5)	(492,5)
Sum forsikringsrelaterte administrasjonskostnader inkl. provisjoner for mottatt gjenforsikring og salgskostnader	2.973,4	3.117,5
Herav salgskostnader		
Lønns- og personalkostnader	662,7	679,3
Provisjon	323,4	315,4
Øvrige salgskostnader	432,5	446,7
Sum salgskostnader	1.418,5	1.441,4
Millioner kroner	2016	2015
Øvrige spesifikasjoner		
Lønns- og personalkostnader		
Lønn	1.844,1	1.662,3
Arbeidsgiveravgift	378,2	339,6
Pensjonskostnader - innskuddsbasert (note 14 inkl. arbeidsgiveravgift)	188,5	165,4
Pensjonskostnader - ytelsesbasert (note 14 inkl. arbeidsgiveravgift)	(419,5)	61,4
Aksjebasert betaling (note 25)	10,5	10,0
Sum lønns- og personalkostnader	2.001,7	2.238,6
Godtgjørelse til revisor (inkl. mva)		
Revisjon	2,6	2,6
Attestasjonstjenester	0,1	0,1
Rådgivning - annen rådgivning	0,5	0,5
Rådgivning – skatt	0,1	0,7
Sum godtgjørelse til revisor (inkl. mva)	3,2	3,9
Administrasjonskostnader knyttet til finansielle eiendeler, ekskl. rentekostnader, inkl. administrasjonskostnader eiendom		
Avskrivning og verdiendringer (note 5 og note 7)	0,0	2,9
Andre kostnader	126,1	160,5
Sum administrasjonskostnader knyttet til finansielle eiendeler, ekskl. rentekostnader, inkl. administrasjonskostnader eiendom	126,1	163,4

¹ Andre kostnader inkluderer kostnadsreduksjoner for Gjensidige Forsikring ASA i forbindelse med oppgaver utført for datterselskap, samt kostnadsallokeringer til erstatninger og finans.

18. Lønn og godtgjørelser

Gjennomsnittlig antall ansatte i konsernet var 2.948 (2.926).

Styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse

Gjensidiges godtgjørelsespolitikk

Konsernet har etablert en godtgjørelsesordning som gjelder alle ansatte. Ordningen skal sikre at Gjensidige tiltrekker seg og beholder medarbeidere som presterer, utvikler seg, lærer og deler. Godtgjørelsen skal være konkurransedyktig, men ikke lønnsledende. Det forventes at de ansatte har et helhetlig syn på hva konsernet tilbyr av godtgjørelse og goder. Konsernets godtgjørelsesordninger skal være åpne og prestasjonsbaserte, slik at de i så stor grad som mulig oppleves som rettferdige og forutsigbare. Det skal være samsvar mellom avtalt prestasjon og den godtgjørelsen som gis.

Retningslinjer for godtgjørelse og karriereutvikling skal knyttes til oppnåelse av konsernets uttrykte strategiske og økonomiske mål og verdigrunnlag, hvor både kvantitative og kvalitative målsetninger tas med i vurderingen. Målekriteriene skal fremme ønsket bedriftskultur og langsiktig verdiskapning, og så langt det er mulig ta hensyn til faktiske kapitalkostnader. Godtgjørelsesordningen skal bidra til å fremme og gi incentiver til god risikostyring, motvirke for høy risikotaking og bidra til å unngå interessekonflikter. Fast grunnlønn skal være hovedelementet i den samlede godtgjørelsen, som for øvrig består av variabel lønn, pensjon og naturalytelser. Variabel godtgjørelse skal benyttes for å belønne prestasjoner utover forventet, hvor både resultater og atferd i form av etterlevelse av verdigrunnlag, merkevare og ledelsesprinsipper skal vurderes.

Variabel godtgjørelse skal være resultatavhengig uten å være risikodrivende, og skal reflektere både selskapets, divisjonens, avdelingens og individets resultater og bidrag. Øvrige kompensasjonselementer som tilbys skal ansees attraktive av både nye og nåværende ansatte.

Konsernledelsen skal alltid anses som ledende ansatte. Ved avgjørelse av hvilke funksjoner i selskapet som skal defineres som ansatte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for foretakets risikoeksponering skal både kvalitative kriterier relatert til rolle, og kvantitative kriterier relatert til nivået på avlønning hensyntas. Det skal i tillegg gjøres en individuell vurdering av den enkeltes risikopåvirkning.

Beslutningsprosess

Styret har opprettet et godtgjørelsesutvalg som består av tre medlemmer; styrets leder og to styremedlemmer.

Godtgjørelsesutvalget skal forberede saker for styret, og har i hovedsak ansvar for å:

- Utarbeide forslag til og følge opp praktiseringen av konsernets retningslinjer og rammer for godtgjørelse
- Årlig vurdere og foreslå godtgjørelse til konsernsjef
- Årlig vurdere og foreslå målkort for konsernsjef
- Være rådgiver for konsernsjef vedrørende den årlige vurderingen av godtgjørelse til konsernledelsen
- Vurdere administrasjonens forslag til «Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte» jf. Allmennaksjeloven § 6-16a
- Vurdere andre vesentlige personalrelaterte forhold for ledende ansatte

Veiledende retningslinjer for det kommende regnskapsåret

Godtgjørelse til konsernsjef

Konsernsjefens lønn og øvrige økonomiske ytelser fastsettes av styret på bakgrunn av en helhetlig vurdering hvor det tas hensyn til Gjensidiges godtgjørelsesordning og markedslønn for tilsvarende type stilling.

Fastlønnen vurderes årlig og fastsettes på bakgrunn av lønnsutviklingen i samfunnet generelt og finansnæringen spesielt. Variabel godtgjørelse (bonus) fastsettes av styret basert på avtalte

mål og leveranser, og kan utgjøre inntil 50 prosent av den faste årslønnen inklusive feriepengene. Variabel godtgjørelse opptjenes årlig, og er basert på samlet vurdering av finansielle og ikke-finansielle prestasjoner over de to siste årene. Variabel lønn inngår ikke i pensjonsgrunnlaget. Ved vurderingen tas det hensyn til foretakets overordnede resultatmål for egenkapitalavkastning justert for ekstraordinære utbytter og transaksjoner og combined ratio, samt utviklingen i kundetilfredshet. I tillegg vektlegges konsernsjefens personlige bidrag til konsernets utvikling og resultater, etterlevelse av konsernets visjon, verdier, etiske retningslinjer og ledelsesprinsipper.

Variabel godtgjørelse knyttet til Gjensidiges resultater fastsettes ut fra resultater siste to år. Halvparten av den variable godtgjørelsen gis i form av et løfte om aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, hvor 1/3 tildeles hvert av de kommende tre år. Den ikke utbetalte bundne variable godtgjørelsen kan reduseres dersom etterfølgende resultater og utvikling tilsier at den ble basert på uriktige forutsetninger. Konsernsjefen gis ikke resultatbaserte ytelser utover nevnte bonus, men kan i tillegg gis naturalytelser som firmabil og dekning av utgifter til elektronisk kommunikasjon. Tildeling av naturalytelser skal ha sammenheng med konsernsjefens funksjon i konsernet, og for øvrig være i tråd med markedsmessig praksis.

Konsernsjefen har pensjonsalder på 62 år. Det åpnes for å fratre ved fylte 60 år dersom styret eller konsernsjefen selv ønsker det. Konsernsjefen har pensjonsrettigheter i henhold til Gjensidiges lukkede ytelsespensjonsordning. I henhold til hans ansettelsesavtale har han rett til en pensjon på 100 prosent av årslønnen ved avgang ved fylte 62 år, og deretter nedtrappende til 70 prosent av lønn fra fylte 67 år ved full opptjeningsperiode.

Ved fratreden ved 60 år er det tilsvarende avtalefestet nedtrapping fra 100 prosent ved fratreden til 70 prosent ved fylte 67 år. Fra fylte 67 år beregnes pensjonen ut fra selskapets ordinære opptjeningsstid på 30 år, og utgjør 70 prosent av fast lønn med full opptjeningsstid. Bilordning og øvrige goder opprettholdes frem til fylte 67 år.

Konsernsjefen har en oppsigelsestid på seks måneder, og ingen avtale om etterlønn eller sluttvederlag ved fratredelse.

Godtgjørelse til ledende ansatte og ansatte som kan påvirke konsernets risiko vesentlig

Godtgjørelse til konsernledelsen fastsettes av konsernsjefen, etter rammer drøftet med godtgjørelsesutvalget og basert på retningslinjer fastsatt av styret. Konsernets veiledende retningslinjer legges tilsvarende til grunn for øvrige ledende ansatte og ansatte som kan påvirke risikoen vesentlig.

Den totale godtgjørelsen fastsettes ut fra behovet for å gi konkurransedyktige betingelser i de ulike forretningsområdene, og skal bidra til å tiltrekke seg og beholde ledere med ønsket kompetanse og erfaring som fremmer konsernets verdigrunnlag og utvikling.

Fastlønnen vurderes årlig og fastsettes på bakgrunn av lønnsutviklingen i samfunnet generelt og finansnæringen spesielt. Variabel godtgjørelse (bonus) til ledende ansatte opptjenes årlig, og baseres på en samlet vurdering av finansielle og ikke-finansielle prestasjoner over de to siste årene. Ved vurderingen tas det hensyn til en kombinasjon av foretakets overordnede resultatmål for egenkapitalavkastning justert for ekstraordinære utbytter og transaksjoner og combined ratio, samt utviklingen i kundetilfredshet. I tillegg vurderes måloppnåelse i vedkommende forretningsenhet, samt personlige bidrag, knyttet til etterlevelse av konsernets visjon, verdier, etiske retningslinjer og ledelsesprinsipper. Halvparten av den variable godtgjørelsen gis i form av et løfte om aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, hvor en tredjedel tildeles hvert av de kommende tre år. Den ikke utbetalte bundne variable godtgjørelsen kan reduseres dersom etterfølgende resultater og utvikling tilsier at den ble basert på uriktige forutsetninger.

Individuell variabel godtgjørelse kan utgjøre inntil 30 prosent av årslønnen inklusive feriepengene. Variabel lønn inngår ikke i pensjonsgrunnlaget

Konsernsjefen kan etter samråd med godtgjørelsesutvalget gjøre avvik for spesielle stillinger hvis det er nødvendig for å gi konkurransedyktige betingelser. Tildeling av naturalytelser til ledende ansatte skal ha sammenheng med deres funksjon i konsernet og for øvrig være i tråd med markedsmessig praksis.

Medlemmer av konsernledelsen har en pensjonsalder på 62 år, men ett medlem har i tråd med nasjonal lovgivning 70 år som fratreddesalder. Av nåværende medlemmer av konsernledelsen, er fem medlemmer av den lukkede norske ytelsespensjonsordningen. Disse har ved full opptjening rett til en pensjon på 70 prosent av sluttlønnen ved full opptjeningsperiode 30 år. Tre medlemmer er deltakere i selskapets innskuddsbaserte pensjonsordning. Selskapet opprettholder individuell pensjonsavtale for ett medlem av konsernledelsen.

Medlemmer i konsernledelsen har en oppsigelsestid på seks måneder. Ett av medlemmene har en avtale om inntil 12 måneders lønn dersom vedkommende sies opp og oppsigelsen ikke skyldes vesentlige mislighold. Øvrige medlemmer av konsernledelsen har ingen avtaler om sluttvederlag eller etterlønn.

Med unntak av ytterligere en ansatt i konsernet, eksisterer det ingen etterlønsordninger for ledere som fratrer sin stilling i Gjensidige Forsikring ASA i Norge. I overensstemmelse med praksis i Danmark og Baltikum er det enkelte individuelle avtaler om etterlønn i forbindelse med fratreden i Gjensidige Forsikring ASA i Danmark og Baltikum.

Godtgjørelse til ansatte med kontrolloppgaver

Godtgjørelse til ansatte med kontrolloppgaver skal være uavhengig av resultatet i virksomheten de kontrollerer.

Ingen ledende ansatte med kontrolloppgaver har i dag variable bonusordninger, men får ta del i den kollektive bonusen på lik linje med øvrige ansatte. Fastlønnen baseres på konsernets generelle prinsipper om konkurransedyktig, men ikke lønnsledende avlønning.

Tildeling av pensjon og naturalytelser følger konsernets generelle ordning.

Godtgjørelse til tillitsvalgte samt øvrige ansatte med tilsvarende godtgjørelse som ledende ansatte

Godtgjørelse vil tilsvarende følge ovennevnte retningslinjer. Det er per i dag ingen slike ansatte.

Bindende retningslinjer for aksjer, tegningsretter m.v. for det kommende regnskapsåret

Av variabel lønn opptjent i 2016 for konsernsjef og andre ansatte som er omfattet av forskrift om godtgjørelse i finansinstitusjoner, vil 50 prosent av brutto opptjent variabel lønn gis i form av et løfte om aksjer i Gjensidige Forsikring ASA. Aksjene tildeles med en tredjedel hvert av de kommende tre år.

Aksjespareprogram

Styret har vedtatt å videreføre konsernets aksjespareprogram for ansatte i 2016. Konsernsjef og ledende ansatte har på lik linje med øvrige ansatte i Gjensidige adgang til å delta i programmet. Etter gjeldende program kan den ansatte spare gjennom lønnstrekk for kjøp av aksjer i Gjensidige Forsikring ASA for inntil 75.000 kroner per år. Kjøp skjer kvartalsvis etter offentliggjøring av resultatene. Det gis et tilskudd på 20 prosent av kjøpesummen, begrenset oppad til 1.500 kroner i 2016 og 3.000 kroner fra 2017. For de som beholder aksjene og fortsatt er ansatt i konsernet, tildeles en bonusaksje for hver fjerde aksje man har eid i mer enn to år.

Redegjørelse for lederlønnspolitikken i foregående regnskapsår

I samsvar med retningslinjene, har en medarbeider i finansavdelingen fått mulighet for inntil 50 prosent variabel godtgjørelse. Styret bekrefter for øvrig at retningslinjene om lederlønn for 2016 gitt i fjorårets erklæring, har blitt fulgt.

Lønn og andre goder til konsernledelse og styrende organer
2016

Tusen kroner	Fast lønn/honorar	Opp-tjent variabel lønn	Beregnet verdi av totale fordeler i annet enn kontanter	Opptjente rettigheter i regnskapsåret for pensjonsordning ⁵	Årets opp-tjening aksje-basert av-lønning	Antall tildelte, ikke frigitte aksjer	Antall innløste aksjer	Antall aksjer ute- ⁶ stående	Eier antall aksjer	Fra-tred-elses-vilkår
Konsernledelsen										
Helge Leiro Baastad, konsernsjef	4.927,7	998,9	129,2	1.594,7	1.119,0	8.109	11.465	18.662	43.491	²
Jørgen Inge Ringdal, konserndirektør	2.582,6	339,3	196,4	722,5	380,3	2.399	3.864	5.948	19.811	²
Martin Danielsen, konserndirektør (1.1.16-30.09.16) ¹	1.810,6		19,3	560,0		2.286	3.501	5.325		³
Kim Rud-Petersen, konserndirektør	2.940,0	423,7	231,6	617,6	421,7	3.123	4.021	6.871	9.698	
Hege Yli Melhus Ask, konserndirektør (1.1.16-30.09.16) ⁹	2.668,1	247,7	160,6	470,9	260,6	1.039	3.221	3.375	11.204	³
Catharina Hellerud, konserndirektør	2.910,2	360,6	165,0	486,7	404,2	2.835	4.387	6.949	15.055	³
Cecilie Ditlev-Simonsen, konserndirektør (1.1.16-11.11.16) ¹	1.874,7		146,4	423,2		2.295	3.358	5.341		³
Sigurd Austin, konserndirektør	2.725,5	375,2	132,0	614,9	397,8	2.809	3.821	6.524	9.349	³
Kaare Østgaard, konserndirektør	2.732,3	304,9	171,3	763,6	324,7	2.432	3.866	6.127	11.103	³
Mats C. Gottschalk, konserndirektør	2.913,3	379,6	157,5	486,2	425,4	3.135	4.441	7.391	10.569	³
Jostein Amdal, konserndirektør (1.10.16-31.12.16) ¹	781,1	104,4	40,8	97,5	117,2	32	38	283	13.193	³
Krister Georg Aanesen, konserndirektør (1.10.16-31.12.16) ^{1,10}	662,3	90,5	37,7	57,5	80,7	25		197	854	
Styret										
Inge K. Hansen, leder	544,8		7,3						12.253	
Trond V. Andersen (1.1.16-6.4.16) ¹	139,8		7,9							
Hans-Erik Andersson (1.1.16-6.4.16) ^{1,7}	180,0		4,5							
Gisele Marchand ⁸	412,5		1,5						1.481	
Knud Peder Daugaard (7.4.16-31.12.16) ^{1,8}	159,8		3,6						3.000	
John Giverholt (7.4.16-31.12.16) ¹	135,5		1,5							
Anne Marie Nyhammer, ansattrepresentant (1.9.16-31.12.16) ¹	22,6									
Kjetil Kristensen, ansattrepresentant (1.1.16-31.8.16) ^{1,4,8}	317,2									
Gunnar Mjåtvædt, ansattrepresentant ^{4,8}	364,0								1.975	
Per Arne Bjørge ⁸	364,0		2,9						10.542	
Mette Rostad	268,0		2,1						1.550	
Tine Wollebakk ^{1,8}	299,6		1,5							
Lotte Kronholm Sjøberg, ansattrepresentant ⁴	268,0		5,9						429	
Styret, vararepresentanter										
Tore Vågsmyr, ansattrepresentant (1.1.16-6.4.16) ^{1,4}									702	
Ellen Kristin Enger, ansattrepresentant (1.1.16-6.4.16) ^{1,4}									577	

Kontrollkomité og representantskap er avviklet fra og med 1. januar 2016.

¹ Oppgitt godtgjørelse gjelder perioden vedkommende har innehatt posisjonen/vervet.² 62 år, 100 prosent lønn avtrappende til 70 prosent ved 67 år i henhold til opptjeningsstid, deretter trer de ordinære bestemmelser om pensjon i Gjensidige Forsikring i kraft.³ 62 år, 70 prosent lønn til 67 år i henhold til opptjeningsstid, deretter trer de ordinære bestemmelser om pensjon i Gjensidige Forsikring i kraft.⁴ For ansattrepresentanter er kun godtgjørelsen for det gjeldende verv oppgitt.⁵ Alle, med unntak av en person i konsernledelsen, er omfattet av konsernets pensjonsordninger, ytelsesbaserte eller innskuddsbaserte.⁶ Inkluderer bonusaksjer i aksjespareordningen. Se nærmere beskrivelse av ordningen og betingelser i note 25.⁷ Godtgjørelsen inkluderer deltagelse som leder i revisjonsutvalget honorert med 144,5 tusen kroner for 2016.⁸ Godtgjørelsen inkluderer deltagelse i revisjonsutvalget honorert med 96,0 tusen kroner for 2016.⁹ Hege Yli Melhus Ask har vært i permisjon fra 1. oktober til 31. desember. Hennes godtgjørelse er presentert for året som helhet.¹⁰ Konstituert konserndirektør for Hege Yli Melhus Ask fra 1. oktober til 31. desember.

Lønn og andre goder til konsernledelse og styrende organer
2015

Tusen kroner	Fast lønn/honorar	Opp-tjent variabel lønn	Beregnet verdi av totale fordeler i annet enn kontanter	Opptjente rettigheter i regnskapsåret for pensjonsordning ⁵	Årets opp-tjening aksje-basert av-lønning	Antall tildelte, ikke frigitte aksjer	Antall innløste aksjer	Antall aksjer ute- ⁷ stående	Eier antall aksjer	Fra-tred-elses-vilkår
Konsernledelsen										
Helge Leiro Baastad, konsernsjef	4.800,4	1.006,1	65,8	1.897,6	1.152,6	7.943	13.703	20.438	36.851	²
Jørgen Inge Ringdal, konserndirektør	2.521,1	285,7	175,4	851,6	345,7	2.621	4.598	6.931	17.167	²
Martin Danielsen, konserndirektør ¹²	2.425,1	275,4	160,3	670,3	334,2	2.400	4.434	6.236	17.863	³
Kim Rud-Petersen, konserndirektør	2.882,0	515,3	223,6	583,0	522,9	2.869	3.997	7.194	7.463	
Hege Yli Melhus Ask, konserndirektør (11.5.15-31.12.15) ^{1, 10}	2.572,6	111,1	158,4	255,5	150,2	1.422	4.604	5.286	9.366	³
Catharina Hellerud, konserndirektør	2.838,8	340,6	163,1	268,2	407,3	3.088	5.154	7.931	12.135	³
Cecilie Ditlev-Simonsen, konserndirektør	2.266,3	272,5	176,6	299,2	328,8	2.376	2.688	5.973	6.389	³
Sigurd Austin, konserndirektør	2.618,5	337,4	75,3	711,9	377,9	2.785	4.354	7.000	6.805	³
Kaare Østgaard, konserndirektør	2.625,2	302,7	169,0	921,0	364,8	2.792	4.556	7.052	8.926	³
Mats C. Gottschalk, konserndirektør	2.838,8	378,5	156,4	255,0	449,7	3.243	3.269	8.092	7.621	³
Hans G. Hanevold, konserndirektør (1.1.15-11.5.15) ^{1, 11}	912,9	0,0	66,4	385,0	10,6	886	37	1.064	7.508	
Styret										
Inge K. Hansen, leder	538,5		4,8						12.253	
Trond V. Andersen	282,5		9,3						1.805	
Hans-Erik Andersson ⁸	416,5		1,5						1.778	
Gisele Marchand ⁹	369,5		1,5						1.481	
Gunnhild H. Andersen, ansattrepresentant (1.1.15-28.5.15) ^{1, 5}	230,8									
Kjetil Kristensen, ansattrepresentant ^{5, 9}	369,5								578	
Gunnar Mjåtvedt, ansattrepresentant ^{5, 9}	369,5								1.907	
Per Arne Bjørge ⁹	369,5		3,1						10.542	
Mette Rostad	275,5		6,8						1.550	
Tine Wollebakk	268,5		1,5							
Lotte Kronholm Sjøberg, ansattrepresentant (28.5.15-31.12.15) ^{1, 5}	88,3								283	
Styret, vararepresentanter										
Tore Vågsmyr, ansattrepresentant ⁵									655	
Ellen Kristin Enger, ansattrepresentant (28.5.15-31.12.15) ^{1, 5}									495	
Kontrollkomité										
Sven Iver Steen, leder	172,5								1.778	
Hallvard Strømme	108,0		1,7							
Liselotte Aune Lee	108,0									
Vigdis Myhre Næsseth, varamedlem	97,5									
Representantskap⁴										
Bjørn Iversen, ordfører	171,3		1,5						890	
Christina Stray, varaordfører	41,8									

I tillegg

19 representanter fra selskapet/brannkasser/organisasjoner/ansatte.

¹ Oppgitt godtgjørelse gjelder perioden vedkommende har innehatt posisjonen/vervet.² 62 år, 100 prosent lønn avtrappende til 70 prosent ved 67 år i henhold til opptjeningstid, deretter trer de ordinære bestemmelser om pensjon i Gjensidige Forsikring i kraft.³ 62 år, 70 prosent lønn til 67 år i henhold til opptjeningstid, deretter trer de ordinære bestemmelser om pensjon i Gjensidige Forsikring i kraft.⁴ Årshonorar er 93,5 tusen kroner for ordfører og 41,8 tusen kroner for varaordfører. I tillegg kommer honorar som leder av nominasjonskomiteen.⁵ For ansattrepresentanter er kun godtgjørelsen for det gjeldende verv oppgitt.⁶ Alle, med unntak av en person i konsernledelsen, er omfattet av konsernets pensjonsordninger, ytelsesbaserte eller innskuddsbaserte.⁷ Inkluderer bonusaksjer i aksjespareordningen. Se nærmere beskrivelse av ordningen og betingelser i note 25.⁸ Godtgjørelsen inkluderer deltagelse som leder i revisjonsutvalget honorert med 141,0 tusen kroner for 2015.⁹ Godtgjørelsen inkluderer deltagelse i revisjonsutvalget honorert med 94,0 tusen kroner for 2015.¹⁰ Hege Yli Melhus Ask har vært i permisjon fra 1. januar til 11. mai. Hennes godtgjørelse er presentert for året som helhet.¹¹ Konstituert konserndirektør for Hege Yli Melhus Ask fra 1. januar til 11. mai¹² Låntaker i Gjensidige Bank ASA med 4.474,0 tusen kroner utestående. Vilkår som gjelder er 2,40 % i rentesats og utløpsdato 31.01.2021.

19. Netto inntekter fra investeringer

Millioner kroner	2016	2015
Netto inntekter og gevinster/(tap) fra investeringer i datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet		
Inntekter fra investeringer i datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	110,4	99,0
Nedskrivning av investeringer i datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	(94,2)	
Netto gevinster/(tap) ved realisasjon av investeringer i datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	2,9	681,4
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra investeringer i datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	19,1	780,4
Netto inntekter og gevinster/(tap) fra eiendom		
<i>Investerings eiendommer</i>		
Leieinntekter fra investerings eiendommer, eksklusive urealiserte gevinster/(tap)		12,0
Netto verdiregulering investerings eiendommer	38,4	16,2
Netto gevinster/(tap) ved realisasjon av investerings eiendommer		15,2
Administrasjonskostnader knyttet til investerings eiendommer		(1,4)
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra investerings eiendommer	38,4	41,9
<i>Eierbenyttede eiendommer</i>		
Leieinntekter fra eierbenyttede eiendommer		4,9
Netto gevinster/(tap) ved realisasjon av eierbenyttede eiendommer		33,8
Administrasjonskostnader knyttet til eierbenyttede eiendommer		(3,6)
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra eierbenyttede eiendommer		35,1
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra eiendom	38,4	77,0
Netto inntekter og gevinster/(tap) fra finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, øremerket		
<i>Aksjer og andeler</i>		
Utbytteinntekter	46,8	72,1
Urealiserte gevinster/(tap) fra aksjer og andeler	(369,8)	(488,7)
Netto gevinster/(tap) ved realisasjon av aksjer og andeler	556,8	578,1
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra aksjer og andeler	233,8	161,5
<i>Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning</i>		
Netto renteinntekter/(-kostnader) fra obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	260,7	265,1
Urealiserte gevinster/(tap) fra obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	137,5	(415,6)
Netto gevinster/(tap) ved realisasjon av obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	227,5	96,5
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	625,7	(54,0)
<i>Derivater</i>		
Netto renteinntekter/(-kostnader) fra derivater	24,3	(26,9)
Urealiserte gevinster/(tap) fra derivater	208,7	156,3
Netto gevinster/(tap) ved realisasjon av derivater	29,2	(721,5)
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra derivater	262,2	(592,1)
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet, øremerket	1.121,7	(484,6)
Netto inntekter og gevinster/(tap) fra obligasjoner som holdes til forfall		
Netto renteinntekt på obligasjoner som holdes til forfall	119,7	128,2
Urealiserte gevinster/(tap) fra obligasjoner som holdes til forfall		0,3
Netto gevinster/(tap) fra valutaomregning av obligasjoner som holdes til forfall	181,2	376,7
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra obligasjoner som holdes til forfall	300,9	505,2
Netto inntekter og gevinster/(tap) fra utlån og fordringer		
Netto renteinntekter/(-kostnader) fra utlån og fordringer	739,2	800,5
Netto gevinster/(tap) fra utlån og andre fordringer	(3,2)	67,4
Netto gevinster/(tap) fra valutaomregning av utlån og andre fordringer	(21,6)	51,7
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra utlån og fordringer	714,5	919,5
Netto inntekter og gevinster/(tap) fra finansielle forpliktelser målt til amortisert kost		
Netto renteinntekter/(-kostnader) fra ansvarlig lån	(31,6)	(34,6)
Sum netto inntekter og gevinster/(tap) fra finansielle forpliktelser målt til amortisert kost	(31,6)	(34,6)
Netto andre finansinntekter/(-kostnader) ¹	(21,1)	(327,1)
Diskontering av erstatningsavsetning klassifisert som rentekostnad	(44,9)	(57,1)
Endring i diskonteringssats erstatningsavsetning	(194,5)	57,6
Sum netto inntekter fra investeringer	1.902,5	1.436,2
Spesifikasjoner		
Renteinntekter og -kostnader for finansielle eiendeler og forpliktelser som ikke er regnskapsført til virkelig verdi over resultatet		
Samlede renteinntekter for finansielle eiendeler som ikke er regnskapsført til virkelig verdi over resultatet	858,4	929,7
Samlede rentekostnader for finansielle forpliktelser som ikke er regnskapsført til virkelig verdi over resultatet	(34,3)	(35,7)

¹ Netto andre finansinntekter/(-kostnader) inkluderer finansinntekter og -kostnader som ikke er henførbare til enkeltklasser av finansielle eiendeler eller forpliktelser, samt finansielle administrasjonskostnader.

20. Betingede forpliktelser

Millioner kroner	2016	2015
Garantier og kommittert kapital		
Brutto garantier	0,1	0,1
Kommittert kapital, ikke innbetalt	1.146,1	1.643,6

Gjensidige har som ledd i den løpende finansforvaltningen forpliktet seg til å investere inntil 1.146,1 millioner kroner (1.643,6) i lånefond med sikrede lån samt ulike private equity- og eiendomsfondsinvesteringer, utover de beløp som er innregnet i balansen.

Tidspunktet for utbetaling av kapital er avhengig av når det enkelte fond foretar kapitalinnkallinger fra sine investorer. Gjennomsnittlig gjenværende levetid for fondene, basert på markedsverdi, er i underkant av fire år (fire) og i gjennomsnitt i underkant av seks år (seks) inkludert forlengelsesopsjon.

Gjensidige Forsikring er utad ansvarlig for ethvert forsikringskrav som oppstår i de samarbeidende brannkassenes brannforsikringsvirksomhet.

I henhold til avtale med Gjensidige Pensjonskasse skal avkastning som ikke er tilstrekkelig til å dekke den ytelsesbaserte pensjonsordningens grunnlagsrente dekkes fra premiefond eller gjennom tilskudd fra Gjensidige Forsikring.

21. Hybridkapital

	Ansvarlige lån	Fondsobligasjoner
	FRN Gjensidige Forsikring ASA 2014/2044 SUB	FRN Gjensidige Forsikring ASA 2016/PERP C HYBRID
ISIN	NO0010720378	NO0010771546
Utsteder	Gjensidige Forsikring ASA	Gjensidige Forsikring ASA
Hovedstol, NOK millioner	1.200	1.000
Valuta	NOK	NOK
Utstedelsesdato	02.10.2014	08.09.2016
Forfall	03.10.2044	Evigvarende
Første tilbakebetalingsdato	02.10.2024	08.09.2021
Rentesats	NIBOR 3M + 1,50 %	NIBOR 3M + 3,60 %
Generelle vilkår		
Regulatorisk regelverk	Solvens II	Solvens II
Regulatorisk innløsningsrett	Ja	Nei

22. Transaksjoner med nærstående parter

Oversikt

Gjensidige Forsikring ASA er konsernets morselskap. Per 31. desember 2016 er følgende parter å anse som nærstående parter.

	Forretningskontor	Eierandel
Konsernspiss		
Gjensidigestiftelsen eier 62,24 prosent av Gjensidige Forsikring ASA	Oslo, Norge	
Datterselskaper		
ADB Gjensidige (fusjonert selskap av Gjensidige Baltic AAS og PZU Lietuva SA)	Vilnius, Litauen	100,0 %
Ejendomsselskabet Krumtappen 2 A/S	København, Danmark	100,0 %
Försäkringsakademin JW AB	Stockholm, Sverige	100,0 %
Försäkringshuset Amb & Rosén AB	Stockholm, Sverige	100,0 %
Gjensidige Bank Holding AS	Oslo, Norge	100,0 %
Gjensidige Investeringsrådgivning ASA	Oslo, Norge	100,0 %
Gjensidige Norge AS	Oslo, Norge	100,0 %
Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS	Oslo, Norge	100,0 %
Lokal Forsikring AS	Oslo, Norge	100,0 %
Mondux Assurance Agentur A/S	København, Danmark	100,0 %
Mondux AB	Malmö, Sverige	100,0 %
NAF Forsikringsformidling AS	Oslo, Norge	66,0 %
Nykredit Forsikring A/S	København, Danmark	100,0 %
Samtrygd Eigedom AS	Oslo, Norge	100,0 %
Vardia Försäkring AB	Stockholm, Sverige	100,0 %
Felleskontrollert virksomhet		
Oslo Areal AS	Oslo, Norge	50,0 %
Andre nærstående parter		
Brannkassene	Hele landet, Norge	
Gjensidige Pensjonskasse	Oslo, Norge	94,7 %

Stemmeandel er lik eierandel.

Transaksjoner

Resultatregnskapet

Oversikten nedenfor viser transaksjoner med nærstående parter som er innregnet i resultatregnskapet.

Millioner kroner	2016		2015	
	Inntekt	Kostnad	Inntekt	Kostnad
Forfalte bruttopremier				
ADB Gjensidige	32,4		18,8	
Gjensidige Pensjonsforsikring AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)	5,5		4,0	
Nykredit Forsikring A/S	1.041,8		1.037,2	
Betalte bruttoerstatninger				
ADB Gjensidige		0,3		3,9
Gjensidige Pensjonsforsikring AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)		12,6		45,3
Nykredit Forsikring A/S		812,4		760,3
Endring i brutto erstatningsavsetning				
ADB Gjensidige		8,7		2,7
Gjensidige Pensjonsforsikring AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)		10,8		5,9
Nykredit Forsikring A/S	40,1		44,8	

Millioner kroner	2016		2015	
	Inntekt	Kostnad	Inntekt	Kostnad
Administrasjonskostnader				
Forsikringshuset Amb & Rosèn AB	0,5	9,4	0,4	7,3
ADB Gjensidige	0,6		0,4	
Gjensidige Bank ASA (eid av Gjensidige Bank Holding AS)	30,4		32,3	
Gjensidige Investeringsrådgivning AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)	3,8		1,4	
Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS	0,0		8,6	
Gjensidige Pensjonsforsikring AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)	61,5		42,2	
Gjensidigestiftelsen	5,0		4,6	
Mondux Affinity Aps				12,9
Mondux Assurance Agentur A/S	44,8	69,9		25,4
Mondux AB	0,4	0,5		
NAF Forsikringsformidling AS	0,3		0,5	
Nykredit Forsikring A/S	344,3	260,5	316,3	238,5
Vardia Forsikring AB		55,7		
Oslo Areal AS			0,1	0,8
Tennant Assuranse AS (eid av Lokal Forsikring AS)	0,9		11,7	
Renteinntekter og -kostnader				
Oslo Areal AS	32,7		66,2	
Samarbeidende selskaper ¹				
Brannkassene	20,7	142,7	18,6	140,1
Gjensidige Pensjonskasse		5,9		32,1
Sum	1.665,7	1.389,5	1.608,1	1.275,2

¹ Samarbeidende selskaper er definert som selskaper hvor Gjensidige Forsikring har inngått en langsiktig strategisk samarbeidsavtale.

Lån

Per 31. desember 2016 har ansatte lån i Gjensidige Bank ASA på 1.501,0 millioner kroner (1.225,3). Lånene er gitt på normale markedsmessige vilkår.

Inntekter og tap

Oversikten nedenfor viser en oppsummering av konsernbidrag/utbytte til/fra nærstående parter samt andre gevinster og tap.

Millioner kroner	2016		2015	
	Mottatt	Avgitt	Mottatt	Avgitt
Konsernbidrag				
Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS		8,8		0,9
Mondux AB		7,9		
Tennant Assuranse AS (eid av Lokal Forsikring AS)	0,3		5,9	
Utbytte				
Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS			32,0	
Gjensidige Pensjonskasse	9,5		9,5	
Gjensidigestiftelsen		3.858,9		1.836,1
Nykredit Forsikring A/S			58,2	
Oslo Areal AS	110,0			
Sum konsernbidrag og utbytte	119,8	3.875,6	105,5	1.837,0

I tillegg er aksjene i Gjensidige Investeringsrådgivning as (GIR) gitt som utbytte fra Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS til Gjensidige Forsikring ASA. Dette er bokført til kontinuitet som en aksjesplitt av aksjene i Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS.

Millioner kroner	2016		2015	
	Gevinst	Tap	Gevinst	Tap
Gevinster og tap i forbindelse med salg og avviking				
Bilskadeinstituttet AS (avviklet i 2014)			2,0	
Byggeriet Forsikringsservice A/S				0,8
Nordisk Forsikrings Service AS				2,3
Oslo Areal AS		1,3	718,6	
Vervet AS	8,2			
Försäkringproduktion i Sverige AB		4,0		
Tap i forbindelse med verdifall				
Gjensidige Baltic AAS (fusjonert inn i ADB Gjensidige i 2016)				13,5
Nykredit Forsikring A/S		94,2		
Sum gevinster og tap i forbindelse med salg, avviking og verdifall	8,2	99,5	720,6	16,5

Mellomværende

Oversikten nedenfor viser en oppsummering av fordring/forpliktelse på/til nærstående parter.

Millioner kroner	2016		2015	
	Fordring	Forpliktelse	Fordring	Forpliktelse
Ikke rentebærende fordringer og forpliktelser				
ADB Gjensidige	4,6	0,0	3,4	
Gjensidige Bank ASA (eid av Gjensidige Bank Holding AS)	0,9	0,0		
Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS	0,0	11,6	31,6	0,9
Gjensidige Pensjonsforsikring AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)	0,0	16,5	3,1	21,1
Gjensidige Investeringsrådgivning AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)	0,1	0,0		0,1
Gjensidigestiftelsen	0,8	0,0	1,0	
Mondux Affinity Aps	0,0	0,0		11,6
Mondux Assurance Agentur A/S	16,0	0,0		5,0
Mondux AB	1,9	10,5		
NAF Forsikringsformidling AS	0,1	0,0	0,5	
Nykredit Forsikring A/S	56,9	0,0	31,1	
Vardia Försäkring AB	7,6	0,0		
Samtrygd	0,0	4,4		
Tennant Assuranse AS (eid av Lokal Forsikring AS)	0,6		7,3	
Sum ikke rentebærende fordringer og forpliktelser	89,5	43,1	77,9	38,7
Rentebærende fordringer og forpliktelser				
Oslo Areal AS	1.420,2		1.538,0	
Sum rentebærende fordringer og forpliktelser	1.420,2		1.538,0	
Gjenforsikringsdepoter				
Nykredit Forsikring A/S	457,5		523,7	
Sum gjenforsikringsdepoter	457,5		523,7	
Erstatningsavsetning				
ADB Gjensidige		19,1		11,0
Gjensidige Pensjonsforsikring AS (eid av Gjensidige Pensjon og Sparing Holding AS)		25,2		14,3
Nykredit Forsikring A/S		457,5		523,7
Sum erstatningsavsetning		501,8		549,0
Sum mellomværende innen konsernet	1.967,2	544,9	2.139,6	587,7
Samarbeidende selskaper				
Brannkassene		30,7		39,9
Gjensidige Pensjonskasse ²	111,0		111,0	
Sum mellomværende med samarbeidende selskaper	111,0	30,7	111,0	39,9
Sum mellomværende	2.078,2	575,5	2.250,6	627,6

² Gjensidige Forsikring ASA er sponsor i Gjensidige Pensjonskasse og har skutt inn midler tilsvarende 111,0 millioner kroner.

Millioner kroner	Kjøper	Selger	2016	2015
Øvrige transaksjoner				
Porteføljer	Gjensidige Forsikring ASA	Försäkringsproduktion i Sverige AB	10,0	
Porteføljer	Gjensidige Forsikring ASA	Byggeriet Forsikringsservice A/S		48,1

Garantier

Gjensidige Forsikring ASA er utad ansvarlig for forsikringskrav som følge av forsikringsvirksomheten til brannkassene, jf. note 20.

23. Hendelser etter balansedagen

Det har ikke oppstått vesentlige hendelser etter balansedagen.

24. Aksjeeiere

De 20 største aksjeeiere per 31. desember 2016.

Investor		Antall aksjer	Eierandel i %
Gjensidigestiftelsen		311.200.115	62,24 %
Folketrygdfondet		20.275.005	4,06 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	17.521.401	3,50 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	13.814.079	2,76 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	4.658.816	0,93 %
Danske Invest Norske Instit. II.		4.454.140	0,89 %
Clearstream Banking S.A.	Forvalterkonto	3.719.697	0,74 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	3.402.995	0,68 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	3.068.158	0,61 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	2.840.680	0,57 %
Fidelity Funds - Global Dividend		2.570.000	0,51 %
Citibank, N.A.	Forvalterkonto	2.389.008	0,48 %
J.P. Morgan Chase Bank N.A. London	Forvalterkonto	1.963.375	0,39 %
Danske Invest Norske Aksjer Inst.		1.889.209	0,38 %
Klp Aksje Norge Indeks		1.841.787	0,37 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	1.813.611	0,36 %
J.P. Morgan Chase Bank N.A. London	Forvalterkonto	1.807.859	0,36 %
Odin Norge		1.300.972	0,26 %
State Street Bank And Trust Co.	Forvalterkonto	1.281.574	0,26 %
Nordea Nordic Fund		1.278.225	0,26 %
Antall aksjer hos de 20 største eiere		403.090.706	80,62 %
Totalt antall aksjer		500.000.000	100,00 %

Aksjeeierlisten er basert på VPS aksjeeierregister per 31. desember 2016. Aksjeeierliste som viser eiere bak forvalterkonti (nomineekonti) kan finnes på side XX.

25. Aksjebasert betaling

Beskrivelse av de aksjebaserte betalingsordningene

Per 31. desember 2016 har Gjensidige følgende aksjebaserte betalingsordninger.

Aksjebasert godtgjørelse for ledende ansatte med oppgjør i aksjer og kontanter (godtgjørelsesordningen)

Gjensidige har etablert aksjebasert betaling med oppgjør i aksjer for konsernledelse og nærmere definerte ledende ansatte.

Som omtalt i styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse i note 18 skal halvparten av den variable godtgjørelsen gis i form av aksjer i Gjensidige Forsikring ASA, hvor en tredjedel kan disponeres hvert av de kommende tre år. Av dette deles i overkant av 50 prosent ut som aksjer og i underkant av 50 prosent gjøres opp i kontanter for å dekke skatteforpliktelser (nettoppgjør).

Den virkelige verdien på tildelingstidspunktet måles basert på markedspris. Beløpet innregnes som en lønnskostnad på tildelingstidspunktet. Det er ikke knyttet spesifikke selskapsrelaterte eller markedsrelaterte opptjeningskriterier til aksjene, men selskapet kan foreta en revurdering dersom etterfølgende resultater og utvikling tilsier at bonusen ble basert på uriktige forutsetninger. Forventet utdeling settes til 100 prosent. Verdien av den kontantbaserte andelen justeres på hvert rapporteringstidspunkt basert på aksjekursen på dette tidspunktet. Antall aksjer justeres for utdelt utbytte.

Aksjespareprogram for ansatte med oppgjør i aksjer

Gjensidige har etablert et aksjekjøpsprogram for ansatte i konsernet, med unntak av ansatte i Gjensidige Baltic. Alle fast ansatte har anledning til å spare et årlig beløp på inntil 75.000 kroner. Sparing gjennomføres gjennom faste lønnstrekk, som fire ganger i året benyttes til å kjøpe aksjer. De ansatte får en rabatt i form av tilskudd på 20 prosent, begrenset oppad til 1.500 kroner per år, hvilket tilsvarer maksimal skattefri rabatt. For hver fjerde aksje som eies etter to år vil den ansatte motta én bonusaksje, forutsatt at vedkommende fortsatt er ansatt eller er blitt pensjonist.

Den virkelige verdien på tildelingstidspunktet måles basert på markedspris. Rabatten innregnes som en lønnskostnad på tildelingstidspunktet. Verdien av bonusaksjene innregnes som en lønnskostnad over opptjeningsperioden som er to år.

Måling av virkelig verdi

Virkelig verdi for aksjene som tildeles gjennom den aksjebaserte betalingsordningen for ledende ansatte, beregnes med utgangspunkt i aksjekursen på tildelingstidspunktet. Beløpet innregnes umiddelbart. Den delen som gjøres opp i kontanter justeres løpende basert på aksjekursen på rapporteringstidspunktet.

Virkelig verdi for bonusaksjene som tildeles gjennom aksjespareprogrammet beregnes med utgangspunkt i aksjekursen på tildelingstidspunktet, hensyntatt sannsynlighet for at den ansatte fortsatt er ansatt etter to år og at den ansatte ikke har solgt aksjene sine i den samme toårsperioden. Beløpet periodiseres over opptjeningsperioden som er to år.

Forutsetninger benyttet i beregning av virkelig verdi på tildelingstidspunktet var som følger

	Godtgjørelsesordningen		Aksjespareprogrammet	
	2016	2015	2016	2015
Vektet gjennomsnittlig aksjekurs (NOK)	143,60	131,40	141,86	128,91
Forventet avgang	I/A	I/A	10%	10%
Forventet salg	I/A	I/A	5%	5%
Bindingstid (år)	3	3	2	2
Forventet utbytte (NOK per aksje) ¹	6,67	5,41	6,67	5,41

¹ Forventet utbytte er beregnet basert på konsernets faktiske resultat etter skattekostnad per tredje kvartal, grosset opp til et fullt år, gitt maksimal utbytteutdeling tilsvarende 70 prosent av resultat etter skattekostnad. Dette er gjort som en teknisk beregning da selskapets prognose for resultat i fjerde kvartal ikke kunne benyttes på det tidspunktet beregningene ble gjort.

Personalkostnader

Millioner kroner	2016	2015
Godtgjørelsesordningen for ledende ansatte	5,2	5,6
Aksjespareprogram for ansatte	5,3	4,4
Sum kostnader (note 17)	10,5	10,0

Aksjespareprogrammet

	2016	2015
Antall bonusaksjer		
Utestående 1. januar	71.537	67.370
Tildelt i løpet av perioden	38.533	39.841
Flyttinger til/(fra) i løpet av perioden	(7)	
Overført i løpet av perioden	(30.713)	(30.770)
Kansellert i løpet av perioden	(1.623)	(896)
Tilbakeført i løpet av perioden	(2.925)	(4.008)
Utestående 31. desember	74.802	71.537
Kan utøves 31. desember	0	0
Gjennomsnittlig gjenværende levetid på utestående bonusaksjer	0,96	1,00
Vektet gjennomsnittlig virkelig verdi på tildelte bonusaksjer	122,90	112,88
Vektet gjennomsnittlig aksjekurs på bonusaksjer utøvd i løpet av perioden	142,43	128,75

Vektet gjennomsnittlig utøvelseskurs vil alltid være 0 siden ordningen omfatter bonusaksjer og ikke opsjoner.

Godtgjørelsesprogrammet

	Antall aksjer 2016	Antall kontant- oppgjorte aksjer 2016	Antall aksjer 2015	Antall kontant- oppgjorte aksjer 2015
<i>Antall aksjer</i>				
Utestående 1. januar	47.131	43.514	59.145	54.863
Tildelt i løpet av perioden	17.873	16.517	17.824	16.435
Overført i løpet av perioden	(26.831)	(24.859)	(32.211)	(29.225)
Justert antall i løpet av perioden			420	(420)
Justering dividende i løpet av perioden	3.537	3.302	1.953	1.861
Utestående 31. desember	41.710	38.474	47.131	43.514
Kan utøves 31. desember	0	0	0	0
Gjennomsnittlig gjenværende levetid på utestående aksjer	0,73	0,73	0,85	0,85
			2016	2015
Vektet gjennomsnittlig virkelig verdi på tildelte aksjer ²			143,60	131,40
Vektet gjennomsnittlig aksjekurs på aksjer utøvd i løpet av perioden			143,59	126,87
Verdi av tildelte aksjer som skal gjøres opp i kontanter			137,00	142,10

² Virkelig verdi er fastsatt med utgangspunkt i markedsverdien av aksjen på tildelingstidspunktet.

Vektet gjennomsnittlig utøvelseskurs vil alltid være 0 siden ordningen omfatter aksjer og ikke opsjoner.

Erklæring fra styret og daglig leder

Styret og daglig leder har i dag behandlet og godkjent årsberetning og årsregnskap for Gjensidige Forsikring ASA, konsern og morselskap, for kalenderåret 2016 og per 31. desember 2016.

Konsernregnskapet er avlagt i samsvar med de EU-godkjente IFRS-regler og tilhørende fortolkningsuttalelser, samt de ytterligere opplysningskrav som følger av årsregnskapsforskriften for skadeforsikringsforetak med hjemmel i regnskapsloven, og som er anvendt per 31. desember 2016. Årsregnskapet for morselskapet er avlagt i samsvar med regnskapsloven og årsregnskapsforskriften for skadeforsikringsforetak per 31. desember 2016. Årsberetningen, inklusive redegjørelse om foretaksstyring og redegjørelse om samfunnsansvar, for konsern og morselskapet er i samsvar med regnskapslovens krav og Norsk Regnskapsstandard nr 16 per 31. desember 2016.

Etter vår beste overbevisning:

- er årsregnskapet for 2016 for konsernet og morselskapet utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsstandarder
- gir opplysningene i regnskapet et rettviseende bilde av konsernets og morselskapets eiendeler, forpliktelser, finansielle stilling og resultat som helhet per 31. desember 2016
- gir årsberetningen for konsernet og morselskapet en rettviseende oversikt over
 - utviklingen, resultatet og stillingen til konsernet og morselskapet
 - de mest sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer konsernet og morselskapet står overfor

8 mars 2017

Styret i Gjensidige Forsikring ASA

Inge K. Hansen
Styreleder

Lotte K. Sjøberg
Styremedlem

Knud Peder Daugaard
Styremedlem

John Giverholt
Styremedlem

Per-Arne Bjørge
Styremedlem

Gisele Marchand
Styremedlem

Gunnar Mjåtvædt
Styremedlem

Anne Marie Nyhammer
Styremedlem

Mette Rostad
Styremedlem

Tine G. Wollebakk
Styremedlem

Helge Leiro Baastad
Konsernsjef

Revisjonsberetning

Til generalforsamlingen i Gjensidige Forsikring ASA

Uavhengig revisors beretning

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Gjensidige Forsikring ASAs årsregnskap, som består av:

- selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2016, resultatregnskap, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og
- konsernregnskapet, som består av oppstilling av finansiell stilling per 31. desember 2016, resultatregnskap, oppstilling av totalresultat, oppstilling over endringer i egenkapital og oppstilling av kontantstrøm for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening:

- er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter
- gir selskapsregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til Gjensidige Forsikring ASA per 31. desember 2016 og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.
- gir konsernregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet Gjensidige Forsikring ASA per 31. desember 2016 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Sentrale forhold ved revisjonen

Sentrale forhold ved revisjonen er de forhold vi mener var av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet for 2016. Disse forholdene ble håndtert ved revisjonens utførelse og da vi dannet oss vår mening om årsregnskapet som helhet. Vi konkluderer ikke særskilt på disse forholdene.

Erstatningsavsetning

Erstatningsavsetninger er beskrevet i Regnskapsprinsipper (side 82), note 2 Estimer (side 87), note 3 Styring av forsikringsrisiko (side 92) og note 13.

Beskrivelse av forholdet	Vår revisjonsmessige tilnærming
Erstatningsavsetningen er et estimat for fremtidig betaling av erstatningskrav for hendelser som på rapporteringstidspunktet er inntruffet, men ikke ferdig oppgjort. Dette omfatter både saker som er meldt til forsikringsselskapet og skader som er inntruffet men ikke meldt som spesifisert i note 13. Det knytter seg betydelig usikkerhet til beregningen av erstatningsavsetninger. For å beregne erstatningsavsetninger knyttet til skader som er inntruffet men ikke meldt, anvender selskapet standard aktuarmetoder. Disse metodene inkluderer en rekke forutsetninger om blant annet skadefrekvens og forventet oppgjørsbeløp. Når historiske erfaringstall benyttes som grunnlag i beregningene er det antatt at den historiske utvikling vil fortsette i fremtiden. Selv om historisk utvikling ofte vil være et godt grunnlag for estimering av erstatningsavsetninger, er det en rekke situasjoner hvor dette ikke er tilfellet slik som endringer i økonomiske trender, lovgivning og rettsavgjørelser for personskader. Når slike endringer i erstatningsutvikling identifiseres, tilpasser selskapet modellene. Det er en manuell prosess og krever skjønnsbaserte vurderinger fra spesialister.	Vår revisjonstilnærming inkluderer en kombinasjon av revisjonshandlinger bestående av test av selskapets etablerte interne kontroller knyttet til erstatningsavsetninger samt substanshandlinger. Vi har vurdert design, implementering og effektivitet av kontroller for å fastsette og oppdatere aktuarmessige forutsetninger. For å utfordre ledelsen på anvendte aktuarmessige metoder og forutsetninger har revisjonsteamet som også inkluderer aktuarer blant annet: • sammenlignet de benyttede modellene og forutsetningene mot bransjestandarder og påsett at de er i tråd med regulatoriske krav der det er aktuelt. • evaluert valg av modeller og parametere for å sikre at de er adekvate og hensiktsmessige for eksempel i forhold til demografiske sammensetninger av forsikringstakerne. • analysert historiske avviklingsresultater og combined ratio for å evaluere modellens prediksjonsevne. • utført egne kontrollberegninger på utvalgte bransjer. Vi har sammenlignet våre kontrollberegnete estimater mot ledelsen sine estimater og undersøkt eventuelle forskjeller.

Verdi av goodwill

Goodwill er beskrevet i Regnskapsprinsipper side 81-82, note 2 og 5.

Beskrivelse av forholdet	Vår revisjonsmessige tilnærming
Det foreligger usikkerhet knyttet til balanseført verdi av goodwill. Risikoen er knyttet til verdi av goodwill som følge av iboende usikkerhet i fremtidige kontantstrømmer. Ledelsen utøver stor grad av skjønn for å fastsette de forutsetninger som inngår i modellen for vurdering av verdifall, herunder combined ratio, vekstrater og diskonteringsrenter.	Vi har opparbeidet oss en forståelse for ledelsens prosess for fastsettelse av prognoser og forutsetninger for de kontantgenererende enhetene i konsernet hvor vesentlig goodwill er balanseført. For hver av disse kontantgenererende enhetene har vi utfordret ledelsen samt vurdert deres estimater blant annet gjennom følgende revisjonshandlinger: • kontrollert historisk nøyaktighet av ledelsens kontantstrømprognoiser ved å sammenligne tidligere estimater mot faktisk oppnådde resultater. • etterprøvd verdsettelsesmodeller samt kalibrert benyttede forutsetninger mot ekstern informasjon og benyttet KPMGs egne verdsettelsesspesialister for å vurdere ulike forutsetninger og beregninger. • evaluert forutsetningene og metodikk for fastsettelse av diskonteringsrenter og vekstrater som benyttes til å beregne nåverdien av fremtidige kontantstrømmer.

	Vårt arbeid omfattet også sammenligning av de benyttede forutsetninger mot markedsdata og bransjepraksis. • vurdert om metoder som legges til grunn ved virksomhetsoverdragelser der oppkjøpsmetoden benyttes (PPA) er konsistente med de som benyttes ved senere verdifastsettelse. • vurdert om sensitivitetsanalysen, som er tatt med i note 5, på en hensiktsmessig måte beskriver hvor eksponert konsernet er for ytterligere nedskrivninger dersom diskonteringsrente, vekstrate og combined ratio skulle avvike fra ledelsens prognoser
--	--

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av årsberetningen, redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og konsernsjefs ansvar for årsregnskapet

Styret og konsernsjef (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge for selskapsregnskapet og i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU for konsernregnskapet. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet er ledelsen ansvarlig for å ta standpunkt til selskapets og konsernets evne til fortsatt drift, og på tilbørlig måte å opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvike konsernet eller å legge ned virksomheten, eller ikke har noe realistisk alternativ til dette.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets eller konsernets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifiserer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.
- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om det konsoliderte regnskapet. Vi er ansvarlige for å lede, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen. Vi alene er ansvarlige for vår revisjonskonklusjon.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Vi gir styret en uttalelse om at vi har etterlevd relevante etiske krav til uavhengighet, og om at vi har kommunisert og vil kommunisere med dem alle relasjoner og andre forhold som med rimelighet kan tenkes å kunne påvirke vår uavhengighet, og, der det er relevant, om tilhørende forholdsregler.

Av de sakene vi har kommunisert med styret, tar vi standpunkt til hvilke som var av størst betydning for revisjonen av årsregnskapet for den aktuelle perioden, og som derfor er sentrale forhold ved revisjonen. Vi beskriver disse sakene i revisjonsberetningen med mindre lov eller forskrift hindrer offentliggjøring av saken, eller dersom vi, i ekstremt sjeldne tilfeller, beslutter at en sak ikke skal omtales i beretningen siden de negative konsekvensene av en slik offentliggjøring med rimelighet må forventes å oppveie allmennhetens interesse av at saken blir omtalt.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen og i redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo 8. mars 2017
KPMG AS

Arne Frogner
Statsautorisert revisor

Gjensidige er et ledende nordisk skadeforsikringsselskap notert på Oslo Børs. Vi har om lag 4.000 medarbeidere og tilbyr skadeforsikring i Norge, Danmark, Sverige og Baltikum. I Norge tilbyr vi også bank, pensjon og sparing. Driftsinntektene var 25,5 milliarder kroner i 2016, mens forvaltningskapitalen utgjorde 136 milliarder kroner.

Gjensidige Forsikring ASA
Schweigaardsgate 21, 0191 Oslo
Postboks 700, Sentrum, 0106 Oslo
Telefon +47 22 96 80 00